

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Starogard Gdański dla działki nr 115/3 położonej w obrębie Klonówka

CZĘŚĆ I UWARUNKOWANIA

załącznik nr 1
do Uchwały Nr
Rady Gminy Starogard Gdański
z dnia 2020 r.

UZASADNIENIE I SYNTEZA USTALEŃ STUDIUM

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Starogard Gdański dla działki nr 115/3 położonej w obrębie Klonówka realizowana jest na podstawie uchwały Rady Gminy Starogard Gdański Nr X/100/2019 z dnia 25 lipca 2019 r. o przystąpieniu do sporządzania zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Starogard Gdański dla działki nr 115/3 położonej w obrębie Klonówka.

Projekt studium, który jest przedmiotem niniejszego opracowania, został sporządzony na podstawie Uchwały Nr XLIV/467/2014 Rady Gminy Starogard Gdański z dnia 26 czerwca 2014 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Starogard Gdański.

Zmiana studium odnosi się do dokumentu opracowanego w 1999 r, zmienionego w całym zakresie, zgodnie z wymogami obecnie obowiązującej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w roku 2005, a następnie pięciokrotnie zmienianego fragmentarycznie w latach 2006 – 2012.

Celem niniejszej zmiany jest:

- 1) aktualizacja kierunków rozwoju przestrzennego na terenie gminy,
- 2) wprowadzenie zmiany dotyczącej nowej trasy planowanej dwutorowej napowietrznej linii elektroenergetycznej 2x400 kV Grudziądz – Pelplin – Gdańsk Przyjaźń.

Gmina Starogard Gdański jest gminą wiejską, położoną w powiecie starogardzkim, w południowo-wschodnim fragmencie województwa pomorskiego. Obejmuje obszar o powierzchni 19 617,9 ha, czyli 196,2 km². Wg stanu ewidencji ludności na dzień 30 czerwca 2014 roku, liczba mieszkańców wynosi 15 324 osób. W roku 1999 było ich 11 454, co oznacza dynamikę wzrostu dla lat na poziomie 107 %. Terytorium Gminy położona jest wokół Miasta Starogard Gdański, z którym Gmina jest silnie powiązana gospodarczo i społecznie. Miasto stanowi dla Gminy główny ośrodek usługowy, dostarczając mieszkańcom szeregu usług publicznych i komercyjnych, w szczególności wyższego rzędu. Miasto stanowi dla mieszkańców ważny rynek pracy i a dla podmiotów gospodarczych Gminy rynek zbytu.

Głównym problemem rozwoju przestrzennego Gminy Starogard Gdański jest dynamiczny rozwój osadnictwa, które przyjmuje formy chaotycznej suburbanizacji, określanej często pojęciem „urban sprawl”. Ekspansja osadnicza ludności Miasta Starogard Gdański już obecnie spowodowała znaczne rozproszenie zabudowy i sprawia wrażenie, że dopiero się rozpędza. Napędzana jest ona różnicą cen gruntów budowlanych, między miastem a obszarami wiejskimi.

Aby przeciwdziałać temu zjawisku gmina podczas ostatniej zmiany studium zmodyfikowała prowadzoną politykę przestrzenną i jako pierwsze zadanie postawiła sobie odzyskanie kontroli nad obserwowanymi procesami przekształceń przestrzeni gminy, ograniczenie lub nawet wyeliminowanie z nich zjawisk szczególnie niszcząco wpływających na ład przestrzenny i stymulowanie działań tworzących pożądaną strukturę.

Efektom przyjętej polityki są podjęte działania związane z sukcesywnym sporządzaniem planów miejscowych dla całych obrębów geodezyjnych (za wyjątkiem Dąbrówki, gdzie niewielki fragment obrębu został wyłączony z opracowania). Od czasu ostatniej zmiany studium gmina uchwaliła 5 planów obejmujących całe obręby geodezyjne Kokoszkowy, Koteże, Kolincz, Lipinki Szlacheckie i Dąbrówka. W tych miejscowościach występował wzmożony ruch budowlany i największa presja inwestycyjna. Uchwalenie ww planów pozwoliło gminie na odzyskanie kontroli nad procesami zachodzącymi w przestrzeni i powstrzymanie niekontrolowanego rozlewania się zabudowy.

Uchwalenie miejscowych planów pozwoliło wyeliminować możliwość dalszego „rozlewania się zabudowy” na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Jednak część z decyzji owozity uzyskała pozwolenia na budowę i rozpoczęto już budowę obiektów. Są to procesy zachodzące w przestrzeni niezależnie od polityki przestrzennej gminy i ustaleń przyjętych w studium. Obecnie decyzje o warunkach zabudowy nie są narzędziem kształtowania przestrzeni – istniejące orzecznictwo bardzo ogranicza możliwość odmowy wydania warunków zabudowy, sprowadzając kompetencje gminy wyłącznie do analizy zgodności zamierzenia z przepisami odrębnymi. Obowiązujące studium odnosiło się w swoich ustaleniach do wydanych decyzji o warunkach zabudowy i zakładało, że przy tworzeniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy przeanalizować i rozpatrzyć wydane decyzje o warunkach zabudowy w zakresie zgodności z polityką przestrzenną gminy. Taka analiza została przeprowadzona na etapie sporządzania każdego z planów miejscowych i uwzględniła istniejące obiekty oraz te wydane decyzje, które nie naruszały ustaleń studium. Wynikiem tego są tereny przeznaczone w planach pod zabudowę, które w studium nie były przewidziane do za-inwestowania. Na etapie sporządzania planów zagospodarowania wzięto pod uwagę również stan istniejący oraz złożone wnioski. Wynikiem tej analizy jest uszczegółowienie przeznaczenia terenów względem studium. Głównie dotyczy to terenów położonych w centrach wsi, dla których studium jako postulowany kierunek zmian wskazuje funkcje mieszkaniową z dopuszczeniem usług nieuciążliwych oraz innych funkcji związanych z funkcją podstawową typu: tereny zieleni, sportu, infrastruktury. Uchwalone plany miejscowe przesądziły jednoznacznie o przeznaczeniu tych terenów – zmiany dotyczyły w przeważającej części zmiany funkcji z mieszkaniowej na mieszkaniowo-usługową. Innym przypadkiem są tereny predystynowane w studium pod zabudowę, które na etapie sporządzania planu nie uzyskały zgody Ministra rolnictwa i Rozwoju Wsi na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze. Grunty te pozostały więc terenami rolniczymi. Obecna zmiana studium uwzględniła ustalenia planów w tym zakresie.

Zasadność tak prowadzonej polityki już jest widoczna, ponieważ pozwoliła na powstrzymanie procesu, jakim jest chaotyczne lokalizowanie zabudowy na podstawie decyzji owozity. Obręby te pomimo, że dysponują dużymi rezerwami terenowymi pod rozwój zabudowy nadal cieszą się dużym zainteresowaniem właścicieli gruntów. Obecnie w trakcie sporządzania są następne plany dla obrębów Stary Las i Okole.

Ponadto do Gminy wpłynął wniosek o sporządzenie zmiany studium, w związku z budową dwutorowej napowietrznej linii elektroenergetycznej 400 kV relacji Grudziądz – Pelplin – Gdańsk Przyjaźń. Jest to inwestycja celu publicznego o charakterze ponadlokalnym, krajowym, która jest niezbędna z punktu widzenia zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego Polski północnej. W obecnym studium jest informacja o projektowanej ww linii, ale jej przebieg był wyznaczony orientacyjnie, zgodnie ze wstępnymi, bardzo ogólnymi założeniami projektowymi. Obecnie przystąpiono do realizacji ww

linii 400 kV i na podstawie przeprowadzonych analiz został wytyczony dokładniejszy przebieg. Niniejsza zmiana studium uwzględnia nową trasę linii.

W trakcie sporządzania studium wpłynęły również wnioski dotyczące przeznaczenia terenów pod fotowoltaikę oraz rozbudowę ZUOK Stary Las, które zostały uwzględnione w projekcie studium.

Ponadto projekt zmiany studium koryguje politykę gminy dotyczącą możliwości lokalizacji elektrowni wiatrowych – rezygnuje się z terenów przewidzianych dotychczas pod siłownie wiatrowe w rejonie Dąbrówki – Jabłowa, Szpęgawska – Brzeźna – Rywałdu oraz w Klonówki. Pozostaje bez zmian rejon przewidziany pod elektrownie wiatrowe w rejonie Janowa – Owidza – teren jest objęty obowiązującym planem miejscowym.

WSTĘP

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Starogard Gdański dla działki nr 115/3 położonej w obrębie Klonówka dotyczy uzupełnienia kierunków zagospodarowania przestrzennego w przedmiotowym obszarze o możliwość lokalizacji urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy powyżej 100kW (farmy fotowoltaicznej). Zmiana studium realizowana jest na podstawie uchwały Rady Gminy Starogard Gdański Nr XI/100/2019 z dnia 25 lipca 2019 r. o przystąpieniu do sporządzania zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Starogard Gd. dla działki nr 115/3 położonej w obrębie Klonówka.

Niniejsze opracowanie zostało opracowane na podstawie Uchwały Nr XLVI/445/2010 Rady Gminy Starogard z dnia 2 lipca 2010 r. Uchwały Nr XLIV/467/2014 Rady Gminy Starogard Gdański z dnia 26 czerwca 2014 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Starogard Gdański. Stanowi ono kompleksową aktualizację obowiązującego studium, uchwalonego w 1999 r. Zarówno niniejsza zmiana jak i studium obowiązujące, zostały sporządzone na podstawie art. 9 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym^[2] (w skrócie dalej oznaczanej jako *upzpz*). Zakres studium określony został w art. 10 ww. ustawy. Obowiązujące studium było również aktualizacją jeszcze starszego dokumentu, opracowanego w oparciu o przepisy ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym^[1] z 1994 roku, o zagospodarowaniu przestrzennym.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest obligatoryjnym dokumentem sporządzanym i zatwierdzanym przez organy gminy, służącym określeniu polityki przestrzennej gminy (art. 3 ust. 1 upzpz). Studium sporządza się dla całego obszaru w granicach administracyjnych i w takiej formie ten dokument funkcjonuje po zatwierdzeniu (nawet zmiany opracowywane dla fragmentów gminy, powinny być przygotowane do wyłożenia w postaci ujednoliconego projektu i w tej formie zatwierdzone^[6]). Studium wypełnia szereg funkcji, które związane są zarówno z wymoga-

mi ustawowymi oraz sposobem, w jaki przepisy określiły rolę i charakter tego dokumentu, ale również z praktycznymi korzyściami, które dokument ten pozwala uzyskać samorządowi gminy:

- stanowi rodzaj strategii rozwoju przestrzennego - podobnie jak strategia określa cele rozwojowe (w tym przypadku cele związane z kształtowaniem przestrzeni) oraz kierunki ich realizacji. Odnosi również cele społeczno-gospodarcze gminy, określone w strategii rozwoju gminy do przestrzeni, formułując narzędzia ich realizacji obejmujące kształtowanie ładu przestrzennego, zagospodarowania, przestrzennego rozmieszczenia infrastruktury technicznej, transportowej i społecznej. Uwarunkowania opracowywane w ramach studium, służą określeniu realnych ram planowanego kształtu gminy – jest to specyfikacja zespołu czynników, obejmująca opis stanu istniejącego, potrzeby i aspiracje społeczne, aktywność i kwalifikacje mieszkańców, oddziaływania wewnętrzne i zewnętrzne, które warunkują osiągnięcie założonych celów rozwojowych.
- jest jednym z dwóch elementów krajowego systemu planowania przestrzennego zdefiniowanego w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (upizp) sporządzanych przez gminę – w tym zakresie wypełnia zapis art. 9 ustawy, która nakłada wymóg uwzględnienia określonych dokumentów planistycznych wyższych szczebli (krajowego i wojewódzkiego),
- ma średnio- i długookresowy charakter – doświadczenia ostatnich lat i praktyka planistyczna wskazują, że studia gmin określają kierunki rozwoju przestrzennego w perspektywie od 10 do 25 lat.
- określa strukturę przestrzenną gminy i sposób jej przekształceń - czyli rozmieszczenie elementów zagospodarowania oraz lokalizację różnych form aktywności społeczno-gospodarczej mieszkańców i podmiotów działających na terenie gminy, następnie sposób modyfikacji tej struktury w okresie objętym perspektywą studium.
- nie jest aktem prawa miejscowego (art. 9 ust. 7 upizp), ale dokumentem kierownictwa wewnętrznego – wiąże organy gminy w zakresie sposobu sporządzania planów miejscowych (plan miejscowy nie może naruszać ustaleń studium, a jednocześnie studium wprowadza wymóg sporządzenia planu miejscowego w określonych przypadkach).

Studium, jako strategia przestrzenna musi pozostawać w ścisłym związku ze strategią rozwoju gminy (w ogólnym rozumieniu), gdyż cele polityki przestrzennej są jednymi z narzędzi realizacji wszechstronnego rozwoju wspólnoty samorządowej. Jednocześnie studium musi koordynować kierunki przekształceń zagospodarowania z politykami wyższych poziomów samorządu oraz państwa. Szczególnie jest to istotne dla spójnej realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, służących realizacji zadań rządowych i samorządowych. Właściwe skorelowanie tych zagadnień pozwoli uniknąć kolizji realizacyjnych, a nawet umożliwi osiągnięcie wartości dodanej wynikającej z racjonalnego wykorzystania zasobów oraz współpracy służącej uzyskaniu celów poszczególnych podmiotów.

Studium, jako opracowanie planistyczne ma charakter interdyscyplinarny. Zgodnie z art. 10 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym obejmuje szereg dziedzin: od zagadnień urbanistycznych i kształtowania ładu przestrzennego, poprzez ochronę środowiska i wartości kulturowych, określenie zasobów naturalnych, zagadnienia społeczno-gospodarcze, w tym jakość życia mieszkańców, zagadnienia planowania infrastruktury społecznej, technicznej i transportowej, aż do specyficznych problemów, które są wymagane na podstawie przepisów odrębnych.

Celem niniejszego opracowania jest modyfikacja kierunków zagospodarowania uwzględniając analizę aktualności studiów i planów miejscowych wykonanej na podstawie art. 32 ust. 1 upizp i dostosowanie ich do nowych potrzeb rozwojowych gminy¹. W aktualizacji brane są pod uwagę wnioski wynikające z oceny procesów przekształceń przestrzennych gminy, w tym w szczególności procesów inwestycyjnych, rozwoju budownictwa mieszkaniowego oraz warunków wyposażenia gminy w usługi publiczne i komercyjne, obsługi transportowej oraz uzbrojenia terenów. Zakres zmiany, zgodnie z uchwałą o przystąpieniu do sporządzenia obejmuje:

- 1) aktualizacja kierunków rozwoju infrastruktury technicznej na terenie gminy;
- 2) ujęcie Gminnej Ewidencji Zabytków;
- 3) zwiększenie oferty terenów usługowo-produkcyjnych;
- 4) wyznaczenie obszarów wsi o wzmożonym ruchu budowlanym, dla których gmina zamierza sporządzić plany zagospodarowania przestrzennego:
 - 1) aktualizację kierunków rozwoju przestrzennego na terenie gminy;
 - 2) wprowadzenie zmiany dotyczącej nowej trasy planowanej dwutorowej napowietrznej linii elektroenergetycznej 2x400 kV Grudziądz – Pelplin – Gdańsk Przyjaźń.

1 [AnalizZPStGd_DOM_2009]

Wykaz zmian studium

Studium – wersja pierwotna – 1999 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Starogard Gdański zostało opracowane w 1999 r. zgodnie z ustawą z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym^[1].

I Zmiana – rok 2005

W 2005 została dokonana jego pełna aktualizacja i dostosowanie do wymogów ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym^[2]. Zmiana ta, oznaczona jako **Zmiana I**, stanowiła kompletne opracowanie obejmujące pełną, wymaganą nową ustawą problematykę. Dokonała ona weryfikacji i aktualizacji polityki przestrzennej gminy, zgodnie z obowiązującym zakresem studium, uwzględniając zmiany stanu zagospodarowania przestrzennego, zaktualizowane potrzeby i możliwości rozwoju gminy oraz zmiany przepisów odrębnych.

II Zmiana – rok 2006/2007

II Zmiana „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego” gminy Starogard Gdański wynikała z potrzeby realizacji nowych inwestycji, zgodnie z wybranymi wnioskami.

Są to inwestycje gospodarcze, w tym:

- wydobycie kruszywa niezbędne dla budowy autostrady A1,
- wprowadzenie energetyki niekonwencjonalnej – fermy wiatrowe,
- powiększenie miejskiej strefy ekonomicznej na teren gminy,
- oraz inne drobne inwestycje typu:
 - usługi,
 - tereny pod budownictwo jednorodzinne,
 - tereny usług turystycznych,
 - tereny publiczne pod rekreację wiejską i place zabaw,
- a także nowe tereny pod zalesienia lub przywrócenie terenów rolnych na terenach zadrzewionych samosiejką.

III Zmiana – rok 2007

III Zmiana „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego” gminy Starogard Gdański, z 2007 roku, miała na celu możliwość realizacji nowych inwestycji, nie przewidzianych w obowiązującym Studium. Są to : pole golfowe wraz z zapleczem usługowym, towarzyszące tej funkcji osiedla mieszkaniowe i apartamenty mieszkalne oraz teren górniczy.

IV Zmiana – rok 2008/2009

IV zmiana studium „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego” gminy Starogard Gdański umożliwiła realizację nowej inwestycji, nie przewidzianej w obowiązującym studium oraz aktualizowała granicę i wielkość terenów przeznaczonych pod lokalizację elektrowni wiatrowych.

- umożliwiła realizację inwestycji – centrum rekreacyjno-hotelowego na dz. nr 156/42 w Klonówce;

- ograniczyła tereny przeznaczone w obowiązującym studium pod lokalizację elektrowni wiatrowych w miejscowościach Jabłowo i Barchnowy.

V Zmiana – rok 2010/2012

V zmiana studium „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego” gminy Starogard Gdański wprowadza do studium wnioski wynikające z analizy, o której mowa art. 32 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym^{2]} w celu:

- 1) aktualizacji kierunków rozwoju infrastruktury technicznej na terenie gminy,
- 2) ujęcia Gminnej Ewidencji Zabytków,
- 3) zwiększenia oferty terenów usługowo-produkcyjnych,
- 4) wyznaczenia obszarów wsi o wzmożonym ruchu budowlanym, dla których gmina zamierza sporządzić plany zagospodarowania przestrzennego.

VI Zmiana – rok 2014/2015

VI zmiana studium „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego” gminy Starogard Gdański ma na celu:

- 1) aktualizację kierunków rozwoju przestrzennego na terenie gminy.
- 2) aktualizację uwarunkowań konserwatorskich, przyrodniczych i geologicznych.
- 3) wprowadzenie zmiany dotyczącej nowej trasy planowanej dwutorowej napowietrznej linii elektroenergetycznej 2x400 kV Grudziądz – Pelplin – Gdańsk Przyjaźń.

**VII ZMIANA 2019/2020 (dla działki nr 115/3 położonej w obrębie Klonówka)
ma na celu uzupełnienia kierunków zagospodarowania przestrzennego w przedmiotowym obszarze o
możliwość lokalizacji urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy powyżej 100kW
(farmy fotowoltaiczne)**

Zespoły autorskie:

Studium uchwalone w 1999 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Starogard Gdański² – dokument pierwotny .

Jednostka projektowa: PPW „Glob”:

- mgr inż. arch. Irena Romasiuk – główny projektant - uprawnienia urbanistyczne nr 1296/92
- mgr inż. arch. Alicja Kowalska - urbanistyka
- mgr inż. arch. Ewa Urban – urbanistyka, kontakty ze społecznością lokalną
- dr inż. arch. Romana Cielątkowska – dziedzictwo kulturowe
- mgr Danuta Król – archeologia
- mgr Małgorzata Grechuta – środowisko przyrodnicze
- mgr Bogusław Grechuta – środowisko przyrodnicze
- mgr inż. Jan Ślusarczyk – rolnictwo

2 [Studium Gm.St.Gd. 1999]

- mgr Jacek Bukowski – geologia
- mgr Edward Szczepański – geologia
- mgr Krystyna Grabska – zagadnienia społeczno-gospodarcze
- mgr inż. Jacek Bujalski – komunikacja
- mgr inż. Piotr Gajewski – infrastruktura techniczna
- techn. Grażyna Opalińska – grafika
- dr inż. Mieczysław Lewandowski – konsultacje w zakresie wpływu przewidywanej lokalizacji autostrady A-1 na rozwój obszarów przyległych
- mgr Ryszard Burchard – konsultacje w zakresie rozwoju lokalnego i mienia komunalnego
- mgr inż. arch. Piotr Lorens – konsultacje do studium środowiska kulturowego w zakresie urbanistyki
- mgr Renata Pernak – konsultacje do studium środowiska kulturowego w zakresie historii
- dyrektor PPW „Glob” – mgr inż. Krzysztof Włodarczyk.

I Zmiana – rok 2005

Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Starogard Gdański³ – zmiana nr 1.

Zespół autorski zmiany studium składa się z następujących osób:

- mgr inż. arch. Irena Romasiuk – główny projektant – Póln. Okręg. Izba Urb. nr G-057/2002
- mgr inż. arch. Maria Landowska – urbanistyka
- mgr inż. arch. Katarzyna Rosiak – urbanistyka
- mgr Małgorzata Grechuta – środowisko przyrodnicze
- mgr Jacek Bukowski – geologia
- mgr inż. Katarzyna Zajączkowska – komunikacja
- mgr inż. Michał Kozłowski – inżynieria
- mgr Ireneusz Mątewka – inwentaryzacja, grafika informatyczna
- dr Lidia Piechowicz – współpraca.

II Zmiana – rok 2006/2007

Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Starogard Gdański⁴ – zmiana nr 2.

Zespół sporządzający zmianę studium składa się z następujących osób:

- arch., urb., komun. Anna Talaga – główny projektant – Póln. Okręg. Izba Urb. nr G-091/2002
- Dagmara Kownacka
- inż. bud. Jolanta Celej
- Dominik Mikiprowicz

³ [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

⁴ [Studium Gm.St.Gd. zm. 2 2007]

III Zmiana – rok 2007

Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Starogard Gdański⁵ – zmiana nr 3.

Jednostka projektowa: CKK Architekci SC

- arch. Małgorzata Ossowska – główny projektant – upr. urb. 1617/2001, Półn. Okręg. Izba Urb. nr G-155/2003
- arch. Anna Król
- arch. Jan Kozłowski
- arch. Katarzyna Łukowicz – urbanistyka
- mgr Gabriela Fiutowska – środowisko przyrodnicze

IV Zmiana – rok 2009

Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Starogard Gdański⁶ – zmiana nr 4.

Jednostka projektowa: BDK - Inplus Sp. z o.o.

- mgr inż. arch. Marian Kopliński – główny projektant – (upr. urb. Nr 963/89)
- inż. Kamila Walenciak, architekt kraj. – środowisko przyrodnicze
- mgr inż. Maria Bohutyn – urbanistyka

V Zmiana – rok 2010/2011

Jednostka projektowa: Konsorcjum STRUKTURA – SIEĆ: STRUKTURA Planowanie Przestrzenne, GIS - SIEĆ

- mgr inż. arch. Katarzyna Łukowicz – główny projektant – członek POIU, nr wpisu G-220/2006,
- mgr inż. arch. Paweł Łukowicz – zagadnienia kształtowania ładu przestrzennego – członek POIU, nr wpisu G-074/2006 ,
- mgr inż. Jaromar Łukowicz – zagadnienia kształtowania struktury przestrzennej oraz systemu obsługi
- mgr inż. Ryszard Musiał – zagadnienia infrastruktury technicznej
- dr inż. Lech Michalski – zagadnienia systemu transportowego

VI Zmiana – rok 2014/2015

Jednostka projektowa: STRUKTURA – Planowanie Przestrzenne, GIS Katarzyna Łukowicz

- mgr inż. arch. Katarzyna Łukowicz – główny projektant.
- mgr inż. Jaromar Łukowicz – zagadnienia społeczno-gospodarcze.
- mgr inż. Ryszard Musiał – zagadnienia infrastruktury technicznej

5 [Studium Gm.St.Gd. zm. 3 2005]

6 [Studium Gm.St.Gd. zm. 4 2009]

SYSTEM ZAPISU DOKUMENTU STUDIUM

Zasady formułowania zapisów

Części dotyczące uwarunkowań i kierunków mają odmienny charakter. Uwarunkowania stanowią opis stanu istniejącego, opis diagnozy zawierającej ocenę tego stanu oraz określają wpływ, jaki poszczególne elementy zagospodarowania mają na realizację polityki przestrzennej gminy. Uwarunkowania nie zawierają więc żadnych zapisów stanowiących. Dla kierunków natomiast, kluczowymi zapisami są **ustalenia**, rozstrzygające o sposobach realizacji polityki przestrzennej oraz wymogach zastosowania określonych rozstrzygnięć prawnych w planach miejscowych, a także **rekomendacje** określające sposoby i kolejność prowadzonych działań. Regulacje te mają różną moc wiążącą i są uzupełnione o opis ułatwiający interpretację tych zapisów.

Do określenia kierunków polityki przestrzennej w niniejszym dokumencie studium stosuje się następujące typy regulacji i zapisów:

1) REGULACJE NORMATYWNE:

1.1) regulacje strategiczne i operacyjne, które są wiążące dla polityki przestrzennej gminy, ale nie określają bezpośrednio ustaleń planów miejscowych:

1.1.1) **cele** strategiczne i operacyjne studium – regulacje określające oczekiwany, w analizowanym horyzoncie czasowym, stan i kształt zagospodarowania oraz związanych z nim zagadnień społeczno-ekonomicznych, poprzez ustalenie ich docelowych cech, wielkości i parametrów – horyzont czasowy może dotyczyć perspektywy planistycznej dla której sporządzane jest studium, czyli 20 lat, jak również okresów pośrednich,

1.1.2) **zasady** realizacji polityki przestrzennej – sposoby kształtowania przestrzeni i zagospodarowania w zakresie praktyki postępowania, wyboru priorytetów realizacyjnych, odniesienia ich do potrzeb i oczekiwań społecznych oraz wartości kulturowych,

1.2) ustalenia określające kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy, o których mowa w art. 10 ust. 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym^[1], które są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych zgodnie z art. 9 ust. 4 tej ustawy, do których zalicza się:

1.2.1) **ustalenia kierunkowe**, czyli ustalenia tekstowe oraz odniesienia do rysunku studium w zakresie kierunków i obszarów, o których mowa w art. 10 ust. 2 ustawy^[1],

1.2.2) wymogi określające zakres i precyzję stosowania ustaleń ilościowych, jakościowych i przestrzennych w planach miejscowych;

2) REKOMENDACJE, nieposiadające charakteru normatywnego, ale dostarczające narzędzi formułowania rozstrzygnięć planistycznych, kryteriów formułowania zapisów planów miejscowych oraz programowania działań realizacyjnych:

2.1) zalecenia określające zakres niezbędnych działań służących realizacji celów rozwojowych oraz ustaleń planistycznych,

- 2.2) uzupełniające zalecenia, określające praktyczne sposoby działania, ułatwiające wybór rozstrzygnięć planistycznych w planach miejscowych,
- 2.3) wzorce definiujące pożądaną strukturę przestrzenną, kształt, zagospodarowania, dostarczające fakultatywnych rozwiązań;
- 3) **OPIS** – wyjaśnienia o charakterze niewiążącym:
 - 3.1) służące przybliżeniu użytkownikowi studium istoty zastosowanych rozwiązań i sposobu interpretacji zapisów,
 - 3.2) wskazujące perspektywę i kontekst realizacji kierunków.

Organizacja dokumentu

Zasadniczą część opracowania, wypełniającą ustawowy wymóg problematyki określonej dla studium w art. 10 upizp zawiera rozdział Treść i ustalenia studium (str. 22).

Kontekst zewnętrzny, referencje do dokumentów innych podmiotów państwowych i samorządowych, uwarunkowania strategiczne rozwoju gminy oraz ich odniesienia do studium, omówione zamieszczone zostały w rozdziale Ponadlokalne dokumenty strategiczne i planistyczne (str. 18). Należy przy tym zwrócić uwagę, że w trakcie sporządzenia niniejszego studium brak było opracowania koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju (kpzk), sporządzonego w myśl art. 3 ust. 4 upizp, zgodnie z zasadami określonymi w art. 47 ust. 2 upizp), dlatego w szeregu zagadnieniach studium odnosi się do innych dokumentów krajowych o znaczeniu strategicznym, w tym do Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, biorąc jednak pod uwagę czas i jej powstania i częściową dezaktualizację. Ten rozdział odnosi również ustalenia studium do strategii rozwoju województwa pomorskiego oraz planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego.

Przyjęte konwencje redakcyjne

Część opisowa studium, zarówno dla uwarunkowań i kierunków, jest przedstawiona w postaci zwykłego tekstu, bez wyróżnień i jest podzielona na standardowe, nie numerowane jednostki redakcyjne (części, rozdziały, podrozdziały, punkty).

W kierunkach wyróżnione są natomiast ustalenia i rekomendacje. Przyjmuje się następujące konwencje oznaczania zapisów regulacyjnych:

1) **rekomendacje** – prezentowane są na szaroniebieskim tle i numerowane są liczbami wyrażonymi cyframi arabskimi po literze R (R1, R2, R3, ...).

2) **ustalenia** – wszystkie ustalenia są prezentowane na szarym tle:

- a) Cele numerowane są liczbami wyrażonymi cyframi rzymskimi (I, II, III, ...),
- b) Zasady numerowane są wielkimi literami (A, B, C, ...),
- c) Ustalenia kierunkowe numerowane są liczbami wyrażonymi cyframi arabskimi po literze K (K1, K2, K3, ...),

Spis ustaleń (celów, zasad i kierunków) oraz rekomendacji zawarty jest przy końcu każdego tomu. Identyfikatory wpisów indeksu bibliograficznego podane są w nawiasach kwadratowych – opis pozycji zawarty jest indeksie bibliograficznym na końcu każdego tomu opracowania (przykładowy identyfikator: [StrategiWojPom_2005]). W końcowym fragmencie tomu zawarty jest również spis ilustracji (schematów, wykresów) oraz tabel.

Zapisy studium objęte zmianą studium nr 6 związane z uzupełnianymi ustaleniami zostaną wyróżnione w ujednoliconym dokumencie studium w następujący sposób:

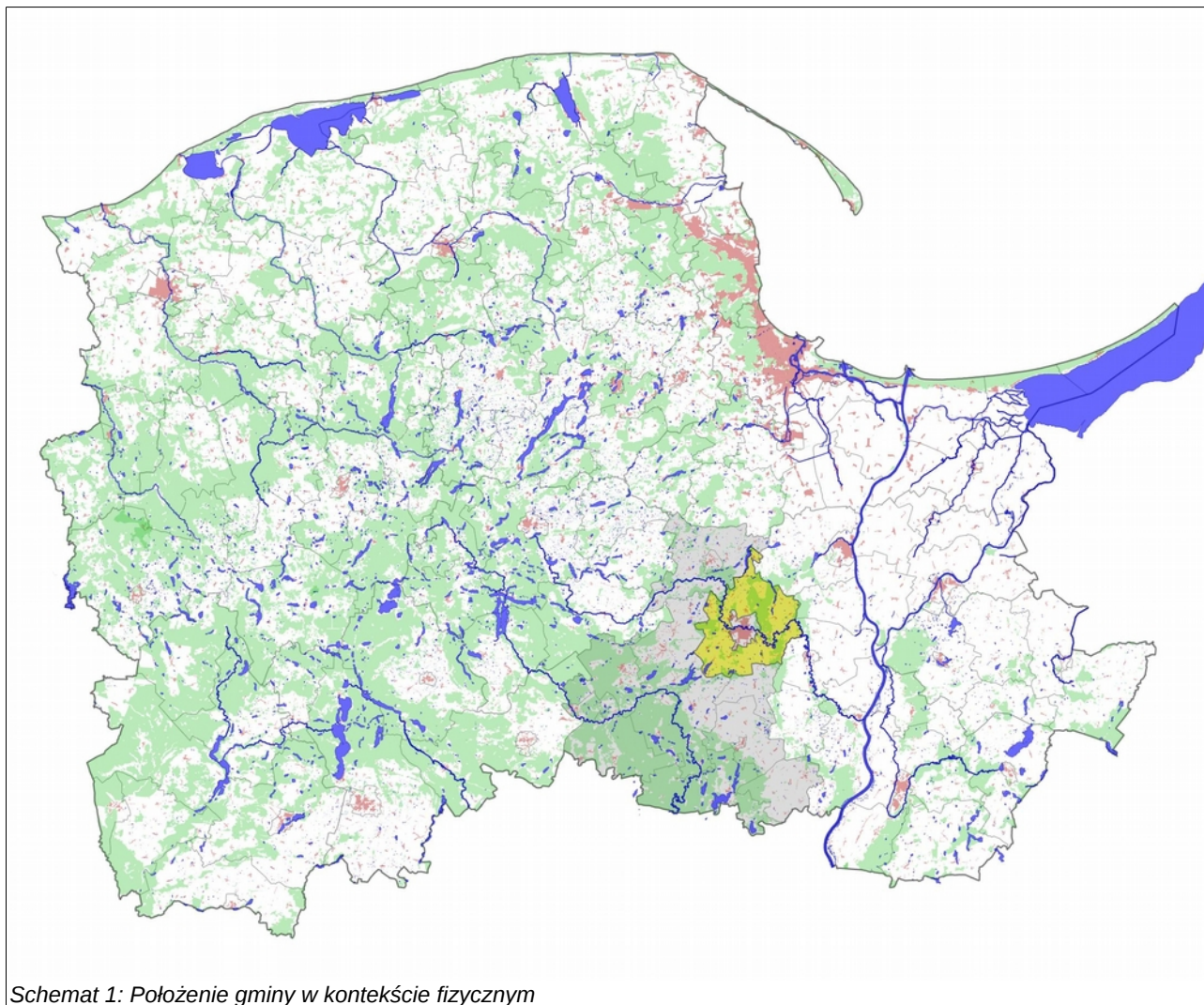
1) dla fragmentów dodanych, poprzez podkreślenie tekstu pojedynczą linią ciągłą i zakolorowanie tła na zielono (w wersji czarno-białej na szaro) – przykład: tekst dodany;

2) dla fragmentów usuniętych, poprzez przekreślenie pojedynczą linią usuwanego tekstu i zakolorowanie na jasno-czerwono (w wersji czarno-białej na jasno-szaro) – przykład: tekst usunięty;

Wszystkie zmiany w tekście jednolitym studium związane ze zmianą studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Starogard Gdański dla działki nr 115/3 położonej w obrębie Klonówka wyróżnione są pogrubioną czcionką Arial Black koloru czerwonego.

INFORMACJE OGÓLNE NA TEMAT GMINY STAROGARD GDAŃSKI

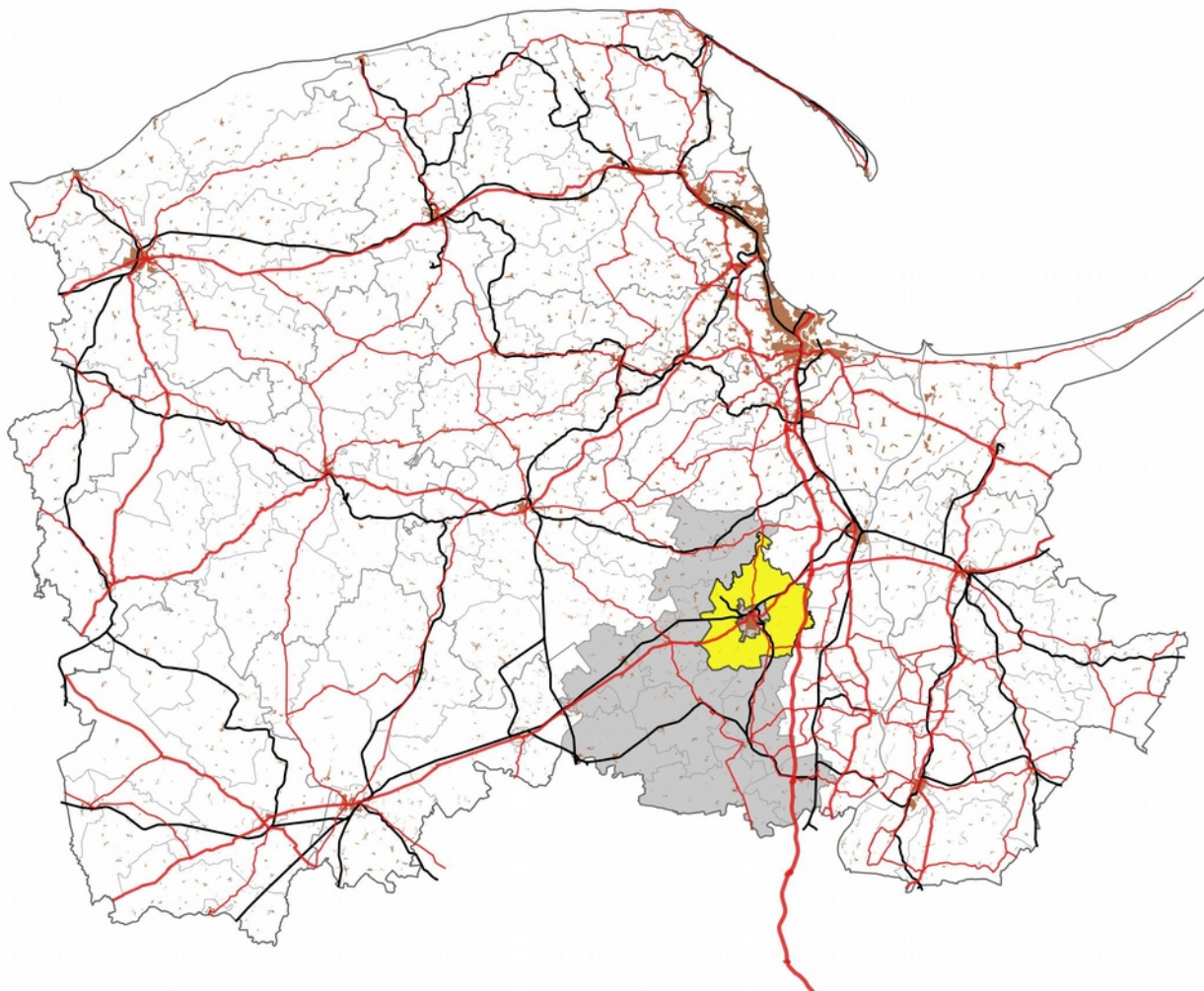
Gmina Starogard Gdański, określana dalej w opracowaniu jako Gmina lub Gmina Starogard, stanowi jednostkę samorządu terytorialnego o statusie gminy wiejskiej.

Schemat 1: Położenie gminy w kontekście fizycznym

W podziale na krainy historyczne, Gmina Starogard Gdański leży na Pomorzu Wschodnim, określanym współcześnie po prostu jako Pomorze lub tzw. Pomorze Gdańskie, stanowiącym część Polski północnej. W odniesieniu do granic podziału administracyjnego, położona jest w środkowo-wschodniej części województwa pomorskiego, na południe od

Gdańska, miasta wojewódzkiego. Stanowi północno-wschodni fragment powiatu starogardzkiego, okalając Miasto Starogard, który jest siedzibą powiatu.

Schemat 2: Powiązania gminy w kontekście wojewódzkim.

Przez obszar gminy przebiega szereg istotnych szlaków transportowych:

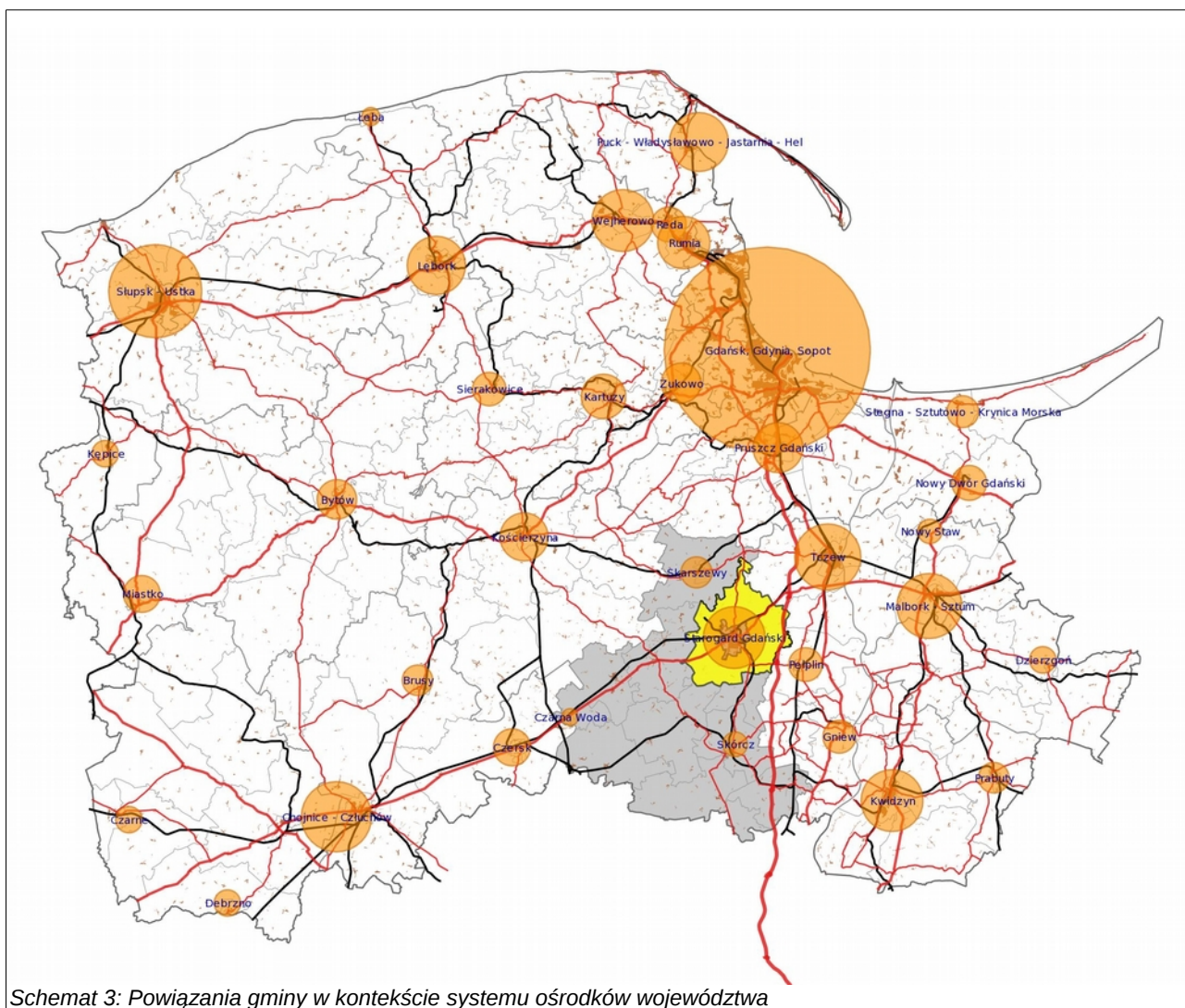
1) drogi:

- a) autostrada A1 – dostęp do niej, choć sama przebiega w granicach administracyjnych gminy, odbywa się przez węzły położone w gminach sąsiednich (Gmina Tczew – Węzeł Swaróżyn, dojazd drogą krajową nr 22, Gmina Pelplin – Węzeł Pelplin w miejscowości Ropuchy, dojazd drogą wojewódzką nr 229).
- b) droga krajowa nr 22 – droga ta prowadzi ruch tranzytowy pomiędzy przejściem granicznym Grzechotki. Jednocześnie jest ważną osią transportową samej gminy
- c) droga wojewódzka nr 222 – szlak transportowy wiążący Gdańsk z południem województwa (w Skórczu łączy się z drogą wojewódzką nr 214, prowadzącą do granicy południowej) – w Jabłowie na terenie Gminy łączy się z drogą wojewódzką nr 229;
- d) droga wojewódzka nr 229 – główne powiązanie południowego fragmentu Pomorza z autostradą A1.

2) koleje:

- a) Linia kolejowa pierwszorzędного znaczenia Tczew – Kostrzyń (nieoficjalnie zwana Tczew – Piła),
- b) Linie regionalne, w części o ograniczonym lub zawieszonym ruchu, w części zlikwidowane (Skórcz – Skarszewy).

Kontekst zewnętrzny położenia Gminy określa wpływ otoczenia na rozwój społeczny, gospodarczy i przestrzenny gminy. Wpływ ten może wynikać z zarówno ze skutków realizowanych zadań przez podmioty wyższego szczebla organizacji państwa (nie zawsze oznacza to nadrzędność administracyjną, ale szerszy zasięg przestrzenny jurysdykcji i kompetencji), przez podmioty równorzędne znajdujące się w sąsiedztwie (gminy graniczące) oraz przynależności do określonych poziomów zarządzania w systemie rejonizacji administracji państwa.

Rejonizacja – powiązania z ośrodkami koncentrującymi instytucje i organy świadczące określone usługi lub realizujące kompetencje wobec ludności oraz podmiotów Gminy.

W podziale administracyjnym Gmina przynależy do **województwa pomorskiego, powiatu starogardzkiego**. Miasto Starogard Gdański położone jest w centrum Gminy, natomiast stanowi odrębną jednostkę samorządu terytorialnego z własnymi organami administracji publicznej. Miasto i Gminę łączą liczne więzi funkcjonalne o charakterze gospodarczym, kulturalnym i społecznym, jak również powiązania infrastrukturalne, transportowe i administracyjne. Również siedziba władz Gminy zlokalizowana jest w granicach administracyjnych miasta.

Gmina zajmuje północno-wschodni fragment powiatu starogardzkiego, przy granicy z powiatem tczewskim. Otacza ze wszystkich stron miasto Starogard Gdański, a jednocześnie graniczy z następującymi jednostkami samorządu gminnego: Gminami Bobowo, Lubichowo, Zblewo i Skarszewy, położonymi w powiecie starogardzkim oraz Gminami Tczew, Subkowy, Pelplin leżącymi w powiecie tczewskim.

Ponadto Gmina Starogard Gdański jest uczestnikiem projektu pn. „Starogardzki Miejski Obszar Funkcjonalny – nowy wymiar partnerstwa na rzecz rozwoju”. Projekt realizowany jest w partnerstwie obejmującym następujące jednostki samorządu terytorialnego: Powiat Starogardzki, Gminę Miejską Starogard Gdański, Gminę Starogard Gdański oraz Gminę Bobowo.

Powiat Starogardzki ma charakter integrujący poszczególne gminy MOFu. Łączy je m.in. w obszarze gospodarczym poprzez posiadane tereny inwestycyjne w Pomorskiej Strefie Ekonomicznej.

Gmina Miejska Starogard Gdański – jest centrum gospodarczym Starogardzkiego MOFu. Koncentruje się tutaj działalność około biznesowa, jak również zlokalizowane są instytucje istotne dla rozwoju gospodarczego.

Gmina Starogard Gdański stanowi naturalne miejsce lokowania nowych inwestycji, które nie mogą powstać na terenie miasta. Jest to najdynamiczniej rozwijająca się gospodarczo gmina, pozostająca w silnym powiązaniu z miastem Starogard Gdański oraz Gminą Bobowo.

Gmina Bobowo pierwotnie wchodziła w skład gminy wiejskiej Starogard Gdański. Obecnie stanowi odrębną jednostkę samorządową, jednak więzi społeczne i funkcjonalne pomiędzy tymi gminami pozostały trwałe. Bobowo stanowi zaplecze mieszkaniowe dla wielu osób pracujących i uczących się w Starogardzie Gdańskim.

Powyższe gminy tworzą ciągły przestrzennie układ osadniczy, są ze sobą silnie powiązane wspólną infrastrukturą, służbą zdrowia, wspólnymi instytucjami kultury, łączą je również podobne bariery rozwojowe. Wspólne działania gmin i powiatu pozwolą wskazać stan obecny, a także uwarunkowania dla poszczególnych obszarów działań oraz określić możliwe kierunki rozwoju.

Cel głównym tworzenia Starogardzkiego MOFu jest rozwój współpracy i integracji na obszarze MOFu poprzez upowszechnienie partnerskiego podejścia do rozwiązywania problemów oraz podejścia funkcjonalnego w planowaniu przestrzennym.

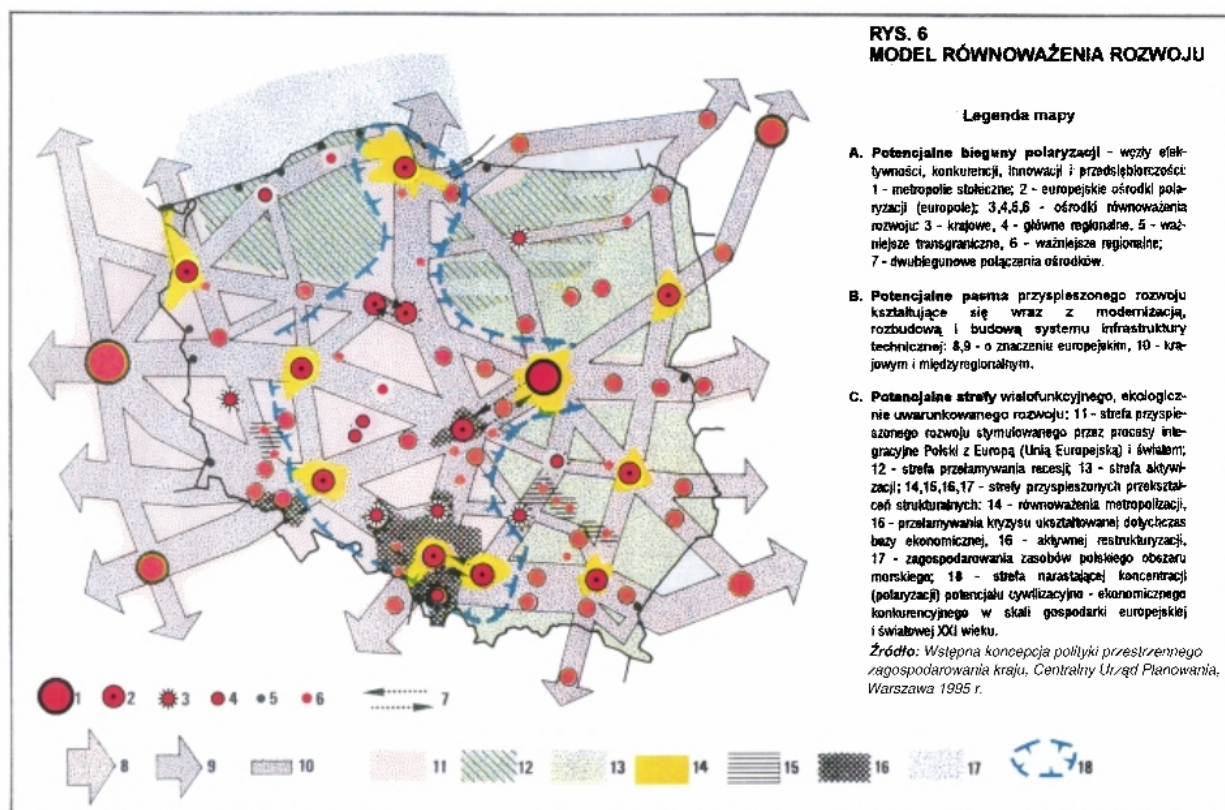
Cele szczegółowe:

- Określenie zasięgu oddziaływania Starogardu Gdańskiego wraz z analizą i oceną powiązań funkcjonalnych i identyfikacją wspólnych celów rozwojowych.
- Rozbudowa powiązań funkcjonalnych: miasto-otoczenie.
- Wsparcie w zakresie przygotowania dokumentacji dla proj. aplikujących w perspektywie unijnej 2014 – 2020.
- Spójne planowanie przestrzenne JST.
- Wzmocnienie współpracy między JST – zintegrowane rozwiązywanie problemów.

Ponadlokalne dokumenty strategiczne i planistyczne

Krajowe dokumenty o charakterze strategicznym i operacyjnym

Strategia Rozwoju Kraju 2007–2015 (SRK) jest dokumentem planowania strategicznego na szczeblu krajowym, określającym cele rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Stanowi ona podstawę dla pozostałych dokumentów rządowych oraz samorządowych, w tym przede wszystkim dla Narodowej Strategii Spójności 2007–2013. Głównym celem Strategii Rozwoju Kraju jest „podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski”, opierając się o zasady zrównoważonego rozwoju, uwzględniając dziedzictwo kulturowe Polski, oraz potrzebę przeciwdziałania różnicowaniu poziomu życia na różnych obszarach kraju

Schemat 6: Model równoważenia rozwoju KPPZK.

W zakresie planowania przestrzennego, dla całego obszaru państwa, ciągle obowiązuje Koncepcja Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (KPPZK) z roku 2001. Dokument ten określa przestrzenne uwarunkowania i potrzeby, które będą tworzyły ramy i warunki dla wszechstronnego rozwoju społeczno-gospodarczego. W KPPZK określa się rolę poszczególnych obszarów kraju w budowie potencjału społecznego i ekonomicznego. Koncepcja proponuje kompromis pomiędzy potrzebą koncentracji rozwoju, a koniecznością równoważenia go w skali całego obszaru państwa. W celu równoważenia rozwoju, a jednocześnie przeciwdziałaniu rozpraszania potencjału, koncepcja wyznaczyła sieć krajowych, ponadregionalnych i regionalnych ośrodków równoważenia rozwoju. Starogard Gdański został zaliczony w niej do 51 ośrodków regionalnych. Dodatkowo przez województwo pomorskie, wzdłuż Doliny Dolnej Wisły przebiega pasmo przyspieszonego rozwoju, jako zakładana oś budowy systemu infrastruktury technicznej i transportowej o najwyższym znaczeniu. Model ten w jakimś stopniu już się realizuje: otwarcie autostrady, modernizacja linii kolejowych wpisują się w ten scenariusz.

KPPZK, chociaż opublikowana w 2001 roku jest dokumentem sięgającym początku lat '90. To skłania władze krajowe do sporządzenia aktualnego dokumentu. W maju 2010 roku został opracowany projekt Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, zgodnie z wymogami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. W marcu 2011 zakończyły się konsultacje społeczne i międzyresortowe.

Wojewódzkie dokumenty o charakterze strategicznym i operacyjnym

Strategia rozwoju województwa

Podstawowym dokumentem strategicznym województwa pomorskiego jest **Strategia rozwoju województwa pomorskiego**⁹. Została ona przyjęta Uchwałą nr 587/XXXV/05 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 18 lipca 2005 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego, na podstawie art. 11 ust. 1 i art. 18 pkt 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590 z późn. zm.)

9 [StrategiWojPom_2005]

W strategii rozwoju województwa pomorskiego Miasto Starogard Gdański, które dla gminy stanowi najbliższe centrum miejskie, zaliczone jest do grupy ośrodków subregionalnych. Celem strategicznym adresowanym dla tej grupy podmiotów, w ramach priorytetu „Spójność”, jest „Wzmacnianie subregionalnych ośrodków rozwojowych”. Ten cel jest dostosowany do specyficznych potrzeb miast o skali i położeniu zbliżonym do Starogardu i oddziałuje również na ich bezpośrednie otoczenie. Obejmują one następujące kierunki działań:

- 1) wspieranie zmian strukturalnych w subregionalnych ośrodkach rozwoju prowadzących do wzrostu aktywności gospodarczej i zawodowej w obszarach ich oddziaływania;
- 2) tworzenie efektywnej sieci powiązań pomiędzy subregionalnymi ośrodkami rozwoju, a także między nimi a Trójmiastem;
- 3) wspieranie konkurencyjności gospodarczej subregionalnych ośrodków rozwoju w skali krajowej.

Inne cele rozwojowe priorytetu „Spójność”, jak również zawarte w priorytetach „Konkurencyjność” i „Dostępność”, w pośredni sposób dotyczą miasta oraz obszarów wiejskich. Zawierają one takie działania jak:

1. Rozwój gospodarki wykorzystującej specyficzne zasoby regionalne (Konkurencyjność)
 1. wsparcie rentownych branż i przedsiębiorstw o wysokiej zdolności tworzenia miejsc pracy lub charakteryzujących się wysokim zatrudnieniem, a także tworzenie warunków dla rozwoju bieguna innowacji przemysłu, m.in. na bazie tradycyjnych dla województwa branż;
 2. wspieranie rozwoju oferty specyficznych dla regionu produktów rzemiosła, w szczególności w oparciu o wykorzystanie zasobów naturalnych województwa;
 3. wykorzystywanie sprzyjających warunków glebowo-przyrodniczych dla rozwoju nowoczesnego rolnictwa, w tym promocja postępu biologicznego i technologicznego, z wyłączeniem produkcji roślin genetycznie modyfikowanych;
 4. promowanie prośrodowiskowych metod produkcji rolnej i rolnictwa ekologicznego, w szczególności na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych, a także rozwój produkcji rolnej z przeznaczeniem na biopaliwa;
 5. wykorzystywanie sprzyjających warunków środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarki leśnej, w tym poprawa lesistości;
 6. wspieranie powiązań kooperacyjnych producentów rolnych i tworzenia grup producenckich, dalszy rozwój infrastruktury i koncentracja handlu hurtowego artykułami rolno-spożywczymi w wybudowanych ze środków publicznych centrach rolno-spożywczych;
2. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego (Spójność)
 1. wspieranie działań służących umacnianiu różnorodności i tożsamości regionalnej, utrwalanie dziedzictwa Kaszub, **Kociewia**, Powiśla i Żuław oraz innych części regionu, pielęgnacja i rozwój , języka kaszubskiego i lokalnych dialektów, a także pielęgnowanie tradycji morskich i historycznych, w tym solidarnościowych;
 2. wspieranie rozwoju kultury i poprawa dostępności mieszkańców regionu do oferty kulturalnej

Priorytet dostępność dodatkowo formułuje działania zmierzające do poprawy powiązań w ramach województwa pomorskiego, ze szczególnym uwzględnieniem miast powiatowych. Przekłada się to na ustalenia Regionalnego Programu Operacyjnego. Istnieje wiele zapisów dotyczących ośrodków subregionalnych, ale również obszarów wiejskich, szczególnie w zakresie wyrównywania poziomu rozwoju, poprawy dostępności do usług. Znalazły one wyraz w Osi Priorytetowej 3 „Funkcje miejskie i metropolitalne”, realizującego cel RPO Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej ośrodków miejskich i usprawnienie powiązań między nimi. Gmina, pozostając w bezpośrednim sąsiedztwie Starogardu, w jego strefie oddziaływania, pośrednio będzie podlegała oddziaływaniom tego programu. Oś priorytetowa 2, „Społeczeństwo wiedzy”, określa działania związane z wyrównywaniem dostępu do edukacji na terenach wiejskich. Oś priorytetowa 5 „Środowisko i energetyka przyjazna środowisku”, adresuje swoje programy w dużej mierze do podmiotów na obszarach wiejskich, zmierzając do poprawy infrastruktury technicznej, w tym wodno-ściekowej, utylizacji odpadów, elektroenergetycznej, rozwoju odnawialnych źródeł energii.

Powyższa Strategia była punktem odniesienia dla V zmiany studium. Obecnie obowiązujący dokument – Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 omówiony jest w Rozdziale Uwarunkowania zewnętrzne, sytuacja gminy w regionie – Dokumenty strategiczno-operacyjno województwa pomorskiego.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa

Politykę przestrzenną województwa pomorskiego określa **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego**¹⁰. Został on przyjęty Uchwałą nr 1004/XXXIX/09 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 26 października 2009 roku w sprawie zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego Nr 172, poz. 3361) na podstawie art. 18 pkt 3 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (tj. Dz. U. z 2001 r. Nr 142 poz. 1590, z późn. zm.), art. 42 ust 1 i 2, ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r. Nr 80 poz. 717 z późn. zm.) .

W planie zagospodarowania województwa pomorskiego Gmina Starogard Gdański jest uznawana za część obszaru aktywizacji rozwoju ośrodka miejskiego Starogard Gdański. W hierarchii ośrodków jest on zaliczony do rangi regionalnej II rzędu. Gmina w myśl koncepcji sieci osadniczej planu województwa stanowi część funkcjonalnego obszaru miejskiego i razem miastem jest rozpatrywana jako część tego ośrodka.

W koncepcji stabilizacji i rozwoju gospodarczego Gminę obejmuje strefa rozwoju inwestycji wykorzystujących bliskość korytarzy transportowych. Jest to związane z jej położeniem w strefie oddziaływania Nadwiślańskiego Korytarza Transportowego, wpisującego się w VI transeuropejski korytarz transportowy, stanowiącym element europejskiego systemu TEN-T.

W ramach regionalnego systemu infrastruktury transportowej gmina położona jest w strefie południowego korytarza transportowego (Powiśle – Starogard Gdański – Chojnice – Człuchów), którego elementami są: droga krajowa nr 22 i linia kolejowa nr 203 Tczew – Kostrzyn.

Szczegółowe rekomendacje dla polityki przestrzennej Gminy, wynikające z planu zagospodarowania przestrzennego województwa są ujęte w rozdziałach:

- 1) Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych,
- 2) Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopień uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami,
- 3) Warunki i jakość życia mieszkańców oraz poziom i dostępność do świadczeń z zakresu ochrony ich zdrowia:
 - Systemy infrastruktury technicznej,
 - Infrastruktura transportowa,
- 4) Stan środowiska, w tym stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego;
- 5) Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i ustaleniami programów, o których mowa w art. 48 ust. 177.

Aktualnie obowiązuje dokument:

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego 2030; przyjęty Uchwałą Nr 318/XXXX/16 Sejmiku Woj. Pomorskiego z dn. 29 grudnia 2016r. (Dz. U. Woj. Pom. z 2017 r., poz. 603)

10 [PZPW 2009]

TREŚĆ I USTALENIA STUDIUM

Uwarunkowania

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE, SYTUACJA GMINY W REGIONIE

Uwarunkowania wynikające z kontekstu ogólnokrajowego i krajowych dokumentów strategicznych i operacyjnych

1. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Strategia długookresowa (DSRK) obejmuje blisko dwudziestoletnią perspektywę rozwoju. Dokument DSRK przyjęty został uchwałą Rady Ministrów w dniu 5 lutego 2013 r. [KRAJ_DSRK_2030_2011_proj]. Zgodnie z intencją jej twórców „Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” jest, zgodnie z przepisami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r. (art. 9 ust 1) – dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmującym okres co najmniej 15 lat. Stanowi najszerszy i najbardziej ogólny element nowego systemu zarządzania rozwojem kraju, którego założenia zostały określone w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju kraju oraz przyjętym przez Radę Ministrów 27 kwietnia 2009 r. dokumencie Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski. W przypadku tej Strategii to okres prawie 20 lat, gdyż przyjętym przy jej konstruowaniu horyzontem czasowym jest rok 2030. Uzupełnieniem ramy strategicznej rozwoju Polski do 2030 roku jest **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju** przyjęta uchwałą Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. [KRAJ_KPZK_2011]

Proponowane w Strategii obszary strategiczne związane są z obszarami opisanymi w **Strategii Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo** przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 25 września 2012 r. Łącznie stanowią podstawowe narzędzie wdrażania DSRK do 2020 r., czyli:

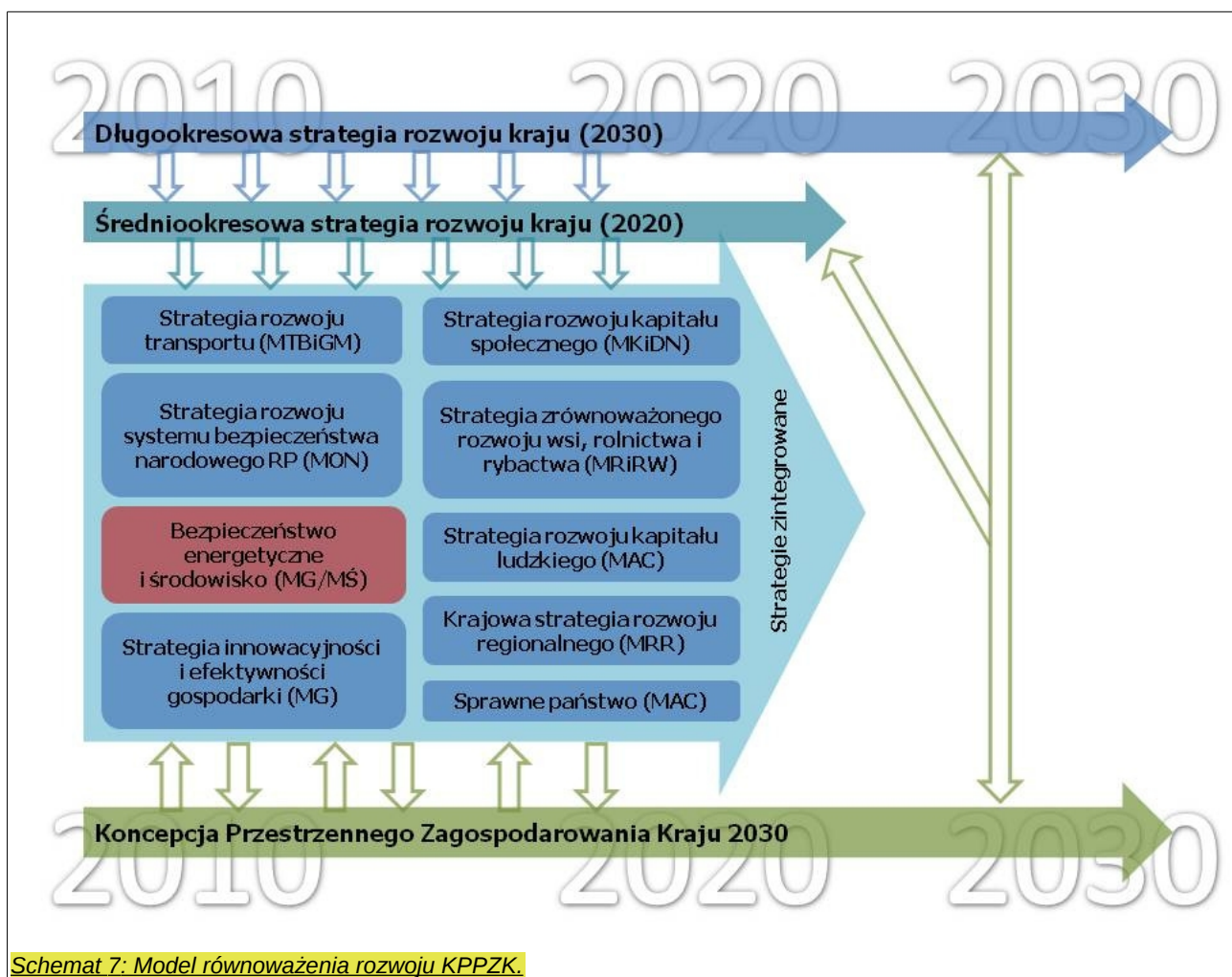
- I. **sprawne i efektywne państwo (obszar pierwszy)** – odpowiada mu obszar strategiczny trzeci DSRK.
- II. **konkurencyjna gospodarka (obszar drugi)** – odpowiada mu obszar strategiczny pierwszy DSRK.
- III. **spójność społeczna i terytorialna (obszar trzeci)** – odpowiada mu obszar strategiczny drugi DSRK. [KRAJ_DSRK_2030_2011_proj]

DSRK wyznacza kierunki interwencji, które będą przekładać się na politykę regionalną i lokalną.

Kierunki interwencji podporządkowane są schematowi trzech obszarów strategicznych, które zostały podzielone na osiem części (zgodnych ze strategicznymi celami rozwojowymi). Są to:

- A. **W obszarze konkurencyjności i innowacyjności gospodarki:**
 - II. **Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna**
 - III. **Polska Cyfrowa**

- IV. Kapitał ludzki
- V. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko
- F. W obszarze równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski:
 - VII. Rozwój regionalny
 - VIII. Transport
- I. W obszarze efektywności i sprawności państwa:
 - X. Kapitał społeczny
 - XI. Sprawne państwo

Schemat 7: Model równoważenia rozwoju KPPZK.

Źródło: Na podstawie Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. MAiC.¹¹

Bezpieczeństwo energetyczne kraju jest jednym z warunków tworzenia pozytywnego scenariusza rozwoju kraju. DSRK na stronie 8 stwierdza: **Ważnym z punktu widzenia bezpieczeństwa Polski, ale także udziału w światowych procesach, jest obszar bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrony środowiska. Polska ma ogromne potrzeby energetyczne. Należy je zabezpieczyć w perspektywie nie tylko długookresowej – do 2030 r., ale także w średniookresowej do lat 2020–2022. Wskazane są działania i kierunki interwencji dotyczące inwestycji energetycznych, np. w górot, elektrownie wykorzystujące energię jądrową, ale także poprawa jakości sieci przesyłowych i dystrybucyjnych. Ważnym z punktu widzenia uczestnictwa w UE jest modyfikacja i coraz szersze wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii (tak aby ich udział w gospodarce stawał się coraz większy), ograniczenie wykorzystania węgla oraz dbałość o stan środowiska w Polsce. Te działania wiążą się także z potrzebą zapewnienia obywatelom bezpieczeństwa w przypadku nagłych zjawisk przyrodniczych czy zmian klimatycznych. Istotne jest również, aby do 2030 r. Polska umiejętnie wykorzystywała zasoby naturalne, np. węgiel, gaz łupkowy czy miedź. Mając jedno z największych na świecie**

11 Na podstawie Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. MAiC. [KRAJ_DSRK_2030_2011_proj]

złóż kopalni, Polska ma szansę budować w oparciu o nie swoje przewagi konkurencyjne. [KRAJ_DSRK_2030_2011_proj]

Na stronie 20 autorzy zauważają, że o możliwych scenariuszach rozwoju Polski zdecydują: **demografia, nowe technologie, energetyka – jej zasoby i źródła wytwarzania, warunki środowiskowe, oraz układ sił w świecie** – zależny nie tylko od dotychczasowego status quo, ale i od zmienności wskazanych czynników.

Strategia zwraca również uwagę na wyzwania rozwojowe obszarów wiejskich: *Do tej pory najczęściej definiowaliśmy „wiejskość” przez rolnictwo – obecnie należy zadać pytanie o to, co składa się na nową kompozycję „wiejskości”, czyli, jak rodzi się nowe otoczenie dla modernizującego się rolnictwa w różnych dziedzinach gospodarki i aktywności zawodowej. (...) Należy także mocno podkreślać kwestię szans, które tworzą nowe typy miejsc pracy na obszarach wiejskich, zorientowane np. na turystykę, ekologię czy te powiązane z telepracą w różnych dziedzinach.* [KRAJ_DSRK_2030_2011_proj]

Kwestię bezpieczeństwa energetycznego obejmuje Cel 7 DRSK – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska (str. 105). Kierunek interwencji: **Modernizacja infrastruktury i bezpieczeństwo energetyczne** obejmuje m.in. następujące działania:

- **Wdrożenie i sfinansowanie** (nakłady własne, środki pochodzące z UE, budżet państwa, rynek kapitałowy, kapitał inwestorów zagranicznych) **projektów modernizujących infrastrukturę elektroenergetyczną, naftową i gazową.**
- **Uruchomienie programów zachęcających do zachowań proefektywnościowych, działań dywersyfikujących źródła energii, w tym rozwój energetyki jądrowej oraz rozproszonej i paliw (w tym możliwość wydobycia gazu łupkowego)** oraz kierunków ich przesyłu, dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego Polski i transformacji w kierunku zielonej gospodarki. [KRAJ_DSRK_2030_2011_proj]

DSRK uwzględnia również inne źródła i nośniki energii, zasoby surowców energetycznych, w tym odnawialne źródła energii (OZE). Jednak zapisy w tym zakresie nie odnoszą do niniejszej zmiany studium.

2. Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju zastąpiła dotychczasową Strategię Rozwoju Kraju 2007-2015. Dokument ten, pod nazwą Strategia Rozwoju Kraju 2020 Aktywne Społeczeństwo, Konkurencyjna Gospodarka, Sprawne Państwo (SSRK) jest elementem nowego systemu zarządzania rozwojem kraju, którego fundamenty zostały określone w znowelizowanej ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712, z późn. zm.) oraz w przyjętym przez Radę Ministrów 27 kwietnia 2009 r. dokumencie Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski. Dokument SSRK przyjęty został uchwałą Rady Ministrów w dniu 25 września 2012 r. [KRAJ_SRK_2020_2012]. SSRK wyznacza 3 obszary strategiczne oraz następujące cele:

- **Obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo**
 - **Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem**
 - **Cel I.2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe**
 - **Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela**
- **Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka**
 - **Cel II.1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej**
 - **Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki**
 - **Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki**
 - **Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego**
 - **Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych**
 - **Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko**
 - **Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu**

- **Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna**
 - **Cel III.1. Integracja społeczna**
 - **Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych**
 - **Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych [KRAJ_SRK_2020_2012].**

W ramach celu I.1. określone zostało zadanie I.1.5. *Zapewnienie ładu przestrzennego*. Obejmuje ono między innymi postulat wprowadzenia obowiązku sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących m.in. obszary miejskie. Rozwój obszarów miejskich jest dostrzeżony również w związku z celem II.4. *Rozwój kapitału ludzkiego*. Stwierdza się tutaj, że specyfika poszczególnych obszarów związana m.in. z pełnionymi przez nie funkcjami społeczno-gospodarczymi, (w odniesieniu do powiązanych obszarów miejskich, wiejskich) oraz wzajemne relacje między nimi, warunkują kierunki w jakich rozwijają się regionalne rynki pracy oraz umiejętności i kompetencje zasobów ludzkich.

ŚSRK w ramach celu III.3. jako narzędzie równoważenia rozwoju wskazuje *Zwiększenie spójności terytorialnej (III.3.4.)*. Wiąże się to ze stwierdzonymi procesami zachodzącymi w obszarach miejskich zagrożonych marginalizacją, których tempo rozwoju znacznie zmniejszyło się. *Obserwuje się tam zjawiska ubożenia ludności oraz spadku nakładów inwestycyjnych*. W związku z tym zostały wyznaczone obszary strategicznej interwencji na rzecz restrukturyzacji i rewitalizacji miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze, poprzez wspomaganie kompleksowej rewitalizacji i restrukturyzacji społeczno-gospodarczej obszarów w mniejszych skalach przestrzennych. Do takich obszarów zaliczony został Starogard Gdański, dla którego stwierdzono wysokie natężenie tych problemów. Ma to istotne znaczenie dla Gminy Starogard Gdański, która stanowi pierwszą gminę funkcjonalnego obszaru miejskiego Starogardu.

Opisu celu II.6 stwierdza, że: *Zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego towarzyszyć będzie – obok dywersyfikacji źródeł – dywersyfikacja kierunków dostaw nośników energii. (...) Prowadzone będą prace zmierzające do eksploatacji gazu łupkowego poprzez m.in. rozpoznanie zasobów oraz przygotowanie i wdrożenie przejrzystej struktury prawno-administracyjnej*. Z tego wynikają wskazania co do sposobu racjonalnego gospodarowania zasobami. *Jednocześnie kontynuowane będą prace związane z rozpoznaniem możliwości wydobywania niekonwencjonalnych zasobów węgla wodórów (m.in. gazu łupkowego i gazu uwiecznionego w porach skalnych) (...)*. Państwo w tym zakresie widzi konieczność poszukiwania nowych metod pozyskiwania surowców, pozwalających pozyskać kopaliny z niekonwencjonalnych źródeł: *Wspierany będzie rozwój nowoczesnych technologii pozyskiwania surowców geologicznych. Konieczne jest także wypracowanie długookresowej polityki ochrony zasobów geologicznych i ich wykorzystania do celów produkcyjnych*. [KRAJ_SRK_2020_2012]. W tym kontekście wskazana jest rola Gmin, a więc podmiotów publicznych, które dysponują władztwem planistycznym w zakresie ochrony zasobów kopaliny, ich źródeł i przygotowania przyszłej ich eksploatacji.

Racjonalizacji gospodarki zasobami surowców oraz otwarciu na nowe typy kopaliny, służyć będą takie działania jak: *rozpoznanie zasobów niekonwencjonalnych źródeł gazu z łupków i metanu z pokładów węgla, a także zasobów wód geotermalnych*. [KRAJ_SRK_2020_2012] Precyzuje to Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko. [KRAJ_StrBEIS_2012_proj]

ŚSRK uwzględnia również inne źródła i nośniki energii, zasoby surowców energetycznych, w tym odnawialne źródła energii (OZE). *Promowanie wykorzystania energetyki odnawialnej umożliwi podniesienie regionalnego bezpieczeństwa energetycznego i stworzenie warunków do rozwoju energetyki rozproszonej opartej na lokalnie dostępnych surowcach, a przez to do rozwoju słabiej rozwiniętych regionów, bogatych w zasoby energii odnawialnej*.

3. **Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko” Perspektywa 2020 r.**

Strategia BEiS jest strategią sektorową, stanowiącą element określonego DSRK i ŚSRK modelu planowania strategicznego. Obecnie ciągle ma status projektu (projekt sporządzony przez Ministerstwo Gospodarki we współpracy z Ministerstwem Środowiska, przyjęty 28 czerwca 2012 r.) *Strategia Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko (BEiS) obejmuje dwa niezwykle istotne obszary: energetykę i środowisko, wskazując m.in. kluczowe reformy i niezbędne działania, które powinny zostać podjęte w perspektywie do 2020 roku*. [KRAJ_StrBEIS_2012_proj]

Wg autorów: *Celem strategii jest ułatwianie "zielonego" (sprzyjającego środowisku) wzrostu gospodarczego w Polsce poprzez zapewnienie dostępu do energii (bezpieczeństwa energetycznego) i dostępu do nowoczesnych, w tym innowacyjnych, technologii, a także wyeliminowanie barier administracyjnych utrudniających „zielony” wzrost*.

Największym wyzwaniem dla sektora energetyki jest modernizacja energetyki i ciepłownictwa: jednostek wytwórczych, sieci przesyłowych i dystrybucyjnych (także ich rozwój) oraz dywersyfikacja struktury wytwarzania energii elektrycznej przez wprowadzenie energetyki jądrowej i **zwiększenie udziału rozproszonych źródeł odnawialnych (głównie energetyki wiatrowej, biogazowni, instalacji na biomasę i solarnych), w tym mikroźródeł.**

BEiS wskazuje priorytety kształtowania systemu energetyki:

- 1) **dywersyfikacja źródeł dostaw, które zmniejszą uzależnienie kraju od importu z jednego kierunku.**
- 2) **poprawa efektywności energetycznej, przez zmniejszenie energochłonności polskiej gospodarki.**
- 3) **zidentyfikowanie strategicznych złóż surowców energetycznych i**
- 4) **objęcie ich ochroną przed zabudową infrastrukturalną.**
- 5) **w zakresie ochrony środowiska będą zmiany w zakresie ograniczenia zanieczyszczeń powietrza oraz reforma systemu gospodarki wodnej.**

Trzeci i czwarty z przytoczonych wyżej priorytetów zawarte są również w ŚSRK i odnoszą się do roli Gmin w zakresie ochrony złóż kopalin i przygotowania przyszłej ich eksploatacji. Celem jest ukształtowanie, dzięki m.in. złożom surowców energetycznych oraz innych źródeł energii (w tym OZE), nowego krajowego "energy mix". Politykę w odniesieniu do krajowych zasobów energetycznych strategia zaleca wzmocnić poprzez uzupełnienie o projekty dywersyfikacyjne. Strategia BEiS przekłada się za pośrednictwem Polityki energetycznej Polski na „polityki branżowe”: Politykę Rządu RP dla przemysłu naftowego w Polsce [KRAJ_PolitykaNaftowa_2007], Politykę dla przemysłu gazu ziemnego [KRAJ_PolitykaGaz_2007] i inne.

BEiS uwzględnia również inne źródła i nośniki energii, zasoby surowców energetycznych, w tym odnawialne źródła energii (OZE).

4. Polityka energetyczna Polski do 2030 roku.

Polityka energetyczna Polski do 2030 została zatwierdzona przez Radę Ministrów 29 września 2010. [KRAJ_PolitEnergPolski_2030_2010] Nie uwzględnia więc będącej w fazie opracowania Strategii „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko”. Przesłanką wyboru rozwiązań w polityce energetycznej było stwierdzenie, że *polski sektor energetyczny stoi obecnie przed poważnymi wyzwaniami. Wysokie zapotrzebowanie na energię, nieadekwatny poziom rozwoju infrastruktury wytwórczej i transportowej paliw i energii, znaczne uzależnienie od zewnętrznych dostaw gazu ziemnego i niepełne od zewnętrznych dostaw ropy naftowej oraz zobowiązania w zakresie ochrony środowiska, w tym dotyczące klimatu, powodują konieczność podjęcia zdecydowanych działań zapobiegających pogorszeniu się sytuacji odbiorców paliw i energii.* [KRAJ_PolitEnergPolski_2030_2010]

Podstawowymi kierunkami polskiej polityki energetycznej są:

- **poprawa efektywności energetycznej.**
- **wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii w tym tworzenie warunków dla**
- **wzmacniania pozycji konkurencyjnej polskich podmiotów energetycznych na rynku regionalnym (ponadnarodowym).**
- **dywersyfikacja struktury wytwarzania energii elektrycznej poprzez wprowadzenie energetyki jądrowej.**
- **rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw,**
- **rozwój konkurencyjnych rynków paliw i energii.**
- **ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko.**

Polityka formułuje pojęcie bezpieczeństwa energetycznego, obejmującego bezpieczeństwo dostaw paliw i energii. Jest ono równoznaczne ze stabilnymi dostawami paliw i energii *na poziomie gwarantującym zaspokojenie potrzeb krajowych i po akceptowanych przez gospodarkę i społeczeństwo cenach, przy założeniu optymalnego wykorzystania krajowych zasobów surowców energetycznych oraz poprzez dywersyfikację źródeł i kierunków dostaw ropy naftowej, paliw ciekłych i gazowych.*

Jako jedno z narzędzi realizacji polityki energetycznej polityka uznaje *zhierarchizowane planowanie przestrzenne, zapewniające realizację priorytetów polityki energetycznej, planów zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe gmin oraz planów rozwoju przedsiębiorstw energetycznych.*

Zaspokojenie przewidywanego popytu gospodarki na energię oraz zapewnienie ciągłości dostaw obejmuje zarówno problem wytwarzania, jak i dystrybucji energii oraz ich nośników. Dlatego zgodnie z PEP, Istotnym elementem jest rozwój sieci przesyłowych oraz sieci dystrybucyjnych. Poprawi to *niezawodność pracy tych sieci, a informacja o możliwych lokalizacjach mocy wytwórczych ułatwi podejmowanie decyzji o inwestycjach.*

Jednocześnie stwierdza się, że *Istotnym elementem poprawy bezpieczeństwa energetycznego jest rozwój energetyki rozproszonej, wykorzystującej lokalne źródła energii, jak metan czy OZE. Rozwój tego typu energetyki pozwala również na ograniczenie inwestycji sieciowych, w szczególności w system przesyłowy. System zachęt dla energetyki rozproszonej w postaci systemów wsparcia dla OZE i kogeneracji będzie skutkował znacznymi inwestycjami w energetykę rozproszoną.*

5. *Strategia rozwoju transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku).*

Strategia rozwoju transportu (SRT) jest strategią sektorową, stanowiącą element określonego DSRK i ŚSRK modelu planowania strategicznego. Obowiązujący dokument sporządzony przez Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej został przyjęty przez Radę Ministrów 22 stycznia 2013 r. [KRAJ_StrRozwTransp_2020_30_2013]

SRT jest ważnym dokumentem wpływającym na kształtowanie przestrzeni, co uwzględnia Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju (KPZK) [KRAJ_KPZK_2011]. Jednocześnie w procesie tworzenia SRT należało uwzględnić struktury przestrzenne osadnictwa, model funkcjonalny przestrzeni kraju, jako źródło informacji o kształtowanych powiązaniach transportowych w przestrzeni kraju.

SRT jest uwzględniany w regionalnych dokumentach strategicznych (strategie rozwoju województw oraz regionalne strategie transportowe), a w ślad za tym planach zagospodarowania przestrzennego województw. W ten sposób rozstrzygnięcia tego dokumentu wpływają na politykę przestrzenną poszczególnych gmin.

W sierpniu 2014 roku został opracowany Dokument Implementacyjny Do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.), będący uszczegółowieniem i określający cele operacyjne do realizacji w perspektywie 2014-2020 w obszarze transportu drogowego, kolejowego, morskiego i wodnego śródlądowego przy wykorzystaniu środków funduszy UE.

6. *Narodowe strategiczne ramy odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Narodowa strategia spójności.*

Jest to dokument służący zapewnieniu spójności programów krajowych, sektorowych i regionalnych, w tym finansowanych ze środków strukturalnych UE, w perspektywie 2007 – 2013. W tym kontekście dokument ten już utracił swój walor planistyczny. Jednak rezultaty realizowanych w ramach tych programów projektów właśnie się urzeczywistniają i są konsumowane, a nowe projekty przewidziane na nową perspektywę niejednokrotnie będą stanowiły kontynuację zakończonych zadań. Również szereg wyzwań społecznych i gospodarczych z kończącej się perspektywy jest nadal aktualnych, tak więc szereg celów z Narodowej Strategii Spójności będzie musiała być zachowana. Obecnie Unia Europejska wchodzi w nową perspektywę 2014 – 2020. Polskie programy na nową perspektywę na 19 grudnia 2014 były jeszcze w fazie negocjacji.

Zgodnie z tekstem dokumentu, *NSRO zostało przygotowane zgodnie z wymogami art. 27 Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1993 (dalej: rozporządzenie Rady nr 1083/2006). Dokument przedstawia analizę sytuacji społeczno-gospodarczej kraju i jej regionów, formułuje najważniejsze wyzwania dla kraju w perspektywie kolejnych lat oraz określa cele zmierzające do osiągnięcia spójności społeczno-gospodarczej i terytorialnej z krajami i regionami Wspólnoty, prezentuje alokację środków finansowych na poszczególne programy oraz ramy systemu realizacji. Dodatkowo przedstawiono opis programów operacyjnych, realizujących zakładane w NSRO cele.* [KRAJ_NSRO_2007_2013]

Dokument ten stanowi więc odniesienie dla tworzonych w kraju, programów sektorowych, regionalnych programów operacyjnych (z uwzględnieniem strategii rozwoju województw), regulujących sposób absorpcji funduszy strukturalnych

służących budowaniu polityki spójności w ramach UE. Poprzez strategie rozwoju województw oraz plany województwa, dokument ten również pośrednio wpływa na planowanie lokalne (strategie rozwoju gmin, politykę przestrzenną gmin).

Cele polityki spójności w Polsce wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie obejmują:

1. Poprawę jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa.
2. Poprawę jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej.
3. Budowę i modernizację infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski. Obejmuje ona:
 - 1) Powiązanie głównych ośrodków gospodarczych w Polsce siecią autostrad i dróg ekspresowych oraz nowoczesnymi sieciami kolejowymi oraz zapewnienie powiązań komunikacyjnych w relacjach europejskich (w ramach sieci TEN-T)
 - 2) Zwiększenie udziału transportu publicznego w obsłudze mieszkańców
 - 3) Zapewnienie i rozwój infrastruktury ochrony środowiska
 - 4) Dywersyfikację źródeł energii oraz ograniczenie negatywnej presji sektora energetycznego na środowisko naturalne (...) struktura przesyłowa nośników energii (ropy naftowej i gazu ziemnego) powoduje, iż ich dostawy koncentrują się na jednym kierunku, stwarzając realne zagrożenie zapewnienia dostaw energii, niezbędnych dla długotrwałego wzrostu gospodarczego. Innym problemem jest nadal niezadowalający stopień integracji systemu przesyłu energii elektrycznej z systemami w innych krajach UE).
 - 5) Wsparcie podstawowej infrastruktury społecznej
4. Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług str. 61
5. Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej str. 68
6. Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich str. 73

Większość ustaleń NSRO przekłada się na poziom lokalny za pośrednictwem strategii rozwoju województwa i dalej, planu zagospodarowania przestrzennego województwa. Wiąże się to z ustawową zależnością pomiędzy polityką przestrzenną województwa a polityką przestrzenną gminy, a w ślad za tym z obowiązkiem uwzględnienia ustaleń planu województwa w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

7. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030.

Zgodnie z nowym systemem planowania rozwoju kraju koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju (KPZK) jest powiązana z długookresową i średniookresową strategią rozwoju kraju (DSRK i ŚSRK) oraz strategiami sektorowymi (9 strategii, w tym m.in. Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko” Perspektywa 2020 r., Strategia Rozwoju Transportu). Relacje te ilustruje schemat nr 7 na str. 25. KPZK nadaje celom rozwojowym dokumentów strategicznych kontekst przestrzenny, materializując zdefiniowane działania gospodarcze w postaci przedsięwzięć o charakterze przestrzennym. KPZK została przyjęta uchwałą Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. [KRAJ_KPZK_2011]

We wstępie do KPZK jest zapis o jej roli w systemie planowania: *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. Została opracowana zgodnie z zapisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 27 marca 2003 roku. Zgodnie z wymogami ustawowymi określono także wynikające z KPZK 2030 ustalenia i zalecenia dla przygotowywania planów zagospodarowania przestrzennego województw (pzipw).*

KPZK formułuje cele polityki przestrzennego zagospodarowania kraju:

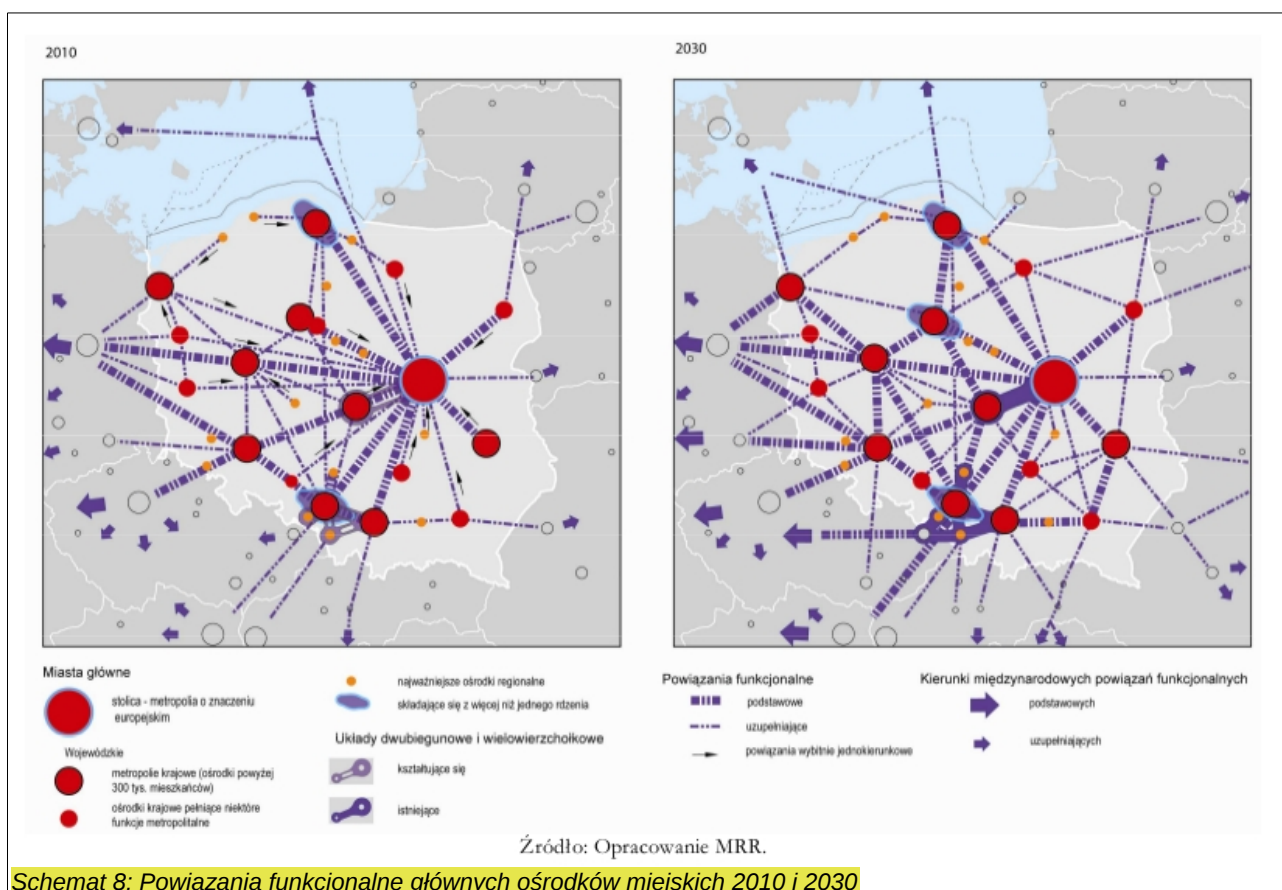
- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;

- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Większość ustaleń tej strategii przekłada się na poziom lokalny za pośrednictwem planu zagospodarowania przestrzennego województwa, co wiąże się z ustawową zależnością pomiędzy polityką przestrzenną województwa a polityką przestrzenną gminy, a w ślad za tym z obowiązkiem uwzględnienia ustaleń planu województwa w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

W odniesieniu do Gminy Starogard Gdański istotnym elementem zagospodarowania przestrzennego jest przebieg przez obszar gminy Autostrady A1 z położonymi, już poza Gminą, ale w bliskim sąsiedztwie dwóch węzłów autostradowych. Pierwszy węzeł „Swarożyn” położony jest w odległości 4 km od wsi Zduny (najbliższa wieś gminna w relacji do węzła) i dostępny jest z obszaru Gminy za pośrednictwem Drogi Krajowej 22. Drugi węzeł „Pelplin” położony jest w odległości poniżej 2 km od wsi Lipinki Szlacheckie i dostępny jest z obszaru gminy za pośrednictwem Drogi Wojewódzkiej nr 229.

To sąsiedztwo lokalizuje Gminę Starogard Gdański w paśmie wskazanego przez KPZK powiązania transportowego wzdłuż autostrady A1, które realizuje powiązania funkcjonalne pomiędzy metropoliami krajowymi. Powiązania przebiegające wzdłuż tego szlaku transportowego obecnie ma charakter uzupełniający, ale docelowo jego ranga ma wzrosnąć do podstawowego. Pokrywa się on z przebiegiem korytarza północ – południe C-E 65 sieci TEN-T.

Schemat 8: Powiązania funkcjonalne głównych ośrodków miejskich 2010 i 2030

Źródło: Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 [KRAJ KPZK 2011]

Rozważając główne funkcje obszarów wiejskich, KPZK wskazuje ich rolę dla równoważenia rozwoju kraju: pełnią [one] istotne znaczenie zarówno w sferze produkcji (rolniczej i pozarolniczej), oddziaływania na środowisko oraz konsumpcji. Na obszarach tych prowadzone są różne rodzaje aktywności gospodarczej, z których najbardziej powszechne jest rolnictwo, są one miejscem życia i pracy blisko 40% ludności kraju oraz miejscem wypoczynku. Diagnoza stanu

wskazuje jednak na konieczność wzmocnienia rozwoju kapitału ludzkiego, infrastruktury technicznej i społecznej oraz wszelkich form działalności gospodarczej prowadzonej na tych obszarach. Rozwiązaniu tego problemu w KPZK służy kierunek 2.1.5. *Wspomaganie restrukturyzacji obszarów wiejskich.* Służyć ma temu *wspieranie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich z wykorzystywaniem ich potencjału endogenicznego oraz wykorzystywanie i wzmacnianie efektów dyfuzji procesów rozwojowych miejskich centrów rozwoju.*

Realizacja tego kierunku obejmuje *ułatwienie mieszkańcom dostosowania się do zmian strukturalnych poprzez wykorzystanie innych walorów tych obszarów (np. w zakresie ekologii, rozwoju turystyki, produkcji energii w oparciu o lokalne źródła surowców) i zwiększenie możliwości znalezienia zatrudnienia w bardziej produktywnych sektorach gospodarki.* Do narzędzi KPZK zalicza: rozwój zasobów ludzkich, kapitału społecznego oraz inwestycji w infrastrukturę techniczną (transportową, telekomunikacyjną, energetyczną niskich napięć i ochrony środowiska) i społeczną.

Uzupełnia go kierunek 2.2.3. *Integracja przestrzenna i funkcjonalna obszarów wiejskich.* Zakres tego kierunku obejmuje *wsparcie procesów rozwojowych obszarów wiejskich będzie uwzględniać zróżnicowanie terytorialne, w tym lokalizację obszarów wiejskich względem największych centrów rozwoju i będzie się koncentrować w szczególności na:*

- *wzroście możliwości zatrudnienia poprzez zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej,*
- *zapewnianiu rozwoju infrastruktury i poprawy transportu zbiorowego,*
- *wspomaganiu rozwoju miast powiatowych i innych miast o znaczeniu lokalnym stymulujących rozwój lokalny,*
- *tworzeniu warunków do zwiększenia inwestycji pozarolniczych.*

Zgodnie z KPZK *jednym z warunków prowadzenia działalności gospodarczej oraz czynnikiem decydującym o jakości Życia jest dostępność lokalnej infrastruktury energetycznej o odpowiednim standardzie. Infrastruktura energetyczna na obszarach wiejskich, sieci przesyłowe i dystrybucyjne oraz powiązania sieci przesyłowej między regionami będą modernizowane, także dla wsparcia dynamiki rozwoju wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych.*

Jednocześnie KPZK wskazuje na konieczność właściwego traktowania funkcjonalnych obszarów miejskich, szczególnie otaczających średnie miasta. Służyć ma temu kierunek działań 2.1.4. *Wspomaganie procesów koncentracji urbanizacji w miastach średnich i wybranych małych.* Jednym z problemów tych obszarów jest suburbanizacja, pociągająca za sobą odpływ ludności miast do otaczających gmin. Zgodnie z KPZK niezbędne jest wspieranie powiązań przestrzennych pomiędzy lokalnymi ośrodkami miejskimi a obszarami wiejskimi. *Znaczna liczba małych miast posiada potencjał do rozwoju gospodarki jako lokalne ośrodki rozwoju dla otaczających je obszarów wiejskich. Rozwój lokalnych centrów rozwoju i powiązań między nimi a terenami wiejskimi, może stanowić ułatwienie dla dostępu do usług oraz rynku pracy dla mieszkańców obszarów wiejskich i w ten sposób przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności jako miejsca życia, pracy i prowadzenia działalności gospodarczej. Z tego względu niezbędne jest również zapewnienie rozwoju infrastruktury transportowej zapewniającej dostęp do lokalnych centrów rozwoju. Z punktu widzenia gminy podmiejskiej najistotniejszy jest rozwój systemów transportowych wzmacniających te powiązania i dostępność do tych centrów.*

W przypadku układu Miasto Starogard Gdański – Gmina Starogard, w którym miasto zaliczone jest do ośrodków subregionalnych ważne kierunek 2.2.2. *Wspieranie rozwoju ośrodków subregionalnych.* Zakres tego kierunku opisany jest następująco: *obok wsparcia rozwoju funkcji usługowych średniego rzędu ośrodki te w sferze przestrzennej zostaną wzmocnione dzięki poprawie dostępności transportowej ośrodków subregionalnych i lokalnych do największych ośrodków miejskich. Stworzy to mieszkańcom otaczających obszarów wiejskich warunki do bardziej intensywnej mobilności przestrzennej i zawodowej przekładającej się na wyższą jakość życia bazującą na lepszym dostępie do usług publicznych wyższego rzędu czy do bardziej atrakcyjnych miejsc pracy.*

W scenariuszach rozwojowych, w punkcie 3.2.4. *Polska przestrzeń jest odporna na różne zagrożenia związane z bezpieczeństwem energetycznym i naturalnym* (str. 59) określono następującą sekwencję zdarzeń: rozpoczęcie eksploatacji niekonwencjonalnych złóż gazu ziemnego; wzrost udziału gazu ziemnego w produkcji energii; eksploatacja gazu niekonwencjonalnego przyczynia się nie tylko do wzrostu bezpieczeństwa energetycznego kraju ale stanowi czynnik rozwoju regionów, w których podjęto jego eksploatację; działania te powodują wzrost gospodarczy całego kraju.

Ponadto zwiększenie wydobycia gazu ziemnego i wzrost jego zużycia (procentowo do innych nośników energii) stworzy możliwość większej redukcji gazów cieplarnianych. *Uruchomiono komercyjne instalacje podziemnego zgazowania węgla na potrzeby produkcji gazu syntezowego i energii elektrycznej, co pozwala na stopniowe uniezależnienie się od importu tego surowca.*

Dokumenty strategiczno-operacyjne województwa pomorskiego

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 została przyjęta Uchwałą nr 458/XXII/12 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 24 września 2012 roku. Zgodnie z założeniami opracowania dokumentu *Strategia jest narzędziem kreowania rozwoju, ukierunkowując dostępne instrumenty finansowe i regulacyjne. Jednocześnie, strategia obejmuje wyłącznie te zagadnienia, na które Samorząd Województwa Pomorskiego i jego partnerzy w regionie mają rzeczywisty wpływ oraz nie obejmuje kwestii czysto lokalnych chyba, że zachodzi ścisły związek między potrzebami i potencjałami lokalnymi a interesem regionalnym lub też, gdy lokalne deficyty istotnie ograniczają możliwości rozwojowe* [UMWP_SRWP_2012].

Strategia wskazuje 3 cele strategiczne, którym przypisano cele operacyjne i kierunki działań:

1) **Nowoczesna gospodarka**

Cele operacyjne:

- 1.1 Wysoka efektywność przedsiębiorstw
- 1.2 Konkurencyjne szkolnictwo wyższe
- 1.3 Unikatowa oferta turystyczna i kulturalna

2) **Aktywni mieszkańcy**

Cele operacyjne:

- 2.1 Wysoki poziom zatrudnienia
- 2.2 Wysoki poziom kapitału społecznego
- 2.3 Efektywny system edukacji
- 2.4 Lepszy dostęp do usług zdrowotnych

3) **Atrakcyjna przestrzeń**

Cele operacyjne:

- 3.1 Sprawny system transportowy
- 3.2 Bezpieczeństwo i efektywność energetyczna
- 3.3 Dobry stan środowiska

W diagnozie do strategii oraz w związku z analizą realizacji poprzedniej strategii rozwoju województwa (z roku 2005) powiat starogardzki został zaliczony do obszarów problemowych, ze względu trudności realizacyjne celów tamtego dokumentu oraz relatywnie gorszą sytuację społeczno-gospodarczą, jak również pozyskanie mniejszych od średniej wojewódzkiej środków w ramach realizacji tamtej Strategii. W odniesieniu do całego województwa zwraca się również na niewykorzystanie potencjału systemu edukacyjnego w zaspokajaniu potrzeb rynku pracy i kreowaniu atrakcyjnego kapitału ludzkiego. Jednocześnie nie stymuluje on rozwoju aktywności społecznej mieszkańców, a także nie wzmacnia tożsamości regionalnej. W przypadku powiatu starogardzkiego dodatkowo dostrzega się niski poziom udziału dzieci w edukacji przedszkolnej.

Wybór celów wynika z analizy SWOT i identyfikacji barier rozwojowych. Jedną z nich jest silne uzależnienie Pomorza od zewnętrznych dostaw energii elektrycznej. Wynika to m.in. z dużych zaległościach inwestycyjnych w zakresie energetyki i ponad dwukrotnie niższej niż średnio w UE efektywności energetycznej. *Przekłada się to na niski poziom bezpieczeństwa energetycznego, co ogranicza napływ nowych inwestycji do województwa. W związku z tym szansą rozwojową jest Reorientacja przestrzenna i branżowa kierunków rozwoju sektora energetyczno-paliwowego w Polsce, związana z lepszym wykorzystaniem potencjału zasobów naturalnych i infrastrukturalnych Polski Północnej.*

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 zalicza gminę Starogard Gdański do obszaru funkcjonalnego miasta Starogard Gdański, jako ośrodka subregionalnego. Ośrodki subregionalne wraz z ich otoczeniem funkcjonalnym

tworzą sieć wzmacniającą strukturę policentryczną województwa. W punkcie 7 Syntezy Strategii zaleca się: **Zwiększenie liczby i jakości powiązań funkcjonalnych, integrację miast i ich otoczenia**, w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych. Ma to służyć poprawie dostępności zewnętrznej umożliwiającej rozwój (...) ośrodków subregionalnych, dając lepsze warunki życia i gospodarowania na obszarach położonych w strefie ich silnego oddziaływania, a więc na obszarach wiejskich uczestniczących w procesach rozwojowych. **Działania na tych obszarach, obok wsparcia rozwoju systemów odbioru i oczyszczania ścieków komunalnych (3.3.1.), będą skupiały się także na utrzymaniu i umacnianiu więzi społeczności lokalnych m.in. przez rozwój przestrzeni publicznych (2.2.4.).**

Z bezpośrednich kierunków działań, dla obszaru Starogardu Gdańskiego i jego otoczenia, dla celu operacyjnego 2.4 Lepszy dostęp do usług zdrowotnych, wymienia się kierunek 2.4.1. **Poprawa dostępu do wysokiej jakości specjalistycznych usług zdrowotnych w zakresie chorób cywilizacyjnych.**

W ramach celu operacyjnego 3.1 **Sprawny system transportowy** wymienia wprost, jako inwestycję **przebudowa drogi nr 22 wraz z budową obwodnic Czarska, Malborka i Starogardu Gdańskiego**. Zarówno przebudowa drogi nr 22, jak i obwodnica miasta Starogard Gdański w ciągu tej drogi będzie realizowana na obszarze Gminy Starogard Gdański.

Regionalny program operacyjny dla województwa pomorskiego na lata 2014-2020 (CCI 2014PL16M2OP011)

Powyższy Regionalny program operacyjny (RPO2014) jest związany z wdrażaniem na poziomie regionalnym europejskiej polityki spójności w perspektywie na lata 2014 – 2020. Dokument przyjęty uchwałą nr 196/20/15 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 3 marca 2015 r. w związku z decyzją Komisji Europejskiej nr C(2015) 908 z dnia 12 lutego 2015 r.

RPO winien być spójny ze strategicznymi celami rozwoju województwa, jednak obejmuje on jedynie podzbiór zagadnień rozwojowych. Wybór dotyczy obszarów istotnych z punktu widzenia rozwiązywania problemów strukturalnych oraz wyrównywania poziomów do standardów unijnych w wskazanych przez NSRO obszarach: *RPO WP jest jednym z instrumentów realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013 (NSRO)*¹. Zgodnie z zapisami NSRO, rolę Instytucji Zarządzającej RPO WP pełni Zarząd Województwa Pomorskiego, który odpowiada także za przygotowanie zawartości RPO WP. [UMWP_RPO_2010]

Gmina Starogard Gdański jest partnerem zaangażowanym w przygotowanie programu występującym w ramach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Starogardu Gdańskiego.

Celem strategicznym RPO jest .

Sekcja 2.A. zawiera opis osi priorytetowych innych niż pomoc techniczna:

- Oś priorytetowa 1. Komercjalizacja wiedzy .
- Oś priorytetowa 2. Przedsiębiorstwa.
- Oś priorytetowa 3. Edukacja.
- Oś priorytetowa 4. Kształcenie zawodowe.
- Oś priorytetowa 5. Zatrudnienie.
- Oś priorytetowa 6. Integracja.
- Oś priorytetowa 7. Zdrowie.
- Oś priorytetowa 8. Konwersja.
- Oś priorytetowa 9. Mobilność.
- Oś priorytetowa 10. Energia.
- Oś priorytetowa 11. Środowisko.

W ramach **Osi Priorytetowej nr 9 Mobilność**, przewiduje się realizację działań dotyczących PI 4.5 oraz 7.2 i 7.4. Integracja w ramach jednej osi działań transportowych odnoszących się do transportu zbiorowego miejskiego, kolejowego oraz sieci drogowej pozwoli zapewnić efekt synergii projektów transportowych, a przez to przyczyni się do lepszego osiągnięcia założonych celów.

Priorytet Inwestycyjny 4.5 obejmuje *Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu. Jego celem szczegółowym jest Pogłębienie integracji oraz poprawa sprawności i efektywności systemu transportu zbiorowego w miastach i obszarach miejskich.* A przewidywanym rezultatem ma być *Wzrost liczby pasażerów transportu zbiorowego w miastach oraz ich obszarach funkcjonalnych.* Grupami docelowymi są użytkownicy transportu miejskiego i rowerowego, a beneficjentami: **jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, spółki z udziałem jednostek samorządu terytorialnego, podmioty działające w oparciu o umowę o partnerstwie publiczno-prywatnym, zarządcy infrastruktury transportowej, służącej organizacji transportu zbiorowego publicznego, przedsiębiorcy.**

Planowany zakres wsparcia

- Wsparcie w zakresie transportu miejskiego adresowane będzie do miast oraz ich obszarów funkcjonalnych i ukierunkowane zostanie na wdrażanie rozwiązań niskoemisyjnych w transporcie zbiorowym, wynikających z zapisów lokalnych strategii niskoemisyjnych lub dokumentów spełniających ich wymogi.
- Interwencja dotyczyć będzie kompleksowej modernizacji istniejących i budowy nowych elementów liniowej infrastruktury transportu szynowego, trolejbusowego i autobusowego oraz węzłowej infrastruktury transportu zbiorowego (węzły integrujące podsystemy transportu zbiorowego, w tym kolejowego (wraz z budynkami dworców kolejowych) oraz transportu rowerowego zgodnie z ustaleniami Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla województwa pomorskiego).
- Wsparcie będzie dotyczyło także przedsięwzięć poprawiających funkcjonowanie, konkurencyjność i bezpieczeństwo publicznego transportu zbiorowego (Inteligentne Systemy Transportowe). Obok działań infrastrukturalnych przewiduje się także wsparcie przedsięwzięć związanych z zakupem i modernizacją taboru miejskiego publicznego transportu zbiorowego.
- W celu podniesienia efektywności transportu zbiorowego możliwa będzie również realizacja projektów dotyczących budowy infrastruktury liniowej transportu rowerowego (indywidualna mobilność aktywna) stanowiącej dojazd do węzłów integracyjnych.

Preferowane będą projekty:

- 1) zgodne z zasadami zagospodarowania przestrzennego określonymi w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego.
- 2) zgodne z planami zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego jednostek samorządu terytorialnego lub MOF.
- 3) w przypadku infrastruktury transportu rowerowego wpisujące się w plany zrównoważonej mobilności miejskiej lub podobne tego typu dokumenty.
- 4) uzgodnione w ramach ZPT.

Przedsięwzięcia te będą realizowane m.in. na terenie **miejskich obszarów funkcjonalnych**: w tym Starogardu Gdańskiego.

Priorytet Inwestycyjny 7.2 obejmuje *zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi. Celem szczegółowym jest wzrost sprawności i bezpieczeństwa sieci drogowej o charakterze ponadregionalnym i regionalnym, rezultatem ma być ściślejsze powiązanie infrastrukturą drogową najważniejszych ośrodków miejskich z Trójmiastem i węzłami TEN-T, a także miast powiatowych z ośrodkami gminnymi.* Grupami docelowymi są Użytkownicy infrastruktury drogowej i transportu zbiorowego drogowego, a beneficjentami jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, zarządcy dróg.

Wsparciem objęte zostaną także drogi będące kontynuacją działań rozpoczętych w perspektywie 2007-2013 oraz drogi dojazdowe do dróg krajowych, w tym sieci TEN-T (zrealizowanych lub znajdujących się w trakcie realizacji lub planowanych do realizacji według Dokumentu Implementacyjnego do Strategii Rozwoju Transportu 2020). Możliwe będą

także **przedsięwzięcia w ciągu dróg łączących miasta powiatowe z ośrodkami gminnymi** pod warunkiem ich istotnego znaczenia dla organizacji przewozów o charakterze użyteczności publicznej, zgodnie z planem zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego jednostek samorządu terytorialnego.

Wspierane będą przedsięwzięcia polegające na budowie, przebudowie i rozbudowie (wraz z wyposażeniem technicznym) układów drogowych, w tym na likwidacji „wąskich gardeł”, wyprowadzeniu ruchu tranzytowego z obszarów centralnych miast i miejscowości poprzez budowę obwodnic lub obejść miejscowości. W ramach realizowanych przedsięwzięć przewiduje się także działania uzupełniające dotyczące organizacji i bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz poprawiające przepustowość i sprawność ruchu (Inteligentne Systemy Transportowe).

Ukierunkowanie terytorialne zmierza do poprawy dostępności drogowej do miast powiatowych z ich otoczeniem funkcjonalnym preferowane będą projekty poprawiające dostępność drogową z obszarów pozostających poza izochroną 30 minut.

Priorytet Inwestycyjny 7.4 obejmuje *Rozwój i rehabilitację kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu*. Grupami docelowymi są użytkownicy infrastruktury kolejowej i publicznego transportu zbiorowego kolejowego, a beneficjentami: **jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, operatorzy i organizatorzy transportu zbiorowego**, podmioty budujące lub zarządzające infrastrukturą kolejową.

Celem szczegółowym jest *poprawa dostępności i sprawności systemu transportu kolejowego*, a oczekiwanym rezultatem *wzrost liczby przewozów regionalnym transportem kolejowym*.

Planowany zakres wsparcia: *Wsparcie w zakresie transportu miejskiego adresowane będzie do miast oraz ich obszarów funkcjonalnych i ukierunkowane zostanie na wdrażanie rozwiązań niskoemisyjnych w transporcie zbiorowym, wynikających z zapisów lokalnych strategii niskoemisyjnych lub dokumentów spełniających ich wymogi*.

Interwencja dotyczyć będzie kompleksowej modernizacji istniejących i budowy nowych elementów liniowej infrastruktury transportu szynowego, trolejbusowego i autobusowego oraz węzłowej infrastruktury transportu zbiorowego (węzły integrujące podsystemy transportu zbiorowego, w tym kolejowego (wraz z budynkami dworców kolejowych) oraz transportu rowerowego zgodnie z ustaleniami Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla województwa pomorskiego).

Wsparcie będzie dotyczyło także przedsięwzięć poprawiających funkcjonowanie, konkurencyjność i bezpieczeństwo publicznego transportu zbiorowego (Inteligentne Systemy Transportowe). Obok działań infrastrukturalnych przewiduje się także wsparcie przedsięwzięć związanych z zakupem i modernizacją taboru miejskiego publicznego transportu zbiorowego.

W celu podniesienia efektywności transportu zbiorowego możliwa będzie również realizacja projektów dotyczących budowy infrastruktury liniowej transportu rowerowego (indywidualna mobilność aktywna) stanowiącej dojazd do węzłów integracyjnych.

Sekcja 4. Zintegrowane podejście do rozwoju terytorialnego (ZPT), zawiera zespół działań adresowanych do poziomu subregionalnego i lokalnego, ze szczególnym uwzględnieniem przestrzennych aspektów tego rozwoju. ZPT to instrument przewidziany w SRWP, który będzie zastosowany w zakresie nieobjętym przez ZIT, czyli wobec miejskich obszarów funkcjonalnych (MOF), w tym Starogardu Gdańskiego. Przewiduje się udział Reprezentacji miejskich obszarów funkcjonalnych w wyłanianiu projektów, które uzyskają status projektów priorytetowych, czyli preferowanych do dofinansowania ze środków alokowanych w ramach wybranych Priorytetów Inwestycyjnych RPO WP. Uszczegółowieniem ZPT jest zawarty w sekcji 4.2. Zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich.

W ramach ZPT istnieje możliwość uzgodnienia szeregu przedsięwzięć wchodzących z zakresu wszystkich osi priorytetowych poza osią nr 1, czyli z osi nr 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11.

Regionalny Program Strategiczny w zakresie energetyki i środowiska – Ekoefektywne Pomorze

Dokument ten został przyjęty Uchwałą nr 931/274/13 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 8 sierpnia 2013 roku. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 wytycza dwa cele operacyjne w zakresie energetyki i środowi-

ska: Cel operacyjny 3.2. Bezpieczeństwo i efektywność energetyczna oraz 3.3. Dobry stan środowiska. Regionalny Program Strategiczny w zakresie energetyki i środowiska dotyczy działań władz regionalnych i definiuje przedsięwzięcia strategiczne niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego i dobrego stanu środowiska w województwie pomorskim, dla których określono skalę realizacji, kryteria wyboru, wskaźniki monitorowania oraz źródła finansowania. Program jest spójny z prawem krajowym oraz dokumentami strategicznymi wynikającymi ze zobowiązań międzynarodowych, związanymi z wdrażaniem dyrektyw unijnych oraz dokumentami obowiązującymi na szczeblu krajowym i wojewódzkim.

Celem głównym programu jest określenie warunków dla efektywniejszego gospodarowania zasobami sprzyjającego rozwojowi niskoemisyjnej gospodarki, wzrostowi bezpieczeństwa energetycznego i poprawie stanu środowiska.

Cel szczegółowy 1 – to Bezpieczeństwo energetyczne i poprawa efektywności energetycznej.

Priorytety : Rozwój niskoemisyjnych źródeł energii oraz dywersyfikacja dostaw paliw i surowców energetycznych; Poprawa efektywności energetycznej; Zwiększenie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych

Cel szczegółowy 2 – to Adaptacja do zmian klimatu, zapobieganie zagrożeniom i zarządzanie ryzykiem.

Priorytety : ograniczenie zagrożeń naturalnych; Racjonalizacja gospodarowania przestrzenią

Cel szczegółowy 3 – to Zrównoważone gospodarowanie zasobami oraz poprawa środowiskowych warunków życia.

Priorytety : Poprawa stanu środowiska; Ochrona różnorodności biologicznej; Kształtowanie świadomości i postaw społecznych.

Regionalny Program Strategiczny w zakresie transportu

Dokument został przyjęty Uchwałą Nr 951/275/13 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 13 sierpnia 2013 roku.

Najważniejsze wyzwania stojące przed województwem pomorskim do roku 2020 w obszarze transportu to:

1. Zrównoważenie struktury podróży (mobilności) przez promocję takich zachowań komunikacyjnych, w których racjonalizuje się długość trasy podróży, motoryzacja indywidualna nie degraduje komunikacji zbiorowej i niezmotywowanej, a funkcjonowanie systemu transportu pozwala utrzymać harmonię ze środowiskiem.

2. Zwiększenie udziału publicznego transportu zbiorowego w ogólnej liczbie podróży poprzez: kompleksową integrację (infrastrukturalną, taborową, organizacyjną, informacyjną) podsystemów transportu zbiorowego, stworzenie sprawnej węzłowej i liniowej infrastruktury transportu oraz wysoką jakość świadczonych usług.

3. Zwiększenie efektywności i sprawności podstawowej sieci (drogowej i kolejowej) odpowiadającej potrzebom społecznym i gospodarczym regionu oraz podjęcie działań na rzecz rozwoju transportu wodnego śródlądowego.

4. Zwiększenie bezpieczeństwa użytkowników transportu oraz zmniejszenia negatywnego wpływu transportu na środowisko.

5. Zwiększenie dostępności transportowej województwa w skali międzynarodowej zwłaszcza w powiązaniach z krajami Unii Europejskiej i obszarami metropolitalnymi Regionu Morza Bałtyckiego, przy jednoczesnym wykorzystaniu potencjału położenia w obszarze transeuropejskich korytarzy i węzłów transportowych.

CEL GŁÓWNY - Sprawny system transportowy

Regionalny Program Strategiczny w zakresie transportu wskazuje 3 cele szczegółowe:

1. Rozwinięty i efektywny system publicznego transportu zbiorowego

2. Sieć drogowa wzmacniająca dostępność i spójność regionu

3. Węzły multimodalne dobrze powiązane z systemem transportowym

Jednym ze wskazanych priorytetów dla Rozwoju dróg regionalnych szczególnie ważnych dla poprawy dostępności wewnętrznej województwa jest realizacja przedsięwzięć w ciągu dróg krajowych dotycząca przebudowy drogi 22 wraz z budową min. obwodnicy Starogardu Gdańskiego.

Jednym z proponowanych działań w zakresie Poprawy dostępności transportowej ośrodków regionalnych i subregionalnych do Trójmiasta, a także pomiędzy nimi jest poprawa dostępności drogowej do Trójmiasta oraz połączenia drogowe pomiędzy miastami: Słupsk, Chojnice, Człuchów, Starogard Gdański, Kwidzyn, Malbork, Tczew, Kościerzyna, Łębork, Bytów, Wejherowo. Przedsięwzięcie strategiczne w tym zakresie to min. pakiet działań związanych z dostępem do autostrady A1 (w tym przebudowa DW 222+229).

Program wskazuje również konieczność poprawy dostępności do miast powiatowych (powiatu starogardzkiego) z ich otoczeniem funkcjonalnym.

Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Pomorskiego

Dokument został przyjęty Uchwałą Nr 788/XXXVII/14 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 24 lutego 2014 roku.

Głównym celem Planu transportowego jest zaplanowanie organizacji przewozów o charakterze użyteczności publicznej na obszarze województwa pomorskiego do roku 2025.

Plany transportowe przygotowywane przez różnych organizatorów na różnych poziomach administracji rządowej i samorządowej powinny tworzyć zhierarchizowany układ planów. W województwie pomorskim układ wymaganych Ustaw planów transportowych tworzy 14 planów: plan dla województwa pomorskiego, 3 plany dla miast na prawach powiatu (m. Gdańsk, m. Gdynia, m. Słupsk), 8 planów dla powiatów (gdański, kartuski, wejherowski, chojnicki, słupski, kwidzyński, starogardzki, tczewski), 2 plany dla gmin (m. Tczew i m. Wejherowo). Powiat Starogardzki przyjął "Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego na lata 2014-2020" Uchwałą NR XXXIX/331/2014 Rady Powiatu Starogardzkiego z dnia 29 sierpnia 2014 r.

Według Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Pomorskiego, w powiecie starogardzkim jest mniejszy udział transportu zbiorowego na rzecz udziału samochodów osobowych. Wskazane jest rozbudowanie systemu połączeń transportu zbiorowego na kierunkach poświadanych przez mieszkańców połączeń międzypowiatowych – w powiecie starogardzkim największe obciążenia występują na połączeniach Starogard Gdański – Tczew i Starogard Gdański – Gdańsk.

Program Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego na lata 2013–2016 z perspektywą do roku 2020.

Dokument został przyjęty Uchwałą Nr 528/XXV/12 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2012 roku. [UMWP_POS_2012]

Cele Programu Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego na lata 2013-2016 z perspektywą do roku 2020:

- I. Środowisko dla zdrowia – dalsza poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego;
- II. Podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz aktywacja rynku na rzecz środowiska
- III. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody.

IV. **Zrównoważone wykorzystanie energii, wody i surowców naturalnych.**

W ramach celów głównych określono cele średniookresowe:

- I. **Środowisko dla zdrowia – dalsza poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego:**
 - 1 (I-1) Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych, w tym wód przybrzeżnych
 - 2 (I-2) Osiągnięcie i utrzymywanie standardów jakości środowiska, wpływających na warunki zdrowotne
 - 3 (I-3) Zapewnienie wysokiego stopnia odzysku odpadów w sposób bezpieczny dla środowiska poprzez budowę nowoczesnego i skutecznego systemu gospodarki odpadami
 - 4 (I-4) Ochrona mieszkańców województwa i ich mienia przed zagrożeniami naturalnymi i skutkami katastrof naturalnych
- II. **Podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz aktywacja rynku na rzecz środowiska**
 - 5 (II-1) Kształtowanie u mieszkańców województwa pomorskiego postaw i nawyków proekologicznych oraz poczucia odpowiedzialności za stan środowiska
 - 6 (II-2) Aktywizacja rynku do działań na rzecz środowiska, zwiększenie roli ekoinnowacyjności w procesie rozwoju regionu
- III. **Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody.**
 - 7 (III-1) Ochrona krajobrazu i różnorodności biologicznej, powstrzymanie procesów degradacji oraz poprawa spójności systemu obszarów chronionych
 - 8 (III-2) Dostosowanie ekosystemów leśnych do zmian klimatycznych i warunków siedliskowych; przywracanie i zachowanie walorów ekologicznych obszarom rolniczym
- IV. **Zrównoważone wykorzystanie energii, wody i surowców naturalnych.**
 - 9 (IV-1) Racjonalizacja wykorzystania zasobów wód podziemnych, ochrona głównych zbiorników wód podziemnych stanowiących ważne źródło zaopatrzenia ludności w wodę
 - 10 (IV-2) Zrównoważone użytkowanie zasobów kopalin, eliminacja nielegalnego wydobycia oraz minimalizowanie niekorzystnych skutków ich eksploatacji
 - 11 (IV-3) Wspieranie wytwarzania i wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych
 - 12 (IV-4) Rozbudowa efektywnych systemów produkcji i dystrybucji energii, optymalizacja jej zużycia oraz ograniczenie niekorzystnych oddziaływań energetyki na środowisko.

Szczególnie ważne z perspektywy niniejszej zmiany są wymogi Celu IV, a w szczególności kierunkowe działania dla celów:

- 9 (IV-1) Racjonalizacja wykorzystania zasobów wód podziemnych, ochrona głównych zbiorników wód podziemnych stanowiących ważne źródło zaopatrzenia ludności w wodę

Kierunki działań:

- 1. **Racjonalne korzystanie z wód podziemnych, zapewniające zachowanie równowagi pomiędzy poborem i zasilaniem, zwłaszcza podczas poszukiwania i wydobywania gazu z łupków.**
- 2. **Tworzenie i weryfikacja stref ochronnych dla ujęć wód podziemnych, wdrażanie zasad ich ochrony, w tym zapobieganie i ograniczanie dopływu zanieczyszczeń.**
- 10 (IV-2) Zrównoważone użytkowanie zasobów kopalin, eliminacja nielegalnego wydobycia oraz minimalizowanie niekorzystnych skutków ich eksploatacji

Kierunki działań:

- 1. **Kontynuacja badań geologicznych i poszukiwanie surowców, w tym leczniczych, termalnych i energetycznych, mogących stanowić element rozwoju gospodarczego regionu lub zastąpić dotychczasowe źródła energii.**
- 2. **Dokumentowanie i podejmowanie eksploatacji złóż w sposób racjonalny, ważąc korzyści gospodarcze oraz szkody po stronie społeczności lokalnych, krajobrazu i przyrody;**

3. Eliminacja nielegalnej eksploatacji kopalin.
4. Rekultywacja nieczynnych wyrobisk oraz obszarów, na których prowadzono poszukiwania i eksploatację kopalin.

Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2018.

Plan Gospodarki Odpadami 2018 (PGO) został przyjęty Uchwałą Nr 415/XX/12 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 25 czerwca 2012 roku. [UMWP_PGO_2012]

PGO dzieli województwo na 7 regionów, w celu zapewnienia obsługi potrzeb całego obszaru, przy uwzględnieniu odległości i warunków dostępu do instalacji oraz wielkości produkowanych odpadów. W regionach rozmieszczono instalacje przetwarzania odpadów komunalnych, stosownie do wielkości przewidywanego zapotrzebowania. Prezentuje to rozdział 7. Regiony gospodarki odpadami i regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych w województwie pomorskim.

Gmina Starogard Gdański należy do regionu Południowego, obejmującego powiat starogardzki i fragmenty powiatów kościerskiego i gdańskiego. W skład Regionu Południowego wchodzi 20 gmin. Region liczy ponad 190 tys. mieszkańców (2011 r.). Regionalną instalacją przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK), jest zakład Stary Las – Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych „Stary Las” Sp. z o.o. posiadający wystarczające zdolności przerobowe do przyjęcia i przetworzenia odpadów komunalnych z całego regionu. Nie było podstaw do wyznaczenia w regionie instalacji zastępczych. W regionie przewidziano funkcjonowanie składowiska w Gostomiu, jako instalacji regionalnej w zakresie składowania pozostałości z sortowania zmieszanych odpadów komunalnych, gdyż pojemność kwatery jest wystarczająca, aby odpady te składować przez okres min. 15 lat.

Dziewięć składowisk odpadów komunalnych zlokalizowanych w regionie Południowym przewidzianych jest do zamknięcia i rekultywacji, a środki na ten cel zapewniono w ramach EFRR. Są to składowiska w: Bietowie, Bobrowcu, Liniewskich Górach, Linowcu (aktualnie już zamknięte i zrehabilitowane), Osieku, Osówku, Skarszewach, Strychu i Zblewie.

Spośród wyżej wymienionych obiektów 2, podstawowy RIPOK w Starym Lesie i zlikwidowany zakład w Linowcu znajdują się na obszarze Gminy Starogard Gdański.

Sejmik Województwa Pomorskiego w dniu 25 czerwca 2012 r. podjął Uchwałę NR 416/XX/12 w sprawie wykonania „Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2018”.

Uchwała określa „Regiony gospodarki odpadami komunalnymi w województwie pomorskim” – gmina Starogard jest położona w Regionie Południowym, który obejmuje gminy Przywidz, Karsin, Kościerzyna (GM), Kościerzyna (GW), Liniewo, Nowa Karczma, Stara Kiszewa, Bobowo, Czarna Woda, Kaliska, Lubichowo, Osieczna, Osiek, Skarszewy, Skórcz (GM), Skórcz (GW), Smetowo Graniczne, Starogard Gdański (GM), Starogard Gdański (GW), Zblewo. Region jest obsługiwany przez funkcjonujące regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych: RIPOK Stary Las i RIPOK Gostomie.

Uchwałą określa również Instalacje przewidziane do zastępczej obsługi regionów przypadku gdyby instalacje uległy awarii lub nie mogły przyjmować odpadów z innych przyczyn – i tak w przypadku awarii RIPOK Stary Las obsługę regionu Południowego przejęły by zastępczo RIPOK Gilwa Mała, RIPOK Szadółki i RIPOK Sierzno.

Natomiast RIPOK Stary Las stanowi instalację zastępczą dla RIPOK Szadółki, RIPOK Eko Dolina, RIPOK Sierzno, RIPOK Gostomie, RIPOK Gilwa Mała i RIPOK Kommunalservice Vornkahl Polska.

Program ochrony powietrza dla strefy pomorskiej, w której został przekroczony poziom dopuszczalny pyłu zawieszonego PM10 oraz poziom docelowy benzo(a)pirenu.

Dokument przyjęty Uchwałą Nr 753/XXXV/13 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 25 listopada 2013 roku. [UMWP_POP_2009_KwTczStGd]

Z dokumentu wynika, że w strefie pomorskiej, w tym w powiecie starogardzkim, zaobserwowano przekroczenia norm dotyczących jakości powietrza (pyłu PM10 i benzo(a)pirenu. Stacja pomiarowa dla powiatu starogardzkiego była umieszczona w granicach miasta Starogard przy ul. Lubichowskiej i realizowano w niej pomiary PM10.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. w sprawie programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych 7 (§ 3 pkt 4) stosowanie środków mających na celu osiągnięcie poziomu docelowego nie może pociągać za sobą niewspółmiernych kosztów i powinno dotyczyć w szczególności głównych źródeł emisji. W przypadku instalacji wymagających pozwolenia zintegrowanego oznacza to stosowanie najlepszych dostępnych technik.

Uwzględniając w/w zapisy, Program ochrony proponuje na terenie min. powiatu starogardzkiego następujące działania naprawcze.

1. Obniżenie emisji z indywidualnych systemów grzewczych poprzez stworzenie i realizację systemu zachęt do ich likwidacji lub wymiany na niskoemisyjne - w szczególności na obszarach przekroczeń standardów imisyjnych (system może być realizowany w ramach Planów Gospodarki Niskoemisyjnej lub Programów Ograniczenia Niskiej Emisji). W ramach takiego systemu konieczne jest m.in.: określenie możliwości, odpowiedzialności, zasad finansowania oraz zainteresowania mieszkańców wymianą źródeł ciepła lub podłączeniem do sieci ciepłowniczej w celu ograniczenia emisji zanieczyszczeń. W trakcie uruchamiania takiego systemu powinna zostać przeprowadzona akcja zbierania deklaracji (np. w formie ankiet) od mieszkańców zainteresowanych wymianą systemu grzewczego.

2. Prowadzenie działań edukacyjno-informacyjnych, szczególnie: utrzymywanie systemu informowania mieszkańców o aktualnym stanie zanieczyszczenia powietrza oraz o wpływie zanieczyszczeń na zdrowie; prowadzenie akcji edukacyjnych uświadamiających mieszkańcom zagrożenia dla zdrowia jakie niesie ze sobą zanieczyszczenie powietrza pyłem PM10 i benzo(a)pirenem.

3. Działania systemowe: koordynacja realizacji Programu (w tym system sprawozdań z realizacji POP); edukacja ekologiczna; uwzględnianie w zakupach i zamówieniach publicznych problemów ochrony powietrza; kontrola zakładów emitujących do powietrza pył i benzo(a)piren.

4. Działania kontrolne: kontrola gospodarowania odpadami komunalnymi; kontrola przestrzegania zakazu spalania pozostałości roślinnych z ogrodów na powierzchni ziemi; kontrola przestrzegania zakazu wypalania traw; monitoring budów pod kątem ograniczenia niezorganizowanej emisji pyłu; monitoring pojazdów opuszczających place budów pod kątem ograniczenia zanieczyszczenia dróg.

5. Działania ograniczające emisję z dróg: poprawa stanu technicznego dróg; ograniczenie wtórnej emisji poprzez czyszczenie dróg metodą moką lub inną metodą bezemisyjną; rozwój komunikacji zbiorowej.

6. Działania wspomagające: zmiany w dokumentach strategicznych pod kątem kierunków działań zawartych w POP; aktualizacja projektów założeń do planów oraz planów zaopatrzenia w ciepło energię elektryczną i paliwa gazowe; uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego wymogów związanych z ochroną powietrza.

Jako źródła finansowania powyższych działań naprawczych wskazano: budżet gminy, środki własne zarządców i właścicieli nieruchomości, NFOŚiGW, WFOŚiGW, fundusze unijne, operatorów sieci ciepłowniczych.

Program ochrony środowiska przed hałasem na lata 2013-2017 z perspektywą na lata następne dla terenów poza aglomeracjami w województwie pomorskim, położonych wzdłuż odcinków dróg krajowych i ekspresowych, których eksploatacja powoduje ponadnormatywne oddziaływanie akustyczne, określone wskaźnikami hałasu L_{DWN} i L_{N} .

Dokument przyjęty Uchwałą Nr 756/XXXV/13 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 25 listopada 2013 roku.

Program analizuje wpływ układów transportowych na środowisko akustyczne otaczających terenów. Program dotyczy dróg krajowych i ekspresowych. Na terenie gminy program dotyczył drogi krajowej nr 22.

Programu ochrony środowiska przed hałasem proponuje działania, których realizacja powinna doprowadzić do poprawy stanu akustycznego. Działania podzielono na następujące grupy:

I. Działania krótkookresowe, które stanowią faktyczny zakres Programu ochrony środowiska przed hałasem (będą realizowane głównie dla odcinków o wysokim priorytecie narażenia na hałas).

W jej ramach zawarte są działania, których celem jest spowodowanie poprawy klimatu akustycznego w tych miejscach, gdzie przekroczenia dopuszczalnych wartości hałasu w środowisku są w chwili obecnej największe. Dla osiągnięcia powyższego celu zakłada się realizację w perspektywie strategii krótkookresowej następujących działań:

- konsekwentna realizacja planów inwestycyjnych GDDKiA. Należy przy tym przyjąć jako zasadę wykonanie skutecznych zabezpieczeń akustycznych nowych i rozbudowywanych odcinków dróg krajowych, niedopuszczenie do ich późniejszego obudowywania obiektami mieszkalnymi (wskazanie dla prowadzonej polityki planowania przestrzennego) oraz przeprowadzenie remontu nawierzchni dotychczasowych odcinków.

- konsekwentna realizacja zapisów raportów oddziaływania na środowisko, analiz porealizacyjnych oraz innych opracowań środowiskowych, które będą wykonane dla przebudowywanych w przyszłości odcinków drogi - wykonanie niezbędnych zabezpieczeń przeciwdźwiękowych, mających na celu poprawę klimatu akustycznego w otoczeniu budynków podlegających ochronie akustycznej.

- ograniczenie uciążliwości akustycznej aktualnie funkcjonujących odcinków analizowanej drogi poprzez zastosowanie odpowiednich działań naprawczych dla odcinków posiadających priorytet wysoki.

II. Działania długoterminowe, których realizacja przewidywana jest w okresie trwania tego oraz kolejnych programów ochrony przed hałasem.

Podstawowym działaniem, jakie powinno być realizowane w ramach polityki długookresowej jest właściwe planowanie przestrzenne związane z nowymi inwestycjami prowadzonymi przez Zarządcę dróg krajowych. Istotnym jest, aby te inwestycje nie pogarszały stanu klimatu akustycznego na terenach podlegających ochronie.

III. Działania związane z edukacją społeczną, które powinny być prowadzone w sposób ciągły, zarówno w zakresie działań długoterminowych, jak i krótkoterminowych.

Prowadzenie systematycznych i skoordynowanych działań edukacyjnych w realiach niniejszego Programu powinno przynieść bardzo wymierny efekt. W ramach edukacji należy zatem zwrócić szczególną uwagę na:

- Promocję komunikacji zbiorowej, która jest alternatywną formą podróży dla osób korzystających z samochodów.

- Promocję właściwego planowania przestrzennego uwzględniającego zagrożenia hałasem, w tym m.in. strefowanie funkcji zabudowy i ograniczenie możliwości obudowy nowych odcinków dróg terenami „wrażliwymi” akustycznie (w tym m.in. o funkcji mieszkaniowej, rekreacyjnej, edukacyjnej czy związanymi z ochroną zdrowia).

- Promocję innych metod ochrony przed hałasem niż ekrany akustyczne (np. Ograniczenie prędkości, zapewnienie płynności ruchu).

Program opieki nad zabytkami województwa pomorskiego na lata 2011 - 2014.

Dokument został przyjęty Uchwałą Nr 91/V/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 28 lutego 2011 roku. [UMWP_ProgrOpiekiNadZabytkamiWojPom_2011]

Celem strategicznym Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011-2014 jest: *Wzmocnienie poziomu ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym województwa pomorskiego służące zachowaniu zabytków, budowaniu tożsamości regionalnej oraz promocji turystycznej regionu.*

Cel ten będzie realizowany w ramach 3 priorytetów:

- Priorytet 1: Zachowanie dziedzictwa kulturowego miast i wsi
- Priorytet 2: Zachowanie kulturowego dziedzictwa morskiego i rzecznego
- Priorytet 3: Badanie, dokumentacja i promocja dziedzictwa kulturowego

Program nie wskazuje żadnych konkretnych obiektów na obszarze gminy, jako przedmiotów wojewódzkich działań w zakresie ochrony zabytków.

Regionalny Program Strategiczny w zakresie atrakcyjności kulturalnej i turystycznej.

Dokument został przyjęty Uchwałą Nr 1080/286/13 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 24 września 2013 roku.

Podstawowym celem programu jest rozwój, wykorzystujący dziedzictwo naturalne i kulturowe zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju (unikatowa oferta turystyczna i kulturalna).

Służyć temu ma ukształtowanie nowej, wysokiej jakości, atrakcyjnej i adekwatnej do współczesnych potrzeb oferty czasu wolnego (w tym m.in. specjalizacja regionu w turystyce prozdrowotnej oraz rozwój przemysłu spotkań), która przyczyni się do wydłużenia sezonu turystycznego, a zarazem ograniczenia negatywnego wpływu turystyki na środowisko przyrodnicze i kulturowe. Istotne dla realizacji postawionego celu jest zbudowanie sieciowych, kompleksowych, rozpoznawalnych co najmniej na poziomie krajowym produktów i pakietów turystycznych, bazujących na autentycznych walorach regionu kształtowanych przez unikatowe uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe.

W załączniku 1 do programu „Charakterystyka potencjalnych przedsięwzięć strategicznych” wymienia się gminę Starogard jako jednego z partnerów odpowiedzialnych za realizację przedsięwzięcia pn. „Kajakiem przez Pomorze” – zagospodarowanie szlaków wodnych w województwie pomorskim dla rozwoju turystyki kajakowej. Celem przedsięwzięcia jest udostępnienie szlaków wodnych dla kajakarzy i zapewnienie im bezpieczeństwa poprzez rozbudowę i poprawę standardu infrastruktury turystycznej, w szczególności kajakowej, a także udostępnienie kajakarzom dziedzictwa kulturowego i naturalnego w obszarach położonych wzdłuż pomorskich szlaków wodnych. Okres realizacji jest przewidziany na lata 2014 – 2020 i ma być finansowany ze środków unijnych, budżetów jednostek samorządu terytorialnego oraz środków prywatnych.

Regionalny Program Strategiczny w zakresie aktywności zawodowej i społecznej.

Dokument został przyjęty Uchwałą Nr 910/272/13 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 1 sierpnia 2013 roku.

Najważniejsze wyzwania stojące przed województwem pomorskim do roku 2020 w obszarze aktywności zawodowej i społecznej to:

a) Powszechne zatrudnienie - zwiększenie zatrudnienia mieszkańców we wszystkich grupach wiekowych dzięki aktywizacji pomorskich zasobów pracy, sprzyjaniu włączaniu społecznemu oraz wspieraniu przedsiębiorczości i upowszechnianiu idei uczenia się przez całe życie.

b) Regionalna wspólnota mieszkańców – wzrost aktywności społecznej i obywatelskiej Pomorzan na bazie: wielokulturowej tradycji i bogatego dziedzictwa regionu, silnego sektora organizacji pozarządowych, trwałej integracji społecznej, szerokiego uczestnictwa w kulturze, powszechnie dostępnej infrastruktury społecznej oraz przyjaznych mieszkańcom przestrzeni publicznych.

c) Wysokiej jakości edukacja – powszechny dostęp do edukacji przedszkolnej oraz wszechstronne i atrakcyjne kształcenie kompetencji kluczowych i zawodowych wszystkich mieszkańców regionu wspierające rozwój ich kreatywności i talentów.

Celem głównym programu jest stworzenie warunków dla aktywizacji zawodowej i społecznej (Aktywni Pomorzanie). Cele szczegółowe określone w programie to:

1. wysoki poziom zatrudnienia.

2. wysoki poziom kapitału społecznego.

3. efektywny system edukacji.

Realizacja Programu przyczyni się do: wzrostu zatrudnienia i kompetencji zawodowych mieszkańców; ograniczenia ubóstwa i patologii społecznych; kształtowania kompetencji kluczowych oraz zapewnienia możliwości wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży; aktywizacji osób wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem; utrwalenia podstawowych funkcji rodziny; wzmocnienia regionalnej wspólnoty obywatelskiej i kulturowej przy jednoczesnym zachowaniu więzi lokalnych oraz włączenia szerokiego grona partnerów w określanie i realizację polityki rozwoju regionu.

Regionalny Program Strategiczny w zakresie w zakresie rozwoju gospodarczego.

Dokument został przyjęty Uchwałą Nr 967/277/13 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 22 sierpnia 2013 roku.

Celem głównym Programu jest unowocześnienie gospodarki regionu przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech jego potencjału gospodarczego, społecznego i kulturowego. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez wzrost efektywności przedsiębiorstw oraz zwiększenie konkurencyjności szkolnictwa wyższego. Efektem jego realizacji będzie wzrost innowacyjności i konkurencyjności regionu.

Regionalny Program Strategiczny w zakresie w zakresie ochrony zdrowia.

Dokument został przyjęty Uchwałą Nr 930/274/13 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 8 sierpnia 2013 roku.

Najważniejsze wyzwania stojące przed województwem pomorskim w obszarze ochrony zdrowia to:

1) Stan zdrowia mieszkańców województwa: zmniejszenie zachorowalności i umieralności w obszarze chorób cywilizacyjnych, podnoszenie świadomości mieszkańców i decydentów w zakresie zachowań prozdrowotnych.

2) Dostęp do usług zdrowotnych: niwelowanie dysproporcji w dostępności do świadczeń zdrowotnych na terenie województwa oraz zmniejszenie różnic społecznych w stanie zdrowia populacji, organizacja opieki zdrowotnej oparta na rzeczywistej mapie potrzeb zdrowotnych mieszkańców regionu, tworzenie regionalnego systemu zdrowia uwzględniającego potrzeby osób starszych, prowadzenie działań zmierzających do zwiększenia nakładów na ochronę zdrowia.

Celem głównym określonym w Programie jest poprawa stanu zdrowia mieszkańców województwa pomorskiego.

Cele szczegółowe to:

1. Wysoki poziom kompetencji zdrowotnych ludności

2. Bezpieczeństwo pacjentów i efektywność regionalnego systemu zdrowia

3. Wyrównany dostęp do usług zdrowotnych.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego (PZPWP) został przyjęty Uchwałą Nr 1004/XXXIX/09 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 26 października 2009 r. [UMWP_PZPW_2009]

Rolą planu zagospodarowania przestrzennego województwa jest określenie polityki przestrzennej województwa. PZPWP kształtuje politykę przestrzenną województwa na dwóch poziomach: na poziomie całego województwa

Gmina Starogard Gdański leży w funkcjonalnym obszarze miasta Starogard Gdański. W strukturze funkcjonalno-przestrzennej województwa, miasto to tworzy ośrodek wspomagającego strukturę policentryczną województwa. Leży ono już poza obszarem aglomeracji Trójmiasta, choć pozostaje w istotnych powiązaniach z tym obszarem. W mieście tym zbiegają się dodatkowo powiązania z Tczewem i Chojnicami wzdłuż pasma transportowego i osadniczego Elbląg, Tczew, Chojnice, Piła.

W sieci osadniczej ośrodek ten jest zaliczony do ośrodków regionalnych (równoważenia rozwoju) II rzędu. Są to pozostałe miasta powiatowe powyżej 35 tys. mieszkańców, koncentrujące funkcje, których obszar oddziaływania przekracza granice powiatu (szpitale specjalistyczne, szkoły wyższe, centra kultury i sztuki, centra sportu i rekreacji, usługi komercyjne wyższego rzędu) – jednym z czynników wpływających na lokalizację takich usług jest własny potencjał ludnościowy ośrodka, wzmacniany przez ludność miejskiego obszaru funkcjonalnego.

W systemie obsługi ośrodek ten jest zlokalizowany w **Aglomeracyjnym obszarze obsługi**, funkcjonującym jako organizm, którego najistotniejsze funkcje koncentrują się głównie w miastach rdzeniowych, ale które są wspomagane przez szeroki zestaw funkcji rozmieszczonych na całym obszarze.

12. Kierunki zagospodarowania przestrzennego

12.1. System obszarów chronionych

12.1.1. System ochrony środowiska przyrodniczego

W systemie ochrony środowiska przyrodniczego dla Gminy Starogard Gdański wyznaczono następujące elementy: regionalny korytarz ekologiczny Doliny Wierzycy wraz z korytarzem subregionalnym Tczew – Starogard Gdański łączącym Dolinę Wierzycy, przez Lasy Szpegawskie z Żuławami.

Zadania polityki przestrzennej:

1) Utrzymanie istniejących form ochrony przyrody oraz dążenie do poprawy ciągłości przestrzennej systemu obszarów chronionych i powiązań ekologicznych, zapewniających trwałość i różnorodność gatunkową zasobów biosfery oraz stabilność procesów przyrodniczych.

Zasady zagospodarowania przestrzennego:

a) Kształtowanie spójności systemu obszarów chronionych i powiązań ekologicznych województwa winno odbywać się, w postaci dwóch komplementarnych podsystemów przestrzennych:

- przyrodniczych obszarów chronionych – ustanowionych prawnie i zapewniających trwałość najcenniejszych wartości naturalnych;
- powiązań ekologicznych – płatów i korytarzy ekologicznych, gwarantujących spójność terytorialną i tworzących podstawę funkcjonowania środowiska.
- b) Korytarze ekologiczne muszą spełniać następujące warunki:
- zachowywać ciągłość przestrzenną i mieć dostateczną szerokość określaną w dokumentach planistycznych gmin;
- charakteryzować się wysokim stopniem zachowania naturalnych warunków pokrycia terenu;
- gwarantować zmienność siedlisk i typów środowiska dogodnych do rozprzestrzeniania gatunków;
- zapewniać niezbędne warunki dla bytowania i wędrówek zwierząt oraz wypoczynku i rekreacji ludności.

c) Stosowanie rozwiązań minimalizujących wpływ inwestycji infrastrukturalnych, przez rozważenie rozwiązań alternatywnych w przypadku kolizji z wartościami przyrodniczymi, kulturowymi i krajobrazowymi oraz stosowanie kompensacji przyrodniczej w przypadku braku możliwości zastosowania rozwiązań alternatywnych.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego:

1) Zachowanie ustanowionych form ochrony przyrody: parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, obszarów NATURA 2000, pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych.

3) Ukształtowanie struktury powiązań ekologicznych regionu składającej się z 10 leśnych i rolno-leśnych płatów ekologicznych o randze ponadregionalnej i regionalnej oraz 17 korytarzy ekologicznych o randze ponadregionalnej i regionalnej. Należą do nich:

b) korytarze ekologiczne:

- Dolina Wierzycy rozciąga się od Jeziora Wierzyso na granicy płatu ekologicznego lasów charzykowsko-kościerskich w rejonie Kościerzyny, przez pd. część Pojezierza Kaszubskiego i Pojezierze Starogardzkie po dolinę Wisły. Jest to korytarz w znacznym stopniu przekształcony antropogenicznie, porożciniany i ograniczony przestrzennie terenami zabudowanymi i użytkowanymi rolniczo, z licznymi i dużymi jednostkami osadniczymi, takimi jak Stawiska, Stara Kiszewa, Starogard Gdański, Pelplin, Gniew. Jednak ze względu na swe cechy morfologiczne i fragmentaryczne otoczenie lasami, dolina wciąż zachowała w długich odcinkach cechy korytarza i jest jednym z ostatnich elementów łączności obszaru pojezierzy z doliną Wisły.

4) Uzupełnienie struktury powiązań ekologicznych regionu o subregionalne korytarze ekologiczne w rejonach Tczew - Starogard Gdański (Lasów Szpęgawskich).

12.1.2. System ochrony środowiska kulturowego

Zadania polityki przestrzennej:

1) Zachowanie i eksponowanie przestrzennych świadectw tradycji morskich kraju i województwa, najwartyściowszych zespołów i obiektów środowiska kulturowego, wzmacniających wizerunek regionu jako integralnego elementu środowiska kulturowego Europy Bałtyckiej.

2) Zachowanie różnorodności kulturowej województwa oraz zapewnienie dostępności zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego jako atutu w rozwoju zrównoważonym i konkurencyjności przestrzeni województwa.

Zasady zagospodarowania przestrzennego:

h) W gminnych dokumentach planistycznych należy:

- zidentyfikować istniejące i potencjalne konflikty funkcjonalno-przestrzenne związane z ochroną walorów kulturowych;
- zidentyfikować elementy charakterystyczne krajobrazu kulturowego oraz określić zasady ich ochrony (np.: wskazanie wytycznych dotyczących zgodnych z tożsamością miejscowości zasad: posadowienia obiektów na działce, formy obiektu, detalu architektonicznego);
- określić elementy charakterystyczne w przypadku dóbr kultury współczesnej, które winny zostać zachowane.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego:

1) Ochrona i odnowa charakterystycznych zasobów dziedzictwa kulturowego regionu, m.in.: układów urbanistycznych i ruralistycznych, zabytków wsi pomorskiej, dziedzictwa morskiego i rzeczno, dziedzictwa budownictwa ceglanego (przede wszystkim najstarsze kościoły i założenia klasztorne, zamki krzyżackie) i drewniane-go (przede wszystkim dziedzictwo kulturowe Ziemi Słupskiej, Żuław, Powiśla, Kaszub i Kociewia), obiektów dziedzictwa obronnego i techniki (w tym systemów hydrotechnicznych), kultury materialnej portów morskich i rzecznych oraz wsi rybackich, materialnych relikwów dziedzictwa solidarnościowego, zespołów rezydencjalnych, zespołów zieleni urządzonej, wybitnych dóbr kultury współczesnej.

12.1.3. System ochrony walorów krajobrazu

Zadania polityki przestrzennej:

1) Zachowanie i eksponowanie najwartyściowszych zespołów i fragmentów krajobrazu, panoram widokowych i wnętr architektoniczno-krajobrazowych dla wzmacniania wizerunku regionu.

2) Kształtowanie nowych walorów krajobrazowych, w tym odtworzenie krajobrazów zdegradowanych oraz przeciwdziałanie procesom zagrażającym walorom krajobrazu.

12.1.4. Ochrona zasobów środowiska

Zadania polityki przestrzennej:

1) Zachowanie i racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska przyrodniczego (abiotycznego – kopaliny, gleby, wody, powietrze i biotycznego – bioróżnorodność), kształtującymi jakość przestrzeni, warunki życia i zrównoważony rozwój regionu ze szczególnym uwzględnieniem rekreacji i turystyki.

Zasady zagospodarowania przestrzennego:

I. Ochrona litosfery i zasobów kopalin

Dotyczy kopalin, unikatowych form ukształtowania terenu oraz naturalnych procesów kształtujących powierzchnię terenu, obejmuje:

a) Zagospodarowanie przestrzeni w strefie występowania udokumentowanych złóż kopalin w sposób zapewniający w przyszłości możliwość podjęcia eksploatacji, z uwzględnieniem potrzeby i wymogów ochrony walorów krajobrazowych.

b) Eksploatacja surowców mineralnych przede wszystkim na obszarach objętych obecnie wydobyciem, jeśli brak przeciwwskazań środowiskowych i podejmowanie wydobywania na nowych terenach tylko w sytuacjach gdzie przeciwwskazania środowiskowe nie przeważają opłacalności ekonomicznej.

c) Rewaloryzacja i rekultywacja największych powierzchniowo obszarów o cechach rzeźby przekształconych antropogenicznie, w kierunku przywrócenia im charakteru zbliżonego do naturalnego – w szczególności na obszarach poprzemysłowych i poeksploatacyjnych – m.in. w powiatach bytowski, kartuski, kościerski i pucki.

f) Podejmowanie działań ochronnych na obszarach wzmożonych zjawisk morfodynamicznych zagrażających bezpieczeństwu obiektów i ludności jedynie w niezbędnym i ekonomicznie uzasadnionym zakresie – zarówno na obszarze wybrzeża morskiego o genezie erozyjnej (klifowe), jak i w głębi lądu.

II. Ochrona gruntów leśnych i rolnych

Działania na rzecz ochrony gleb stanowią grupę działań skorelowanych z innymi działaniami na rzecz ochrony zasobów biosfery i zapewnienia ekologicznych warunków życia i obejmują gleby o najwyższej przydatności rolniczej, a także grunty leśne i obszary hydrogeniczne:

a) Zachowanie (niepomniejszanie) co najmniej obecnej powierzchni terenów leśnych i stosowanie kompensacji przyrodniczej przy przeznaczeniu na cele nieleśne.

b) Powiększanie arealu gruntów leśnych przez zalesianie gruntów o najniższych walorach produkcyjnych i zagrożonych procesami erozyjnymi, wzmacniające ich ekologiczną stabilność, spójność przestrzenną struktur ekologicznych - szczególnie w centralnej, pojeziernej części województwa oraz w zdefiniowanych korytarzach ekologicznych.

c) Ochrona gleb o najwyższej przydatności rolniczej (w tym zapobieganie rozczłonkowaniu zwartej przestrzeni produkcyjnej) pochodzenia mineralnego i organicznego w klasach bonitacyjnych I–III, szczególnie na obszarach Żuław Wiślanych, pasa pobrzeży oraz pojezierzy – Starogardzkiego, Iławskiego, Krajeńskiego i fragmentów Kaszubskiego.

III. Ochrona zasobów i jakości wód

Dotyczy zasobów wód podziemnych (19 Głównych Zbiorników Wód Podziemnych – GZWP), wód gruntowych i obszarów wodno-błotnych – mających znaczenie dla kształtowania lokalnych warunków ekologicznych (m.in. gospodarki rolnej i leśnej) zarówno w ujęciu jakościowym, jak i ilościowym, a także ochronę wód powierzchniowych dla ujęć komunalnych Gdańska i Bydgoszczy, w zlewniach rzek Raduni oraz Brdy. Istotne jest także zachowanie wysokich parametrów jakości wód powierzchniowych zlewni, z których wody spływają do obszarów objętych ochroną prawną – przede wszystkim parków narodowych i obszarów NATURA 2000.

Ochrona zasobów obejmuje:

b) Zachowanie istniejących terenów hydrogenicznych – wód powierzchniowych, mokradeł i torfowisk oraz odtwarzanie i odnawianie obszarów tzw. małej retencji dla utrzymania i powiększania zasobów wodnych oraz kształtowania właściwego stanu stosunków wodnych.

f) Zachowanie i renaturalizacja biegu cieków przymorskich – w szczególności stanowiących miejsca bytowania gatunków ryb wędrownych – łosia, troci i certy – w zlewniach Wieprzy, Słupi, Łupawy, Łeby, Piaśnicy, Redy, Zagórskiej Strugi i Wisły oraz udrożnienie odcinków rzek pojeziernych dla wędrówki ryb przede wszystkim w zlewniach Brdy, Wdy, Gwdy.

IV. Ochrona zasobów biosfery

Ochrona zasobów biosfery realizowana jest przez kształtowanie powiązań ekologicznych między system obszarów i obiektów prawnie chronionych, ochronę gatunkową i siedliskową. Stanowi ona gwarancję zachowania zasobów i walorów naturalnych środowiska, trwałość gatunków i siedlisk, eliminowanie uciążliwości związanych z rozwojem cywilizacyjnym i zachowanie ekologicznych warunków życia i wypoczynku mieszkańców. Obejmuje:

a) Oszczędne gospodarowanie przestrzenią szczególnie na obszarach istotnych z punktu widzenia ochrony bioróżnorodności.

12.2. System osadniczy

12.2.1. Hierarchia ośrodków i obszary obsługi

W systemie osadniczym województwa, Miasto Starogard pełni rolę ośrodka regionalnego II rzędu i przynależy do aglomeracyjnego obszaru obsługi.

12.2.2. Kształtowanie systemu osadniczego województwa

Zadania polityki przestrzennej

1) Poprawa spójności sieci osadniczej województwa z przestrzenią Polski, Europy i Regionu Morza Bałtyckiego, umożliwiającą wzrost aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców województwa w relacjach krajowych i międzynarodowych.

2) Optymalizacja przestrzennej struktury regionu poprzez udostępnienie zasobów, ochronę walorów oraz wydzielenie obszarów przeznaczonych na cele gospodarcze, wzmacniających efektywność i konkurencyjność województwa.

Zasady zagospodarowania przestrzennego

a) Wyrównywanie szans dostępu do usług publicznych i pracy na obszarze województwa, poprzez wykorzystanie hierarchicznej sieci ośrodków dla połączenia szerokiego zakresu i wysokiej jakości oferty z obiektywnymi uwarunkowaniami jej realizacji.

b) Uwzględnianie w planowaniu przestrzennym funkcjonowania powiązań: dom – praca – usługi, zapewniające – przy wysokiej jakości środowiska zamieszkania – minimalizację potrzeb transportowych i ograniczenie zużycia energii i emisji do środowiska, związanych z przemieszczaniem się.

Zasady zagospodarowania przestrzennego

1) Utrzymanie policentrycznego charakteru osadnictwa przez:

a) wzmocnienie rangi ośrodków regionalnych i ponadgminnych przez kreowanie przestrzeni miejskiej wysokiej jakości charakteryzującej się:

→ dogodnymi warunkami zamieszkania stosownie do potrzeb i możliwości mieszkaniowych;

→ jakością życia, obejmującą szeroką i zróżnicowaną ofertę usług, dobrą obsługę komunalną, dogodne warunki wypoczynku i rekreacji;

b) ukształtowanie ośrodków regionalnych i ponadgminnych na centra życia miejsko-wiejskiej społeczności zamieszkałej na obszarze obsługi ośrodka – przez poprawę:

→ dostępności do oferty usługowej i rynku pracy ośrodka dla ludności wiejskiej;

→ warunków do świadczenia wszechstronnej obsługi potrzeb bytowych, gospodarczych i kulturalnych ludności terenów wiejskich, w tym zaspokajających potrzeby, które nie mogą być zrealizowane poza miastem.

2) Kształtowanie Funkcjonalnych Obszarów Miejskich, poprzez organizacyjne, instytucjonalne i techniczne wiązanie miast z obszarami wiejskimi, wspólnie realizujących politykę przestrzenną, transportową, infrastrukturalną oraz usługi wyższego rzędu.

4) Przeciwdziałanie procesom suburbanizacji wokół ośrodków regionalnych przez krystalizację sieci osadniczej w ich otoczeniu, przyczyniające się do ochrony wartości przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych.

5) Tworzenie przygotowanych planistycznie i infrastrukturalnie terenów inwestycyjnych dla strategicznych przedsięwzięć gospodarczych przez wyznaczenie w strukturze przestrzennej gmin obszarów wyłączonych z inwestycji mieszkaniowych i z inwestycji związanych z podstawową obsługą mieszkańców.

6) Obszary atrakcyjne dla rozwoju turystyki i rekreacji należy wyłączyć z intensywnego monofunkcyjnego osadnictwa i inwestycji gospodarczych kolidujących z usługami turystyki.

7) Na obszarach cennych z punktu widzenia dziedzictwa kulturowego oraz posiadających wybitne wartości krajobrazu kulturowego, ważne dla kształtowania tożsamości regionu (...)

8) Wprowadzanie do gminnych dokumentów planistycznych uregulowań umożliwiających egzekwowanie zakazu przeznaczania na nowe tereny osadnicze oraz inwestycyjne obszarów spełniających funkcje retencyjne lub zalewowe, w zakresie ochrony przeciwpowodziowej.

9) W obszarze aglomeracji Trójmiasta i paśmie osadniczym doliny dolnej Wisły rozwój systemów infrastruktury technicznej i transportowej wspierający wielokierunkowe powiązania ośrodków, tak aby poprawić warunki wymiany usług produktów oraz kształtować wspólny rynek pracy, sprzyjający wzrostowi konkurencyjności i jakości zlokalizowanych w nich funkcji.

12.2.3. Kształtowanie systemu osadniczego województwa

Zasady zagospodarowania przestrzennego:

a) Stosowanie wzorców rozwoju przestrzennego, zapewniających najefektywniejsze wykorzystanie obszarów istniejącego zainwestowania oraz minimalizujących ekspansję na nowe obszary zainwestowania kosztem przestrzeni otwartych przez:

→ udostępnianie do zabudowy i zainwestowania kolejnych terenów zgodnie z potrzebami budowy całościowych struktur przestrzennych;

→ wyłączenie z osadnictwa i zainwestowania gospodarczego obszarów produkcji rolnej i leśnej;

→ prowadzenie oszczędnej gospodarki terenami istniejącego i potencjalnego zainwestowania;

→ wyłączenie z osadnictwa i zainwestowania gospodarczego określonych obszarów w celu ochrony przestrzeni otwartych, jako elementu kształtowania ładu przestrzennego, w tym przeciwdziałanie „rozlewaniu się” obszarów zainwestowania;

d) Domykanie granic zainwestowania – wyznaczanie obszarów rozwojowych tak, aby ekspansja zainwestowania na każdym etapie kształtowała czytelną krawędź terenów zagospodarowanych, przy czym należy:

→ wypełniać luki w zainwestowaniu, nie stanowiące chronionych przestrzeni otwartych;

→ kontynuować zabudowę wykraczającą poza istniejący obszar zainwestowania zgodnie z charakterem jednostki osadniczej.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego

4) Stanowienie aktów prawa miejscowego zapewniających: odpowiedni dla rangi ośrodków zestaw funkcji, warunki zachowania ładu przestrzennego oraz zrównoważony rozwój przez:

a) wykorzystanie w pierwszej kolejności terenów niezainwestowanych, które znajdują się w centrach miast, lub w bezpośrednim ich sąsiedztwie;

b) dogęszczanie istniejących obszarów zainwestowania przy równoczesnym zachowaniu lub poszerzaniu terenów zielonych i powierzchni biologicznie czynnej, w tym poprzez zmniejszenie wielkości terenów infrastruktury transportowej na rzecz terenów zielonych i zabudowy usługowej związanej z zieloną.

12.3. Infrastruktura społeczna

Zasady zagospodarowania przestrzennego:

a) Optymalizacja sieci obiektów i urządzeń edukacji, ochrony zdrowia, kultury i sportu przez:

→ polepszenie ich dostępności przestrzennej przez zapewnienie sprawnej obsługi komunikacją publiczną;

→ lokalizację nowych inwestycji (np. oferty edukacji na poziomie wyższym – I stopień – bez konieczności zmiany miejsca zamieszkania);

→ stosowanie przy lokalizacji obiektów i urządzeń sportowych zgodnie z zaleceniami światowych federacji sportowych w związku z możliwością wykorzystania dla wydarzeń sportowych o znaczeniu międzynarodowym.

12.4. Kształtowanie warunków przestrzennych rozwoju gospodarczego

Gmina Starogard Gdański położona jest w obszarze aktywizacji gospodarczej ze względu na bliskość korytarzy transportowych oraz w strefie intensyfikacji produkcji rolnej (wysokotowarowa produkcja)

Z punktu widzenia znaczenia turystyki dla gospodarki województwa, Gmina Starogard położona jest w strefie pojeziernej, gdzie występuje potencjał dla turystyki świątecznej i weekendowej oraz agroturystyki. Przez obszar gminy przebiegają trasy rowerowe: międzyregionalna trasa rowerowa - Trasa Pałaców i Zamków nr 12 oraz trasy regionalne.

12.5. Infrastruktura transportowa

Gmina Starogard Gdański leży w strefie głównego korytarza transportowego województwa – korytarza nadwiślańskiego (autostrada A1) oraz w strefie korytarza południowego (DK 22)

12.6. Systemy infrastruktury technicznej

Podstawowe systemy infrastruktury technicznej, poza gospodarką odpadami, elektroenergetyką i zaopatrzeniem w paliwa gazowe, na obszarze gminy mają charakter lokalny. W zakresie gospodarki odpadami, ustalenie PZPWP są zgodnie z regionalnym Planem Gospodarki Odpadami, włączając gminę do regionu Południowego, z regionalną instalacją przetwarzania odpadów w Starym Lesie na terenie gminy Starogard Gd.

13. Polityka przestrzenna na obszarach problemowych

W planie województwa gmina Starogard Gdański nie została bezpośrednio wskazana jako obszar problemowy. Natomiast miasto Starogard wyróżniono jako obszar problemowy należący do kategorii centra regionalne – koncentracji potencjałów. Położenie gminy wokół miasta powoduje, że określone w planie szczególne zasady zagospodarowania dla obszarów problemowych mogą mieć znaczenie również dla gminy i stanowić uzupełnienie polityki przestrzennej dla miasta (przynajmniej w niektórych aspektach), np.:

- koordynacja rozwoju przestrzennego, uwzględniająca historyczne i kulturowe walory przestrzeni i krajobrazu ośrodków regionalnych dla kształtowania przestrzeni o wysokiej jakości w skali regionalnej i lokalnej;

- kształtowanie atrakcyjnego zagospodarowania śródmiejskich terenów zieleni urządzonej (...), wprowadzanie obudowy biologicznej cieków i zbiorników wodnych.

15. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym

Zgodnie z art. 39 ust. 3 pkt 3 oraz ust. 5, w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa umieszcza się te inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, które zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa, zgodnie z ich właściwością.

Trzecia część Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego prezentuje zadania inwestycyjne ustalone w tych dokumentach, których realizacja przyczyni się do osiągnięcia celów zagospodarowania przestrzennego określonych w niniejszym Planie.

DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE I ZAGOSPODAROWANIE TERENU

Struktura przestrzenna gminy

System osadniczy i system przyrodniczy

Podstawą kształtowania przestrzeni, w tym także planowania przestrzennego jest ustalona prawnie zasada zrównoważonego (trwałego) rozwoju. Wychodzi ona z założenia, że rozwój społeczno-gospodarczy tylko wówczas będzie trwały w długiej perspektywie, jeżeli nie będzie odbywał się kosztem zasobów środowiska naturalnego. Zmierza ona do stworzenia praktyk, które ograniczą wpływ rozwoju na wartości przyrodnicze, pozwolą, o ile to możliwe, odtwarzać walory zdegradowane, a także obejmą bezwzględną ochroną zasoby, które są nieodtwarzalne.

Przed podjęciem rozstrzygnięć dotyczących rozwoju zagospodarowania należy więc wyodrębnić obiekty i wartości, które zaliczają się do poszczególnych porządków (cywilizacyjnego i naturalnego), mając jednak świadomość ich wzajemnego oddziaływania. Można tego dokonać poprzez zdefiniowanie dwóch częściowo uzupełniających się, a częściowo nakładających się na siebie, systemów przestrzennych:

- 1) systemu osadniczego: obejmującego
 - a) jednostki osadnicze,
 - b) tereny eksploatowane rolniczo,
 - c) obszary nie związane bezpośrednio z osadnictwem, ale zagospodarowane lub przekształcone antropogenicznie, w związku z lokalizacją obiektów i urządzeń infrastruktury, eksploatacją surowców lub innymi,
- 2) systemu przyrodniczego: układu obszarów aktywnych przyrodniczo, obejmującego:
 - a) lasy,
 - b) wody powierzchniowe,
 - c) tereny podmokłe (bagna, łęgi, rozlewiska rzeczne).

Pierwszy system, choć obejmuje zarówno tereny zainwestowane jak niezainwestowane, jest ściśle związany z osadnictwem, działalnością człowieka i jest przedmiotem różnych form ludzkiej aktywności gospodarczej. Dlatego jest on określany jak tzw. ekumena (tutaj w węższym, lokalnym znaczeniu – oryginalnie grecki wyraz *oikoumene* ge, oznacza świat, ziemię zasiedloną). Drugi system, chociaż też w jakiś sposób podlegający eksploatacji ludzkiej, w dużo mniejszym stopniu warunkuje rozwój intensywnego osadnictwa. W lasach jest prowadzona wprawdzie gospodarka leśna, na rzekach i jeziorach gospodarka rybacka, jednak od czasu osadnictwa średniowiecznego, te gałęzie gospodarcze utraciły swoją rangę i nie generują ruchu osadniczego. Ponieważ sytuację tę opisujemy w odniesieniu do osadnictwa, dlatego można określić ten system jako anakumenę (dzisiejszą sytuację może lepiej oddawałoby termin subekumeny, czyli zie-

nia częściowo zasiedlona, ale ze względu na to, że system przyrodniczy odnosi się do obszarów historycznych „pustek”, „puszcz”, pojęcie anakumena ciągle jest stosowane).

Każdy z tych systemów posiada swoją strukturę przestrzenną, którą można opisać jako sieć składającą się z węzłów i krawędzi (powiązań między węzłami). W systemie osadniczym węzłami są jednostki osadnicze (wsie), a powiązania tworzą drogi, koleje (w skali gminy marginalnie), sieci infrastruktury technicznej. Węzły w tym wypadku tworzą układ punktowy, czyli zbiór punktów do których można sprowadzić lokalizację miejscowości. Ale z węzłem związany jest też pewien obszar – wieś stanowi bowiem zazwyczaj centrum obszaru rolniczego. Z kolei powiązania mogą mieć również charakter abstrakcyjny – np. powiązania funkcjonalne. Tak więc w systemie osadniczym definiuje się jednostki osadnicze i otaczające je obszary jako węzły, a zbiór powiązań tworzy krawędzie.

W systemie przyrodniczym węzłami będą obszary koncentrujące określone wartości i zasoby naturalne. Model sprowadza tu obiekt powierzchniowy do punktu centralnego (centroidy) lub środka ciężkości obszaru, który jest traktowany jako węzeł. W systemie econet utarło się pojęcie „obszar węzłowy” – może to być znaczny kompleks leśny, duże jezioro, rozległy obszar podmokły lub zespół takich form. Należy dążyć do tego, aby węzły tego systemu nie były izolowane, aby istniał w miarę bogaty układ powiązań pomiędzy nimi. Krawędzie grafu przedstawiającego ten system nazywane są korytarzami ekologicznymi i są związane z układem liniowym obiektów przyrodniczych. Korytarzami są zazwyczaj doliny rzeczne, rzeki wraz z otoczeniem, różne formy pasmowe (rynny lodowcowe, z którymi związane są cieki i zbiorniki wodne lub ozy), pasma lasu pomiędzy obszarami rolniczymi, jeżeli łączą większe, nie zasiedlone kompleksy leśne.

Uwarunkowania geograficzne: istotne dla zagospodarowania obiekty topograficzne i formy przyrodnicze

Ukształtowanie terenu jest wynikiem najmłodszych procesów geologicznych związanych ze ostatnimi zlodowaceniami. Efektem jest krajobraz, który charakteryzuje Pojezierze Starogardzkie. Rzeźba obejmuje szereg form polodowcowych: moren dennych, moren czołowych, sandrów, rynien glacialnych i innych. Pośrednio z rzeźbą terenu związana jest istniejąca sieć hydrograficzna, choć historycznie procesy geologiczne i hydrologiczne są ściśle i wzajemnie powiązane, z jednej strony determinując kierunek odpływu wód, z drugiej wpływając na procesy erozji.

Rozmieszczenie form polodowcowych wpływa na jakość gleb oraz przydatność rolniczą terenów, a to wpłynęło na historyczne rozmieszczenie osadnictwa oraz na zachowanie części terenów, jako zwartych kompleksów leśnych. Stosunkowo najlepsze warunki glebowe występują w rejonach występowania moren dennych – stanowią one łagodne, lekko sfałdowane równiny lub płaskowyże, ze względnie dobrymi glebami. Od tych obszarów zaczęło rozwijać się osadnictwo, zrazu w formie izolowanych enklaw śródleśnych, które stopniowo rozrastały i wzajemnie zlewały wzdłuż pasm najlepszych gleb. Lasy zachowały się głównie tam, gdzie gleby były najsłabsze lub ukształtowanie terenu charakteryzowało się silnym sfałdowaniem – warunki takie stanowiły poważne utrudnienia dla gospodarki rolnej i mogły czynić ją nieopłacalną. Generalnie więc zachowały się one w rejonach pagórkowatych moren czołowych lub na obszarach sandrów, których piaszczyste gleby są mało atrakcyjne z punktu widzenia rolnictwa. Różnie kształtowały się obszary wokół rynien lodowcowych – znaczne nachylenie stoków dolin rynnowych nie sprzyja uprawom, choć nie uniemożliwia hodowli, natomiast, to co zachęcało do zbliżenia się do tych form lub ich zagospodarowania, to dostęp do dobrej jakości wody.

Na powyższe procesy nakłada się działalność człowieka. Osadnictwo, rolnictwo, budowa infrastruktury (drogi, kolej, zakłady zagospodarowania odpadów) tworzą dodatkowy zespół obiektów geograficznych opisujących spójność przestrzeni Gminy.

Podział obszaru gminy, czyli układ powierzchniowy, rozważany z punktu widzenia osadnictwa, opisuje wyodrębnienie obszarów aktywności człowieka. W kontekście warunków geograficznych, rzeźby terenu, jego kształt związany jest z użytecznością rolniczą oraz atrakcyjnością osadniczą.

Sieć hydrograficzna w ukształtowaniu rzeźby terenu tworzy jej strukturę liniową. Jest ona związana z polodowcowymi formami wklęsłymi (np. rynnami) lub skutkiem późniejszej działalności erozyjnej wody (np. przełomy). Może ona być traktowana jako osnowa systemów transportowych (transport wodny), tworząc powiązania, ale może być źródłem istotnych barier transportowych i osadniczych. Najsilniejsze naturalne bariery przestrzenne tworzą:

- 1) Rzeką Wierzyca wraz z doliną: poczynając od północno-zachodniej granicy Gminy (rejon Kręgu), przez Miasto Starogard do wschodniej granicy (rejon Klonówki) – rzeka ta na znacznym fragmencie meandruje, płynąc w głębokiej dolinie rzecznej; na wielu fragmentach towarzyszą jej położone jednostronnie lub obustronnie tereny podmokłe lub kompleksy leśne wzmacniające fragmentację przestrzeni (rejon Kręgu na zachodzie oraz Kolinca, Barchnowych i Klonówki na wschodzie),

- 2) Rynna Rywałdzka: linia jezior Rywałdzkiego (Szpęgawskiego Południowego), Szpęgawskiego, Zduńskiego (już przy granicy Gminy) oraz górnego biegu Szpęgawy – do lewego brzegu tego ciągu przylega kompleks Lasów Szpęgawskich poszerzający tę barierę.
- 3) Rynna Rokocińska: prowadząca ciek wodny od Jeziora Sumińskiego, przez Jezioro Rokocińskiego do rzeki Piesienicy,
- 4) Rynna Jeziora Kochanka.

Warunki glebowe, które decydowały o lokalizacji ośrodków osadnictwa i przekształceniu dawnych puszczy na obszary eksploatowane rolniczo, stanowią przyczynę utrwalenia się kompleksów leśnych, obejmujących obszary o najsłabszych glebach, nieatrakcyjnych z punktu widzenia rolniczego. Te kompleksy leśne tworzą kolejne bariery:

- 1) pasmo Lasów Szpęgawskich, ciągnące się od Trzcińska do Owidza, okalające enklawę Ciecholew,
- 2) kompleks lasów pomiędzy rzeką Węgiermucą a Wierzycą, na północ od Lipinek Szlacheckich, ciągnący się aż do Klonówki, a w rejonie Barchnowych, przez dolinę Wierzycy łączący się z Lasami Szpęgawskimi,
- 3) kompleks leśny wokół Kręgu, zaczynający się na północy na prawym brzegu Wierzycy, i ciągnący się do miejscowości Stary Las,

Istotnymi barierami przestrzennymi są elementy antropogeniczne:

- 1) taką barierą, o charakterze administracyjnym, ale również komunikacyjnym, jest samo miasto Starogard; efekt ten pogłębia gwiaździsty układ dróg, który powoduje, że przejazd z północnej części gminy do południowej, czy też ze wschodniej do zachodniej, najczęściej odbywa się przez Miasto. Przy wzmagającym się ruchu kołowym, bariera ta zaczyna odgrywać znaczącą rolę w budowaniu spójnego terytorium Gminy,
- 2) linia kolejowa Tczew – Kostrzyń (przez Starogard Gdański – Chojnice – Piłę).

Warunki geograficzne oraz historyczne podziały administracyjne utrwaliły podział przestrzenny gminy na następujące fragmenty:

- 1) część północna: wydłużony wzdłuż osi północ – południe kompleks obszarów rolniczych, rozciągający się od Siwiaki do Kokoszkowych i obejmujący swoim pasmem miejscowości Janin, Trzcińsk;
- 2) część południowa: rozległy, okalający od południa i południowego zachodu miast Starogard kompleks obszarów rolniczych obejmujący miejscowości Jabłowo, Janowo, Dąbrówka, Koteże, Sumin, Sucumin, Rokocin i Nowa Wieś Rzeczna,
- 3) część wschodnia: położony na wschód od Lasów Szpęgawskich kompleks terenów rolnych łączący się przestrzennie z pasmem osadniczym lewego brzegu Wisły, ciągnącego się od Żuław do Gniewa.
- 4) półenklawa wokół miejscowości Krąg: powiązany historycznie z Kokoszkowymi Krąg, oddzielony jest od tej wsi pasmem lasu, natomiast poza granicami gminy, poprzez sąsiadujący Semlin łączy się z kompleksem południowo-zachodnim.
- 5) Enklawa śródleśna Ciecholewy, wieś zlokalizowaną w izolowanej enklawie, powiązana z Kokoszkowymi i Trzcińskiem.

Kształt układów przestrzennych osadnictwa i infrastruktury oraz rozmieszczenie poszczególnych elementów zagospodarowania na terenie gminy

Sieć osadnicza na terenie gminy jest uwarunkowana trzema czynnikami:

- 1) historycznym rozwojem osadnictwa wiejskiego,
- 2) sąsiedztwem ważnego ośrodka, pierwotnie grodowego, a później miejskiego,
- 3) położeniem przy szlakach komunikacyjnych.

Rola ośrodków i ich kształtowanie w Gminie Starogard Gdański jest charakterystyczny dla gmin wiejskich zlokalizowanych w strefie podmiejskiej miasta, będącego odrębną jednostką terytorialną i samodzielnym podmiotem administracji samorządowej. Skutkiem tego jest sytuacja, że jednostki osadnicze, pomimo znacznej wielkości, prawie nigdy nie tworzą funkcjonalnego centrum obszaru. Taka sytuacja ma miejsce w Gminie: osadnictwo podmiejskie skutkuje znacznym roz-

rostem wsi położonych w sąsiedztwie miasta. Wśród nich są wsie stanowiące tradycyjne ośrodki wiejskie, pełniące historycznie, dzięki zlokalizowanym tam parafiom, majątkom ziemskim, funkcje centrów administracyjnych, życia społecznego i gospodarczego – są to:

- 1) Kokoszkowy – duża wieś, od samego zarania pełniąca ważną rolę w sieci osadniczej ziemi starogardzkiej (siedziba parafii, dużego majątku ziemskiego); dzisiaj jej struktura przestrzenna uległa deformacji, w związku z przebiegiem drogi wojewódzkiej niszczącej założenie parkowo-pałacowe oraz wskutek rozwoju na południowo-wschodnim fragmencie rozległego osiedla mieszkaniowego o cechach podmiejskich, które dodatkowo jest oddzielone od tradycyjnego centrum funkcjonalno-przestrzenną barierą wyżej wymienionej drogi;
- 2) Nowa Wieś Rzeczna – duża wieś skupiona wokół wielkiego i dobrze rozwiniętego majątku ziemskiego. Choć zdegradowany estetycznie, sam układ ruralistyczny przetrwał. Pierwotnie nie odgrywała ważnej roli w sieci osadniczej (brak parafii), ale współcześnie sąsiedztwo miasta oraz drogi nr 22 silnie napędza jej rozwój obejmując nowe kompleksy zabudowy: przy granicy z miastem – osiedle mieszkaniowe, którego cechy niczym nie odbiegają od sąsiadującej zabudowy miejskiej oraz wzdłuż drogi nr 22 i w jej sąsiedztwie – obszary zabudowy usługowej, przemysłowej, często przemieszanej z mieszkaniową (obszary zupełnie amorficzne, jeżeli doszukiwać się w nich jakiegokolwiek układu przestrzennego).
- 3) Rokocin – wieś zorganizowanego wokół pięknego i w miarę dobrze utrzymanego założenia parkowo-pałacowego. Niestety częściowo jest ona rozdzielona przez przebieg drogi krajowej nr 22. Na południe Rokocina tworzą się nowe, zupełnie oderwane od tego układu obszary osiedli mieszkaniowych, związane z osadnictwem podmiejskim, ciągnące się aż do granic obrębu Koteże.
- 4) Owidz – wieś ukształtowana wokół dużego majątku ziemskiego. Obecnie siedziba zespołu szkół średnich. Sam układ wsi nie jest rozległy, ale też nie został zdegradowany; duże obszary osiedli mieszkaniowych lokują się w oderwaniu od niego, w kierunku wsi Barchnowy.

Inne ważne wsie, które historycznie tworzyły węzły sieci osadniczej i centra życia tego terytorium, to:

- 1) Szpęgawsk – stara wieś, która zawsze odgrywała ważną rolę dla okolic wiejskich, choć historycznie silnie powiązana z Tczewem. Do XVI wieku we wsi znajdował się kościół. Jej rola wzrastała od XIX wieku, w związku z przebiegiem linii kolejowej i lokalizacją przystanku kolejowego
- 2) Klonówka stara wieś parafialna, majątek ziemski – historycznie pełniła ważniejszą rolę w systemie osadniczym niż dzisiaj; współcześnie wieś z dobrze utrzymaną funkcją rolniczą. Nie obserwuje się tutaj żywiołowych procesów rozlewania się zabudowy.
- 3) Jabłowo, jedna z najstarszych wsi parafialnych, kościół pochodzący z XIV wieku, duży majątek ziemski. Od strony zachodniej dobrze zarysowana granica urbanizacji (krawędź obszaru zabudowanego i przestrzeni otwartej). Pewne tendencje do rozpraszania zabudowy obserwowane są od strony wschodniej, w kierunku Lipinek Szlacheckich.
- 4) Dąbrówka, stara wieś parafialna z zachowanym średniowiecznym kościołem, dawne dobra królewskie (wcześniej książęce) z osadnictwem włościańskim, lokowanym prawdopodobnie na prawie niemieckim – wieś doskonale zachowała swój historyczny układ przestrzenny. Sama wieś nie wykazuje tendencji rozpraszania zabudowy, ale takie procesy można zaobserwować na północy obrębu, w sąsiedztwie drogi Koteże – Jabłowo.
- 5) Sumin – wieś ukształtowana w sąsiedztwie majątku ziemskiego (dobra rycerskie), parafia z późniejszego okresu. Wieś już pierwotnie posiadała funkcje wzmacniające jej rangę (kuźnia, karczma). Dzisiaj istotny ośrodek usługowy (oświata, kultura).

Odmierna sytuacja dotyczy podrzędnych wsi podmiejskich, które nie posiadały silnych elementów koncentrujących osadnictwo i funkcje usługowe, lub nie tworzących zwartej zagospodarowanej. Nie stanowiły one wcześniej głównych centrów osadniczych, czy też usługowych dla terytorium dzisiejszej gminy. Dopiero w ostatnich latach są one przedmiotem intensywnego osadnictwa podmiejskiego. Obejmują one następujące wsie:

- 1) Janowo (wieś związana administracyjnie z Owidzem – jej kształt przestrzenny i wyposażenie usługowe, osłabia jej rolę jako samodzielnego ośrodka),
- 2) Kolincz – częściowo zachowany układ ruralistyczny, wzdłuż drogi powiatowej – ale wieś stanowi obszar żywiołowego rozwoju nowych obszarów zabudowy mieszkaniowej w postaci osiedli podmiejskich,
- 3) Koteże – częściowo zachowany układ ruralistyczny, ale jego otoczenie ulega głębokiemu przekształceniu: przy granicy z miastem kształtują się rozległe osiedla, bardzo przypominające sytuację, która zaistniała w Nowej Wsi Rzecznej i Kokoszkowach,

Ostatnia grupa wsi podmiejskich to jednostki, które praktycznie tworzą się współcześnie lub są w fazie zaniku (wchłaniania przez miasto) – są to:

- 1) Żabno obecnie jednostka ta nie występuje w pierwotnym kształcie, w ostatnim dziesięcioleciu została ona podzielona, przy czym wschodnia jej część została wcielona do miasta, a jej struktura zaczyna się coraz bardziej rozpuszczać w układzie ogólnomiejskim. Pozostała część uległa dezintegracji, utraciła jasno określone centrum i zaczyna rozwijać się jako peryferia miejska,
- 2) Okole – dawniej mała osada wiejska, która dzisiaj nie tworzy żadnej struktury centralnej w stosunku do rozwijającego się żywiłowo osadnictwa podmiejskiego, w żaden sposób nie związanego z dawnym układem przestrzennym i funkcjonalnym.
- 3) Barchnowy – wieś ta, jak również obręb geodezyjny Barchnowy nie sąsiadują z Miastem. Jednak północny fragment obrębu jest obszarem intensywnego osadnictwa podmiejskiego kontynuującego przestrzennie rozwój wsi Owidz. Sama wieś Barchnowy nie posiada bogatego wyposażenia usługowego i również funkcjonalnie jest silnie związana z Owidzem.

Problemem systemu ośrodków Gminy jest to, że jej centralnym i głównym ośrodkiem jest Miasto Starogard Gdański. W odróżnieniu od innych gmin wiejskich, które posiadają siedziby w jednej ze wsi, Gmina zawsze będzie borykała się z problemem koncentracji usług, utworzenia funkcjonalnego centrum na własnym terytorium. Mimo, że dysponuje dużymi wsiami, niejednokrotnie większymi, niż w gminach tego drugiego typu, konkurencja miasta uniemożliwi wykształcenie pełnej, hierarchicznej struktury ośrodków gminnych. Wsie Kokoszkowy, Nowa Wieś Rzeczna, Rokocin i Owidz, zawsze pozostaną ośrodkami gminnymi drugiego poziomu, o równorzędnym charakterze.

Na kształtowanie ośrodków znaczący wpływ ma przebieg ważnych szlaków transportowych. Ośrodkami, które historycznie nie odgrywały pierwszorzędного znaczenia, ale współcześnie przeżywają intensywny rozwój, związany z położeniem przy ważnych drogach krajowych (nr 22) i wojewódzkich są:

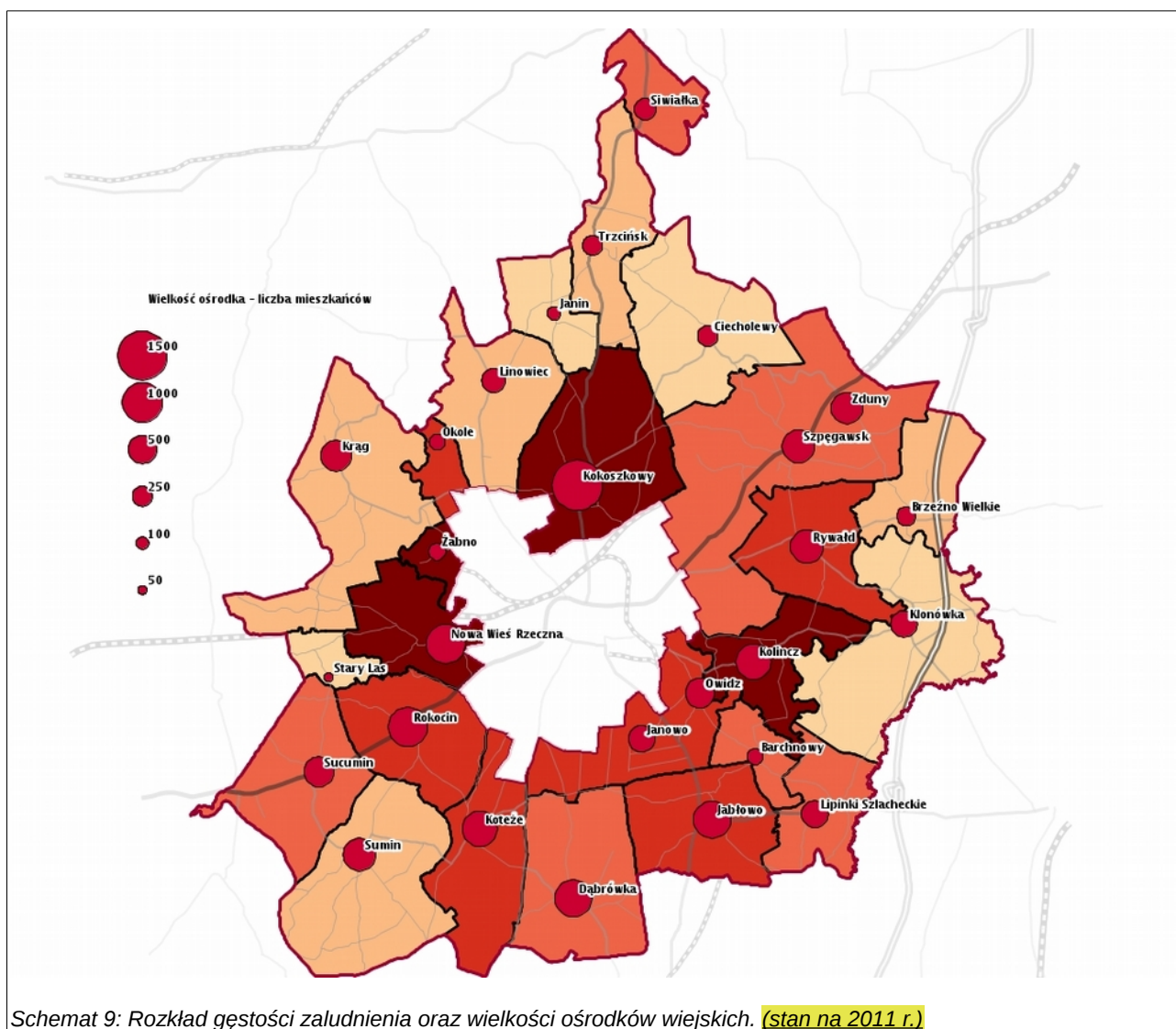
- 1) Sucumin – dawna wieś stanowiąca dobra rycerskie, nie odgrywająca ważnej roli w sieci osadniczej. Obecnie jej rozwój wynika z dogodnego dostępu transportowego, a częściowo napędzany jest rozbudową funkcji obsługi ruchu drogowego na drodze krajowej nr 22.
- 2) Zduny – dawna wieś folwarczna, współczesny rozwój wynika z sąsiedztwa drogi nr 22 i bliskości węzła autostradowego Swarżyn.
- 3) Lipinki Szlacheckie – wieś ta nie posiada istotnego wyposażenia usługowego, funkcjonalnie powiązana z Jabłowem. Współczesny rozwój, w latach 2004 – 2008 bardzo intensywny związany z położeniem przy drodze 229, prowadzącej do nieodległego węzła autostradowego Pelplin.

Odrębną grupę stanowią ośrodki uzupełniające, różnej wielkości, pierwotnie nie uczestniczące w budowaniu historycznej sieci osadniczej, lub odgrywające w niej drugorzędną rolę. Do dzisiaj opierają swoje istnienie o produkcję rolną lub leśną.

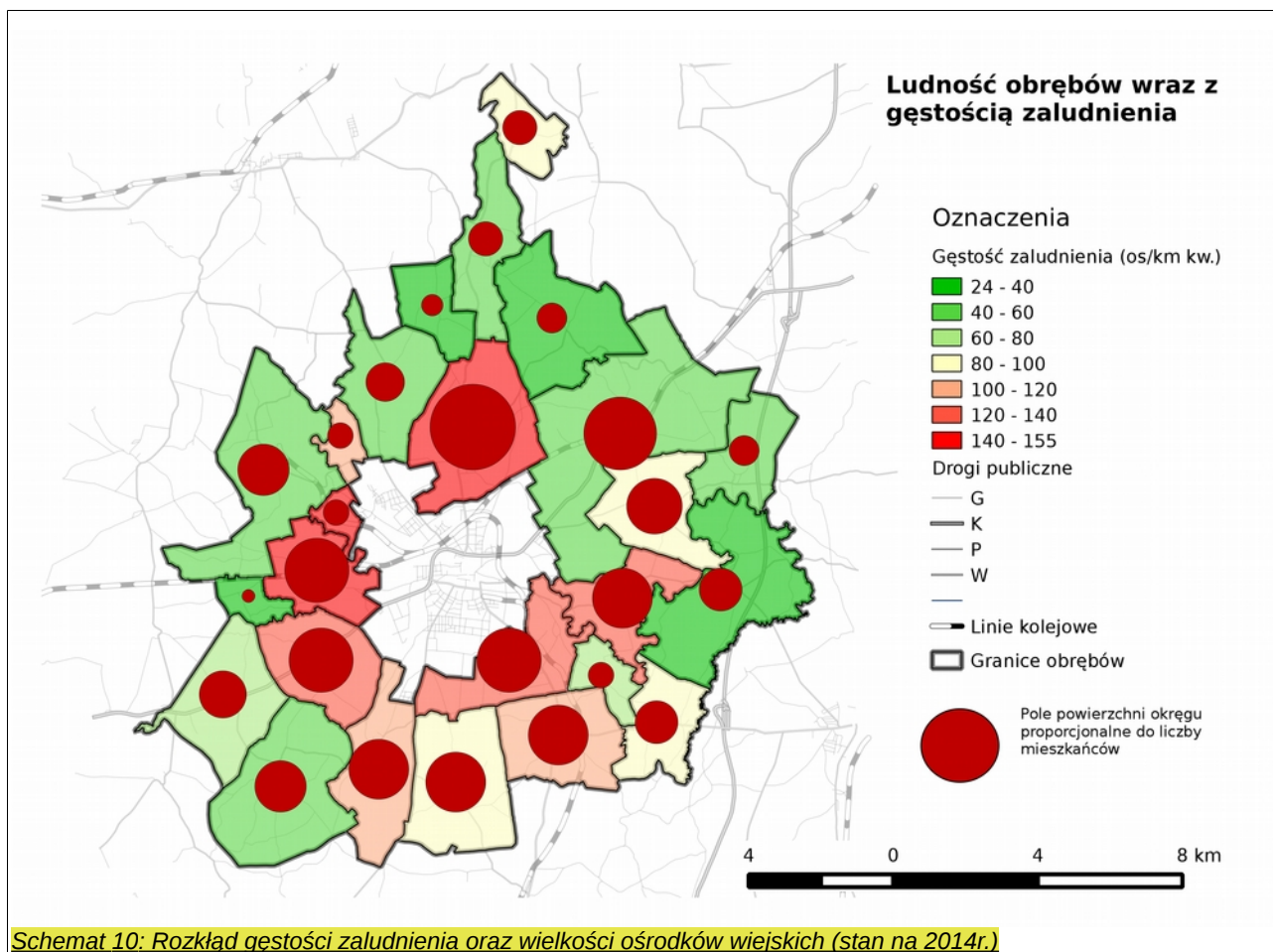
- 1) Siwiątka – wieś pierwotnie związana bliżej ze Skarszewami, stanowi przejaw późniejszego osadnictwa (nie odnotowywana wśród wykazu dóbr w XVI wieku, w odróżnieniu od sąsiadującego Obozina, czy też Żygowic¹²). Pozbawiona ważniejszych funkcji, choć w XVIII wieku była tam szkoła ewangelicka¹³. Pewien wpływ na jej współczesny rozwój ma położenie przy drodze wojewódzkiej nr 222 oraz atrakcyjne położenie dla rekreacji i wypoczynku, jednak dominuje tu ciągle funkcja rolnicza.
- 2) Trzcińsk – historycznie powiązany z Godziszewem i Skarszewami. Dawna wieś o charakterze włościańskim, czynszowym. Obecnie siedziba szkoły podstawowej. Podobnie jak w przypadku Siwiątki wpływ na jej współczesny rozwój ma położenie przy drodze wojewódzkiej nr 222 oraz atrakcyjne położenie dla rekreacji i wypoczynku, jednak dominuje tu ciągle funkcja rolnicza.
- 3) Mniejsze ośrodki o dominującej funkcji rolnej lub leśnej: Linowiec, Ciecholewy, Janin, Brzeźno Wielkie, Stary Las.

12 [Biskup, Tomczak 1955]

13 [CielatkowskaKrol_StudiumKult1999]

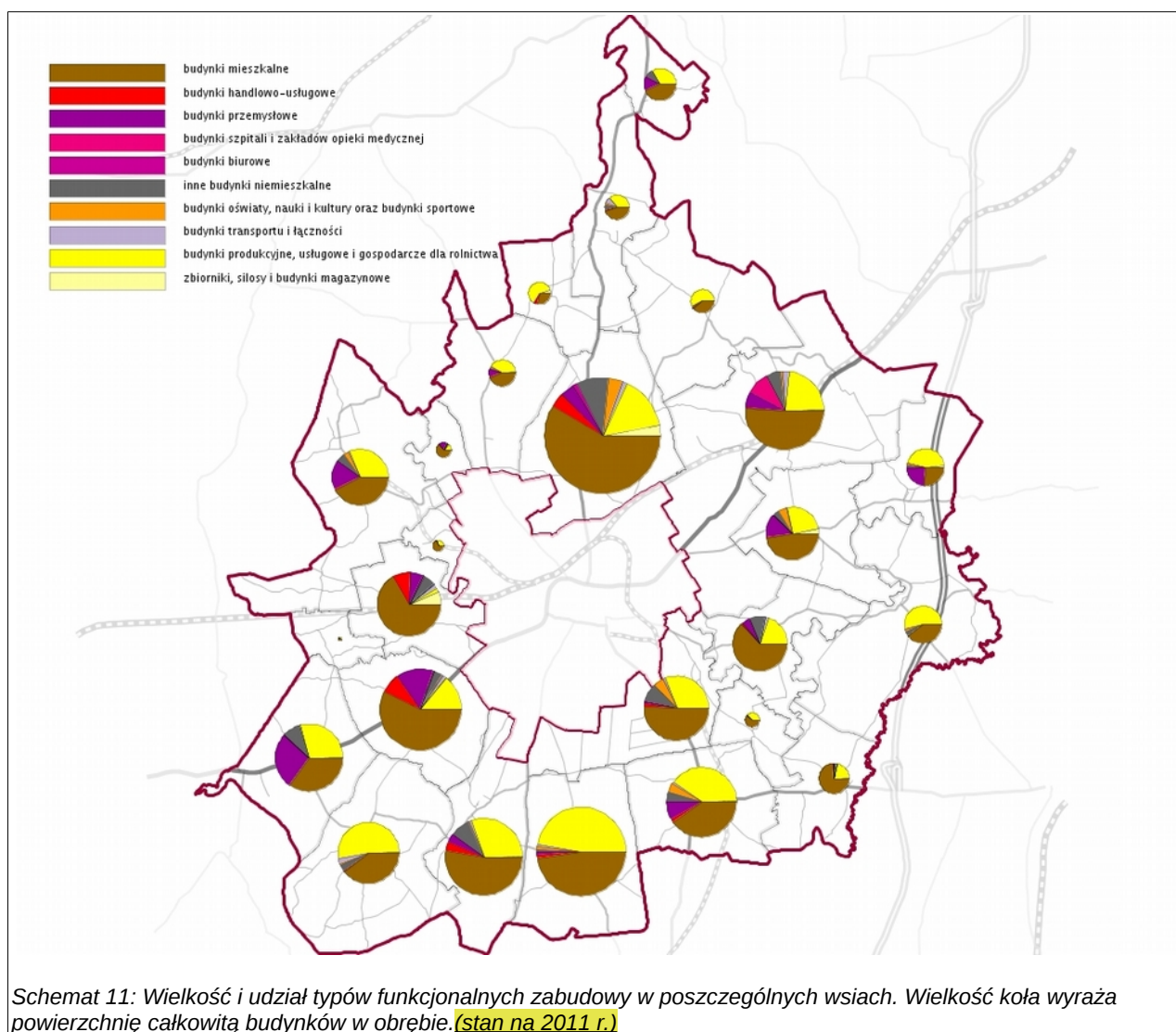
Schemat 9: Rozkład gęstości zaludnienia oraz wielkości ośrodków wiejskich. (stan na 2011 r.)

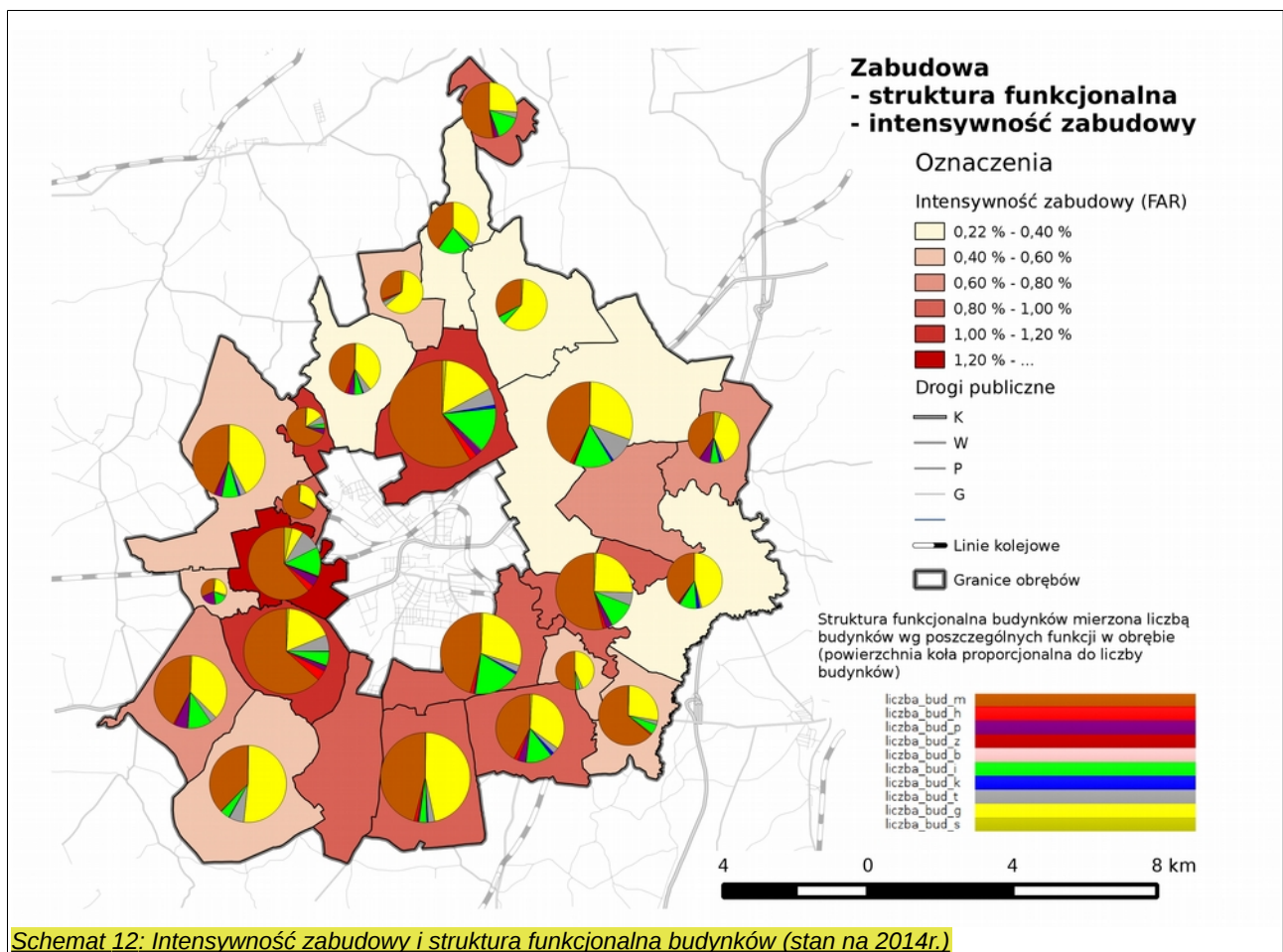

Charakter miejscowości oddaje z kolei rozkład funkcji budynków. W tym zestawieniu najmniejszy udział budynków związanych z rolnictwem, a równocześnie znaczny udział zabudowy mieszkaniowej mają obszary podmiejskie: Kokoszkowy, Nowa Wieś Rzeczna, Rokocin i Kolincz. Te obszary generalnie posiadają bardzo zróżnicowaną strukturę funkcjonalną ze znacznym udziałem usług. W mniejszym stopniu jest to czytelne w Koteżach i Janowie, choć i tu funkcje rolnicze są w mniejszości. Poza obszarami podmiejskimi podobną strukturę ma jeszcze Szpęgawsk. Na przeciwnym biegunie znajdują się takie obszary jak Dąbrówka, Sumin, Klonówka, Ciecholewy, Janin, w których funkcje rolnicze mają bardzo duży udział, a struktura funkcjonalna jest słabo zróżnicowana (głównie mieszkaniowo-rolnicza). Pośrednią pozycję zajmują takie obszary jak Jabłowo, Rywałd i w mniejszym stopniu Krąg, które przy znacznym udziale funkcji rolniczo-mieszkaniowych, posiada pewien udział usług – świadczy to zachowaniu wiejskiego charakteru, ale jednocześnie o ukształtowaniu silnego ośrodka usługowego. Kilka obszarów wykazuje się dużym udziałem przemysłu: Sucumin, Nowa wieś Rzeczna (wsie „popęgieerowskie”, położone przy DK 22), Krąg, Brzeźno Wielkie, Siwiółka oraz w mniejszym stopniu Szpęgawsk.

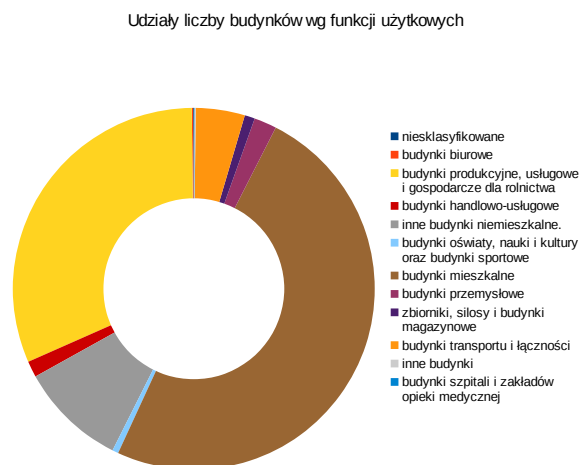
	2014												Suma Wynik
	nk	b	g	h	i	k	m	p	s	t	x	z	
nazwa	niesklasyfikowane	budynki biurowe	budynki produkcyjne, usługowe i rolnictwa	budynki handlowo-usługowe	inne budynki niemieszkalne.	budynki oświaty, nauki i kultury oraz budynki sportowe	budynki mieszkalne	budynki przemysłowe	zbiorniki, silosy i budynki magazynowe	budynki transportu i łączności	inne budynki	budynki szpitali i zakładów opieki medycznej	
Barchnowy			5 119		129		6 708			227			12 183
Brzeźno Wielkie	656	268	8 474	127	2 250	530	7 774	5 177	14 108	84	348		39 797
Ciecholewy			12 981	153	513		7 107		52	92	172		21 069
Dąbrówka			37 480	774	919	1 091	27 208	661	10	735	302		69 181
Jabłowo			24 235	868	2 903	2 584	18 330	5 211	707	679	37		55 555
Janin			12 495	885	98		4 115		1 092	286			18 971
Janowo			18 013	1 437	7 116	3 196	22 701	696	280	744			54 183
Klonówka			18 057	119	1 380	643	9 906	93		174			30 372
Kokoszkowy		306	15 017	4 247	10 269	3 205	52 532	4 834	2 204	1 537			94 151
Kolincz	223	123	10 000	422	3 854		24 510	2 171	153	1 080			42 538
Koteże	0		19 019	2 041	2 918	231	31 407	3 038	1 690	1 007			61 350
Krag			16 577	232	2 016	1 169	18 455	8 938	46	484	40		47 959
Linowiec		64	9 753	301	663	234	8 189	2 766	429	530			22 927
Lipinki Szlacheckie			5 652	281	985		16 209		59	244			23 431
Nowa Wieś Rzeczna		465	1 298	5 611	3 590		27 446	3 966	8 075	1 256		2 148	53 856
Okole			2 192		624		10 076	2 649	118	389			16 048
Rokocin			16 993	7 281	2 211	144	38 347	3 951	994	1 978		621	72 520
Rywałd			11 524	255	2 258	1 362	17 184	6 966	1 453	659	72		41 733
Siwałka		183	9 530	102	1 992		10 881	3 952		228			26 868
Stary Las			1 129		373		1 576	5 301	54	35			8 468
Sucumin		129	17 384	271	3 998		16 760	16 442	185	866			56 035
Sumin			29 449	92	1 933	554	17 322		182	1 311			50 842
Szpegawsk			15 316	439	4 500	608	23 542	4 705	51	1 886		3 311	54 358
Trzcińsk			8 173	178	1 742	610	8 581			287			19 572
Żabno			2 919	169			6 492		107	36			9 723
Suma Wynik	879	1 539	328 779	26 285	59 234	16 162	433 359	81 517	32 049	16 835	972	6 080	1 003 689

Tabela 1. Powierzchnia budynków w metrach kw. wg poszczególnych funkcji w odniesieniu do obrębów

W odniesieniu do całej gminy funkcje budynków rozkładają się następująco: najwięcej jest budynków mieszkalnych a następnie budynków związanych z rolnictwem, stosunkowo jest budynków usługowych.

Wykres 1: Udział liczby budynków wg funkcji użytkowych

Obserwacja ilości budynków oraz ich powierzchni w poszczególnych obrębach potwierdza zjawisko występującej presji budowlanej na terenie gminy. Największy przyrost zaobserwowano w Okolu. Duży przyrost obserwuje się w Starym Lesie, ale to jest związane z lokalizacją w obrębie Zakładu Utylizacji i jego intensywnego rozwoju. Inne obręby, gdzie obserwuje się wzrost liczby budynków to : Rokocin, Janowo, Nowa Wieś Rieczna, Kokoszkowy, Barchnowy i Zabno. Największa stagnacja występuje w Ciecholewach.

liczba budynków				
nazwa obr	nr obr	2011-2010	2014-2011	2014-2010
Barchnowy	0401	101,10%	110,87%	112,09%
Brzeźno Wielkie	0402	102,29%	102,23%	104,57%
Ciecholewy	0403	100,00%	100,00%	100,00%
Dąbrówka	0102	100,83%	103,10%	103,96%
Jabłowo	0105	103,09%	102,67%	105,84%
Janin	0404	100,00%	102,61%	102,61%
Janowo	0405	104,86%	108,25%	113,51%
Klonówka	0406	102,05%	100,00%	102,05%
Kokoszkowy	0407	103,02%	107,86%	111,11%
Kolincz	0408	102,34%	105,14%	107,60%
Koteże	0001	102,93%	103,88%	106,91%
Krag	0002	104,32%	104,14%	108,64%
Linowiec	0409	102,00%	105,88%	108,00%
Lipinki Szlacheckie	0107	100,98%	106,80%	107,84%
Nowa Wieś Rieczna	0003	104,05%	106,49%	110,81%
Okole	0410	122,22%	117,05%	143,06%
Rokocin	0004	106,85%	108,24%	115,65%
Rywałd	0411	101,16%	104,60%	105,81%
Siwińska	0204	100,47%	103,30%	103,79%
Stary Las	0005	106,06%	125,71%	133,33%
Sucumin	0006	101,28%	102,53%	103,85%
Sumin	0007	100,53%	101,06%	101,60%
Szpegawsk	0412	100,00%	102,03%	102,03%
Trzcińsk	0413	102,34%	106,29%	108,77%
Zabno	0008	103,90%	110,00%	114,29%
Suma Wynik		102,61%	104,91%	107,65%

Tabela 2: Przyrost liczby budynków w obrębach.

m kw				
nazwa_obr	nr_obr	2011-2010	2014-2011	2014-2010
Barchnowy	0401	101,60%	111,04%	112,82%
Brzeźno Wielk	0402	105,60%	118,20%	124,83%
Ciecholewy	0403	101,24%	102,96%	104,24%
Dąbrówka	0102	100,56%	102,51%	103,09%
Jąbłowo	0105	102,37%	101,95%	104,37%
Janin	0404	99,95%	102,48%	102,43%
Janowo	0405	106,34%	108,50%	115,39%
Kłonówka	0406	101,69%	99,62%	101,31%
Kokoszkowy	0407	105,28%	110,31%	116,13%
Kolincz	0408	102,68%	106,82%	109,68%
Koteże	0001	105,49%	106,83%	112,70%
Krag	0002	102,93%	105,23%	108,31%
Linowiec	0409	102,19%	108,44%	110,81%
Lipinki Szlach	0107	101,51%	107,63%	109,26%
Nowa Wieś Rz	0003	105,69%	119,96%	126,79%
Okole	0410	120,27%	120,20%	144,57%
Rokocin	0004	109,04%	112,35%	122,51%
Rywałd	0411	101,95%	104,68%	106,72%
Siwiółka	0204	101,63%	105,54%	107,26%
Stary Las	0005	105,37%	243,10%	256,14%
Sucumin	0006	101,66%	102,46%	104,16%
Sumin	0007	100,29%	103,11%	103,41%
Szpegawsk	0412	100,55%	101,72%	102,28%
Trzcińsk	0413	103,25%	107,26%	110,74%
Żabno	0008	109,22%	110,82%	121,04%
Suma Wynik		103,57%	107,60%	111,45%

Tabela 3: Przyrost powierzchni całkowitej budynków w obrębach

Struktura użytkowania terenu

Gmina, pomimo procesów suburbanizacyjnych ma charakter wiejski. Obrazuje to struktura użytkowania gruntów. Przyjmując klasyfikację gruntów wg podziału na grupy użytków zgodne z danymi ewidencji gruntów i budynków, można stwierdzić, że najliczniej reprezentowane są grunty rolne z udziałem 60 %, zaraz potem grunty leśne z blisko 30 % udziałem. Pozostałe grunty stanowią mniej niż 10 %.

		Grupy użytków	pow. w ha	udział
Razem Gmina	19 618	Grunty rolne	11 863	60,47%
		Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	5 874	29,94%
	100,00%	Grunty pod wodami	445	2,27%
		Grunty zabudowane i zurbanizowane	836	4,26%
		Tereny różne	0	0,00%
		Nie użytki	600	3,06%
		Użytki ekologiczne	0	0,00%

Tabela 4: Struktura użytkowania gruntów w gminie. (stan na 2011r.)

	Grupy użytków	Pow. W ha	Udział %
Razem gmina	Grunty rolne	11 726	59,78%
	Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	5 900	30,08%
	Grunty pod wodami	442	2,25%
	Grunty zabudowane i zurbanizowane	945	4,82%
	Tereny różne	0	0,00%
	Nie użytki	603	3,07%
	Użytki ekologiczne	0	0,00%

Tabela 5: Struktura użytkowania gruntów w gminie (stan na 2014r.)

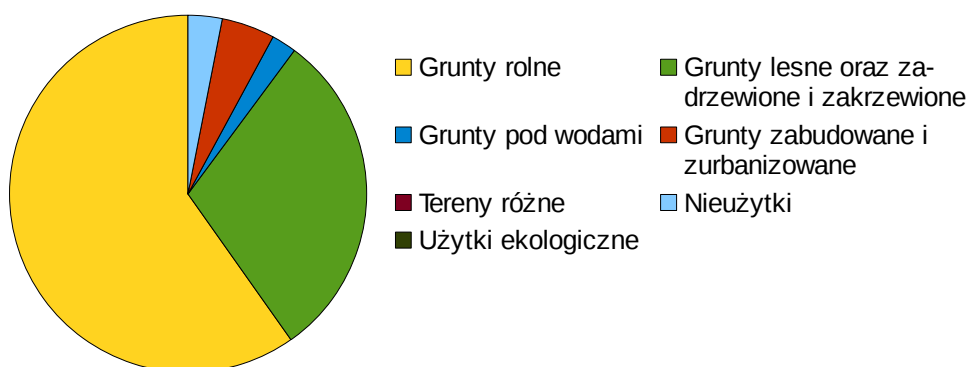
Z powyższego zestawienia widać stopniowe zmniejszanie się areалу gruntów rolnych na rzecz gruntów zabudowanych i zurbanizowanych.

Powyższa klasyfikacja opiera się na grupach użytków określonych w ewidencji gruntów i budynków. Obrazuje ona charakter gminy, w której gros funkcji związanych jest z działalnością rolną i leśną, implikujących wiejski typ zagospodarowania. Natomiast jest to obraz uogólniony, nie pokazujący specyfiki Gminy Starogard Gdański na tle innych gmin wiejskich.

Wykres 2: Struktura użytkowania wg grup (stan na 2011r.)

Struktura użytkowania gruntów wg grup

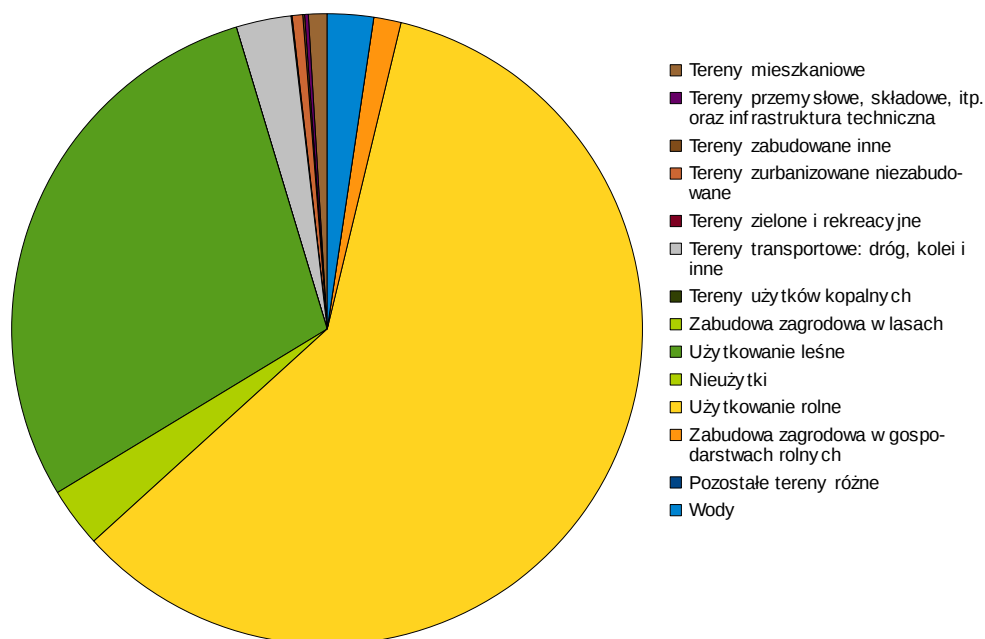
Wykres 3: Struktura użytkowania gruntów wg grup (stan na 2014r.)

Więcej danych na ten temat dostarcza szczegółowa analiza użytkowania określonego w ewidencji gruntów i budynków. Aby uzyskać jednoznaczne kategorie użytkowe konieczna jest agregacja typów użytków, do jednolitej formy zapisu – dotyczy to gruntów, dla których ewidencja rejestruje mieszane lub wiązane formy użytkowania (B-R, B-Ps, S-R itp.). Konieczność ta wynika z potrzeby dostosowania danych ewidencji gruntów do jednorodnych kategorii użytków, którymi pozwolą zinterpretować faktyczne użytkowanie. Celem bowiem ewidencji gruntów i budynków jest rejestracja stanów prawnych, skutkujących odmiennymi uprawnieniami do korzystania z gruntu w zależności od rodzaju prowadzonej na nich działalności: czy to rolniczej, czy też innej, a nie opis faktycznego sposobu użytkowania przekładającego się na zagospodarowanie terenu. Poniżej przedstawiona jest analiza użytkowania (faktycznego), które przedstawia strukturę użytkowania w ujednoliconych kategoriach.

Typ użytkowania	Powierzchnia użytków [ha]	udział
Tereny mieszkaniowe	188	0,96%
Tereny przemysłowe, składowe, itp. oraz infrastruktura techniczna	37	0,19%
Tereny zabudowane inne	17	0,09%
Tereny zurbanizowane niezabudowane	105	0,54%
Tereny zielone i rekreacyjne	12	0,06%
Tereny transportowe: dróg, kolei i inne	552	2,82%
Tereny użytków kopalnych	0	0,00%
Zabudowa zagrodowa w lasach	0	0,00%
Użytkowanie leśne	5 696	29,03%
Nieużytki	600	3,06%
Użytkowanie rolne	11 671	59,49%
Zabudowa zagrodowa w gospodarstwach rolnych	275	1,40%
Pozostałe tereny różne	0	0,00%
Wody	464	2,36%
Razem	19 618	100,00%

Tabela 6: Struktura szczegółowa użytkowania gruntów

Udział poszczególnych użytków gruntowych

Wykres 4: Struktura użytkowania z uwzględnieniem szczegółowych form użytkowania, w tym zabudowy na gruntach rolnych i leśnych.

Ale i powyższa struktura może nieco zafałszować obraz stanu faktycznego poziomu zainwestowania. Wynika to z klasyfikacji, dokonanej w ewidencji gruntów i budynków, której cele, jak już wyżej napisano, dotyczą rejestracji stanów prawnych a nie opisu formy zagospodarowania. Dlatego w powyższej strukturze do grupy gruntów rolnych i leśnych zaliczone są również grunty związane z zabudową zagrodową na gruntach rolnych i leśnych. Z kolei w grupie terenów zurbanizowanych znajdują się zarówno tereny niezabudowane (Bp), tereny zieleni (Bz), jak i tereny komunikacji (transportu). Bywa również, że sposób użytkowania zapisany w ewidencji nie jest zgodny z faktem równoczesnego zarejestrowania w niej budynków. To powoduje, że analiza rozprzestrzenienia się zabudowy oraz wypełnienia przez nią struktur przestrzennych, a także chłonności terenów, w tej postaci jest nie wystarczająca i wymaga bardziej skomplikowanych metod.

Aby uzyskać informację bliższą stanowi faktycznemu, przeprowadzona została analiza atrybutowo-przestrzenna użytkowania i stanu zabudowy, w której zostały zdefiniowane zbiorcze kategorie użytkowania, bardziej przydatne do celów rozstrzygnięć planistycznych. I tak w przypadku wyznaczania obszarów zabudowy brane są pod uwagę sposoby użytkowania, ale również faktyczna lokalizacja budynków na analizowanym terenie oraz ich funkcje. W ten sposób zostały zdefiniowane kategorie tzw. pokrycia terenu.

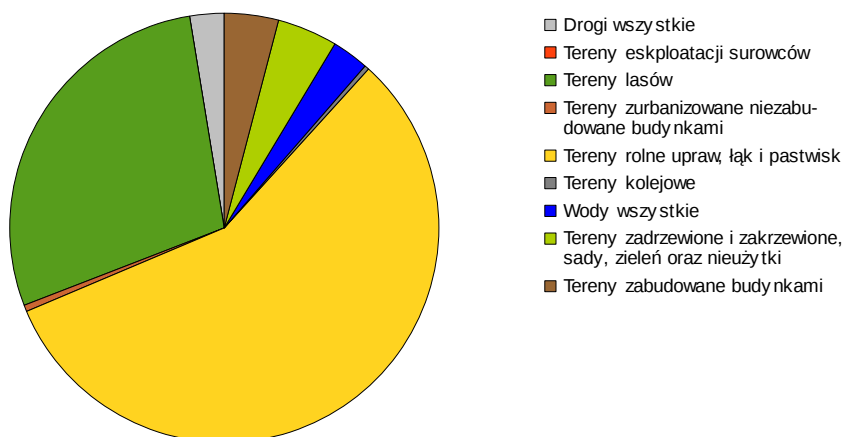
Lp.	Nazwa kategorii	Wielkość obszaru [ha]	Udział w powierzchni gminy
1	Tereny zabudowane budynkami	799,82	4,08%
2	Drogi wszystkie	507,70	2,59%
3	Tereny kolejowe	67,68	0,35%
4	Tereny zurbanizowane niezabudowane budynkami	98,79	0,50%
5	Tereny zadrzewione i zakrzewione, sady, zieleń oraz nieużytki	891,33	4,54%
6	Tereny rolne upraw, łąk i pastwisk	11 161,36	56,89%
7	Tereny lasów	5 547,68	28,28%
8	Wody wszystkie	543,35	2,77%
9	Tereny eksploatacji surowców	0,16	0,00%
		19 617,87	100,00%

Tabela 7: Struktura form zagospodarowania wg kategorii pokrycia terenu.

Struktura wg takiej kategoryzacji pozwala uzyskać lepszą informację na temat terenów faktycznie zabudowanych niezależnie od funkcji zabudowy, terenów niezabudowanych oraz terenów, które tworzą zieleń nie związaną z gospodarką leśną i rolną. Jednak również ta analiza oparta jest na danych ewidencyjnych, odzwierciedlających formę prawną użytkowania oraz ma charakter czysto statystyczny. Pewne niekonsekwencje, a nawet zakłamania mogą wynikać z faktu, że użytki zabudowane na gruntach rolnych mogą dotyczyć rozległych działek, na których większość obszaru ma charakter stricte rolny, a jedynie niewielka ich część jest zabudowana. Również może to zafałszować obraz w drugą stronę – na obszarach zwartej zabudowy ten sposób liczenia powierzchni terenów zabudowanych pomija naturalne dystanse pomiędzy budynkami, jeżeli stanowią one odrębne działki, które niekoniecznie muszą stanowić rezerwy terenowe.

Charakterystyka zagospodarowania

według kategorii pokrycia terenu

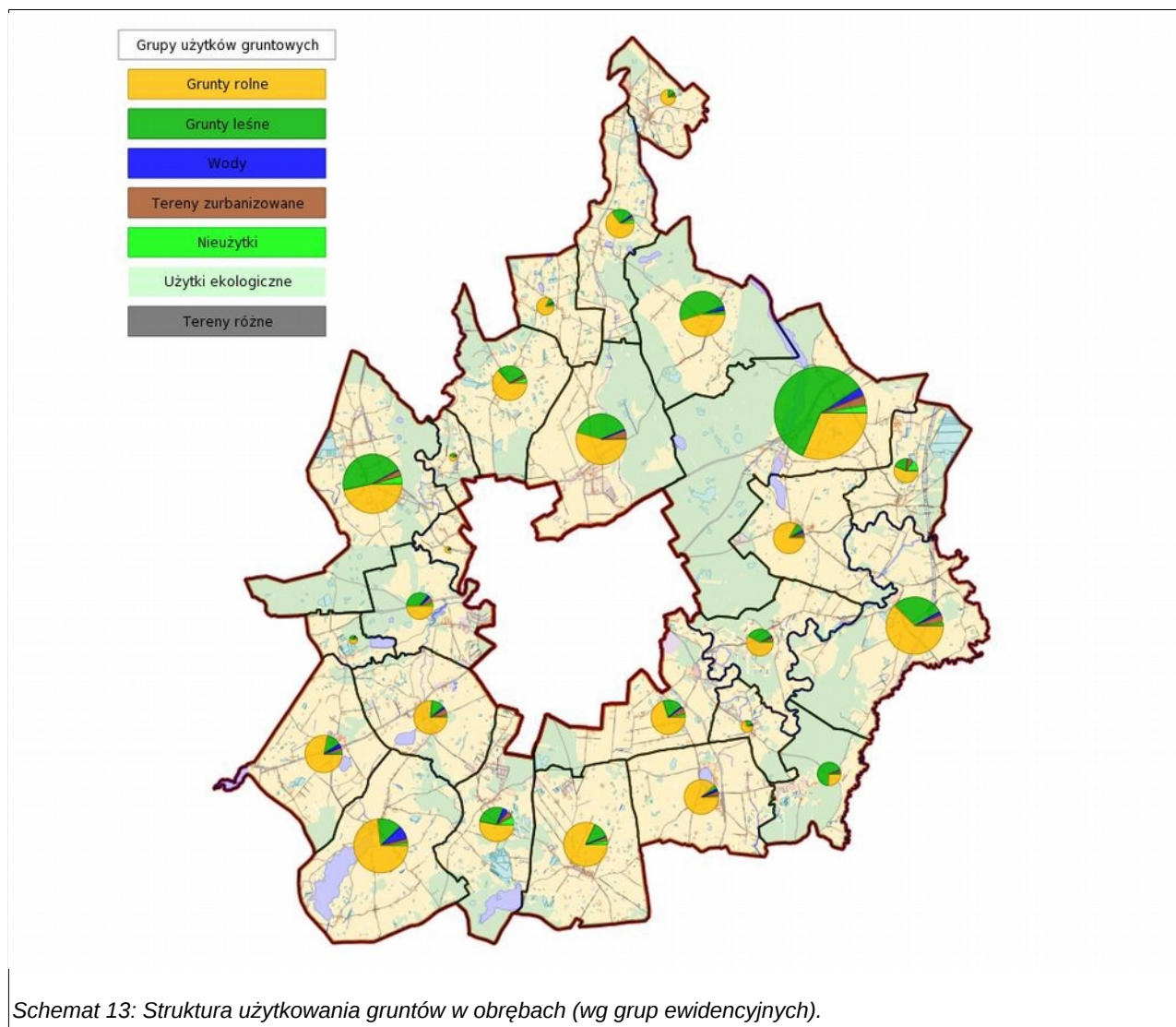

Wykres 5: Struktura zagospodarowania wg kategorii pokrycia terenu.

Struktura użytkowania terenu w obrębach,

Rolniczo – wiejski charakter gminy potwierdza analiza struktury użytkowania dla poszczególnych obrębów. W tym przypadku jednak widać wewnętrzne zróżnicowanie gminy, odmienność charakterystyk pierwotnego zagospodarowania, jak również procesy ekspansji osadnictwa podmiejskiego.

Największą lesistością cechuje się obręb Lipinki Szlacheckie, którego 69 % powierzchni stanowią grunty leśne i zakrzewione, zaraz za nim jest Szpęgawsk z blisko 60 %. Przy czym, ze względu na wielkość obrębu, Szpęgawsk dysponuje największym kompleksem leśnym mierzonym w liczbach bezwzględnych (blisko 1 300 ha gruntów leśnych i zakrzewionych).

Wartości powierzchni poszczególnych użytków oraz ich udziałów w powierzchni obrębów prezentuje tabela nr 8. Analizując wielkość powierzchni w różnych kategoriach pokrycia terenu zauważyć można wysoką pozycję Szpęgawską w kompleksach zabudowy.

	Odniesienie powierzchni użytków	Grunty rolne	Grunty leśne oraz zarzewione i zakrzewione	Grunty pod wodami	Grunty zabudowane i zurbanizowane	Nieuzycy	Użytki ekologiczne	Tereny różne	Razem
nazwa obrębu		egb gr r	egb gr ls	egb gr w	egb gr b	egb gr n	egb gr e	egb gr tr	
Barchnowy	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	197,84	58,38	5,65	8,85	6,24	0	0	276,96
	udział w powierzchni obrębu	71,43%	21,08%	2,04%	3,20%	2,25%	0,00%	0,00%	100,00%
Brzeźno Wielkie	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	318,33	115,1	3,39	42,93	81,97	0	0	561,72
	udział w powierzchni obrębu	56,67%	20,49%	0,60%	7,64%	14,59%	0,00%	0,00%	100,00%
Ciecholewy	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	476,86	517,45	31,31	13,29	16,33	0	0,01	1055,26
	udział w powierzchni obrębu	45,19%	49,04%	2,97%	1,26%	1,55%	0,00%	0,00%	100,00%
Dąbrówka	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	844,47	125,1	0	34,16	25,97	0	0	1029,7
	udział w powierzchni obrębu	82,01%	12,15%	0,00%	3,32%	2,52%	0,00%	0,00%	100,00%
Jablówo	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	715,24	33,93	14,4	33,97	13,11	0	0	810,66
	udział w powierzchni obrębu	88,23%	4,19%	1,78%	4,19%	1,62%	0,00%	0,00%	100,00%
Janin	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	337,93	39,46	4,3	8,61	19,96	0	0	410,26
	udział w powierzchni obrębu	82,37%	9,62%	1,05%	2,10%	4,87%	0,00%	0,00%	100,00%
Janowo	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	565	155,02	5,4	58,05	21,86	0	0	805,33
	udział w powierzchni obrębu	70,16%	19,25%	0,67%	7,21%	2,71%	0,00%	0,00%	100,00%
Klonówka	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	837,61	394,39	25,96	62,16	20,81	0	0,05	1340,98
	udział w powierzchni obrębu	62,46%	29,41%	1,94%	4,64%	1,55%	0,00%	0,00%	100,00%
Kokoszkowy	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	643,95	466,65	3,37	64,22	6,09	0	0	1184,28
	udział w powierzchni obrębu	54,37%	39,40%	0,28%	5,42%	0,51%	0,00%	0,00%	100,00%
Kolincz	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	365,94	204,96	16,11	26,34	11,53	0	0	624,88
	udział w powierzchni obrębu	58,56%	32,80%	2,58%	4,22%	1,85%	0,00%	0,00%	100,00%
Koteże	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	428,22	230,08	43,27	44,39	61,43	0	0,24	807,64
	udział w powierzchni obrębu	53,02%	28,49%	5,36%	5,50%	7,61%	0,00%	0,03%	100,00%
Krag	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	645,18	630,39	5,18	45,11	57,74	0	0	1383,59
	udział w powierzchni obrębu	46,63%	45,56%	0,37%	3,26%	4,17%	0,00%	0,00%	100,00%
Linowiec	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	511,26	229,75	2,61	19,77	41,73	0	0	805,12
	udział w powierzchni obrębu	63,50%	28,54%	0,32%	2,46%	5,18%	0,00%	0,00%	100,00%
Lipinki Szlacheckie	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	140,9	374,49	3,62	16,14	10,1	0	0	545,25
	udział w powierzchni obrębu	25,84%	68,68%	0,66%	2,96%	1,85%	0,00%	0,00%	100,00%
Nowa Wieś Rzędzińska	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	308,09	223,19	15,95	53,46	19,45	0	0	620,14
	udział w powierzchni obrębu	49,68%	35,99%	2,57%	8,62%	3,14%	0,00%	0,00%	100,00%
Okole	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	104,51	53,83	5,16	11,87	6	0	0	181,37
	udział w powierzchni obrębu	57,62%	29,68%	2,85%	6,54%	3,31%	0,00%	0,00%	100,00%
Rokocin	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	596,12	96,91	16,76	56,43	14,42	0	0,05	780,69
	udział w powierzchni obrębu	76,36%	12,41%	2,15%	7,23%	1,85%	0,00%	0,01%	100,00%
Rywałd	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	608,28	60,97	22,43	25,19	12,92	0	0	729,77
	udział w powierzchni obrębu	83,35%	8,35%	3,07%	3,45%	1,77%	0,00%	0,00%	100,00%
Siwiątka	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	271,19	48	2,92	19,8	14,55	0	0	356,48
	udział w powierzchni obrębu	76,08%	13,47%	0,82%	5,56%	4,08%	0,00%	0,00%	100,00%
Stary Las	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	110,3	45,34	15,34	9,99	12,66	0	0	193,63
	udział w powierzchni obrębu	56,96%	23,41%	7,92%	5,16%	6,54%	0,00%	0,00%	100,00%
Sucumin	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	680,86	113,65	26,65	36,08	14,37	0	0	871,61
	udział w powierzchni obrębu	78,12%	13,04%	3,06%	4,14%	1,65%	0,00%	0,00%	100,00%
Sumin	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	922,48	188,59	100,89	30,65	21,1	0	0	1263,71
	udział w powierzchni obrębu	73,00%	14,92%	7,98%	2,43%	1,67%	0,00%	0,00%	100,00%
Szpegawsk	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	684,16	1292,12	64,62	76,86	57,02	0	0,08	2174,86
	udział w powierzchni obrębu	31,46%	59,41%	2,97%	3,53%	2,62%	0,00%	0,00%	100,00%
Trzcińsk	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	432,31	165,54	6,95	28,59	31,08	0	0,04	664,5
	udział w powierzchni obrębu	65,06%	24,91%	1,05%	4,30%	4,68%	0,00%	0,01%	100,00%
Żabno	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	116,25	10,39	2,27	9,41	1,17	0	0	139,49
	udział w powierzchni obrębu	83,34%	7,45%	1,63%	6,74%	0,84%	0,00%	0,00%	100,00%
Razem Gmina	powierzchnia gruntów dla grup użytkowania w ha	11863,28	5873,67	444,51	836,31	599,62	0	0,47	19617,87
	udział w powierzchni obrębu	60,47%	29,94%	2,27%	4,26%	3,06%	0,00%	0,00%	100,00%

Tabela 8: Struktura użytkowania terenów w obrębach

Tereny zabudowane budynkami	największy kompleks zabudowany	wielkość powierzchni w ha	Koteże	70,7
	największy udział terenów zabudowanych	udział procentowy w powierzchni obrębu	Koteże	0,09%
	najmniejszy kompleks zabudowany	wielkość powierzchni w ha	Stary Las	2,34
	najmniejszy udział terenów zabudowanych	udział procentowy w powierzchni obrębu	Stary Las	0,01%
Tereny zurbanizowane niezabudowane budynkami	największy kompleks rezerw	wielkość powierzchni w ha	Janowo	20,99
	największy udział rezerw	udział procentowy w powierzchni obrębu	Janowo	0,03%
	najmniejszy kompleks rezerw	wielkość powierzchni w ha	Stary Las	0
	najmniejszy udział rezerw	udział procentowy w powierzchni obrębu	Stary Las	0,00%
Tereny lasów	największy kompleks leśny	wielkość powierzchni w ha	Szpegawsk	1281,35
	największa lesistość	udział procentowy w powierzchni obrębu	Lipinki Szlacheckie	0,64%
	najmniejszy kompleks leśny	wielkość powierzchni w ha	Żabno	4,99
	najmniejsza lesistość	udział procentowy w powierzchni obrębu	Jabłowo	0,02%
Tereny rolne upraw, łąk i pastwisk	największy kompleks rolny	wielkość powierzchni w ha	Sumin	880,63
	największy udział terenów rolnych	udział procentowy w powierzchni obrębu	Jabłowo	0,84%
	najmniejszy kompleks rolny	wielkość powierzchni w ha	Okole	98,3
	najmniejszy udział terenów rolnych	udział procentowy w powierzchni obrębu	Lipinki Szlacheckie	0,22%
Wody wszystkie	największy kompleks wodny	wielkość powierzchni w ha	Sumin	108,82
	największy udział terenów wód	udział procentowy w powierzchni obrębu	Sumin	0,09%
	najmniejszy kompleks wodny	wielkość powierzchni w ha	Żabno	2,87
	najmniejszy udział terenów wód	udział procentowy w powierzchni obrębu	Dąbrówka	0,00%
Tereny zadrzewione i zakrzewione, sady, zieleni oraz nieużytki	największy kompleks terenów zieleni	wielkość powierzchni w ha	Szpegawsk	109,09
	największy udział terenów zieleni	udział procentowy w powierzchni obrębu	Brzeźno Wielkie	0,16%
	najmniejszy kompleks terenów zieleni	wielkość powierzchni w ha	Żabno	7,91
	najmniejszy udział terenów zieleni	udział procentowy w powierzchni obrębu	Kokoszkowy	0,01%
Drogi wszystkie	największy kompleks terenów drogowych	wielkość powierzchni w ha	Klonówka	59,35
	największy udział terenów drogowych	udział procentowy w powierzchni obrębu	Brzeźno Wielkie	0,07%
	najmniejszy kompleks terenów drogowych	wielkość powierzchni w ha	Żabno	2,53
	najmniejszy udział terenów drogowych	udział procentowy w powierzchni obrębu	Ciecholewy	0,01%
Tereny kolejowe	największy kompleks terenów kolejowych	wielkość powierzchni w ha	Szpegawsk	20,28
	największy udział terenów kolejowych	udział procentowy w powierzchni obrębu	Żabno	0,03%
	brak tego typu terenów w obrębie	Barchnowy, Brzeźno Wielkie, Ciecholewy, Dąbrówka, Janin, Klonówka, Kokoszkowy, Kolincz, Linowiec, Lipinki Szlacheckie, Okole, Rokocin, Rywałd, Siwiałka, Sucumin,		

Tabela 9: Wartości charakterystyczne zagospodarowania wg kategorii pokrycia terenu dla obrębów.

Formy zagospodarowania i przeznaczenie terenu

Na obszarze gminy można wyróżnić następujące formy zagospodarowania:

- 1) zagospodarowanie związane z użytkowaniem rolnym i powiązana z nim zabudowa zagrodowa,
- 2) lasy i zagospodarowanie związane z gospodarką leśną,
- 3) zagospodarowanie związane z zabudową mieszkaniową samoistną, nie powiązaną z funkcjami rolnymi,

- 4) zagospodarowanie powiązane z funkcjami usługowymi – może on mieć dwojaki charakter:
 - a) dotyczącym usług o charakterze podstawowym, które będzie współwystępowało zarówno z zagospodarowaniem rolniczym oraz mieszkaniowym,
 - b) dotyczące usług o charakterze ponadlokalnym, najczęściej będącymi usługami wyższego rzędu.
- 5) zagospodarowanie związane z funkcjami produkcji, magazynów i składów – jest to zabudowa i zagospodarowanie odmienne od dotychczasowych funkcji wiejskich.

Zagospodarowanie o charakterze rolnym występuje obecnie na całym obszarze gminy. Równocześnie dominuje ono w obrębach oddalonych od miasta Starogard Gdański oraz omijanych przez ponadlokalne lokalne szlaki komunikacyjne.

Typy zagospodarowania i ich rozmieszczenie w przestrzeni gminy

Zagospodarowanie rolnicze (tereny rolne, w tym grunty orne)

Grunty użytkowane rolniczo stanowią blisko 12 tys. ha – ponad 60 % powierzchni Gminy. Grunty rolne obejmują:

- 1) grunty orne, łąki i pastwiska
- 2) grunty pod wodami,
- 3) grunty zabudowane obiektami związanymi z produkcją rolną
 - a) zabudowa zagrodowa,
 - b) zabudowa związana z obsługą produkcji rolnej.

Zagospodarowanie poszczególnych wsi jest uzależnione od warunków historycznych. Układy przestrzenne związane są genezą wsi, stanem własności gruntów, typem gospodarki rolnej (wsie włościańskie lub czynszowe, szlacheckie, folwarczne i mieszane).

Zagospodarowanie leśne

Lasy tworzą w Gminie trzy rozległe kompleksy:

- 1) lasy Szpęgawskie – obejmujące znaczną część obrębu Szpęgawsk i Ciecholewy oraz rozciągające się na sąsiadujące fragmenty obrębów Trzcińsk, Kokoszowy, Kolincz
- 2) kompleks lasów pomiędzy Wierzą a Węgiernicą (obręb Lipinki Szlacheckie i Klonówka)
- 3) kompleks lasów rozciągających się od obrębu Stary Las, poprzez Krąg do Okola.

Poza nimi znajduje się szereg „wysp” leśnych w obrębach Koteże, Dąbrówka (przy granicy z Miastem Starogard Gdański).

Zagospodarowanie terenów leśnych związane jest z prowadzoną na nich gospodarką leśną, obejmującą eksploatację i odtwarzanie drzewostanu. Specyfika tej gospodarki oraz wymogi prowadzenia zabiegów pielęgnacyjnych warunkują układ dróg leśnych, obsługujących te tereny. W ramach lasów znajduje się również zabudowa służąca prowadzeniu gospodarki leśnej (leśnictwa i gospodarstwa z nimi związane).

Zabudowa mieszkaniowa nie związana z rolnictwem

Zabudowa mieszkaniowa jest najintensywniej ekspandującym sposobem użytkowania na terenie gminy. Skutkiem tego rozwoju jest głębokie i nieodwracalne przekształcenie układów przestrzennych i krajobrazu, ukształtowanych historycznie przez dominującą na całym obszarze gospodarkę rolną. Poza obszarami wielkich gospodarstw rolnych oraz pasmami przylegającymi do dróg krajowych i wojewódzkich, gdzie występują mieszane formy zagospodarowania (mieszka-

niowo-usługowo-produkcyjne), przekształcenia zagospodarowania we wsiach głównie związane są z budownictwem mieszkaniowym.

Dominującym typem funkcjonalnym terenów mieszkaniowych jest zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna. Dominującą formą zagospodarowania, w tym typem rozmieszczenia budynków na terenie, jest zabudowa wolno stojąca⁽²⁵⁾, nieco rzadziej zabudowa bliźniacza. Obecnie większość nowej zabudowy mieszkaniowej, a także planowanej w planach miejscowych lub realizowanej w drodze lokalizacji na podstawie decyzji administracyjnych, ma wyżej opisane cechy. Z punktu widzenia ładu przestrzennego, dla gminy o wiejskim (pierwotnie) charakterze, ta forma zabudowy jest najbardziej zbliżona pod względem skali i cech przestrzennych do pierwotnych form zagospodarowania. Można więc powiedzieć, że może ona się wpisać w mikrostrukturę układu przestrzennego wsi.

Natomiast tym co degradująco wpływa na warunki ładu przestrzennego jest sposób ingerencji nowej zabudowy mieszkaniowej w makrostrukturę gminy. Zasięg rozprzestrzeniania się tych form zabudowy, rozproszenie, przekształcenia historycznych układów przestrzennych, są głównymi problemami niszczącymi ład przestrzenny i walory krajobrazowe gminy. Tak więc problemem nie jest wybór zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej jako dominującej formy zagospodarowania, ale sposób w jaki są lokalizowane i rozplanowane jej rozległe kompleksy lub tendencja do jej przypadkowej lokalizacji, a co za tym idzie rozpraszania.

Kompleksy zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej związane są głównie z obszarami dawnych państwowych gospodarstw rolnych. Są to osiedla pracowników tych gospodarstw, składające się z grup wolno stojących budynków wielorodzinnych (tzw. bloków) w stylu modernistycznym. Kompleksy takie są zlokalizowane w Kokoszkowach, Zdunach, Jabłowie, Nowej Wsi Rzecznej, a pojedyncze „bloki” w Siwialce. Stanowią one silną i negatywną ingerencję w historyczny krajobraz, nie harmonizują z sąsiadującymi układami przestrzennymi, często o wysokich walorach architektonicznych i przestrzennych (zespoły parkowo-pałacowe, zespoły folwarczne).

Przeznaczenie terenów w dotychczasowej polityce przestrzennej

Obowiązujące studium pochodzi z 1999 roku, jednak zostało **czterokrotnie pięciokrotnie** zmienione. Najistotniejsza zmiana została dokonana w 2005, w której dokonano całkowitej aktualizacji tego dokumentu i dostosowano go nowej ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Rozważając uwarunkowania rozwoju przestrzennego należy wziąć pod uwagę istniejący stan prawny przeznaczenia terenów oraz dotychczasową politykę przestrzenną gminy.

W obowiązującym w roku 2010 studium, uwzględniającym zmiany dokonane w latach 2005 – 2009 określono już politykę przestrzenną rozwoju obszarów zabudowy lub szerzej obszarów urbanizacji (tu w rozumieniu przyszłego zainwestowania) i wyznaczono obszary wskazane na rozwój określonych funkcji i form zabudowy.

Studium wyznacza granice terenów dla podstawowych form zagospodarowania, dzieląc je wg funkcji, czyli przyszłego, planowanego sposobu użytkowania oraz według statusu, określającego, czy ustalony sposób zagospodarowania jest zgodny ze stanem istniejącym czy też jest stanem planowanym. Od 2005 roku, w którym kompleksowa zmiana studium wyznaczyła większość obecnie prezentowanych obszarów rozwoju zabudowy, część z nich, o statusie „planowanym”, została zagospodarowana zgodnie z przeznaczeniem. Jednocześnie obszary, które wówczas zostały uznane za zainwestowane, faktycznie zawierały znaczne rezerwy budowlane, które również należałoby uwzględnić w bilansie. Dla części obszarów objętych ustaleniami studium zostały również sporządzone plany miejscowe.

Obowiązujące ustalenia studium, prace planistyczne oraz rozwój zagospodarowania spowodowały powstanie skomplikowanej sytuacji planistycznej, opisanej listą różnych kategorii terenów o różnym stanie planistycznym, prawnym i faktycznym. W związku z tym dla poszczególnych terenów, niezależnie od ich przeznaczenia, można wyróżnić następujące sytuacje:

1. Grupa terenów, dla których określono planowane sposoby zagospodarowania, zgodne z ówczesnym stanem istniejącym (np. obszary istniejącej zabudowy mieszkaniowej) – jednak wśród można wyróżnić:
 1. fragmenty które są faktycznie zagospodarowane w sposób zgodny z ustaleniem studium,
 2. oraz fragmenty, które de facto nie zostały zagospodarowane i tworzą rezerwę inwestycyjną,
2. Grupa terenów, które w studium są oznaczone jako „planowane” – obecnie wśród nich należy wyróżnić,
 1. fragmenty, które od 2005 roku zostały zagospodarowane zgodnie z określonymi kierunkami,
 2. fragmenty, które ciągle pozostają niezagospodarowane zgodnie z określoną w studium dyspozycją.

Oprócz tego istotne dla analizy stanu zagospodarowania i przeznaczenia terenów jest określenie, jak wyznaczone tereny są położone względem obszarów zwartej zabudowy wsi (obszaru zurbanizowanego). Biorąc pod uwagę ciągłość zagospodarowania oraz układ ruralistyczny charakterystyczny dla analizowanej jednostki osadniczej, określone w studium jednostki planistyczne zostały odniesione do granic urbanizacji, krawędzi zwartej zabudowy zagospodarowania wiejskiego ośrodków osadniczych. W tym świetle część obszarów, zarówno istniejącej, jak i planowanego zagospodarowania, mieści wewnątrz tak zdefiniowanych granic jednostki, część obszarów, tworzy natomiast formy rozproszone poza ich granicami. Formy rozproszone wiążą się niekiedy z historycznymi formami zagospodarowania rolniczego, jako wsi lub zagród samotnicznych, jednak w większości przypadków, są to formy związane z procesami suburbanizacyjnymi. Wielkości obszarów odzwierciedlających wyżej wymienione kategorie prezentuje tabela nr 10.

Dyspozycja planistyczna			Stan planistyczny - formalny status obszaru w studium, wynikający z kompletności ukształtowania zagospodarowania – powierzchnie obszarów [ha]								Razem w Gminie	Udział w powierzchni Gminy [%]
Przeznaczenie podstawowe	Przeznaczenie uzupełniające	Oznaczenie	istniejący				planowany					Powierzchnia Gminy [ha]
			tereny faktycznie zabudowane wraz z komunikacją	tereny niezabudowane lub rezerwy terenów budowlanych dla stanu istniejącego			tereny faktycznie zabudowane niezależnie od przeznaczenia	tereny niezabudowane lub rezerwy terenów wolnych od zabudowy dla stanu planowanego				
				tereny niezabudowane, komunikacja	tereny niepodlegające zabudowie	zieleni urządzona, cmentarze, inne formy trwałej zieleni		tereny niezabudowane, komunikacja	tereny niepodlegające zabudowie	zieleni urządzona, cmentarze, inne formy trwałej zieleni		
												0,00%
IT		IT	3,0	54,2	3,2	4,2					64,6	0,33%
KS		KS	0,4	1,2			0,3	4,5			6,3	0,03%
Ls		Ls	68,8	5 579,6	0,7	0,1					5 649,2	28,80%
M		M	399,2	195,9	1,3	22,9	36,2	489,1	1,8	18,4	1 164,8	5,94%
ML		ML	2,4	2,5	0,2						5,1	0,03%
P	U	P	62,0	25,4	0,5	1,5					89,5	0,46%
		P/U				11,7	89,2	0,3	4,2	105,3	0,54%	
PG		PG	0,7	27,6		4,7					33,0	0,17%
RU		RU	12,8	3,9	0,2	0,1					17,0	0,09%
SSE		SSE	0,9	15,7							16,6	0,08%
U	M	U	9,4	8,0		0,3	6,5	33,7	1,3	8,9	68,0	0,35%
		U/M	8,7	5,2		0,7	0,9	13,5	0,1	0,9	30,0	0,15%
		U/P	11,7	4,9		0,1					16,8	0,09%
		U/UT	0,6	0,9							1,5	0,01%
		U/ZP	19,2	13,6	1,0	4,2	0,9	43,2		4,0	86,1	0,44%
US	UT	US/UT					0,5	3,5	0,1	4,7	8,8	0,04%
	ZP	US/ZP	1,4	5,1	0,1	1,5	1,0	77,0	0,2	6,6	92,8	0,47%
UT		UT	0,2	0,2			8,2	6,2		0,1	14,9	0,08%
	UTw	UT/UTw	1,0	1,1	0,4	0,3					2,8	0,01%
W		W	0,2	20,1	352,5	31,7					404,5	2,06%
Z		Z	0,3	9,7	0,0	1,1					11,2	0,06%
ZC		ZC	0,5	1,9		2,5					4,9	0,03%
ZL		ZL					4,5	217,9	1,4	19,5	243,4	1,24%
ZP		ZP	0,8	16,7	0,2	1,2					18,9	0,10%
Funkcje związane z różnymi typami zabudowy: IT,KS,M,ML,P,P/U,RU,SSE,U,U/M,U/P,U/UT,U/ZP,US/UT,US/ZP,U T,UT/UTw			532,8	337,8	6,8	35,9	66,2	759,8	3,7	47,8	1 790,9	9,13%
Funkcje związane z zabudową mieszkaniową: M,ML,U/M			410,3	203,5	1,5	23,6	37,1	502,6	1,9	19,3	1 200,0	6,12%

Tabela 10: Stan użytkowania i przeznaczenie terenów istniejącego i planowanego zagospodarowania w studium.

Kategorie funkcjonalne zaprezentowane w tabeli nr 10 mają następujące znaczenie:

1. Zabudowa:
 - 1.1. M – zabudowa mieszkaniowa
 - 1.2. ML – zabudowa domami letniskowymi
 - 1.3. Zabudowa usługowa i produkcyjna

- 1) U – zabudowa ogólnousługowa
 - 2) U/M – zabudowa usługowa w powiązaniu z zabudową mieszkaniową jednorodzinną
 - 3) U/P – zabudowa usługowa w powiązaniu z produkcją lub zabudowa usługowo-produkcyjna,
 - 4) U/UT – zabudowa usługowa w powiązaniu z usługami turystyki
 - 5) U/ZP – zabudowa usługowa w powiązaniu z terenami zieleni urządzonej
 - 6) US/UT – usługi sportu w powiązaniu z usługami turystyki
 - 7) US/ZP – usługi sportu w powiązaniu z zielenią urządzoną
 - 8) UT – usługi turystyki
 - 9) UT/UTw – usługi turystyki w powiązaniu z turystyką wodną oraz wypoczynkiem na wodą (przystanie, plaże, kąpieliska).
 - 10) P – zabudowa produkcyjna (przemysłowa) oraz tereny składów i magazynów,
 - 11) P/U – produkcja i usługi
 - 12) SSE – zabudowa związana z prowadzeniem działalności gospodarczej – produkcyjna (przemysłowa) oraz tereny składów i magazynów – w ramach specjalnej strefy ekonomicznej,
 - 13) RU – tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodnich oraz gospodarstwach leśnych i rybackich,
- 1.4. Zagospodarowanie systemów transportowych i ich obsługi: KS
- 1.5. Tereny infrastruktury technicznej
- 1) IT – pozostałe tereny infrastruktury technicznej
2. Zieleń urządzona i inne formy zieleni nie zaliczone do przestrzeni otwartych
- 2.1. Z – zieleń:
- 1) wszelkie tereny zielone na obszarach zurbanizowanych (zainwestowanych), o różnym charakterze (zieleń krajobrazowa, izolacyjna),
 - 2) tereny zieleni, nie będące gruntami rolnymi, tereny o charakterze leśnym nie zaliczone do lasów, użytki ekonomiczne, nieużytki wchodzące w skład obszarów cennych przyrodniczo lub istotnych dla struktury sieci ekologicznej.
- 2.2. ZP – zieleń urządzona (zgodnie rozporządzeniem ¹³⁾)
- 2.3. ZC – cmentarze.
3. Zagospodarowanie przestrzeni otwartych
- 3.1. Ls – istniejące kompleksy leśne
 - 3.2. ZL – obszary planowane do zalesienia
 - 3.3. W – wody powierzchniowe o istotnym znaczeniu dla planowanej struktury przestrzennej
4. Inne funkcje
- 4.1. PG – tereny i obszary górnicze

Gmina Starogard Gdański rozwijając obszary zabudowy kumuluje głównie funkcje mieszkaniowe. Wynika to z jej pierwotnego, wiejskiego charakteru, na który nakłada się presja osadnicza z miasta Starogard. Wśród obszarów faktycznie zabudowanych, zabudowa mieszkaniowa stanowi 75 %. Również w sumarycznej wartości wszystkich obszarów istniejącej i planowanej zabudowy, funkcja mieszkaniowa związana jest z 65 % powierzchni tych obszarów. Do tego należałoby doliczyć mieszkania związane z innymi funkcjami (np. z usługami) oraz zabudowę letniskową (zabudowę rekreacji indywidualnej). W tym ostatnim przypadku, domki letniskowe, ze względu na wyposażenie i sposób użytkowania, coraz mniej odbiegają od standardów wymaganych dla całorocznych domów mieszkalnych.

Przeznaczenie terenu a parametry istniejącej zabudowy

Jest rzeczą istotną, aby projektując zmiany w przeznaczeniu i zagospodarowanie, odnieść się do istniejących form zagospodarowania. Tabela 11 przedstawia szacowane wartości podstawowych parametrów zabudowy i wskaźników urbanistycznych dla istniejącego zagospodarowania.

Przeznaczenie w studium		Jednostka	Parametry	Wskaźniki urbanistyczne		
M	Powierzchnia obszaru	[ha]	619,2	Średnia wysokość zabudowy	[kondygn.]	1,3
	Liczba budynków		5 509	Średni procent pokrycia terenu zabudową	[%]	10%
	Średnia pow. rzutu budynku	[m ²]	114	Intensywność zabudowy	[m ² /m ²]	0,13
	Średnia p.c. budynku	[m ²]	144			
ML	Powierzchnia obszaru	[ha]	5,1	Średnia wysokość zabudowy	[kondygn.]	1,0
	Liczba budynków		26	Średni procent pokrycia terenu zabudową	[%]	2%
	Średnia pow. rzutu budynku	[m ²]	47	Intensywność zabudowy	[m ² /m ²]	0,02
	Średnia p.c. budynku	[m ²]	47			
P	Powierzchnia obszaru	[ha]	89,5	Średnia wysokość zabudowy	[kondygn.]	1,1
	Liczba budynków		273	Średni procent pokrycia terenu zabudową	[%]	15%
	Średnia pow. rzutu budynku	[m ²]	491	Intensywność zabudowy	[m ² /m ²]	0,16
	Średnia p.c. budynku	[m ²]	517			
RU	Powierzchnia obszaru	[ha]	17,0	Średnia wysokość zabudowy	[kondygn.]	1,0
	Liczba budynków		67	Średni procent pokrycia terenu zabudową	[%]	14%
	Średnia pow. rzutu budynku	[m ²]	349	Intensywność zabudowy	[m ² /m ²]	0,14
	Średnia p.c. budynku	[m ²]	359			
U	Powierzchnia obszaru	[ha]	17,6	Średnia wysokość zabudowy	[kondygn.]	1,1
	Liczba budynków		76	Średni procent pokrycia terenu zabudową	[%]	9%
	Średnia pow. rzutu budynku	[m ²]	202	Intensywność zabudowy	[m ² /m ²]	0,09
	Średnia p.c. budynku	[m ²]	220			
U/M	Powierzchnia obszaru	[ha]	14,6	Średnia wysokość zabudowy	[kondygn.]	1,3
	Liczba budynków		89	Średni procent pokrycia terenu zabudową	[%]	10%
	Średnia pow. rzutu budynku	[m ²]	156	Intensywność zabudowy	[m ² /m ²]	0,12
	Średnia p.c. budynku	[m ²]	199			
U/P	Powierzchnia obszaru	[ha]	16,8	Średnia wysokość zabudowy	[kondygn.]	1,0
	Liczba budynków		39	Średni procent pokrycia terenu zabudową	[%]	13%
	Średnia pow. rzutu budynku	[m ²]	555	Intensywność zabudowy	[m ² /m ²]	0,13
	Średnia p.c. budynku	[m ²]	555			
U/UT	Powierzchnia obszaru	[ha]	1,5	Średnia wysokość zabudowy	[kondygn.]	1,4
	Liczba budynków		3	Średni procent pokrycia terenu zabudową	[%]	6%
	Średnia pow. rzutu budynku	[m ²]	308	Intensywność zabudowy	[m ² /m ²]	0,09
	Średnia p.c. budynku	[m ²]	422			
UT	Powierzchnia obszaru	[ha]	0,4	Średnia wysokość zabudowy	[kondygn.]	2,2
	Liczba budynków		3	Średni procent pokrycia terenu zabudową	[%]	15%
	Średnia pow. rzutu budynku	[m ²]	194	Intensywność zabudowy	[m ² /m ²]	0,33
	Średnia p.c. budynku	[m ²]	428			
Razem – wszystkie funkcje	Powierzchnia obszaru	[ha]	781,6	Średnia wysokość zabudowy	[kondygn.]	1,2
	Liczba budynków		6 085	Średni procent pokrycia terenu zabudową	[%]	11%
	Średnia pow. rzutu budynku	[m ²]	138	Intensywność zabudowy	[m ² /m ²]	0,13
	Średnia p.c. budynku	[m ²]	167			

Tabela 11: Wskaźniki urbanistyczne dla poszczególnych kategorii przeznaczenia terenu określonych w studium, w odniesieniu do obszarów istniejącego zagospodarowania.

Wartości w tabeli 11, stanowią parametry obliczane względem powierzchni „brutto”, czyli dla całych obszarów wyznaczonych w studium (nazywanych tutaj obszarami funkcjonalnymi), określonych jako obszary istniejącej zabudowy. Analizując ich charakter można stwierdzić, że nie jest to jednorodna zabudowa z kompletnym wypełnieniem struktury, ale obszary te obejmują zarówno tereny faktycznie zabudowane, jak i rezerwy, tereny dróg oraz funkcje uzupełniające, związane z obsługą infrastrukturalną tych terenów.

Tabela 11 przedstawia komplet danych opisujących łączną wielkość obszarów oraz średnie parametry zagospodarowania dla poszczególnych funkcji. Poniżej prezentowane, na str. 75 są zestawienia przedstawiające inne wartości charakterystyczne: tabela 12 prezentuje wartości maksymalne w odniesieniu do powierzchni całego obszaru, tabele 13, 14 i 15 przedstawiają charakterystykę zagospodarowania przeciętnej działki – odpowiednio: procent pokrycia zabudową i intensywność zabudowy, średnią wielkość działki w odniesieniu do całego obszaru oraz dla terenów faktycznie zabudowanych.

Przeznaczenie	Procent pokrycia terenu zabudową (max)	Intensywność zabudowy (max)
M	20%	0,24
ML	8%	0,08
P	62%	0,62
RU	39%	0,41
U	56%	0,56
U/M	29%	0,31
U/P	21%	0,21
U/UT	15%	0,21
UT	36%	0,79
Razem	62%	0,79

Tabela 12: Największe wartości procentu pokrycia terenu zabudową oraz intensywności zabudowy spośród obszarów funkcjonalnych w Gminie liczone w odniesieniu do ich powierzchni.

Przeznaczenie	Szacowana średnia wielkość działki budowlanej
	[m ²]
IT	1 932
KS	3 389
M	1 122
ML	698
P	5 488
RU	7 516
U	1 438
U/M	1 845
U/P	8 657
U/UT	4 261
U/ZP	5 082
US/ZP	10 991
UT	1 328
UT/UTw	8 960

Tabela 14: Szacowane wielkości średniej powierzchni działki budowlanej dla zabudowy istniejącej według poszczególnych funkcji.

Przeznaczenie	Maksymalny procent pokrycia terenu zabudową	Średni procent pokrycia terenu zabudową	Maksymalna intensywność zabudowy	Średnia intensywność zabudowy
KS	8%	4%	0,08	0,05
M	79%	10%	1,96	0,13
ML	18%	6%	0,18	0,06
P	71%	16%	0,91	0,17
RU	38%	11%	0,54	0,14
U	80%	15%	0,80	0,17
U/M	63%	12%	0,76	0,14
U/P	18%	6%	0,19	0,07
U/UT	1%	1%	0,01	0,01
UT	1%	1%	0,01	0,01

Tabela 13: Maksymalne i średnie wartości procentu pokrycia terenu zabudową oraz intensywności w odniesieniu do powierzchni działki dla poszczególnych funkcji.

Obręb	Szacowana średnia wielkość działki budowlanej
	[m ²]
Barchnowy	1 222
Brzeźno Wielkie	1 067
Ciecholewy	1 659
Dąbrówka	1 179
Jablówko	1 052
Janin	2 163
Janowo	1 089
Klonówka	1 159
Kokoszkowy	949
Kolincz	1 134
Koteże	993
Krąg	1 313
Linowiec	1 166
Lipinki Szlacheckie	1 130
Nowa Wieś	835
Okole	1 177
Rokocin	1 034
Rywałd	1 161
Siwiałka	1 038
Stary Las	1 200
Sucumin	1 235
Sumin	1 451
Szpęgawsk	1 301
Trzcińsk	1 238
Żabno	979

Tabela 15: Szacowane wielkości średniej powierzchni działki budowlanej dla zabudowy istniejącej o funkcji mieszkaniowej lub pokrewnej (M, U/M, ML) według obrębów.

Obowiązujące plany miejscowe – zasięg obszarów i dyspozycja gruntów

Od 1997 roku, na obszarze gminy sporządzono 145 planów miejscowych lub zmian planów, dla 141 obszarów o łącznej powierzchni ponad 1 071 ha. Powierzchnia objęta planami stanowi obecnie 5,46 % powierzchni całej Gminy i ciągle rośnie (tabela: 16). Należy zauważyć, że w latach 1995 – 2002 obowiązywał jeszcze tzw. plan ogólny, tak więc do jego wygaśnięcia można było uznać, że gmina posiadała regulację przeznaczenia terenu dla całego obszaru. Plany opracowywane w tym okresie, chociaż często nazywane były „zmianami planu” i często miały taki praktyczny charakter, były już dokumentami nowego typu, aktami prawa miejscowego, określającymi stan prawny władania określonym gruntem. Te „zmiany” i „nowe” plany nie utraciły ważności i stanowią do chwili obecnej obowiązujące plany miejscowe. Dlatego też poniższe zestawienie, przedstawiając „pokrycie obszaru gminy planami”, analizuje wyłącznie plany opracowane na mocy ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym¹¹ z 1994 roku oraz o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym¹² z 2003 r.

Gmina Starogard Gdański posiada obecnie 120 obowiązujących planów o łącznej powierzchni 4 778,84 ha, co stanowi ok. 24% powierzchni gminy. Od czuś ostatniej (IV) zmiany studium gmina uchwaliła 5 planów obejmujących całe obręby geodezyjne (za wyjątkiem Dąbrówki, gdzie niewielki fragment obrębu został wyłączony z opracowania). Są to plany dla obrębów, gdzie występował wzmożony ruch budowlany i największa presja inwestycyjna: Kokoszkowy, Koteże, Kolincz, Lipinki Szlacheckie i Dąbrówka. Uchwalenie ww planów pozwoliło gminie na odzyskanie kontroli nad procesami zachodzącymi w przestrzeni i powstrzymanie niekontrolowanego rozlewania się zabudowy. Obręby te pomimo, że dysponują dużymi rezerwami terenowymi pod rozwój zabudowy nadal cieszą się dużym zainteresowaniem właścicieli gruntów. Sporządzanie planów dla całych obrębów spowodowało, że średnia powierzchnia planu wzrosła z kilku do kilkunastu hektarów (ok. 460 ha).

Rok	Parametr	liczba/powierzchnia rocznie	Średnia powierzchnia obsz. oprac. mpzp	liczba/powierzchnia narastająco	Pokrycie gminy planami w badanym roku
		[l.]/[ha]	[%]	[l.]/[ha]	[%]
1997	Liczba uchwalonych planów	5		5	
	Powierzchnia objęta planami	6,91	1,38	6,91	0,04%
1998	Liczba uchwalonych planów	1		6	
	Powierzchnia objęta planami	7,02	7,02	13,93	0,07%
1999	Liczba uchwalonych planów	18		24	
	Powierzchnia objęta planami	57,6	3,2	71,53	0,36%
2000	Liczba uchwalonych planów	18		42	
	Powierzchnia objęta planami	36,11	2,01	107,64	0,55%
2001	Liczba uchwalonych planów	4		46	
	Powierzchnia objęta planami	36,35	9,09	144	0,73%
2002	Liczba uchwalonych planów	8		54	
	Powierzchnia objęta planami	10,08	1,26	154,08	0,79%
2003	Liczba uchwalonych planów	6		60	
	Powierzchnia objęta planami	50,72	8,45	204,8	1,04%
2006	Liczba uchwalonych planów	33		93	
	Powierzchnia objęta planami	135,58	4,11	340,38	1,74%
2007	Liczba uchwalonych planów	12		105	
	Powierzchnia objęta planami	26,83	2,24	367,21	1,87%
2008	Liczba uchwalonych planów	24		129	
	Powierzchnia objęta planami	260,86	10,87	628,08	3,20%
2009	Liczba uchwalonych planów	11		140	
	Powierzchnia objęta planami	293,96	26,72	922,04	4,70%
2010	Liczba uchwalonych planów	5		145	
	Powierzchnia objęta planami	149,61	29,92	1071,65	5,46%
Suma uchwalonych planów miejscowych		145		145	
Powierzchnia objęta planami miejscowymi		1 071,65		1 071,65	5,46%
Powierzchnia terytorium Gminy		19 617,90		19 617,90	
Procent pokrycia gminy planami miejscowymi		5,46%		5,46%	

Tabela 16: Liczba i wielkość planów miejscowych sporządzanych od roku 1997 (liczba obejmuje również zmiany). Źródło UG Starogard Gdański (stan na 2010r.).

Pokrycie planami miejscowymi w poszczególnych obrębach przedstawia tabela 17, natomiast tabela 18 ich charakter funkcjonalny. Należy tu jednak zaznaczyć, że informacja na temat „dominującej funkcji” pochodzi z uchwały o przystąpieniu do sporządzenia planu i nie odzwierciedla ostatecznej struktury funkcjonalnej ustalonej w planie. Taka uzyskanie szczegółowej informacji na temat obowiązującego przeznaczenia wymagałaby dygitalizacji wszystkich tych opracowań, co przekracza zakres problematyki Studium. Wykaz planów miejscowych stanowi załącznik nr 1 do dokumentu studium.

Obręb	Powierzchnia obróbu	Powierzchnia objęta planami	Procent pokrycia powierzchni obróbu planami	Udział planów w obróbie do planów w całej gminie
	[ha]	[ha]	[%]	[%]
Barchnowy	276,96	21,46	7,75%	0,48%
Brzeźno Wielkie	561,72	4,43	0,79%	0,10%
Ciecholewy	1 055,26	0,00	0,00%	0,00%
Dąbrówka	1 029,70	1 029,70	100,00%	22,99%
Jabłowo	810,66	19,52	2,41%	0,44%
Janin	410,26	2,45	0,60%	0,05%
Janowo	805,33	61,13	7,59%	1,36%
Klonówka	1 340,98	19,03	1,42%	0,42%
Kokoszkowy	1 184,28	1 184,28	100,00%	26,44%
Kolincz	624,89	624,89	100,00%	13,95%
Koteże	807,64	807,64	100,00%	18,03%
Krag	1 383,59	15,91	1,15%	0,36%
Linowiec	805,12	2,22	0,28%	0,05%
Lipinki Szlacheckie	545,25	544,63	99,89%	12,16%
Nowa Wieś Rzeczna	620,14	276,19	44,54%	6,17%
Okole	181,37	29,11	16,05%	0,65%
Rokocin	780,69	83,23	10,66%	1,86%
Rywałd	729,77	9,14	1,25%	0,20%
Siwiałka	356,59	24,92	6,99%	0,56%
Stary Las	193,63	0,00	0,00%	0,00%
Sucumin	871,61	8,96	1,03%	0,20%
Sumin	1 263,71	17,14	1,36%	0,38%
Szpęgawsk	2 174,86	20,16	0,93%	0,45%
Trzcińsk	664,41	10,52	1,58%	0,23%
Żabno	139,49	0,48	0,34%	0,01%

Tabela 17: Pokrycie planami miejscowymi wg obrębów. Źródło UG Starogard Gdański

Obręb	Funkcje wiodące (na podstawie danych z uchwał o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego)											Suma Wynik
	MW	US	M	P			MN		U			
			U		M	U		MW		P	Z	
	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]
Barchnowy							21,48					21,48
Brzeźno Wielkie							4,43					4,43
Dąbrówka						2,33						2,33
Jabłowo				6,7	0,32		7,46		2,59	0,18		17,25
Janin				0,79								0,79
Janowo			4,4				8,58		3,41		5,4	21,78
Klonówka							0,42		8,41			8,84
Kokoszkowy	0,57					1,68	28,65	8,94	8,57			48,41
Kolincz							16,53		0,45			16,98
Koteże		0,39					7,37		6,83			14,59
Krąg			4,03				11,64		0,24			15,91
Linowiec				0,66			1,56					2,22
Lipinki Szlacheckie							46,03					46,03
Nowa Wieś Rieczna							32,61		243,58			276,19
Okole						0,32	28,79					29,11
Rokocin			7,8			7,26	46,61		5,49			67,17
Rywałd									9,14			9,14
Siwiątka							10,11					10,11
Sucumin			0,15			5,22	2,9			0,69		8,96
Sumin									3,77			3,77
Szpegawsk		7,06				2,72	2,91		1,22			13,91
Trzcińsk			1,47				7,29					8,76
Suma Wynik	0,57	7,45	17,85	8,15	0,32	19,53	285,38	8,94	293,7	0,87	5,4	648,17

Tabela 18: Plany miejscowe dla przeznaczenia związanego z rozwojem zabudowy. Źródło UG Starogard Gdański (stan na 2010r.)

Trendy przekształceń przestrzeni i ekspansja zabudowy

Gmina Starogard Gdański stanowi obszar ekspansji osadniczej ludności Miasta Starogard Gdański. Motorem napędzającym ten proces jest znaczna różnica cen nieruchomości, w tym gruntów budowlanych, między miastem, zarówno w centrum, jak i na przedmieściach, a obszarami wiejskimi. Praktyka budowlana i liberalne przepisy lokalizacyjne powodują, że niemal każdy teren, który nie wymaga zgody na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze, staje się potencjalnym terenem budowlanym.

Powyższe warunki ekonomiczne i prawne oraz nawyki i oczekiwania społeczne wpływają na kierunek procesów rozwoju zabudowy mieszkaniowej. Znajduje to potwierdzenie w wyżej opisanych proporcjach struktury funkcjonalnej terenów zurbanizowanych, w których zabudowa mieszkaniowa bezapelacyjnie dominuje i w świetle obowiązującej sytuacji planistycznej, utrzyma swoją pozycję w przyszłości. Również odzwierciedla się to w strukturze przestrzennej, w której nowe tereny mieszkaniowe tworzą rozległe obszary zabudowy rozproszonej, poza granicami jednostek osadniczych. Rozwój obszarów mieszkaniowych ilustruje tabela nr 19. Przedstawia ona wielkość terenów mieszkaniowych z uwzględnieniem ich aktualnego wypełnienia. Są to tereny wyznaczone w studium, ale odzwierciedlają one procesy suburbanizacji, które zaszły do 2005 r. Dane wskazują, że rezerwy terenów budowlanych planowanych do przeznaczenia na cele mieszkaniowe, pozwoliłyby 2,5 krotnie zwiększyć zasoby gruntów zabudowanych.

Przeznaczenie podstawowe	Przeznaczenie uzupełniające	Stan istniejący			Wielkość przewidywanego wzrostu			Stan docelowy – obszarów istniejącej i planowanej zabudowy		namiki przyrostu obszarów zabudowy
			tereny faktycznie zabudowane		rezerwy terenów budowlanych					
		Powierzchnia gminy	Tereny faktycznie zabudowane	Udział w powierzchni gminy	Wielkość obszaru rezerw	Poziom wypełnienia struktury	Udział rezerw w powierzchni gminy	Łączna powierzchnia terenów istniejącej i przyszłej zabudowy	Przewidywany udział w powierzchni gminy	
			19 618	Pow.terenów [ha]	[%]	Pow.terenów [ha]	[%]	[%]	Pow.terenów [ha]	[%]
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10
				(3) / (2)		(3) / (8)	(5) / (2)	(3) + (5)	(8) / (2)	(8) / (3)
M		19 617,90	435,48	2,22%	684,96	38,87%	3,49%	1 120,45	5,71%	257,3%
ML		19 617,90	2,41	0,01%	2,47	49,37%	0,01%	4,88	0,02%	202,6%
U	M	19 617,90	9,57	0,05%	18,71	33,85%	0,10%	28,28	0,14%	295,4%
Razem		19 617,90	447,47	2,28%	706,14	38,79%	3,60%	1 153,60	5,88%	257,8%

Tabela 19: Aktualne kierunki rozwoju obszarów zabudowy mieszkaniowej.

Tabela nr 20 podsumowuje skalę wypełnienia struktur przestrzennych terenów przeznaczonych na cele mieszkaniowe. Analizując tereny, które obecnie są wyznaczone w studium, a w części również objęte planami można zauważyć, że nawet w granicach obszarów istniejącej zabudowy rezerwy stanowią blisko 1/3 powierzchni. Do tego dochodzą jeszcze tereny oznaczone jako „planowane”, które od 2005 roku stopniowo się wypełniają, ale obecnie posiadają jeszcze ponad 90 % obszaru wolnego od zabudowy. Tak więc do 450 ha istniejącej zabudowy mieszkaniowej lub pokrewnej dokłada się kolejnych 700 ha.

Stan planistyczny	Stan istniejący			Wielkość przewidywanego wzrostu			Stan docelowy – obszarów istniejącej i planowanej zabudowy		Indeks dynamiki przyrostu obszarów zabudowy
	tereny faktycznie zabudowane		rezerwy terenów budowlanych						
	Powierzchnia gminy	Tereny faktycznie zabudowane	Udział w powierzchni gminy	Wielkość obszaru rezerw	Poziom wypełnienia struktury	Udział rezerw w powierzchni gminy	Łączna powierzchnia terenów istniejącej i przyszłej zabudowy	Przewidywany udział w powierzchni gminy	
		19 618	Pow.terenów [ha]	[%]	Pow.terenów [ha]	[%]	[%]	Pow.terenów [ha]	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M, ML, U/M			(3) / (2)		(3) / (8)	(5) / (2)	(3) + (5)	(8) / (2)	(8) / (3)
istniejący	19 617,90	410,33	2,09%	203,53	66,84%	1,04%	613,86	3,13%	149,6%
planowany	19 617,90	37,13	0,19%	502,61	6,88%	2,56%	539,74	2,75%	1 453,6%
Razem	19 617,90	447,47	2,28%	706,14	38,79%	3,60%	1 153,60	5,88%	257,8%

Tabela 20: Wypełnienie struktur obszarów istniejącej i planowanej zabudowy mieszkaniowej (M, ML, U/M).

		Stan planistyczny								Razem					
Obręb	Po- wierzchnia obré- bu	istniejący				planowany				tereny faktycz- nie za- budowa- ne	rezerwy terenów budow- lanych	razem obszary miesz- kaniowe	wypeł- nienie struktury	Indeks dynamiki przyro- stu ob- szarów zabudo- wy	udział w po- wierzch- ni gminy
		tereny faktycz- nie za- budowa- ne	rezerwy terenów budow- lanych	razem obszary zurban- izowane	wypeł- nienie struktury	tereny faktycz- nie za- budowa- ne	rezerwy terenów budow- lanych	razem obszary plano- wane	wypeł- nienie struktury						
		Pow.terenów [ha]				Pow.terenów [ha]									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
				(3) + (4)	(3) / (5)			(7) + (8)	(7) / (9)			(11) + (12)	(11) / (13)	(13) / (11)	(11) / (2)
Barchnowy	276,96	5,7	1,77	7,47	76,28%	1,29	7,99	9,28	13,90%	6,99	9,76	16,74	41,72%	240%	6,05%
Brzeźno Wiel	561,72	7,38	3,72	11,1	66,50%	1,55	13,19	14,75	10,53%	8,94	16,91	25,85	34,57%	289%	4,60%
Ciecholewy	1055,26	10,73	4,94	15,67	68,50%	0,19	1,94	2,14	8,98%	10,92	6,88	17,8	61,36%	163%	1,69%
Dąbrówka	1029,7	28,44	13,38	41,82	68,00%	0,46	3,69	4,15	11,02%	28,89	17,08	45,97	62,85%	159%	4,46%
Jabłowo	810,66	15,21	6,69	21,9	69,47%	0,61	9,97	10,58	5,76%	15,82	16,66	32,48	48,71%	205%	4,01%
Janin	410,26	6,97	2,13	9,1	76,58%	0,07	5,32	5,39	1,27%	7,04	7,45	14,49	48,58%	206%	3,53%
Janowo	805,33	20,58	11,79	32,36	63,58%	1,65	15,78	17,43	9,48%	22,23	27,57	49,79	44,64%	224%	6,18%
Klonówka	1340,98	10,08	4,83	14,91	67,60%			0		10,08	4,83	14,91	67,60%	148%	1,11%
Kokoszkowy	1184,28	39,92	26,37	66,29	60,22%	2,37	38,62	40,99	5,77%	42,28	64,99	107,27	39,42%	254%	9,06%
Kolincz	624,89	23,54	9,53	33,07	71,17%	3,09	37,13	40,21	7,68%	26,63	46,66	73,29	36,33%	275%	11,73%
Koteże	807,64	28,89	14,11	43	67,20%	1,53	21,9	23,42	6,51%	30,42	36,00	66,43	45,80%	218%	8,22%
Krąg	1383,59	21,22	10,17	31,39	67,59%	2,53	26,95	29,48	8,58%	23,75	37,13	60,88	39,01%	256%	4,40%
Linowiec	805,12	8,05	4,11	12,16	66,20%	0,78	22,25	23,03	3,37%	8,82	26,36	35,18	25,07%	399%	4,37%
Lipinki Szlach	545,25	16,03	7,41	23,45	68,38%	1,87	17,24	19,11	9,78%	17,90	24,65	42,56	42,07%	238%	7,81%
Nowa Wieś	620,14	19,17	13,22	32,4	59,18%	2,77	84,39	87,16	3,18%	21,95	97,61	119,56	18,36%	545%	19,28%
Okole	181,37	6,69	4,97	11,66	57,40%	0,44	25,39	25,83	1,70%	7,13	30,36	37,49	19,03%	526%	20,67%
Rokocin	780,69	30,58	18,63	49,21	62,14%	4,89	55,56	60,45	8,09%	35,47	74,19	109,66	32,35%	309%	14,05%
Rywałd	729,77	17,01	9,08	26,09	65,21%	1,76	14,03	15,79	11,15%	18,77	23,10	41,87	44,83%	223%	5,74%
Siwialka	356,48	13,72	5,3	19,02	72,11%	1,07	8,34	9,41	11,35%	14,78	13,65	28,43	52,00%	192%	7,98%
Stary Las	193,63	2,04	0,97	3,01	67,68%	0,13	1,41	1,54	8,59%	2,17	2,38	4,55	47,67%	210%	2,35%
Sucumin	871,61	16,78	5,19	21,98	76,36%	0,68	15,13	15,82	4,30%	17,46	20,33	37,79	46,21%	216%	4,34%
Sumin	1263,71	21,87	6,9	28,76	76,02%	1,68	15,65	17,33	9,67%	23,54	22,55	46,09	51,08%	196%	3,65%
Szpegawsk	2174,86	25,88	12,01	37,89	68,29%	1,33	17,72	19,05	7,00%	27,21	29,73	56,94	47,79%	209%	2,62%
Trzcińsk	664,52	9,53	4,14	13,68	69,71%	2,65	34,03	36,68	7,22%	12,18	38,17	50,36	24,20%	413%	7,58%
Zabno	139,49	4,33	2,15	6,48	66,78%	1,75	8,98	10,73	16,33%	6,08	11,13	17,21	35,32%	283%	12,33%
Cała gmina	19617,9	410,33	203,53	613,86	66,84%	37,13	502,61	539,74	6,88%	447,47	706,14	1153,6	38,79%	258%	5,88%

Tabela 21: Wypełnienie struktur zabudowy i rezerwy terenów mieszkaniowych w poszczególnych obrębach (analiza własna na podstawie danych kartograficznych i wizji w terenie).

STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGI JEGO OCHRONY

Charakter funkcjonalny zagospodarowania i jego przekształcenia w kontekście kształtowania ładu przestrzennego

Rozpatrując stan ładu przestrzennego, zgodnie z definicją ustawową, należy przeanalizować sposób ukształtowania przestrzeni ze szczególnym naciskiem na jego wewnętrzną spójność, objawiającą się logiką powiązań fizycznych i funkcjonalnych, jakością kompozycji przestrzennej jako całości, jak i poszczególnych elementów zagospodarowania, ich zgodnością kulturowym i stylistycznym charakterem krajobrazu.

Aktualny stan zagospodarowania gminy jest efektem nakładania się współczesnych procesów kształtowania przestrzeni na kolejne warstwy reliktyw procesów historycznych. Najtrwalszym śladem przeszłych procesów rozwojowych jest rozmieszczenie ośrodków osadniczych i większość ich powiązań.

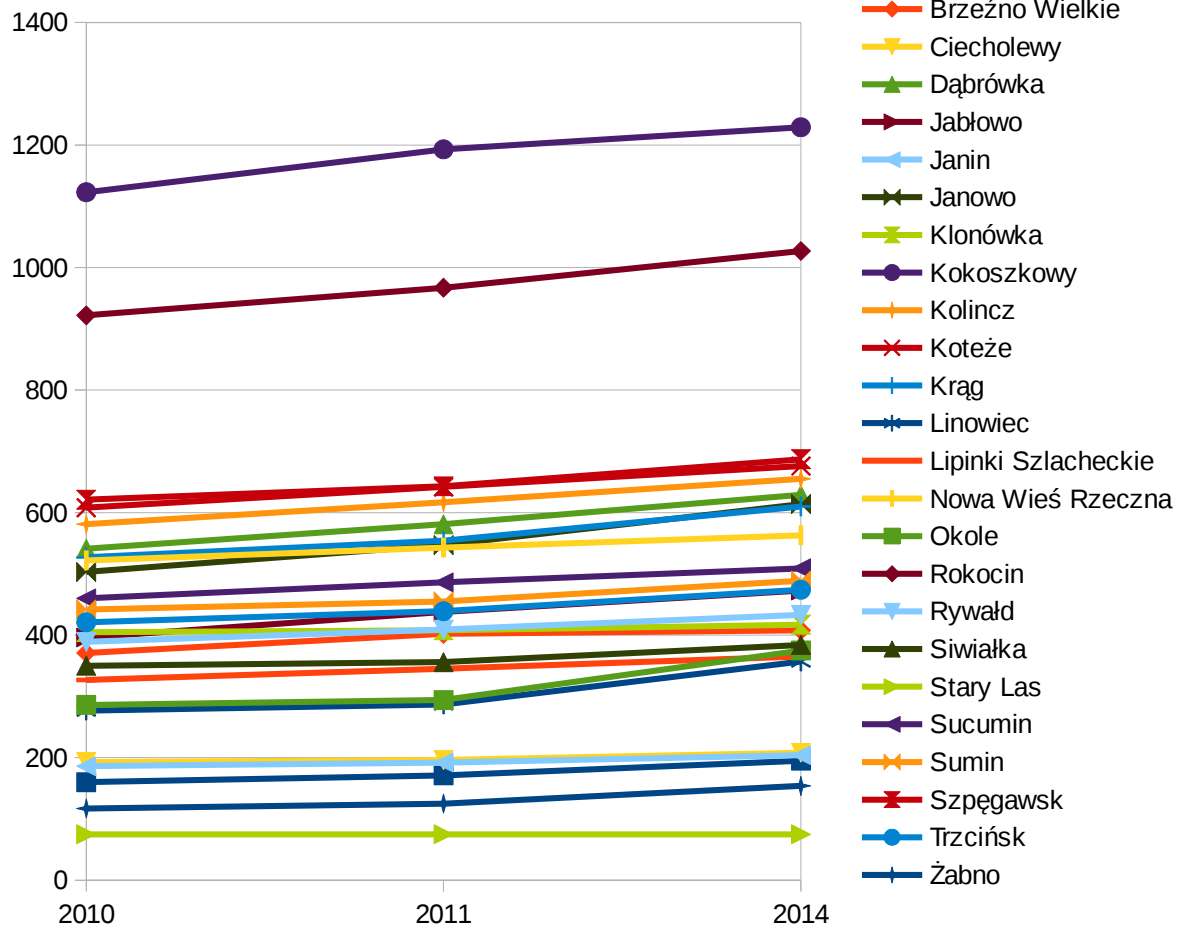
Geneza większości spośród 27 ośrodków wiejskich, przypada na średniowiecze, a znaczna ich część została założona nie później niż XIII – XIV wieku. Część z nich zachowała swój historyczny układ ruralistyczny, a we wszystkich, ślady tego układu kształtują centra wsi. Te układy przestrzenne miały ścisły i niemal wyłączny związek z rolnictwem. Rozmieszczenie ośrodków osadnictwa było zgodne z rozmieszczeniem najlepszych gleb w gminach – wsie są wręcz położone w centrach kompleksów gleb o najlepszej jakości. Szczegóły tego procesu omawia rozdział na str. 114 – Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Zagospodarowanie związane z rolnictwem wiąże się z charakterystycznym krajobrazem wiejskim, w którym przestrzeń otwarta stanowi kombinację obszarów rolnych (grunty orne, łąki i pastwiska, sady) oraz kompleksów leśnych, otaczających wsie o różnych układach przestrzennych, zarówno zwarte jak i samotnicze. Znaczną destrukcję tego krajobrazu spowodowały państwowe gospodarstwa rolne, które przebudowały i rozbudowały dawne folwarki, wprowadzając do nich substandardową zabudowę o charakterze przemysłowym, dewastując zespoły parkowo – pałacowe oraz wprowadzając nie dostosowaną do charakteru wsi zabudowę mieszkaniową, naśladującą styl miejskiego, modernistycznego budownictwa.

Na tę strukturę nakładają się współczesne trendy osadnicze, szczególnie dynamicznie widoczne w otoczeniu miasta Starogard. Nie mają one nic wspólnego z pierwotnym rolniczym charakterem wsi i wiążą się wyłącznie z indywidualnym zaspakajaniem potrzeb mieszkaniowych. Ludność, która się osiedla na tych obszarach w znacznej części stanowi imigrację z miasta i dalej z miastem jest związana zawodowo, społecznie, a nawet mentalnie.

Zmiany i tendencje rozwojowe widać szczególnie na przykładzie zachodzących podziałów geodezyjnych – właściciele nieruchomości często dzielą tereny rolnicze na działki z zamiarem późniejszego przeznaczenia ich na grunty budowlane.

Zmiany podziału geodezyjnego

Wykres 6: Zachodzące podziały geodezyjne w poszczególnych obrębach

		Rok		
Obręb	nr	2010	2011	2014
Barchnowy	0401	160	171	195
Brzeźno Wielk	0402	371	402	408
Ciecholewy	0403	193	196	208
Dąbrówka	0102	541	581	629
Jabłowo	0105	396	438	473
Janin	0404	186	192	204
Janowo	0405	503	547	614
Klonówka	0406	405	408	417
Kokoszkowy	0407	1 123	1 193	1 229
Kolincz	0408	581	617	655
Koteże	0001	608	642	676
Krag	0002	527	554	610
Linowiec	0409	277	287	357
Lipinki Szlach	0107	327	345	365
Nowa Wieś Rz	0003	522	543	563
Okole	0410	286	294	375
Rokocin	0004	922	967	1 027
Rywałd	0411	389	409	433
Siwiątka	0204	350	356	384
Stary Las	0005	75	75	75
Sucumin	0006	460	486	509
Sumin	0007	442	455	489
Szpegawsk	0412	621	643	687
Trzcińsk	0413	421	439	474
Żabno	0008	117	125	154
Suma Wynik		10 803	11 365	12 210

Tabela 22: Liczba działek w poszczególnych obrębach w latach 2010-2014

Odrębną kwestią są zmiany gospodarcze związane z rozwojem współczesnych form produkcji i usług. Częściowo lokalizują się one w dawnej zabudowie folwarcznej, zdegradowanej już wcześniej w okresie „realnego socjalizmu”. Ale tworzą również zupełnie odrębne kompleksy, szczególnie w sąsiedztwie dróg i węzłów transportowych.

Dlatego, dla stanu ładu przestrzennego, szczególne znaczenie ma pogodzenie gospodarki rolnej, przy uwzględnieniu wpływu miasta Starogard Gdański oraz współczesnych procesów gospodarczych, na przekształcenie struktury przestrzennej. Z punktu widzenia zagospodarowania należy wyodrębnić układy, w których:

- 1) nadal dominuje rolnictwo, utrwalając istniejące układy przestrzenne oraz kształtując nową zabudowę zgodnie z potrzebami prowadzenia gospodarstw rolnych,
- 2) osadnictwo podmiejskie zaczyna przekształcać historyczne struktury i to w różnych postaciach:
 - a) poprzez rozwój ośrodków wiejskich, w sposób kontynuujący istniejące zainwestowanie:
 - poprzez wpisanie się w historyczny układ ruralistyczny,
 - tworzenie nowego układu przestrzennego o charakterze podmiejskim lub wręcz miejskim,
 - b) poprzez tworzenie nowych obszarów rozwoju zabudowy w oderwaniu od historycznych układów wiejskich o charakterze podmiejskim lub miejskim – ten typ zagospodarowania jest szczególnie ekspansywny oraz najsilniej zmienia charakter gminy,
 - c) poprzez tworzenie obszarów zagospodarowania produkcyjno-usługowego – również tutaj mamy do czynienia z formami daleko odbiegającymi od pierwotnego charakteru dominującego w gminie krajobrazu.

Wpływ powiązań transportowych na jakość ładu przestrzennego

System transportowy odzwierciedla podstawowe powiązania funkcjonalne i przestrzenne. Zapewniając spójność przestrzenną jest czynnikiem kształtującym ład przestrzenny, ale ze względu na oddziaływania jest źródłem konfliktów funkcjonalnych, estetycznych, a nawet społecznych. Rozwiązania inżynierskie infrastruktury transportowej, skoncentrowane wyłącznie na parametrach technicznych, bezpieczeństwie ruchu oraz efektywności powiązań, są źródłem barier przestrzennych oraz dekompozycji krajobrazu przestrzeni otwartych oraz jednostek osadniczych.

Współczesne powiązania transportowe w większości przebiegają po szlakach ukształtowanych w czasach, kiedy tworzyła się struktura osadnictwa wiejskiego, a więc w czasach średniowiecza. Ten układ przebiegu dróg, wynikający z rozmieszczenia jednostek osadniczych, wtórnie sam wpływa na dalszy rozwój obszarów zabudowy.

Znaczenie, ranga historycznych szlaków komunikacyjnych dla handlu i osadnictwa, niekoniecznie znajdowało swój wyraz w hierarchizacji przestrzennej ich układów – nie wyodrębniano dróg położonych na szlaku handlowym od dróg służących przemieszczaniu się pomiędzy wsiami, czy też na terenie samej wsi. Ruch handlowy, pomimo, że stanowił istotny czynnik rozwojowy oraz miał znaczny udział w gospodarce państwa, miast a nawet samych wsi (vide liczne karczmy i zajazdy), nie był pierwotnie szczególnie uciążliwym czynnikiem dla otoczenia. Poza bezpośrednim sąsiedztwem miast, gdzie zgodnie z zasadą lejka, dochodziło do jego kumulacji, w większości miejscowości na szlaku mógł on być niedostrzegalny lub trudno odróżnialny od ruchu lokalnego. Drogi związane z takimi szlakami, może były nieco lepiej utrzymane, brukowane, wyposażone w aleje drzew, ale nie była to taka różnica klasy technicznej, że skutkowała innymi rozwiązaniami układów wiejskich i ich powiązań z takim szlakiem. Generalnie można stwierdzić, że funkcje lokalne i ponadlokalne dróg były wówczas wzajemnie bezkonfliktowe, droga przebiegająca przez wieś mogła bezproblemowo obsłużyć potrzeby lokalne jak i tranzytowe, a jednocześnie mogła tworzyć wewnętrzną przestrzeń publiczną miejscowości. Można nawet powiedzieć, że ruch zewnętrzny tę przestrzeń dodatkowo ożywiał, a nie degradował.

Poza autostradą A1 oraz kilku odcinkami drogi krajowej nr 22 i pozostałych dróg wojewódzkich, wszystkie drogi na terenie gminy mają właśnie historyczną genezę. Większość z nich przebiega przez centra wsi i obsługuje zarówno ruch lokalny jak i tranzytowy. Wiek XX wiek przyniósł jednak głęboką zmianę w technice środków transportu kołowego wynikającą z rozwoju motoryzacji. Pociągnęła ona za sobą przebudowę dróg w celu dostosowania ich konstrukcji i parametrów do wymogów ruchu samochodowego. Przebudowa dróg zmieniła ich cechy techniczne, ale rzadko wiązała się z zaprojektowaniem nowego przebiegu. Skutkiem jest dramatyczny i trudny do rozwiązania konflikt pomiędzy funkcjami transportu lokalnego i zewnętrznego, ale co jest jeszcze poważniejsze, że przestrzeń centrów wsi przestała pełnić rolę lokalnej przestrzeni publicznej, gdyż jej zagospodarowanie zostało podporządkowane względem technicznym transportu kołowego, a nie funkcji jednostki osadniczej. Również gospodarowanie tą przestrzenią przez społeczność lokalną jest ograniczone poprzez kompetencje zarządów drogowych podporządkowanych wyższemu szczeblom administracji samorządowej i rządowej.

Oczywiście adaptacja historycznych szlaków drogowych na współczesne drogi przeznaczone dla transportu kołowego przebiegała w długotrwałym procesie, który nigdy nie był do końca planowany i którego konsekwencji u zarania motoryzacji nikt do końca nie był świadomy. Było to najprostsze rozwiązanie i na początku mogło ono się wydawać nawet racjonalne. Dlatego też przebieg tego procesu nigdy nie był podporządkowany żadnej długofalowej wizji funkcjonowania jednostek osadniczych w zgodzie z systemem transportowym. System ten z jednej strony służy osadnictwu, łączy i zapewnia dostęp do jednostek osadniczych, ale z drugiej strony, na pewnych poziomach hierarchii organizacyjnej, ma wymagania całkowicie wykluczające jego koegzystencję z zabudową mieszkaniową oraz całą strukturą przestrzenną i funkcjonalną miejscowości. I niestety nadal tej wizji nie ma, a podporządkowanie administracyjne tej samej przestrzeni wiejskiej i miejskiej różnym ośrodkom o zróżnicowanych, a czasami wykluczających się celach, nie rzuca na przyszłość rozwiązania tego problemu.

Drogi z jednej strony są źródłem uciążliwości, z drugiej tworzą dostęp, stymulując ekspansję zabudowy. Jeżeli funkcja drogi, jak również związana z nią klasa techniczna, jest dostosowana do tej roli, a więc do obsługi obszarów urbanizacji, to możemy mówić o dobrej koordynacji systemu osadniczego i transportowego. Problem pojawia się wówczas, gdy w związku z brakiem alternatyw rozwojowych, albo ze względu na narzucającą się trywialność rozwiązania, droga o funkcji tranzytowej jest otaczana nową zabudową nie związaną bezpośrednio z obsługą tej drogi, ale tworzącą standardowy korytarz rozwojowy. Jest to symetryczne odbicie problemu degradacji miejscowości, w postaci degradacji funkcji drogi.

Wpływ wzajemnego oddziaływania systemu transportowego oraz układu przestrzennego miejscowości na warunki rozwoju, charakter zagospodarowania i stan ładu przestrzennego:

1. Przebiegająca przez wieś droga miała i ma charakter lokalny – jeżeli nie ma innych bodźców rozwojowych (np. typowych dla położenia w strefie podmiejskiej), nie będzie ona wpływać stymulująco na rozrost przestrzenny

jednostki osadniczej, a przekształcenia jednostki są zgodne z istniejącymi tendencjami wynikającymi z dominującej gospodarki rolnej. Droga ta jednocześnie zachowa charakter lokalnej przestrzeni publicznej, jak również ma szansę na zachowanie wszystkich walorów kompozycji przestrzennej wnętrza urbanistycznego.

2. Przebiegająca przez wieś droga miała niegdyś charakter ponadlokalny, ale go utraciła – dawniejszy wpływ przebiegu szlaku handlowego i komunikacyjnego nie musiał zmieniać rolniczego charakteru wsi, ale często wzbogacał go funkcjonalnie. Utrata znaczenia takiego szlaku może zahamować rozwój przestrzenny oraz utrwalić rolniczy charakter, a droga zachowa swoją rolę lokalnej przestrzeni publicznej oraz walory kompozycyjne.
3. Przebiegająca przez wieś droga ma charakter ponadlokalny (może to mieć genezę historyczną, ale może być wynikiem późniejszych decyzji i budowy nowych powiązań). W zależności od rangi drogi (znaczenia w krajowym i wojewódzkim systemie transportowym) siła wpływu będzie różna, ale ich charakter będzie mniej więcej podobny:
 - 1) jeżeli droga ta kiedyś równocześnie pełniła rolę głównej ulicy wiejskiej (np. we wsiach typu ulicówka, szeregówka itp.), która to funkcja nie kolidowała niegdyś z ruchem ponadlokalnym, to współczesne warunki techniczne wynikające z rozwoju motoryzacji, rolę tę zdegradują (lub już zdegradowały) – skutki dla wsi w tej sytuacji są następujące:
 - a) wieś utraciła swoją najbardziej naturalną, tradycyjną przestrzeń publiczną,
 - b) przez środek układu przestrzennego przebiega istotna bariera przestrzenna, powodująca funkcjonalny i komunikacyjny podział miejscowości, rodzący różne niedogodności
 - c) następuje niekorzystna zmiana estetyki i kompozycji wnętrza ruralistycznego: jeżeli istniała aleja drzew przydrożnych, to zostanie ona albo przetrzebiona, albo zupełnie zlikwidowana, a urządzenia i budowle drogowe zdominują wnętrze urbanistyczne.
 - 2) droga wpływa na ożywienie inwestycyjne, zarówno w sferze budownictwa mieszkaniowego jak i związane z działalnością gospodarczą – w zależności od klasy technicznej drogi oraz ograniczeń bezpośredniego dostępu do niej z terenów sąsiednich zabudowa będzie lokalizowała się bądź w bezpośrednim sąsiedztwie drogi bądź to przy drogach lokalnych z nią powiązanych; istnieje przy tym presja inwestycyjna na lokalizację zabudowy w sąsiedztwie drogi z bezpośrednim do niej dostępem (szczególnie w przypadku inwestycji o charakterze gospodarczym).
4. Droga o charakterze ponadlokalnym przebiega w bezpośrednim sąsiedztwie miejscowości, ale omija jej centrum (np. poprzez obwodnicę lub w związku z inną orientacją kierunku drogi) – w tym przypadku szlak transportowy nie jest groźny dla układu przestrzennego wsi, a jednocześnie są zachowane wszelkie korzyści rozwojowe – natomiast dalsza presja inwestycyjna może wpływać niekorzystnie na klasę techniczną drogi.

Nie mniejsze znaczenie dla przekształceń przestrzennych miały linie kolejowe. Oddziaływały one jako bariery rozwoju, tworząc nieprzekraczalne krawędzie przestrzenne zainwestowania, ale także wpływały na dynamizację rozwoju wsi, gdy w jej obszarze zlokalizowana została stacja (z dworcem lub bez) lub przystanek. Mając jednak świadomość stanu transportu kolejowego i jego niejasnej przyszłości, szczególnie w obliczu likwidacji kolejnych linii, większość układów przestrzennych ukształtowanych jako skutek oddziaływania kolei, są to zjawiska przeszłe i zamknięte. Można mieć jednak nadzieję, że ta tendencja się odwróci i w przyszłości pojawią się inne formy transportu szynowego, lepiej dostosowane do potrzeb obsługi współczesnego osadnictwa i związanej z nim gospodarki.

Struktura przestrzenna osadnictwa w kontekście kształtowania ładu przestrzennego

Na całym obszarze gminy uwarunkowania historyczne i wyżej opisane oddziaływania są przemieszane tworząc długą listę kategorii o złożonych sytuacjach przestrzennych. Każda z nich posiada pewne cechy pierwotne (historyczne) oraz większe lub mniejsze przekształcenia wywołane przez czynniki nie związane z rolnictwem. Dlatego należy zwrócić uwagę na dominację i udział zagospodarowania o określonym charakterze. Dodatkowo modyfikacje układu przestrzennego i zagospodarowania w różnych okresach były wywoływane przez różne czynniki – pewne z nich, niegdyś bardzo istotne, dzisiaj wygasły, ale ślady ich oddziaływania pozostały trwałe. Gmina Starogard Gdański, jako otaczająca średniej wielkości miasto, położona paśmie intensyfikującej się urbanizacji położonej wzdłuż Doliny Wisły, dobrze powiązana z aglomeracją trójmiejską, jest przykładem gminy o silnych procesach urbanizacyjnych. Potwierdza to analiza proporcji terenów zagospodarowanych zabudową związaną i nie związaną z rolnictwem.

Obręb			Zabudowa razem			Zabudowy nierolnicza				Zabudowa zagrodowa i pozostała związana z produkcją rolną			
nazwa	nr_obr	Powierzchnia obszaru	Powierzchnia zabudowy	Udział zabudowy obszaru w zabudowie całej gminy	Udział zabudowy w obszarze	Powierzchnia zabudowy nierolniczej	Udział zabudowy nierolniczej w zabudowie razem	Udział zabudowy obszaru w zabudowie całej gminy	Udział zabudowy w obszarze	Powierzchnia	Udział w zabudowie razem	Udział zabudowy obszaru w zabudowie całej gminy	Udział zabudowy w obszarze
Barchnowy	0401	276,96	7,07	1,11%	2,55%	3,54	50,07%	0,89%	1,28%	3,53	49,93%	1,46%	1,27%
Brzeźno Wielkie	0402	561,72	18,34	2,87%	3,26%	6,6	36,02%	1,67%	1,18%	11,73	63,98%	4,84%	2,09%
Ciecholewy	0403	1055,26	15,62	2,45%	1,48%	6,68	42,73%	1,69%	0,63%	8,95	57,27%	3,69%	0,85%
Dąbrówka	0102	1029,7	40,74	6,38%	3,96%	22,88	56,16%	5,78%	2,22%	17,86	43,84%	7,37%	1,73%
Jabłowo	0105	810,66	32,33	5,07%	3,99%	14,5	44,84%	3,66%	1,79%	17,84	55,16%	7,35%	2,20%
Janin	0404	410,26	11,06	1,73%	2,70%	3,94	35,60%	0,99%	0,96%	7,12	64,40%	2,94%	1,74%
Janowo	0405	805,33	35,7	5,59%	4,43%	20,94	58,66%	5,29%	2,60%	14,76	41,34%	6,09%	1,83%
Klonówka	0406	1340,98	18,67	2,93%	1,39%	4,59	24,60%	1,16%	0,34%	14,08	75,40%	5,81%	1,05%
Kokoszowy	0407	1184,28	56,44	8,84%	4,77%	43,37	76,85%	10,96%	3,66%	13,07	23,15%	5,39%	1,10%
Kolincz	0408	624,89	30,62	4,80%	4,90%	21,95	71,68%	5,55%	3,51%	8,67	28,32%	3,57%	1,39%
Koteże	0001	807,64	39,14	6,13%	4,85%	28,27	72,22%	7,14%	3,50%	10,87	27,78%	4,48%	1,35%
Krag	0002	1383,59	30,06	4,71%	2,17%	17,92	59,60%	4,53%	1,29%	12,14	40,40%	5,01%	0,88%
Linowiec	0409	805,12	13,62	2,13%	1,69%	7,59	55,70%	1,92%	0,94%	6,03	44,30%	2,49%	0,75%
Lipinki Szlacheckie	0107	545,25	18,11	2,84%	3,32%	12,75	70,37%	3,22%	2,34%	5,37	29,63%	2,21%	0,98%
Nowa Wieś Rzeczna	0003	620,14	29,62	4,64%	4,78%	24,02	81,11%	6,07%	3,87%	5,59	18,89%	2,31%	0,90%
Okole	0410	181,37	9,05	1,42%	4,99%	6,26	69,15%	1,58%	3,45%	2,79	30,85%	1,15%	1,54%
Rokocin	0004	780,69	45,41	7,11%	5,82%	33,81	74,46%	8,54%	4,33%	11,6	25,54%	4,78%	1,49%
Rywałd	0411	729,77	36,07	5,65%	4,94%	22,66	62,83%	5,73%	3,10%	13,41	37,17%	5,53%	1,84%
Siwiątka	0204	356,48	23,53	3,69%	6,60%	13,12	55,76%	3,32%	3,68%	10,41	44,24%	4,29%	2,92%
Stary Las	0005	193,63	3,25	0,51%	1,68%	1,49	45,85%	0,38%	0,77%	1,76	54,15%	0,73%	0,91%
Sucumin	0006	871,61	29,57	4,63%	3,39%	17,83	60,27%	4,50%	2,05%	11,75	39,73%	4,84%	1,35%
Sumin	0007	1263,71	28,77	4,51%	2,28%	15,38	53,46%	3,89%	1,22%	13,39	46,54%	5,52%	1,06%
Szpegawsk	0412	2174,86	45,4	7,11%	2,09%	33,69	74,21%	8,51%	1,55%	11,71	25,79%	4,83%	0,54%
Trzcińsk	0413	664,52	13,75	2,15%	2,07%	8,29	60,32%	2,10%	1,25%	5,46	39,68%	2,25%	0,82%
Zabno	0008	139,49	6,31	0,99%	4,53%	3,68	58,35%	0,93%	2,64%	2,63	41,65%	1,08%	1,88%
Gmina		19617,9	638,26	100,00%	3,25%	395,75	62,00%	100,00%	2,02%	242,51	38,00%	100,00%	1,24%

Tabela 23: Wskaźniki opisujące wielkość i udziały poszczególnych typów zabudowy. Powierzchnie wszystkich obiektów przeliczone i wyrażone są w hektarach [ha]. Na żółto zaznaczone obszary, w których tereny zabudowy zagrodowej lub rolniczej przekracza 50 % wszystkich terenów zabudowanych.

Pierwotnie wszystkie wsie tworzyły się, jako jednostki związane z gospodarką rolną. W każdej w związku z tym można znaleźć istniejący lub zachowany fragmentarycznie układ ruralistyczny. Utrzymujący się charakter rolniczy utrzymywał ten kształt i nawet, gdy wieś się rozwijała, zabudowa kontynuowała formę pierwotnego układu. Najlepiej zachowane wiejskie układy przestrzenne można odnaleźć:

- 1) we wsiach oddalonych Miasta Starogard Gdański lub niekorzystnie z nim powiązanych,
- 2) położonych przy szlakach komunikacyjnych nie odgrywających istotnej roli w ponadlokalnym ruchu kołowym.

Te przypadki obejmują wsie: Linowiec, Ciecholewy, Rywałd, Brzeźno Wielkie, Klonówka, Dąbrówka, Sumin i Janin.

Pewne cechy pierwotnego układu zachował Krag (część centralna), przy czym na ukształtowanie rolniczej struktury zabudowy wsi nałożył się, już obecnie również historyczny przebieg linii kolejowej, Starogard Gdański – Skarszewy, ze zlokalizowaną w pewnej odległości od zwartej zabudowy wsi stacją kolejową z zabudową stacyjną. Powiązanie wsi ze stacją wyznaczyło nową oś rozwojową, prostopadłą do głównej ulicy wiejskiej.

Miejscowościami, które uległy daleko idącemu przekształceniu w dobie gospodarki socjalistycznej, są dawne wsie folwarczne. W tych miejscowościach, w tym okresie funkcjonowały Państwowe Gospodarstwa Rolne lub ich filie. Odcisnęły one swoje piętno zarówno na układzie przestrzennym, formach zabudowy, ale również na szeroko rozumianym łańdźcu przestrzennym. W pierwszym rzędzie znacznej degradacji uległy zespoły dworsko-parkowe lub pałacowo-parkowe:

- 1) parki bądź to zostały zupełnie zlikwidowane (jak w przypadku Kokoszowych, gdzie obecnie przebiega droga wojewódzka), lub zaniedbane i przetrzebione,
- 2) dwory lub pałace popadły w ruinę lub zostały gruntownie przebudowane na różne cele (mieszkaniowe, administracyjne i inne), tracąc wartości architektoniczne (Kokoszowy, Owidz, Klonówka, Sucumin),
- 3) zabudowa mieszkalna robotników rolnych (np. tzw. czworaki), rzadko reprezentująca w przeszłości jakieś szczególne walory, ale często rozplanowana w logiczny i spójny sposób i tworząca całość z folwarkiem i zespo-

łem dworskim, została zastąpiona zabudową wielorodzinną o charakterze imitującym modernistyczne osiedla miejskie z tego okresu, nie komponującą się z wiejskim i historycznym otoczeniem.

Pewnymi wyjątkami na tym tle są przypadki Szpęgawska i Rokocina, gdzie funkcje ośrodków opieki społecznej i opieki zdrowotnej, pozwoliły powstrzymać degradację i uratować najistotniejsze wartości, przynajmniej zespołów pałacowo-parkowych. Dostyc dobrze też na tym tle przedstawia się również Sumin, gdzie w pałacu zlokalizowana jest szkoła publiczna, zarządzana przez Gminę. Pewna szansa istnieje również przed pałacem w Nowej Wsi Rzecznej, chociaż jego obecny stan techniczny sygnalizuje konieczność poniesienia bardzo wysokich nakładów na jego rewaloryzację.

Powyższe zmiany są skutkiem decyzji i form działalności gospodarczej prowadzonych do końca lat '80. Chociaż dzisiaj nie są one kontynuowane ich skutki trwają do dzisiaj a niektóre negatywne przekształcenia (np. zabudowa mieszkaniowa) mają charakter nieodwracalny.

Poza powyższymi procesami, których przyczyny już wygasły, istnieją lub pojawiły się czynniki, których oddziaływanie jest wciąż aktualne, a nawet narasta. Pierwszym z nich jest wpływ dróg o charakterze tranzytowym na kształtowanie się położonych przy nich miejscowości. Podlega jemu szereg miejscowości, ale najsilniej to oddziaływanie jest widoczne we wsiach położonych przy drodze krajowej nr 22: Sucuminie, Rokocinie, Nowej Wsi Rzecznej, Szpęgawsku i Zdunach. Droga nr 22 budowana w okresie międzywojennym, jako pierwszy etap autostrady Berlin – Królewiec, była w dużej mierze wytyczana poza historycznymi szlakami handlowymi. Dlatego tylko w niektórych przypadkach przebiega ona wzdłuż ulic wiejskich, miejscowości rozmieszczone na tej trasie. I tak: Szpęgawsk i Zduny, nie leżą w samej osi drogi, stąd jej oddziaływanie mogą mieć charakter stymulujący rozwój, nie narażając na degradację samych miejscowości. Również sytuacja Nowej Wsi, której pierwotny układ ruralistyczny również nie przylega do tej drogi nie jest niepokojąca. Jednak nowe fragmenty tej wsi budują się w dużej mierze wzdłuż osi drogi 22, tworząc wzajemne kolizje. Najmocniej jednak droga ta ingeruje w strukturę Sucumina i Rokocina, tworząc barierę przestrzenną dzielącą te miejscowości na izolowane części, degradując centra tych wsi. Bariera ta szczególnie dotkliwa, ze względu na wysoką klasę techniczną tej drogi (GP), wykluczającą niezbędną dla zachowania spójności wsi ilość przejść pieszych i lokalnych powiązań transportowych. Z drugiej strony tu również obserwuje się procesy rozlewania się zabudowy wzdłuż tego szlaku, z negatywnym skutkiem dla możliwości spełnienia warunków stosownych do klasy technicznej tej drogi. Oprócz wpływu na kształtowanie się zagospodarowania i układu przestrzennego, nie bez znaczenia są uciążliwości wywoływane samym ruchem drogowym (hałas, emisja spalin, zapylenie, bezpieczeństwo pieszych i rowerzystów) – również one mogą mieć wpływ na rozwój tych miejscowości.

Podobny wpływ, choć mniej głęboki ze względu na niższe klasy dróg, mają drogi wojewódzkie nr 222 i 229. Choć klasa techniczna jest niższa, to drogi te negatywnie oddziałują z innego powodu: przebiegają one w dużej mierze po historycznych traktach komunikacyjnych, które we wsiach są tożsame z głównymi ulicami wiejskimi, będącymi głównymi osiami układów ruralistycznych. Tak, więc pomimo niższej klasy technicznej ich wpływ jest równie degradujący dla układu przestrzennego i struktury funkcjonalnej wsi, jak w przypadku drogi nr 22. Te relacje struktury osadniczej i transportowej są zresztą obustronnie niekorzystne. Z jednej strony analizowane drogi nigdy faktycznie nie spełnią warunków wynikających z przypisanej im klasy technicznej - droga zbiorcza i główna nie powinna bezpośrednio obsługiwać przyległych terenów, a w tych sytuacjach jest to nieuniknione, dodatkowo bliskie sąsiedztwo zabudowy uniemożliwia wprowadzenie rozwiązań naprawczych (brak przestrzeni, na lokalizację ewentualnych dróg serwisowych). Z drugiej strony drogi tej klasy, przy takim obciążeniu ruchem uniemożliwiają wykształcenie pełnostandardowej przestrzeni publicznej w najbardziej pożądanym i najlepiej predestynowanym do tego celu fragmencie miejscowości oraz generują uciążliwości dla mieszkańców, o których już wcześniej wspomniano.

Skutki powyższych zależności obserwujemy w Siwalcu, Trzcińsku, Jabłowie i Lipinkach Szlacheckich. Nieco inaczej, choć równie negatywnie przedstawia się sytuacja Kokoszkowych. Akurat na tym fragmencie droga nr 222 przebiega odmiennie niż szlak historyczny, ale jej powojenna lokalizacja przebiega dokładnie przez środek dawnego zespołu dworsko-parkowego, dokładnie pod samą elewacją parkową pałacu. Z kolei w Janowie droga 222 nie przebiega przez samą wieś (nb. układ przestrzenny tej wsi jest słabo zdefiniowany – jest to wieś powstała w drodze wtórnej parcelacji majątków ziemskich), natomiast tu widoczna jest tendencja obudowywania tej drogi zabudową, głównie usługowo-produkcyjną, rzadziej mieszkaniową.

Znacząco odmienny wpływ na rozwój gminy ma autostrada A1, przebiegająca po wschodnim fragmencie gminy. Ze względu na jej cechy techniczne oraz uwarunkowania prawne lokalizacji i zarządzania drogą tej klasy, ma ona charakter eksterytorialny wobec obszaru gminy. Tworzy ona obiektywną barierę przestrzenną, która, jednak, ze względu na oddalenie od większych jednostek osadniczych nie ogranicza istotnie rozwoju (obsługa działalności rolniczej na terenach sąsiadujących jest zapewniona przez odpowiednie drogi serwisowe). W większym stopniu i raczej pozytywnie dla warunków rozwoju gminy, znaczenie mają węzły autostradowe „Swarożyn” (powiązanie przez drogę nr 22) i „Pelplin” (powiązanie przez drogę nr 229). Pierwszy może stymulować rozwój Szpęgawska i Zdun, a w mniejszym stopniu Brzeźna Wielkiego, drugi rozwój Lipinek Szlacheckich i Jabłowa. W tym drugim przypadku jednak wzmacniać się będzie destrukcyjna rola drogi nr 229 na strukturę przestrzenną i jakość życia w tych miejscowościach.

Ostatnim i najpoważniejszym czynnikiem przekształcającym zagospodarowanie i strukturę przestrzenną osadnictwa w gminie jest rozwój zabudowy podmiejskiej wokół Miasta Starogard Gdański. Te procesy dotyczą wszystkich obrębów położonych w bezpośrednim sąsiedztwie miasta. Dotyczą one przede wszystkim zabudowy mieszkaniowej, ale są obszary, gdzie lokalizuje się z podobnej przyczyny zabudowa produkcyjna i usługowa. Te ostatnie zjawiska często występują w kombinacji z obudowywaniem dróg krajowych i wojewódzkich, o których wyżej szerzej pisano.

Procesy te, które mają wszelkie cechy suburbanizacji, rozwijają się według różnych wzorców. Pierwszym jest przyspieszenie rozwoju jednostek osadniczych. W przypadku wsi historycznych może to przyjąć następujące postacie:

- 1) kontynuacji pierwotnego układu przestrzennego.
- 2) przekształcenia pierwotnego układu poprzez
 - a) rozwój w nowych kierunkach przestrzennych (wykształcenie nowych osi rozwojowych nie występujących w historycznym układzie),
 - b) wprowadzenie przy granicach istniejącego zainwestowania nowego typu zabudowy, nie nawiązującego do zabudowy wiejskiej, ale posiadającego cechy podmiejskich osiedli mieszkaniowych lub dzielnic przemysłowych.
- 3) kombinacji obu wyżej wymienionych modeli wraz z ich wariantami.

Choć pierwszy model jest często preferowany ze względów konserwatorskich, nie można stwierdzić, że jest to jedyny poprawny sposób rozwoju, szczególnie w obszarach, w których rejestrujemy duży ruch inwestycyjny. Przy intensywnym wzroście zaludnienia tradycyjne układy ruralistyczne mogą się okazać niewydolne. Problemy, jakie one mogą generować to:

- 1) w przypadku wsi ulicowych, wielodrożnych, szeregowych i innych rozwijających się wzdłuż dróg, będzie on powodował rozciąganie się zabudowy, powodując:
 - a) degradację ciągów krajobrazowych w otwartych przestrzeniach pomiędzy wsiami,
 - b) konieczność rozwoju rozciągniętych sieci infrastruktury technicznych, pogarszającą ekonomiczną i techniczną efektywność ich wykorzystania,
 - c) w przypadkach, gdy osie tych układów pokrywają się z tranzytowym systemem transportowym, pogłębiać się będą wyżej opisane kolizje,
- 2) w przypadku wsi placowych, owalnic lub wsi folwarcznych, które miały charakter „skończony”, trudno jest określić jakąś logiczną formę kontynuacji.

W przypadkach wsi podmiejskich, w szczególności w sytuacjach, gdy już procesy suburbanizacyjne szeroko się rozwinęły, należy raczej szukać sposobu na „ucywilizowanie” rozwoju i dostosowanie do faktycznej skali tych zjawisk właściwego modelu. W tych miejscowościach należałoby raczej szukać rozwiązań tworzących jednostki na kształt satelitarnych miasteczek, z odpowiednim ukształtowaniem lokalnych ośrodków usługowych, wykształconym centrum oraz budową przestrzeni publicznej. Stara struktura wiejska, z jej historycznymi walorami i zabudowa, mogłaby stanowić załączek takiej struktury centralnej.

Drugim modelem suburbanizacji jest tworzenie się oderwanych od istniejących ośrodków wiejskich obszarów zabudowy mieszkaniowej. Są to często rozległe obszary parcelowane w układzie miejskich osiedli mieszkaniowych, ale bez zapewnienia lokalnego programu obsługi mieszkańców, bez kompozycji przestrzennej, zapewniającej ukształtowanie samodzielnej jednostki. Takie jednostki nigdy też nie wytworzą nawet załączka lokalnego rynku pracy. W ten sposób tworzą się monofunkcyjne osiedla mieszkaniowe, całkowicie zależne od miasta rdzeniowego, w którym ich mieszkańcy pracują, zaspakajają swoje potrzeby. Dostęp do nich najczęściej oparty jest wyłącznie na indywidualnym transporcie samochodowym.

Wszystkie podmiejskie obręby zawierają przykłady każdego z wyżej wymienionych typów zagospodarowania. Najsilniej te procesy są obserwowane w Kokoszkowach, Nowej Wsi Rzecznej, Koteżach, Rokocinie, ale również w Żabnie, Kolinczu, Owidzu, Janowie i Barchnowych. Nawet w obrębie Dąbrówka, nie graniczącym bezpośrednio z miastem, choć sama wieś utrzymuje pierwotny wartościowy układ ruralistyczny, przy samej granicy z obrębami Koteże i Janowo widać procesy tworzenia się monofunkcyjnych enklaw zabudowy mieszkaniowej. Najbardziej jaskrawym przykładem tego procesu jest obręb Okole.

Struktura funkcjonalna oraz powiązania ośrodków, jako element spójności gminy

Zagrożenie dla spójności ośrodków i ich obszarów obsługi

Największym problemem dla zapewnienia miejscowościom podstaw trwałego rozwoju i ich wewnętrznej spójności jest dominacja ośrodka miejskiego, którym jest Miasto Starogard Gdański. Potencjał tego ośrodka przewyższa wielokrotnie wszystkie wskaźniki ośrodków gminnych, zarówno w kategoriach demograficznych, oferty handlowej, kulturalnej, rekreacyjno-wypoczynkowej, szczególnie w pewnych specjalizowanych dziedzinach, takich jak oferta lokali gastronomiczno-rozrywkowych, np. klubów, kawiarni itp., imprezy masowe sportowe i kulturalne. Miasto koncentruje w sposób naturalny szereg funkcji wyższego rzędu, jest powiatowym centrum administracji, siedzibą wielu podmiotów publicznych, społecznych i gospodarczych.

Jednak, o ile ta dominacja jest akceptowalna w zakresie usług ponadlokalnych poziomu powiatowego i niektórych specjalizowanych usług wyższego rzędu, o tyle istnieje zagrożenie, że tak silny ośrodek będzie również „wypłukiwał” usługi podstawowe, zarówno ponadlokalne, jak i lokalne, a także te usługi wyższego rzędu, które są istotne dla budowania tożsamości społeczności lokalnej gminy.

Z punktu widzenia struktury przestrzennej może to mieć wpływ na dezintegrację przestrzenną miejscowości gminnych. Ciężenie do silnego ośrodka miejskiego może zahamować kształtowanie lokalnego centrum i może spowodować rozwój powiązań funkcjonalnych o znaczeniu podstawowym wieś – miasto, kosztem lokalnej oferty ośrodka wiejskiego. Używając analogii do fizycznego pojęcia grawitacji, na wieś zaczynają oddziaływać siły pływowe rozrywające tę miejscowość na fragmenty ciągnące ku miastu i te które skupiają się wokół centrum wiejskiego. Tak samo podzieleniu mogą ulec obszary obsługi tych ośrodków. W tej sytuacji głównym zagrożeniem ośrodków w strefie podmiejskiej będą:

- 1) „wypłukiwanie” funkcji usługowych:
 - a. zniszczenie przez konkurencję miejską usług podstawowych,
 - b. pogorszenie jakości funkcji budujących spójność społeczną i tożsamość ośrodka – kompleksów rekreacyjno-wypoczynkowych,
 - c. upadek powiązanych z nim przestrzeni publicznych, poprzez zamarcie ruchu pieszego,
- 2) wraz z zanikaniem funkcji centrowych, osłabienie roli centrum miejscowości,
- 3) dezintegracja przestrzenna ośrodka, presja osadnicza, która nie lokalizuje się w odniesieniu do centrum ośrodka, ale tworzy oderwane od siebie fragmenty, które ciągną ku miastu,

Takiemu oddziaływaniu są poddawane szczególnie intensywnie wszystkie miejscowości strefie podmiejskiej:

1. Nowa Wieś Rzeczna, która w toku rozwoju podzieliła się na szereg luźno powiązanych fragmentów:
 - 1) osiedle nad Wierzycą, przy granicy miasta – pod każdym względem (przestrzennym, społecznym i funkcjonalnym) ciąży ku miastu – brak nawet czytelnej granicy pomiędzy tymi ośrodkami,
 - 2) obszary rozwojowe wzdłuż drogi krajowej nr 22 – dla nich osią rozwojową jest droga, prowadząca do miasta, która naturalnie kanalizuje powiązania funkcjonalne.
2. Krąg: fragment wsi w sąsiedztwie Kręskiego Młynu oraz sam Kręski Młyn wykazują ciążenie ku miastu – w dużej mierze wynika to wydłużonego układu wsi, który powoduje, że odległość do centrum wsi uniemożliwia pieszemu dotarcie w rozsądnym czasie – to skłania do korzystania z samochodu, a dojazd samochodem pozwala na dotarcie do centrum Starogardu w porównywalnym tempie co do centrum Kręgu.
3. Okole: można mówić o pełnej dezintegracji tej jednostki – historyczna wieś Okole nigdy nie była zbyt duża, a teraz nie dość, że stanowi niewielki ułamek demograficznego i przestrzennego potencjału sołectwa, to dodatkowo stanowi obszar peryferyjny wobec rozległych obszarów rozwoju zabudowy,
4. Żabno: wieś, która poprzez sztuczny podział została pozbawiona funkcjonalnego centrum, dodatkowo pozbawiona dogodnych powiązań z innymi ośrodkami gminnymi – każde powiązanie prowadzi do miasta: zarówno w zakresie usług podstawowych, jak i wyższego rzędu.

5. Janowo: jest to wieś, której brak zwartego charakteru, jednoznacznego środka ciężkości, czy też osi rozwojowej, a w ślad za tym ukształtowanego centrum; w bipolarnym układzie Janowo – Owidz, to Owidz jest ukształtowanym przestrzennie ośrodkiem, który mógłby pełnić rolę centrum usługowego dla obydwu sołectw; jednak niedostateczne więzi pomiędzy tymi miejscowościami powodują, że obecnie Janowo rozwija się w wiążąc się coraz silniej z miastem.

W mniejszym stopniu tym oddziaływaniom podlegają wsie o zwartym i w miarę scentralizowanym charakterze, w których obszary rozwojowe

6. Kokoszkowy: duża wieś z silnym centrum zlokalizowanym wokół kościoła parafialnego i Zespołu Szkół Publicznych; Kokoszkowy zachowują dużą spójność, co wynika z tego, że przy znacznej liczbie ludności, poszczególne jej fragmenty są w zasięgu pieszej łączności z centrum; sytuację pogarsza nieco przebieg drogi wojewódzkiej nr 222, wprowadzającej barierę pomiędzy obszarami mieszkaniowymi a usługowymi; dodatkowo jej południowy fragment, zbliżający się do granicy miasta, może wykazywać silniejsze związki z miastem niż z centrum.
7. Koteże: chociaż nowe tereny budowlane oraz tereny rozwojowe są strukturalnie oderwane od historycznej wsi i nie kontynuują jej układu przestrzennego, jak również w większości graniczą z Miastem, to jednak znaczna odległość od centrum Starogardu, stosunkowa zwartość zabudowy pozwala na kształtowanie silnego centrum wiejskiego wraz z lokalnymi centrami osiedlowymi.

STAN ŚRODOWISKA, W TYM STAN ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

Położenie w systemie przyrodniczym i cechy środowiska naturalnego

Gmina Starogard Gdański w systemie regionalizacji fizycznogeograficznej Polski położona jest następujących jednostkach¹⁴:

1. prowincja: Nizina Środkowoeuropejska (Niż Środkowoeuropejski) (nr 31)
2. podprowincja Pojezierza Południowobałtyckie (nr 314),
3. makroregion Pojezierze Wschodniopomorskie (nr 314.5),
4. mezoregion Pojezierze Starogardzkie mezoregion (nr 314.52)

W ramach prowincji Niżu Środkowoeuropejskiego, jako jej część, tradycyjnie wyróżniano Nizinę Polską (Niż Polski), choć nie stanowi ona oficjalnej regionalizacji.

Geomorfologia

Budowa geologiczna^{15,16,17,18}

Pomorze (Wschodnie) leży na zachodnim skraju prekambryjskiej platformy wschodnioeuropejskiej – jej granica z młodszą paleozoiczną platformą Europy Zachodniej przebiega w okolicach Kołobrzegu, kierując się ku południowemu wschodowi do Morza Czarnego. Jest to tak zwana strefa Tornquista-Teisseyre'a (Strefa T-T), mająca w tym rejonie szerokość około 100 km. Gmina Starogard położona jest w odległości około 50 km na północny wschód od granicy tej strefy, w obszarze tzw. obniżenia nadbałtyckiego. Generalnie, podłoże krystaliczne tego fragmentu platformy (fundament platformy) stanowią utwory proterozoiczne: granitoidy oraz sfałdowane zmetamorfizowane skały krystaliczne (gnejsy, łupki krystaliczne, amfibolity). Mogą one być poprzecinane intruzjami skał głębinowych (gabra, sienity) i wulkanicznych (bazaltoidów). Ze względów oczywistych, brak ścisłych informacji na temat faktycznej budowy fundamentu w tym konkretnym rejonie, dla samego obszaru gminy.

14 [Kondracki 2000]

15 [Aktual.oprac.ekofizjograf.PZPW 2007]

16 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

17 [Mizerski, Stupka 2005]

18 [Mapa Hydrologiczna 1992]

Obniżenie, w odróżnieniu od wyniesień umożliwiało długotrwałą i ciągłą akumulację osadów. Pokrywą osadową wypełniającą obniżenie nadbałtyckie tworzą osady od starszego paleozoiku oraz permu, poprzez mezozoiczne triasu, jury, kredy i aż do kenozoicznych osadów trzeciorzędu i czwartorzędu. Grubość pokrywy waha się od 6000 m (w zachodniej części obniżenia) do 2000 m w sąsiedztwie granicy z wyniesieniem mazursko-suwańskim. Należy uznać, że w tym fragmencie Pomorza grubość pokrywy na pewno znacznie przekracza 2000 m.

Dla charakterystycznego, współczesnego ukształtowania terenu najistotniejsze są najwyższe partie osadów: położone na utworach mezozoicznych i trzeciorzędowych warstwy osadów plejstocenyjskich związane są z wielokrotnymi zlodowaceniami. Grubość pokrywy plejstocenyjskiej osiąga 250 m. Ale rzeźba terenu w obecnym kształcie to wynik ostatniego glacjału – zlodowacenia północno-polskiego (zlodowacenia Wisły).

Na kredzie zalegają cienką warstwą (do 13 m) utwory trzeciorzędowe oligocenu wykształcone w postaci drobnoziarnistych piasków glaukonitowych z okruchami bursztynu i konglomeratami fosforytowymi. Utwory miocenu (do 80 m miąższości) to osady rzeczne, jeziorne i bagienne reprezentowane przez piaski kwarcowe różnej frakcji oraz mulki i ropy, często zawierające pyły burowęglowe i soczewki węgla brunatnego. Powierzchnia rozwinęta na utworach miocenyjskich na wysoczyźnie zalega wysoko + 60 - + 40 m, na obszarze doliny Wisły schodzi do - 80 m, a nawet do - 141 m.

Wśród osadów wyróżnia się główne poziomy glin morenowych i rozdzielających je dwóch serii osadów. Dolną szarą glinę morenową wiąże się ze zlodowaceniem środkowopolskim utwory zlodowacenia bałtyckiego – glina szarozielona, osady fluwioglacjalne i górna glina brunatna. Najpotężniejsza seria to plejstocenyjskie osady fluwioglacjalne leżące pod górną gliną morenową i tworzące ławicę o kilkudziesięciometrowej miąższości. Odsłonięcia dokumentują liczne zaburzenia glacytektoniczne sięgające daleko w głąb wysoczyzny. Profil litologiczno-stratygraficzny czwartorzędu jest ograniczony do osadów zlodowaceń środkowopolskich i dominujących północnopolskich jakkolwiek, w obniżeniach powierzchni podczwartorzędowej, niewykluczona jest obecność osadów zlodowaceń południowopolskich.

Duży udział glin zwałowych w litologii utworów powierzchniowych powoduje, że na obszarze opracowania przeważają grunty o przepuszczalności średniej lub słabej oraz grunty o przepuszczalności zmiennej w dolinach rzek i otoczeniu jezior. Obszary zabudowane prezentują grunty o przepuszczalności zróżnicowanej.

Rzeźba terenu

Hipsometria¹⁹

Obszar gminy jest nachylony w kierunku wschodnim, od wysokości sięgających 127 m n.p.m. w północno – zachodniej części obszaru gminy (na północ od wsi Krag) do 43 m n.p.m. w dolinie Wierzycy u ujścia Węgiernicy, w części wschodniej, czyli maksymalne wysokości względne wynoszą 84 m. Średnie wysokości względne są niewielkie (kilka lub kilkanaście metrów) z wyjątkiem strefy krawędziowej doliny Wierzycy oraz rynny jezior polodowcowych w rejonie Szpęgawskiej i Zdun.

Formy macierzyste i przedlodowcowe²⁰

Obszar Gminy zlokalizowany jest w rejonie obniżenia nadbałtyckiego, którego skłon nachylony jest ku południowemu zachodowi, ku strefie T-T. Fundament platformy został pokryty w następnych 600 – 500 milionach lat pokrywą osadową, która zmieniła nachylenie skłonu ku południowemu wschodowi.

Formy lodowcowe (glacjalne)^{21,19}

Pojezierze Starogardzkie ma charakter wysoczyzny, ukształtowanej przez lądolód zlodowacenia północnopolskiego i jego wody roztopowe z okresu cofania się lodowca (późny glacjał, wczesny holocen). Efektem są lodowcowe formy geomorfologiczne:

- 1) akumulacyjne – tworzące głównie wypukłe formy ukształtowania terenu:

19 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

20 [Aktual.oprac.ekofizjograf.PZPW 2007]

21 [Mapa Hydrologiczna 1992]

- a) wzgórza morenowe, w tym wały moreny czołowej tworzące pasma o układzie równoleżnikowym:
 - Wzgórza Rywałdzkie na południe od rynny Jeziora Rywałdzkiego
 - we wschodniej części obrębu Krąg, na zachód od Wierzycy,
 - b) wysoczyzny utworzone przez morenę denną, mające postać równiną lub sfałdowaną, powiązaną z innymi formami zarówno wklęsłymi, takimi jak wytopiska (jeziorami lub oczkami wytopiskowymi lub zagłębieniami bezodpływowymi) jak i wypukłymi, takimi jak kemy, ozy i sandry; wysoczyzny moreny dennej w gminie tworzą dwa kompleksy:
 - na północ od Starogardu: obręb Kokoszkowy, Linowiec,
 - na południe od Starogardu: kompleks tworzony przez zachodnią część obrębu Jabłowo, północną część obrębu Dąbrówka i południowy fragment Janowa, obręb Koteże oraz zachodnie części obrębu Sumin i Rokocin (na , oraz
 - Wzgórza Sucumińskie – obszar pofałdowanej wysoczyzny pomiędzy w okolicy wsi Sucumin,
 - c) ozy: Oz Kolincki (Kolincz),
 - d) kemy: występowanie w obrębie Stary Las
 - e) sandry:
 - Sandr Trzciński, przebiegający na wschód od Starogardu Gdańskiego, biorący swój początek w Trzcińsku,
 - Sandr Staroleski ciągnący się południkowo na zachód od Nowej Wsi Rzeczej
 - Sandr Koteski ciągnący się na południe od Nowej Wsi Rzeczej równolegle do Rynny Rokocińskiej,
- 2) egzaracyjne, tworzące wklęsłe formy ukształtowania powierzchni:
- a) rynny polodowcowe (podlodowcowe – subglacjalne),
 - rynna Rywałdzka
 - rynna Rokocińska
 - rynna Jeziora Kochanka
 - b) pradoliny – brak,
- 3) ablacyjne – inne formy wytopiska na obszarach moren dennych.

Najwięcej powierzchni (około 90%) przypada na obszary położone w granicach 70 – 120 m n.p.m. Charakterystyczne jest również wyraźne wygaszenie deniwelacji w stosunku do sąsiedniego Pojezierza Kaszubskiego, brak tu bowiem tak potężnego systemu rynien jeziornych, czy zagęszczenia wzniesień morenowych. Wysokości względne oscylują w granicach 35 m, przy czym powyżej 15 m należą do rzadkości. Dominującą formą morfologiczną jest falista morena denną z licznymi wytopiskami i zagłębieniami bezodpływowymi. Do form wypukłych na obszarze opracowania zaliczyć należy Wzgórza Sucumińskie, Semlińskie i Wzgórza Nowej Wsi Rzeczej oraz leżące w okolicach jez. Staroleskiego kemy. Powierzchnię morenową w tej części Pojezierza Starogardzkiego przecinają występujące płatowo sandry: Staroleski (na zachód od Nowej Wsi Rzeczej) i Koteż (na południe od Nowej Wsi Rzeczej). Równolegle do sandru na południe od wspomnianej miejscowości rozciąga się Rynna Rokocińska z jeziorem Rokocińskim i Sumińskim.^{22,23}

Klimat²³

W systemach regionalizacji klimatycznej Gminę, w zależności od kryteriów i systemów można przydzielić do różnych jednostek. W podziale rolniczo-klimatycznym Polski (Romualda Gumińskiego), który bierze pod uwagę cechy klimatu mające wpływ na roślinność, Gmina Starogard Gdański położona jest w dzielnicy pomorskiej. W regionalizacji klimatycznej Polski Alojzego Wosia Gmina leży w regionie wschodniopomorskim. Według W. Okołowicza i D. Martyn (1979) region pomorski charakteryzuje się dużymi opadami rocznymi (450 - 600 mm), średnią temperaturą stycznia w granicach 2 °C -3 °C i średnią temperaturą lipca 18 °C. Na rozmieszczenie opadów silny wpływ wywiera rzeźba terenu i

22 [Mapa Hydrologiczna 1992]

23 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

ekspozycja stoków. Najdłuższą porą roku jest zima, której czas trwania wynosi od 80 do 100 dni, lato jest krótkie i trwa od 60 do 85 dni. Krótkie lato powoduje, że okres wegetacyjny nie przekracza 210 dni.

Stosunki wodne^{24,25}

Wody podziemne

Głównym źródłem zaopatrzenia gospodarczego w wodę są warstwy międzymorenowe. Na terenie gminy studnie głębinowe czerpią wodę głównie z utworów czwartorzędowych, jedynie ujęcie w Rywałdzie pobiera wodę z utworów trzeciorzędowych. Wykorzystanie zasobów zatwierdzonych w kat. B z utworów czwartorzędowych wynosi 5% w stosunku do poboru dobowego i 4,8% z utworów trzeciorzędowych, czyli można mówić, że na obszarze gminy nie ma deficytu wody, gdyż zatwierdzone zasoby są wykorzystywane w niewielkim stopniu. W związku z tym można przyjąć, że perspektywiczne zapotrzebowanie na wodę na obszarze gminy powinno być zaspokojone. Jedynie o niedoborach i to znacznych możemy mówić w odniesieniu do miasta Starogard Gdański (wykracza to poza zakres opracowania). W wyniku nadmiernej eksploatacji wód w najbliższej okolicy miasta obserwuje się obniżenie zwierciadła wody i powstanie leja depresyjnego. Pierwszy poziom, który jest zasilany głównie przez infiltrację wód opadowych, charakteryzuje się z reguły niekorzystnymi właściwościami fizyko-chemicznymi, podobnie jak zaskórne wody holoceniowe. Wody te są jakościowo najgorsze. Znaczenie gospodarcze mają przede wszystkim wody plejstoceńskie głębsze (od II poziomu).

Na obszarze gminy Starogard Gdański nie występują żadne obszary chronione Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP).

Wody powierzchniowe

Wody powierzchniowe, zaliczone do gruntów pod wodami, zajmują 445 ha, co stanowi 2,27% powierzchni gminy.

Rzeki

Gmina Starogard Gdański leży w obrębie dorzecza Wisły i Martwej Wisły pomiędzy którymi przebiega dział wodny I rzędu. Na uwagę zasługuje fakt, iż topograficzny dział między zlewnią Martwej Wisły a położoną na południe zlewnią Wisły nie przebiega najwyższymi partiami terenu gminy. Jednocześnie znaczne obszary gminy stanowią obszary bezodpływowe, sięgające na południu gminy 30 % powierzchni.

Dorzecze Martwej Wisły obejmuje północne obręby gminy: Janin, Trzcińsk, Siwiółka. Głównym ciekim wodnym tego dorzecza na obszarze gminy jest Styna (ciek IV rzędu) Styna przepływająca przez Jezioro Godziszewskie (Janin, Trzcińsk, Siwiółka) stanowi dopływ Kłodawy, która pośrednio poprzez Motławę łączy się z Martwą Wisłą.

Dorzecze Wisły obejmuje pozostałe obręby gminy. Głównymi ciekami wodnymi tego dorzecza na obszarze gminy są Wierzyca (ciek II rzędu) i Szpęgawa (ciek II rzędu), tworzące własne zlewnie wyodrębnione działem wodnym II rzędu. Północno-wschodnie obręby gminy: Ciecholewy, północno-wschodni fragment obrębu Szpęgawsk, fragment obrębu Rywałd wokół Jeziora Rywałdzkiego, północny fragment obrębu Brzeźno, należą do dorzecza Szpęgawy. Przepływa ona przez jeziora Rywałdzkie, Szpęgawskie i Zduńskie. Szpęgawa historycznie stanowiła górny bieg Motławy, należąc do dorzecza Martwej Wisły. Współcześnie wody Szpęgawy kierowane są do Wisły poprzez Kanał Młyński płynący sztucznym korytem w okolicach wsi Rokitki. Większość powierzchni gminy objęta jest systemem hydrograficznym zlewni Wierzycy. Powierzchnia tego dorzecza na obszarze gminy wynosi ok. 188 km², tj. 77% . Wierzyca, na obszarze gminy przyjmuje kilka większych dopływów: Piesienicę i Węgiernicę. Dopływem Wierzycy jest też ciek wodny biorący początek pod Trzcińskiem, biegnący rynną polodowcową prowadzącą do jeziora (bagna) Kochanka. Spadek Wierzycy jest stosunkowo niewielki, około 0,8% i wyrównany, przez co rzeka ma znaczne rozwinięcie brzegu przejawiające się meandrowaniem.

Analizując stosunki hydrologiczne stwierdzono, że najwyższe stany wody w Wierzycy przypadają na miesiące wiosenne (marzec – kwiecień), co wiąże się z zasilaniem wodami roztopowymi. Niżówki są najbardziej charakterystyczne dla lipca. Roczna zmienność przepływów jest niewielka, amplituda wynosi 6,2 m³/s. Współczynnik nieregularności odpływu wynosi 2,06 co wskazuje na duże zdolności retencyjne zlewni. W strukturze bilansu wodnego odpływ powierzchniowy stanowi 31% całego rozchodu.

24 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

25 [Mapa Hydrologiczna 1992]

Lp.	Nazwa rzeki	Przekrój rzeki	Pow. zlewni w km ² do przekroju	Przepływy w m ³ /s		
				SWQ	Q _{sr}	SN _q
1.	Wierzyca	Starogard - Żabno	838,6	14,800	4,76	2,04
2.	Piesienica	ujście do Wierzy	204,5	3,880	1,30	0,49
3.	Wierzyca	poniżej ujścia do Piesienicy	1043,1	17,300	5,99	2,59
4.	Wierzyca	Starogard Gdański	1052,2	17,300	5,99	2,61
5.	Dopływ spod Trzcińska	Starogard Gdański – most drogowy	-	0,152	0,78	0,05
6.	Węgiernuca	ujście do Wierzy	168,4	3,400	1,07	0,40
7.	Wierzyca	poniżej ujścia do Węgiernicy	1303,0	20,000	7,40	3,30

Tabela 24: Przepływy charakterystyczne Wierzy i w jej dopływach na obszarze gminy Starogard Gdański.

Tylko niektóre z cieków przepływających przez teren gminy posiadają walory rekreacyjne, jako szlaki kajakowe. Charakterystyka szlaków kajakowych za Z. Wrześniowskim i M. Sperskim ("Kajakiem na wodach Pomorza Zachodniego – część północna i wschodnia", SIT, Warszawa 1971) w odniesieniu do odcinków przebiegających przez obszar gminy przedstawia się następująco:

- szlak rzeki Wierzy – szlak o przepustowości indywidualnej, walorach ogólnokrajowych,
- szlak rzeki Piesienicy – szlak o przepustowości indywidualnej, walorach regionalnych,
- szlak jezior Borzechowskich - szlak na obszarze gminy od Jezioro Sumińskiego po ujście cieku do Piesienicy, szlak o walorach regionalnych.

Jeziora

Zasoby wód powierzchniowych na terenie gminy są bogate. Obejmują one wody stojące, związane z licznymi zbiornikami wodnymi: naturalnymi i sztucznymi. Do zbiorników naturalnych należą liczne jeziora Pojezierza Starogardzkiego – ich w rozmieszczenie i wielkość prezentują tabele 25, 26, 43. Ważniejszych jezior, o wielkości powyżej 1 ha, jest 12 i łącznie ponad 450 ha (tabela nr 25). Przy czym niektóre z tych jezior (np. Godziszewskie) graniczą jedynie z obszarem gminy lub tylko częściowo wchodzą w skład tego obszaru.

Lp.	Nazwa jeziora	Położenie - obręb	Powierzchnia	Obwód (Przybliżona długość linii brzegowej)
			[ha]	[m]
1	J. Godziszewskie	Trzcińsk;Siwiątka	163,00	11 292,83
2	J. Grygorek	Sucumin	14,04	2 277,09
3	J. Płaczewo	Koteże;Dąbrówka	42,37	3 664,50
4	J. Płaczewskie (Jamerla)	Szpęgawsk;Kokoszkowy	7,74	1 061,18
5	J. Rokocińskie	Rokocin	13,04	1 441,78
6	J. Skolinek	Trzcińsk	1,89	582,56
7	J. Staroleskie	Nowa Wieś Rieczna;Stary Las	13,13	1 564,07
8	J. Sumińskie	Sumin	95,41	6 465,82
9	J. Szpęgawskie	Szpęgawsk	29,59	3 695,35
10	J. Szpęgawskie	Szpęgawsk;Rywałd	21,99	3 019,14
11	J. Zduńskie	Szpęgawsk;Ciecholewy	56,54	6 504,89
12	J. Żygowickie	Ciecholewy	5,94	1 332,96
	Razem		464,69	

Tabela 25: Wykaz największych jezior w gminie – wraz z prezentacją położenia i wielkości (wielkość powierzchni zbiornika całkowita, mierzona niezależnie od granic gminy). Źródło: analiza przestrzenna danych kartograficznych.

Oprócz wielkich jezior na obszarze gminy występuje blisko 200 jezior o powierzchni poniżej 1 ha, których łączna powierzchnia wynosi około 140 ha (tabela nr 26).

<i>Obręb, obręby</i>	<i>Łączna powierzchnia</i>	<i>Liczba jezior</i>
	<i>[ha]</i>	
Barchnowy	0,53	1
Brzeźno Wielkie	3,89	4
Ciecholewy	0,76	9
Dąbrówka	6,45	7
Jabłowo	13,44	6
Janin	7,39	29
Janowo	9,12	8
Klonówka	1,25	2
Klonówka;Kolincz	3,29	1
Kokoszkowy	0,92	2
Kolincz	0,73	1
Koteże	2,94	5
Koteże;Rokocin	0,87	2
Krąg	34,6	17
Linowiec	4,82	24
Nowa Wieś Rzeczna	4,3	2
Okole	0,72	4
Rywałd	0,85	2
Siwiątka	6,2	22
Stary Las	0,27	1
Sucumin	6,31	4
Sumin	4,71	7
Szpęgawsk	2,24	12
Trzcinsk	20,14	19
Trzcinsk;Siwiątka	0,37	1
Razem	137,09	192

Tabela 26: Rozmieszczenie jezior w gminie - wielkość powierzchni zawarta w granicach gminy i poszczególnych obrębów.

Zestawienie struktury wielkości jezior na terenie gminy prezentuje tabela

<i>Kategoria</i>	<i>Łączna powierzchnia [ha]</i>	<i>Liczba jezior</i>
Największe jeziora (pow. 1 ha)	464,69	12
Pozostałe jeziora	137,09	192
Razem	601,78	204

Tabela 27: Struktura wielkości jezior na obszarze gminy.

Do wszystkich wód stojących należy dodać również stawy oraz spiętrzenia wodne na rzekach (przy elektrowniach wodnych na Wierzycy). Łączna wielkość zbiorników, nie zaliczanych do jezior, w większości o charakterze sztucznym, wynosi około 100 ha (zgodnie ze stanem użytkowania, wszystkich gruntów pod wodami, zarówno zaliczonych do grupy ewidencyjnej wód, jak również do gruntów rolnych, jest ponad 540 ha, natomiast, użytków zaliczonych wyłącznie do wód jest około 445 ha).

Stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

Stan rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Tereny produkcji rolnej stanowią dominującą część obszaru gminy. Grunty rolne, wg danych ewidencyjnych dostępnych w Urzędzie Gminy, wynosiły w 2009 roku 11 863 ha, czyli nieco ponad 60 % powierzchni gminy w granicach administracyjnych. W tej kategorii znajdowały się zarówno grunty zabudowane obiektami produkcji rolnej, pod wodami i grunty bezpośrednio wykorzystywane w produkcji rolnej. Obszary użytkowane rolniczo (grunty orne, łąki, pastwiska, sady) zajmowały powierzchnię 11 161 ha, czyli blisko 57 %. Od 2005 roku spadła ona o ponad 570 ha. Ma to ścisły związek z ekspansją obszarów zabudowy. Tempo to utrzymuje się na podobnym poziomie, jak w latach 1999-2005, kiedy to areał gruntów rolnych zmniejszył się o 566 ha.

Gleby

Gmina Starogard Gdański charakteryzuje się, na tle województwa pomorskiego, przeciętną przydatnością gleb do produkcji rolnej. Warunki glebowe, jakość gleb, rozpatrywana według kryterium klas bonitacyjnych gleb, jest dużo niższa w porównaniu z Żuławami Gdańskimi, czy też Doliną Wisły, ale również znacznie lepsza w porównaniu do obszaru Pojezierza Kaszubskiego. Również wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynosi 67,1 pkt., co umieszcza gminę Starogard Gdański na 15 miejscu w byłym województwie gdańskim.²⁶

Dominującym typem gleb w gminie są gleby brunatne (właściwe i wylugowane). Stanowią one około 85 % gruntów ornych. Są to gleby wytworzone z glin zwałowych, całkowicie bądź też spiaszczone z glin w wierzchnich warstwach. Około 30 % tych gleb to piaski całkowite lub głęboko podścielone materiałem zwięźlejszym. Do najlepszych gleb na terenie gminy Starogard zalicza się gleby w/g kompleksów rolniczej przydatności, kompleksy gleb pszennych. Są to najlepsze gleby do celów rolniczych. Stanowią one około 25 % gruntów ornych. Są to gleby zwięzłe, strukturalne, zasobne w składniki pokarmowe o właściwych stosunkach powietrzno wodnych i dobrze wykształconym poziomie orno- próchnicznym. Nadają się pod uprawę roślin o wysokich wymaganiach glebowych (pszenica, buraki cukrowe i rzepak). Największe kompleksy tych gleb znajdują się we wsiach: Ciecholewy, Janowo, Jabłowo, Klonówka, Rywałd, Sucumin, Sumin i Szpęgawsk.²⁶

Nieco gorsze od wyżej wymienionych są gleby kompleksów pszenno-żytnich, stanowiących około 18 % gruntów ornych. Są to gleby brunatne, rzadziej pseudobielicowe i czarne ziemie wytworzone z glin, spieszczone w wierzchnich warstwach - gleby strukturalne o dość dobrze wykształconym poziomie orno-próchnicznym i o właściwych stosunkach powietrzno wodnych. Przy odpowiedniej agrotechnice i nawożeniu można na nich uprawiać rośliny wymagające jak na kompleksach pszennych. Największe powierzchnie tych gleb występują we wsiach: Dąbrówka, Rokocin, Sucumin.²⁶

Zdecydowaną przewagę wśród gleb gruntów ornych stanowią gleby kompleksu żytniego dobrego stanowiącego około 46 % gleb gruntów ornych. Jest to bardzo zróżnicowana grupa gleb pod względem typologicznym. Są tu zarówno pseudobielice jak też gleby brunatne właściwe, kwaśne i wylugowane. Gleby te wytworzone są z piasków zalegających średnio głęboko lub głęboko na zwięźlejszym podłożu. Wrażliwe na suszę i mniej zasobne w składniki pokarmowe. Należy je uważać za typowe gleby żytnio - ziemniaczane. Dobór roślin dla tych gleb jest ograniczony i sprowadza się głównie do żyta i ziemniaków przy czym plony tych roślin zależne są od ilości i rozkładu opadów atmosferycznych w ciągu okresu wegetacyjnego oraz wielkości nawożenia.²⁶

Najslabsze gleby żytnio - łubinowe wśród gruntów ornych stanowią zaledwie 9 %. Są to gleby brunatne właściwe, wylugowane i kwaśne wytworzone z piasków podścielonych płytko piaskiem luźnym lub żwirem piaszczystym. Gleby te są ubogie w składniki pokarmowe, zbyt przepuszczalne, stąd też stale za suche. Uprawia się na nich żyto i łubin. Największe powierzchnie występują we wsiach: Brzeźno, Kolincz, Sumin.²⁶

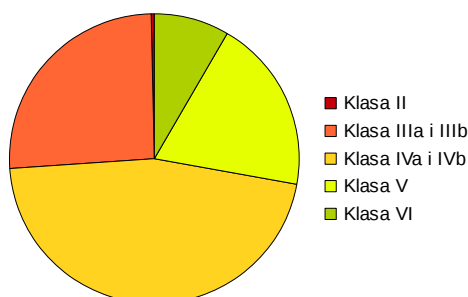
Występujące użytki zielone na terenie gminy Starogard (7 %) są użytkami dobrymi. Są to głównie gleby torfowe w wierzchnich warstwach ulegające procesom murszenia oraz mułowo - torfowe. Użytki te są dwukośne, posiadają właściwe warunki wodne, zwarte zadarnienie o przewadze traw szlachetnych. Użytki zielone słabe stanowią około 30 % użytków zielonych ogółem. Większość tych użytków jest wytworzona na glebach bagiennych. Wykazują one przeważnie nadmierne wilgotnienie, wymagają odwodnienia i odpowiedniego zagospodarowania.²⁶

26 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

Na obszarze Gminy przeważają gleby klasy IV (46 %), choć bardzo dużo jest też gleb klasy III. Stosunkowo niewiele jest zarówno gleb bardzo dobrych – brak gleb klasy I i niewiele jest gleb klasy II, jednak równocześnie gleby klasy VI również nie występują licznie w areale gruntów rolnych (tabela 28, wykres 7). Niskie klasy gleb występują raczej na terenach leśnych, co zgadza się z logiką rozwoju osadnictwa rolniczego, kiedy na lokalizację wsi wybierano obszary o najlepszych glebach. Dlatego lasy utrzymały się na słabych glebach lub terenach sfałdowanych, stanowiących obszary charakterystycznych utworów polodowcowych (sandry, moreny czołowe, ozy).

<i>Klasa gleb</i>	<i>Areał</i>	<i>Udział w całości gruntów rolnych</i>
	<i>[ha]</i>	<i>[%]</i>
Klasa II	41	0,34%
Klasa IIIa i IIIb	3 052	25,77%
Klasa IVa i IVb	5 453	46,04%
Klasa V	2 303	19,44%
Klasa VI	996	8,41%
Razem	11 844	100,00%

Tabela 28: Udział klas bonitacyjnych w całkowitym areale gruntów rolnych na obszarze Gminy Starogard Gdański.

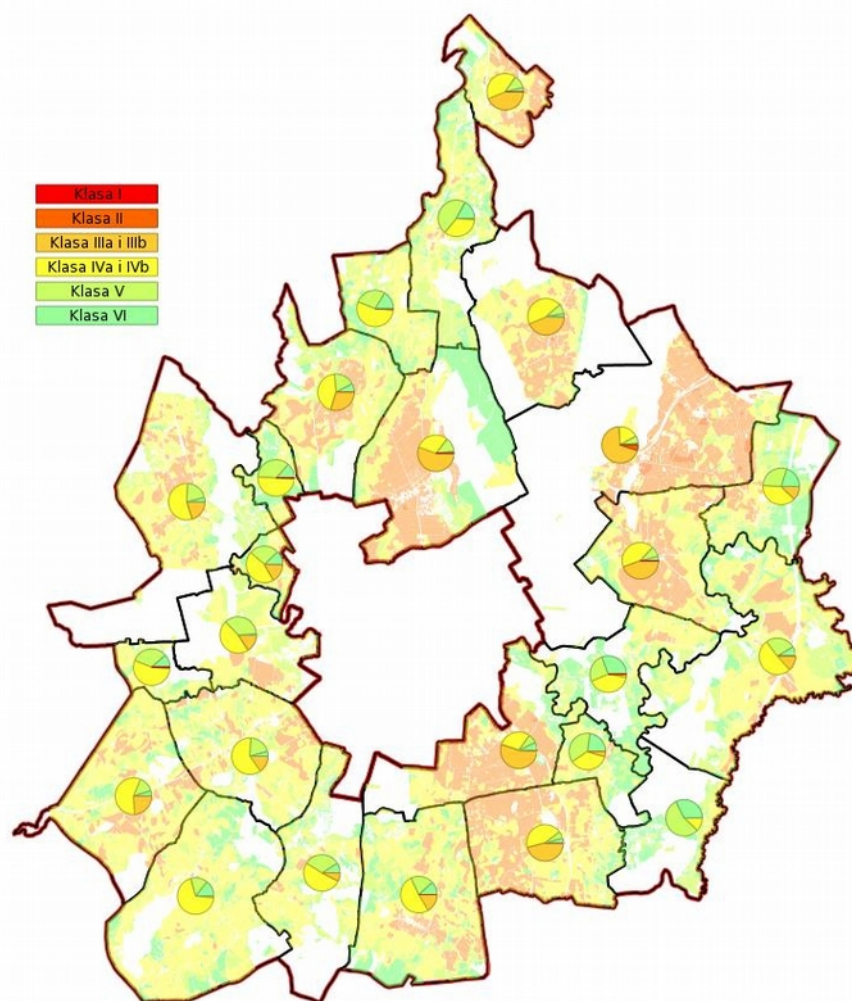
Wykres 7: Struktura klas bonitacyjnych gleb w ogóle gruntów rolnych

Rozpatrując rozmieszczenie gleb, wg ich jakości, na obszarze gminy, stosunkowo najlepsze gleby i to w dużych kompleksach, występują w Szpegawsku (gdzie również rejestrowany jest najwyższy udział gleb klasy II, a gleby klasy III sięgają 70 %). Dobra przydatność gruntów do produkcji rolnej jest notowana w Kokoszkowych, Janowie, Jabłowie, Ciecholewach, Rywałdzie i Siwiałce. W obrębach tych gleby klasy III przekraczają 40 %, a niejednokrotnie i 50 %. Najsłabsze gleby posiada obręb Lipinki Szlacheckie, w którym brak klas wyższych od IV, a większość stanowią gleby klasy V. Również słabą lub bardzo słabą jakością charakteryzują się gleby w obrębach Sumin, Barchnowy, Kolincz, Trzcińsk, Janin, Stary Las i Okole, w których gleby klasy III jest mniej niż 5 %, przy wysokim udziale gleb V i VI klasy.

Obręb	Klasa II		Klasa IIIa i IIIb		Klasa IVa i IVb		Klasa V		Klasa VI		Razem
	pow.	udział	pow.	udział	pow.	udział	pow.	udział	pow.	udział	[ha]
	[ha]	[%]	[ha]	[%]	[ha]	[%]	[ha]	[%]	[ha]	[%]	[ha]
Barchnowy			9	4,52%	73	36,91%	73	36,95%	43	21,62%	197
Brzeźno Wielkie			38	12,05%	126	39,66%	91	28,78%	62	19,52%	318
Ciecholewy	1	0,24%	207	43,53%	214	44,92%	40	8,49%	13	2,81%	476
Dąbrówka			142	16,79%	434	51,46%	174	20,60%	94	11,15%	844
Jabłowo			328	45,81%	321	44,92%	46	6,38%	21	2,90%	715
Janin			5	1,35%	185	54,70%	93	27,62%	55	16,32%	338
Janowo	1	0,21%	311	55,11%	166	29,31%	48	8,58%	38	6,79%	565
Klonówka			113	13,54%	441	52,79%	224	26,84%	57	6,83%	836
Kokoszkowy	2	0,29%	357	55,54%	190	29,53%	84	13,04%	10	1,59%	643
Kolincz			12	3,27%	145	40,22%	91	25,22%	113	31,29%	362
Koteże			30	7,09%	216	50,48%	141	32,85%	41	9,57%	428
Krag			134	20,76%	355	55,19%	133	20,64%	22	3,41%	644
Linowiec			154	30,05%	225	44,13%	93	18,27%	39	7,54%	511
Lipinki Szlacheckie					17	11,80%	75	53,38%	49	34,82%	141
Nowa Wieś			48	15,67%	144	46,83%	113	36,59%	3	0,91%	308
Okole			1	0,72%	55	52,24%	36	34,45%	13	12,60%	105
Rokocin			91	15,20%	363	61,00%	116	19,45%	26	4,35%	596
Rywałd			273	44,84%	255	41,87%	55	9,08%	26	4,20%	608
Siwiałka			117	43,01%	110	40,69%	34	12,63%	10	3,67%	271
Stary Las			2	1,47%	60	54,40%	36	32,94%	12	11,19%	110
Sucumin			163	23,92%	390	57,37%	95	13,93%	33	4,78%	680
Sumin			17	1,81%	641	69,68%	133	14,50%	129	14,01%	919
Szpegawsk	36	5,25%	475	69,56%	122	17,81%	46	6,73%	4	0,65%	683
Trzcinsk			8	1,76%	153	35,47%	201	46,65%	69	16,12%	431
Żabno	1	0,52%	20	17,22%	52	44,82%	30	25,70%	14	11,74%	116
Suma Wynik	41	0,34%	3 052	25,77%	5 453	46,04%	2 303	19,44%	996	8,41%	11 844

Tabela 29: Rozmieszczenie gleb wg klas bonitacyjnych w obrębach.

Zestawienie wielkości i udziałów gleb według klas bonitacyjnych prezentuje tabela nr 29, a ich rozmieszczenie schemat nr 14 na str. 100.

Schemat 14: Rozmieszczenie gleb według jakości (klas gleboznawczych) – udziały klas gleb w poszczególnych obrębach

Infrastruktura obsługi rolnictwa²⁷ oraz nowe typy rolniczej aktywności gospodarczej

Uboga infrastruktura obsługi rolnictwa jest przyczyną niedostatecznej dynamiki jego rozwoju. Brakuje prężnych organizacji rolniczych lub instytucji rządowych, pozarządowych, które wpływałyby nie tyle na podnoszenie kultury produkcji rolnej, ile na budowanie infrastruktury otoczenia rolnictwa.

Szczególnie brakuje instytucji zajmującej się budową systemu dystrybucji lokalnej produkcji rolniczej. Producenci rolni działają indywidualnie poszukując rynku zbytu dla swoich płodów. Rolnictwo gminy nie posiada swojej rolniczej specjalizacji, która mogłaby być motorem napędowym tej gałęzi gospodarki. W tym względzie potrzebna jest pomoc organizacyjna ze strony władz samorządowych szczebla gminnego i powiatowego w celu ułatwiania organizacji trwałych struktur producenckich i handlowych.

Otoczenie usługowe rolnictwa jest tym ważniejsze, że obecnie powiązanie w ramach lokalnego lub subregionalnego rynku rolnego, pomiędzy producentami a rynkiem zbytu, na poziomie jednego powiatu, słabnie. Coraz częściej relacje producent – konsument (odbiorcy), na tym poziomie, obsługiwane jest przez sieci przetwórstwa rolno-spożywczego i handlowe o zasięgu regionalnym lub krajowym. Wiąże się to nie tylko ze specjalizacją rolnictwa i rozwojem jego wielkotowarowych form, ale również ze zmianą struktury przetwórstwa i handlu artykułami spożywczymi.

27 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

Pewną szansą dla rozwoju sektora rolnego jest pojawienie się nowych typów produkcji rolniczej i obszarów zbytu, takich jak rozwój zapotrzebowania na produkcję biomasy dla celów energetyki odnawialnej. Na terenie Gminy Starogard pojawiają się takie możliwości w związku z zaawansowanymi projektami budowy biogazowni, co zostało szerzej omówione w rozdziale Gospodarka energetyczna str. 204.

Stan leśnej przestrzeni produkcyjnej

Większość lasów należy do Skarbu Państwa, w zarządzie Lasów Państwowych. Tworzą one trzy kompleksy:

- 1) lasy Szpęgawskie – obejmujące znaczną część obrębu Szpęgawsk i Ciecholewy oraz rozciągające się na sąsiadujące fragmenty obrębów Trzcińsk, Kokoszkowy, Kolincz
- 2) kompleks lasów pomiędzy Wierzycą a Węgiernicą (obręb Lipinki Szlacheckie i Klonówka)
- 3) kompleks lasów rozciągających się od obrębu Stary Las, poprzez Krąg do Okola.

Poza nimi znajduje się szereg „wysp” leśnych w obrębach Koteże, Dąbrówka (przy granicy z Miastem Starogard Gdański).

Obręb geodezyjny	Powierzchnia obrębu	Powierzchnia gruntów leśnych	Udział gruntów leśnych w powierzchni obrębu	Udział gruntów leśnych w obrębie w powierzchni lasów w całej gminie
	[ha]	[ha]	[%]	[%]
Barchnowy	277,0	54,7	19,75%	0,96%
Brzeźno Wielkie	561,7	108,6	19,34%	1,91%
Ciecholewy	1 055,3	516,4	48,94%	9,08%
Dąbrówka	1 029,7	120,1	11,67%	2,11%
Jabłowo	810,7	19,1	2,36%	0,34%
Janin	410,3	35,7	8,71%	0,63%
Janowo	805,3	148,2	18,41%	2,61%
Klonówka	1 341,0	359,8	26,83%	6,33%
Kokoszkowy	1 184,3	464,5	39,22%	8,17%
Kolincz	624,9	184,7	29,56%	3,25%
Koteże	807,6	227,8	28,21%	4,01%
Krąg	1 383,6	620,8	44,87%	10,92%
Linowiec	805,1	224,4	27,88%	3,95%
Lipinki Szlacheckie	545,2	366,2	67,17%	6,44%
Nowa Wieś Rzeczna	620,1	218,5	35,24%	3,84%
Okole	181,4	47,5	26,20%	0,84%
Rokocin	780,7	87,1	11,15%	1,53%
Rywałd	729,8	59,3	8,13%	1,04%
Siwiałka	356,5	47,3	13,26%	0,83%
Stary Las	193,6	45,3	23,41%	0,80%
Sucumin	871,6	109,6	12,57%	1,93%
Sumin	1 263,7	182,5	14,44%	3,21%
Szpęgawsk	2 174,9	1 283,3	59,00%	22,57%
Trzcińsk	664,5	150,1	22,59%	2,64%
Żabno	139,5	5,0	3,58%	0,09%
Razem	19 617,9	5 686,8	28,99%	100,00%

Tabela 30: Wielkość i udział gruntów leśnych w obrębach geodezyjnych.

Eksploatacja lasów dotyczy przede wszystkim planowanego wyrębu na terenach należących do Skarbu Państwa. Zarząd nad gospodarką leśną w tych lasach prowadzi Nadleśnictwo Starogard Gdański. Pozyskuje ono stosunkowo duże ilości drewna tartacznego liściastego (59 %) i iglastego (41 %).

W Nadleśnictwie Starogard Gdański wyodrębniono 3 drzewostany wyłącznie nasienne – 2 z modrzewiem i 1 z dębem oraz 950 ha drzewostanów gospodarczych nasiennych. Na terenie nadleśnictwa znajduje się również 11 drzew doborowych (4 sosny i 7 modrzewi). Drzewostany te i drzewa wyodrębniono w celu zachowania najcenniejszej puli genowej i dalszym rozwoju drzewostanów w oparciu o jak najlepszy materiał genetyczny uwzględniający lokalne warunki siedliskowe. Wykonując zabiegi hodowlane szczególną uwagę zwraca się na dostosowanie składu gatunkowego do panujących na danym obszarze warunków siedliskowych, wykorzystując istniejące, cenne jakościowo odnowienia naturalne drzew. Do prac hodowlanych należą także wszelkie prace związane z pielęgnowaniem upraw i młodników.

Warunki przyrodnicze, takie jak klimat z silnymi wiatrami w okresie jesiennym i wiosennym, bardzo wysoki udział sosny na żyznych siedliskach przy 29% udziale gruntów porolnych, wymusza specyficzny kierunek pozyskania drewna. Z jednej strony wymogi przebudowy drzewostanów powinny prowadzić do bardzo systematycznej pracy przy zmianie struktury gatunkowej drzewostanów i prowadzeniu rębni złożonych, z drugiej strony silna presja różnorodnych czynników takich jak wiatry, anomalie pogodowe, szkodliwe owady i grzyby, wymuszają pilne działania mające ograniczyć straty (co odbywa się może niekiedy kosztem planowych zabiegów hodowlanych).

Obręb	Wskaźnik	Jednostki	1.10.1966. 1968	1.10.1977	1.01.1989	1.01.2000
Mestwinowo	przeciętny zapas	m ³ /ha	194	188	179	227
	przeciętny wiek	lat	52	51	54	58
Pelplin	przeciętny zapas	m ³ /ha	184	182	209	256
	przeciętny wiek	lat	47	46	53	59
Starogard	przeciętny zapas	m ³ /ha	183	187	200	248
	przeciętny wiek	lat	45	46	50	55
Nadleśnictwo	przeciętny zapas	m ³ /ha	187	185	198	245
	przeciętny wiek	lat	48	47	52	57

Tabela 31: Zestawienie zmian przeciętnych zapasów drewna na pniu oraz wieku drzewostanu Nadleśnictwa Starogard w latach 1966 – 2000. Źródło: materiały promocyjne Nadleśnictwa Starogard

Średni udział masowy drewna pochodzącego z cięć przygodnych wynosi aż 32%. Tak duży udział wiąże się głównie ze szkodami spowodowanymi przez wiatry i suszę, przez którą szkodliwe owady miały bardzo dobre warunki do rozwoju, szczególnie na osłabionych hubą korzeniową gruntach porolnych. Mimo intensywnych cięć przeciętny zapas drewna na pniu systematycznie (tak jak w całym kraju) wzrasta. Niższy przeciętny wiek oraz masa wykazana na dzień 01.10.1977 wynika z zalesień nowo przejętych gruntów porolnych.

Duże rozproszenie kompleksów leśnych bogatych w karmę o każdej porze roku, położonych wśród pól i łąk Kociewia stwarza doskonałe warunki do bytowania dla zwierzyny i ptactwa.

Nadleśnictwo nadzoruje gospodarką łowiecką 32 obwodów (w tym 4 leśne) dzierżawionych przez 20 Kół Łowieczkich, w których poluje około 1000 myśliwych. Oprócz tego na terenie nadleśnictwa działa 5 Kół dzierżawiących niewielkie powierzchnie leśne. Zgodnie z nowym podziałem cały omawiany obszar stanowi od 1997 r. jednostkę hodowlaną zwaną Rejon V „Kociewie”.

Rzeczą niezwykle ważną, jaka wystąpiła po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej i powstaniu nowych źródeł dochodów dla właścicieli gruntów rolnych, jest gwałtowne zwiększanie się wniosków o przeznaczenie gruntów rolnych pod zalesienia. Cały proces zalesiania gruntów powinien być nadzorowany przez służby Nadleśnictwa, co pozwoli na wyrównywanie granicy polno – leśnej, ale także tworzenie korytarzy dla przemieszczania się zwierzyny i zwiększania bioróżnorodności obszaru gminy.

Złóża surowców naturalnych

Udokumentowane złoża torfów zajmują w gminie Starogard Gdański powierzchnię 2202,95 ha (ok. 8,7% powierzchni gminy) o łącznych zasobach geologicznych 25882,0 tys. m³, w tym pozabilansowych 15878,0 tys. m³, tj. 61% zasobów ogółem. 36 największych złóż (powyżej 10,0 ha) zajmuje powierzchnię 1442,5 ha, tj. 65,5% powierzchni złóż ogółem, z zasobami wynoszącymi 14872,0 tys. m³, tj. 58% zasobów ogółem. Wszystkie położone są w dolinie Węgiernicy, z czego dwa w części obejmują również teren sąsiedniej gminy.[Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005].

Szata roślinna

Lasy²⁸

Lasy na terenie gminy Starogard zajmowały w roku 1995 - 5 428 ha, co stanowiło 27,6% powierzchni ogólnej gminy. Wg stanu na rok 2006 powierzchnia lasów wyniosła - 5 581 ha. W 10 letnim okresie 1995 – 2006 powierzchnia lasów zwiększyła się o 153 ha i osiągnęła w stosunku do całej gminy 28,47 %²⁸. Będąc w posiadaniu gminy dane ewidencji gruntów na rok 2009 rejestrują wartość 5 687 ha, co stanowi prawie 29 % obszaru gminy, a jednocześnie oznacza wzrost w ciągu 3-4 lat o kolejne 106 ha.

Na terenie gminy występują trzy główne siedliska: bór mieszany świeży, las mieszany i las świeży z nieznaczną przewagą dwóch pierwszych.

Bór mieszany świeży²⁸

Drzewostan tworzy sosna z domieszką buka, dębu, świerka, modrzewia i osiki. W podszycie występuje głównie jałowiec, jarzębina, leszczyna i grab. Największe kompleksy boru mieszanego świeżego występują na wschód, północny wschód i północ od Starogardu, na zachód od wsi Nowa Wieś Rieczna, na południe od Rokocina i na południe od Jezioro Płaczewo.

W wariantcie wilgotnego boru mieszanego świeżego, który stanowi bór mieszany wilgotny jako domieszki występują: brzoza, osika, buk, lipa, olcha. Na bogaty podszyt składa się: kruszyna, jarzębina, leszczyna, grab, jałowiec, wierzby krzewiaste. Występuje on w obniżeniach terenu na zachód od Nowej Wsi Riecznej oraz w dużym kompleksie leśnym rozciągającym się między: Starogardem Gdańskim, Ciecholewami i Szpęgawkiem.

Las mieszany

W wymienionych wyżej kompleksach leśnych oraz na wschód od Kolincza i na północ od Jeziora Sumińskiego duże powierzchnie zajmuje *las mieszany*. Porasta również skarpy nad rzeką Wierzycą. Drzewostan tworzy sosna z bukiem i dębem, w domieszce występuje świerk, modrzew, osika, brzoza, lipa, klon, grab. Podszyt jest bogaty, składa się głównie z jarzębiny, jałowca, leszczyny i trzmieliny.

W wariantcie wilgotnym lasu mieszanego, w domieszce z brzozą, osiką, lipą, olchą, grabem, podszyt stanowi: kruszyna, leszczyna, jarzębina, czeremcha.

Trzeci pod względem zajmowanej powierzchni *bór świeży* porasta ubogie gleby bielcowe bez wyraźnego wpływu wody gruntowej. Gatunkiem głównym jest sosna, w domieszce często występuje brzoza. Gatunki podszytowe to: jarzębina, jałowiec, buk, dąb i kruszyna. Największe kompleksy tego siedliska występują koło wsi: Brzeźno, Kolincz, Lipinki Szlacheckie i Dąbrówka.

Miejscami, w obniżeniach terenu, gdzie gleby pozostają pod wpływem wody gruntowej nieruchomej kwaśnej, występuje *bór wilgotny*. Drzewostan tworzy sosna z domieszką brzozy, pojedynczo świerka. W podszycie rośnie kruszyna, wierzby krzaczaste, miejscami jałowiec i jarzębina.

28 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

Las świeży

Na terenie gminy występuje również *las świeży*, tworzy kilka enklaw: na północ od wsi Krąg, na południe od Jeziora Staroleskiego, nad oboma Jeziorami Szpęgawskimi oraz na wschód od Kolincza. Drzewostan zbudowany jest z buka i dębu. W domieszce występują: modrzew, daglezja, świerk, osika, klon, lipa, jawor. Gatunki podszytowe to: jarzębina, trzmielina, głóg, bez, na wilgotniejszych siedliskach – kruszyna.

Na zdecydowanie wilgotnych siedliskach, w dolinach rzek i jezior, w zagłębieniach bezodpływowych, występują: *oles i bór bagienny*. Gatunkiem panującym jest olcha z domieszką brzozy i jesionu. W podszycie występuje kruszyna, jarzębina, leszczyna, porzeczek czarna, wierzby krzewiaste, bez, kalina.

W kilku zagłębieniach terenu na glebach z płytką, bądź stagnującą wodą gruntową występuje *bór bagienny*. Drzewostan sosnowy z domieszką brzozy uzupełnia podszyt składający się z kruszyny i niekiedy wierzby krzewiastej.

Na obszarze gminy występują niewielkie powierzchniowo lasy porastające strome zbocza pagórków i dolin rzecznych, obrzeża wytopisk, nieużytki. Lasy te mają znaczenie ekologiczne – przeciwdziałają erozji, chronią pola przed wiatrami, retencjonują wodę, są ostoją zwierząt i ptaków, mają również znaczenie krajobrazowe.

Lasy ochronne

Pewna część lasów na terenie gminy, ze względu na pełnioną rolę, zakwalifikowana została do lasów ochronnych. Są to lasy wodo- i glebochronne oraz lasy przeznaczone do masowego wypoczynku.

Lasy wodochronne mają za zadanie utrzymanie zdolności retencyjnej gleb leśnych i działanie w ten sposób na polepszenie użytecznego obiegu wody w przyrodzie wyznaczone zostały nad jeziorami: Płaczewskim, Szpęgawskim, Sumińskim oraz w dolinie rzeki Wierzycy: na północ od Nowej Wsi Rzecznnej, na południe od wsi Kręski Młyn, na zachód od wsi Okole, na zachód od wsi Linowiec, na południe od Rywałdu, na wschód od wsi Barchnowy i Owidz.

Lasy glebochronne wyznaczone w dolinie rzeki Wierzycy na wschód od Kolincza i na północ od Nowej Wsi Rzecznnej mają za zadanie stałe zabezpieczenie wierzchnich warstw gleby przed zwiewaniem lub zmywaniem, przeciwdziałanie rozmywaniu gleby i innym zjawiskom erozyjnym.

Na terenie gminy nad Jeziorem Zduńskim oraz na wschód od wsi Kokoszkowy zostały wyznaczone lasy do masowego wypoczynku. Mają one za zadanie stworzenie najlepszych warunków rekreacji.

Roślinność torfowisk²⁹

Na terenie gminy, obok zbiorowisk leśnych występują różnego rodzaju torfowiska. Ze względu na zróżnicowany stopień rozwoju torfowisk, wynikający zarówno z procesów naturalnych, jak i ingerencji człowieka, wyróżniono następujące typy torfowisk: niskie, przejściowe i wysokie.

Torfowiska niskie należą do najczęstszych na opracowywanym terenie, a ich występowanie ogranicza się do zagłębień terenu, o płytkim poziomie wód gruntowych. Na torfowiskach rozwinęła się prawie wyłącznie roślinność zielna oraz mchy. Są to przede wszystkim turzyce i mchy brunatne, niekiedy również takie gatunki jak: welnianka wąskolistna, groszek błotny, bobrek trójlistny i dziewięciornik błotny. Nieliczne występujące drzewa to olcha i brzoza.

Torfowiska przejściowe i wysokie powstają w wyniku dalszych procesów rozwojowych torfowisk niskich. Na torfowiskach przejściowych występuje rzadka roślinność drzewiasta – olcha czarna, sosna pospolita, brzoza i wierzba, natomiast na torfowiskach wysokich panuje wyłącznie sosna, najczęściej karłowata o bardzo małych przyrostach rocznych.

Wśród roślinności obydwu typów torfowiska na czoło wysuwają się torfowce, a z innych gatunków należy wymienić: turzyce, welniankę pochwową, żurawinę błotną i siedmiopalecznik błotny.

29 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

Na obszarze opracowania występują również *łąki potorfowe*. Łąki potorfowe należą do obszarów ubogich pod względem występujących tu gatunków traw i turzyc oraz ich wartości ekonomicznej. Zostały one jednak sztucznie wzbogacone przez wprowadzenie szlachetnych gatunków traw oraz zabiegi gospodarcze i racjonalną eksploatację.

Stan wybranych elementów środowiska przyrodniczego³⁰

Stan głównych elementów środowiska przyrodniczego w Gminie, poza czystością wód rzeki Wierzycy, jest zadowalający. Na terenie gminy nie jest zlokalizowany żaden zakład, który wpisany byłby na listę krajową lub wojewódzką zakładów najbardziej szkodliwych dla środowiska.³¹ Szczegółowe warunki stanu środowiska przedstawione są poniżej.

Wody powierzchniowe³¹

W 2002 roku, w ramach monitoringu regionalnego, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku skontrolował stan czystości 30 rzek województwa pomorskiego, w tym rzeki **Wierzycy** przepływającej przez teren gminy Starogard Gdański. Zakres badań obejmował zestaw ponad 40 wskaźników fizyko-chemicznych, określających m.in. zawartość substancji organicznych, mineralnych, biogennych, metali i substancji specyficznych oraz trzy wskaźniki biologiczne określające zawartość bakterii coli typu feralnego, chlorofilu „a” i skład organizmów planktonowych. gminy lub w jej bliskim sąsiedztwie

Badania wykazały, że wody Wierzycy były wysoko natlenione, odznaczały się na ogół niską zawartością substancji rozpuszczonych, metali, azotu oraz jego form amonowej i azotanowej. Poziom substancji organicznych kwalifikował je do II klasy. O ich gorszej jakości decydowały najczęściej związki fosforu i azotyny. Kwalifikowały one wody w większości punktów kontrolnych do III klasy czystości. Na przestrzeni lat stan czystości wód Wierzycy uległ znaczącej poprawie, zarówno pod względem fizyko-chemicznym, jak i sanitarnym. Obniżenie koncentracji substancji biogennej (związki azotu i fosforu) w połączeniu ze zmianą klasyfikacji wód stwierdzono zwłaszcza w dolnym odcinku rzeki, od Starogardu Gdańskiego do ujścia. Wody rzeki **Węgiernicy** pod względem fizyko-chemicznym odznaczały się jakością III-klasową, podobnie stan sanitarny wód Węgiernicy odpowiadał III klasie czystości. Pod względem hydrobiologicznym jakość wód odpowiadała II klasie, poziom chlorofilu „a” był na ogół niski – od 70% do 100% wyników mieściło się w I klasie czystości.

W ostatnim dziesięcioleciu, wśród jezior znajdujących się na obszarze gminy Starogard Gdański, tylko **jeziro Sumińskie** objęte było badaniami stanu czystości wód. W tym samym roku Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku prowadził także badania wód **jeziora Godziszewskiego**, które znajduje się wprawdzie poza granicami analizowanej gminy, ale trzy stanowiska kontrolne na ciekach wpływających do tego zbiornika znajdowały się w obrębie gminy.

Na podstawie przeprowadzonych w 1999 roku badań, wody jeziora Sumińskiego zakwalifikowano do III klasy czystości. Ich stan sanitarny był bardzo dobry w całym zbiorniku i odpowiadał I klasie. Na podstawie badań stanu czystości wód **jeziora Godziszewskiego**, zbiornik ten zaliczono do II klasy czystości, jednak jakość jego wód była zróżnicowana. Najlepszą jakość stwierdzono w rejonie odpływu, najgorszą w części centralnej – III klasa. Stan sanitarny odpowiadał I klasie w całym zbiorniku. Wody zasilające zbiornik, w tym wody cieków spływających z obszaru gminy (z okolic miejscowości Siwiałka i Trzcińsk) były dobrej jakości.

Państwowy Terenowy Inspektor Sanitarny w Starogardzie Gdańskim prowadzi regularne, coroczne badania wód kilku jezior znajdujących się na obszarze gminy Starogard Gdański (m.in. jezioro Sumińskie, Płaczewo, Siwiałka). W roku 2003 udostępniono wszystkie badane jeziora do organizowania kąpielisk.

Powietrze atmosferyczne³¹

Na obszarze gminy brak jest stałej sieci monitoringu zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego, z której wyniki jednoznacznie dokumentowałyby aktualny stan czystości atmosfery w gminie. Najbliższa stacja monitoringowa WSSE znajduje się w mieście Starogardzie Gdańskim, ale wyniki stanu czystości powietrza rejestrowane w mieście nie mogą być reprezentatywne dla obszaru gminy.

30 Raporty o stanie środowiska województwa gdańskiego w 1993, 1994, 1995, 1996, 1997 roku WIOŚ, PIOŚ, Gdańsk

31 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

W 2001 roku Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku przeprowadził szeroko zakrojony monitoring dwutlenku siarki i dwutlenku azotu metodami pasywnymi na terenie wszystkich powiatów województwa pomorskiego. Zakres pomiarów obejmował średniodobowe i średniookresowe stężenia: dwutlenku azotu, dwutlenku siarki, pyłu zawieszonego, tlenku węgla. Na terenie gminy nie znalazło się żadne stanowisko pomiarowe, natomiast w powiecie starogardzkim, w pobliżu granic gminy było ich kilka: w mieście Starogardzie (4 punkty), w Zblewie, Lubichowie, Skórczu i Skarszewach. Stężenia dwutlenku siarki na wszystkich stanowiskach kontrolnych w powiecie nie przekroczyły 20% wartości dopuszczalnych, natomiast stężenia dwutlenku azotu - 40% wartości dopuszczalnych (nawet w mieście Starogardzie). Z rozkładu wyników należy sądzić, iż podobna sytuacja jest na obszarze gminy Starogard Gdański, gdzie nie występują istotne źródła zanieczyszczeń powietrza. Głównymi, lokalnymi źródłami zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego na terenie gminy są głównie paleniska indywidualnej i wielorodzinnej zabudowy mieszkaniowej oraz zanieczyszczenia komunikacyjne.

Nowe dane zostały pozyskane przy okazji sporządzania **Programu ochrony powietrza dla strefy kwidzyńsko-tczewskiej**³². W ramach programu prowadzony był cykl pomiarów i analiz zebranych w dokumentacji pn. „Dokumentacja do programu ochrony powietrza dla strefy kwidzyńsko-tczewskiej w województwie pomorskim w zakresie stężenia pyłu zawieszonego PM₁₀, SO₂ i benzo[a]pirenu”³³, opracowana przez Biuro Studiów i Pomiarów Proekologicznych „Ekometria” Sp. z o.o, która stała się podstawą dla ustaleń ww. programu.

Program został przyjęty Uchwałą Nr 832/XXXV/09 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 25 maja 2009 roku w sprawie określenia programu ochrony powietrza dla strefy kwidzyńsko-tczewskiej.

Główne wnioski wynikające z programu wskazują, że na obszarze Gminy Starogard Gdański nie występują poważniejsze przekroczenia badanych stężeń pyłów i substancji. Nigdzie na obszarze gminy nie został przekroczony dopuszczalny poziom SO₂ dla okresów uśredniania wyników pomiarów wynoszących 24 godziny oraz rok kalendarzowy. Również brak przypadków przekroczenia poziomu benzo[a]pirenu dla okresów uśredniania wyników pomiarów wynoszących 24 godziny oraz rok kalendarzowy. Nie są również przekroczone dopuszczalne poziomy pyłu zawieszonego PM₁₀ o okresie uśredniania wyników pomiarów – rok kalendarzowy.

Jedynie w roku 2007 odnotowano przekroczenia dopuszczalne poziomy pyłu zawieszonego PM₁₀ o okresie uśredniania wyników pomiarów – 24 godziny. Miało to miejsce na fragmentach obrębów Okole, Janowo, Dąbrówka, Zabno, Rywałd i Kokoszkowy, położonych przy samej granicy z Miastem Starogard Gdański. Przekroczone zostały wartości dopuszczalne w wysokości 50 µg/m³, ale w niektórych miejscach, np. w obrębach Janowo i Szpęgawsk, przy samej granicy z miastem, przekroczony został poziom 60 µg/m³, a w Janowie na terach najbliższych przylegających do miasta przekroczono nawet poziom 65 µg/m³.

Wszystkie koncentracje stężeń pyłów i badanych substancji dla strefy mają miejsce wokół największych miast – w rejonie Gminy Starogard Gdański jest Miasto Starogard. W większości przypadków poziom pyłu zawieszonego PM₁₀, SO₂ i benzo[a]pirenu ma charakter napływowy (zazwyczaj w granicach 60 % - 80 %, rzadziej 40 % - 60 %). Z lokalnych źródeł największymi emitorami, są rolnictwo (emisja powierzchniowa) i drogi (emitory liniowe). Wyraźnie wyższe stężenia pyłu zawieszonego PM₁₀, SO₂ oraz benzo[a]pirenu występują wzdłuż dróg: DK nr 22 oraz DW nr 222 i 229. Ponieważ pomiary prowadzone były przed rokiem 2008 brak danych, jak wzrósł poziom zanieczyszczeń wzdłuż oddanej do użytku autostrady A1 – ta zmiana istotnie dezaktualizuje opis istniejącego stanu atmosfery w roku 2010.

Wnioski wynikające z raportu są następujące: chociaż większość zanieczyszczeń pochodzi z obszaru miasta, a w drugim rzędzie z dróg, jedynym efektywnym sposobem na lokalne obniżenie stężeń pyłów i substancji toksycznych jest ograniczenie emisji pochodzących z ogrzewania domów mieszkalnych oraz z zakładów przemysłowych zlokalizowanych głównie w zabudowie dawnych wielkoobszarowych gospodarstw rolnych. W mniejszym stopniu możliwa jest ingerencja w emisje pochodzenia rolniczego.

Program, będący aktem prawa miejscowego narzuca realizację szeregu działań na obszarze strefy. Najistotniejsze działania są zlokalizowane głównie na obszarze Miast Tczew i Starogard Gdański, gdzie występuje główna koncentracja emitorów zanieczyszczeń. Dla całego obszaru strefy Program określa listę działań długoterminowych zmierzających do ograniczenia zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM₁₀ i SO₂ oraz dotrzymania poziomu docelowego dla benzo[a]pirenu obejmujących następujące zagadnienia:

- a) ograniczanie emisji powierzchniowej (niskiej, rozproszonej emisji komunalno – bytowej i technologicznej);
- b) ograniczanie emisji liniowej (komunikacyjnej);
- c) ograniczanie emisji z istotnych źródeł punktowych – energetyczne spalanie paliw;

32 [ProgrOchrPowKwidzTczew]

33 [DokProgrOchrPowKwidzTczew]

- d) ograniczanie emisji z istotnych źródeł punktowych – źródła technologiczne;
- e) edukacja ekologiczna i reklama,
- f) planowanie przestrzenne.

Ograniczenie emisji zanieczyszczeń z energetycznego spalania paliw obejmuje dla samej gminy dotyczy głównie indywidualnych źródeł ogrzewania w zabudowie mieszkaniowej jednorodzinnej. Wskazany przez Program narzędziem działań na obszarze gmin wiejskich jest planowanie przestrzenne. Zaleca się, aby w polityce przestrzennej i poprzez zapisy planów miejscowych stymulować zmianę technologii ogrzewania na źródła niskoemisyjne, wyznaczać obszary zielni tworzących strefy absorbujące zanieczyszczenia powietrza oraz przenosić działalność gospodarczą generującą zanieczyszczenia poza centra miejscowości.

Klimat akustyczny³⁴

Na obszarze gminy głównym czynnikiem pogarszania się klimatu akustycznego jest ruch samochodowy związany z istniejącym rozwojem motoryzacji. Do obszarów, na których okresowo występują przekroczenia dopuszczalnych norm hałasu należą główne drogi tranzytowe, które przebiegają przez teren gminy, tj. droga krajowa Nr 22 i droga wojewódzka Nr 222. Przekroczenia wzdłuż tych dróg mogą wynosić nawet 15 dB od dopuszczalnych natężeń. Odrębnym źródłem hałasu jest autostrada A1, jednak w tym przypadku już od etapu przygotowania inwestycji uwzględniano, zarówno przy wyborze przebiegu oraz poprzez urządzenia ograniczające te oddziaływania (ekrany akustyczne) minimalizację uciążliwości tej inwestycji na otoczenie. Lokalnymi źródłami emisji hałasu mogą być także drobne zakłady usługowe i rzemieślnicze. Przekroczenia występują rzadko, ale stają się wyjątkowo uciążliwe dla przyległych terenów, które cechują się niskim tłem akustycznym.

Zagrożenie erozją²⁹

Problem erozji gleb, która przyspieszana przez działalność człowieka powoduje modyfikację bio-fizyko-chemicznych właściwości gleby w kierunku niekorzystnym dla rolnictwa, często pomijany jest jako nieistotny i nie dostrzegane są skutki tych zmian. Na terenie gminy Starogard Gdański erozją wodną powierzchnią zagrożonych jest 9% ogólnej powierzchni użytków rolnych, natomiast erozją wietrzną prawie 15% tych użytków.

System środowiska naturalnego i jego ochrona

Koncepcja systemu przyrodniczego w polityce przestrzennej gminy

Rozwój zrównoważony (trwały – sustainable development) jest możliwy wówczas, gdy procesy przekształceń zagospodarowania uwzględnia zachowanie w nie pogorszonym stanie środowiska naturalnego i wartości przyrodniczych. Jednym z warunków zapewnienia trwałości tych elementów jest traktowanie systemu przyrodniczego jako spójnej całości. Można to osiągnąć poprzez zapewnienie ciągłości powiązań pomiędzy poszczególnymi ekosystemami, z uwzględnieniem ich skali, wartości przyrodniczej i znaczenia dla funkcjonowania całości środowiska. Z jednej strony, służą temu formy ochrony przyrody, określone w ustawie o ochronie przyrody^{16]}. Narzucają one konkretne zakazy i nakazy w zakresie użytkowania terenów i wymogi co do traktowania elementów środowiska znajdujących się w zasięgu tych form. Z drugiej strony służy temu polityka przestrzenna, która uzupełnia system ustawowych form ochrony przyrody o działania w jej otoczeniu, tak aby formy ochrony nie tworzyły izolowanych enklaw.

Przed sformułowaniem praktycznych kierunków rozwoju zagospodarowania, określających ustalenia i rekomendacje dotyczące ochrony przyrody, należy skonstruować model, opisujący wzajemne zależności sfery działalności społeczno-gospodarczej oraz sfery stabilnego funkcjonowania elementów środowiska naturalnego. Model ten został zasygnalizowany w punkcie „System osadniczy i system przyrodniczy” na stronie 51. Zgodnie z nim spójność systemu przyrodniczego zostanie osiągnięta poprzez wyznaczenie obszarów węzłowych dla środowiska naturalnego oraz ich wzajemnych powiązań. Obszary węzłowe, nazywane **płatami ekologicznymi**, muszą mieć odpowiednią skalę i wagę, tak aby zapewniały trwałość budowanej osnowy. Powiązania będą realizowane za pośrednictwem wyznaczonych korytarzy ekologicznych, dla których polityka przestrzenna gmina ustali kierunki gwarantujące ich trwałą drożność.

34 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

Naturalne predyspozycje dla zaliczenia do płatów ekologicznych mają: duże kompleksy leśne, zespoły dużych jezior, tereny podmokłe oraz tereny o skomplikowanej rzeźbie terenu – wszystkie te obszary, które są nieatrakcyjne dla osadnictwa oraz mało przydatne dla rolnictwa. Te warunki spowodowały, że w ich granicach zachowała się największa bioróżnorodność oraz ekosystemy, które wykazują najmniejszy stopień przekształcenia przez człowieka. Obszarami węzłowymi również mogą być, w pewnych ograniczonych uwarunkowaniach duże kompleksy rolne – opłacalność produkcji rolnej może w tym przypadku hamować procesy osadnicze i inwestycyjne, czy wręcz urbanizację. Płaty ekologiczne tworzą więc zrab przestrzeni otwartych tak istotną dla ładu przestrzennego w gminie. Z punktu widzenia formalnego płaty ekologiczne są wzmacniane formami ochrony przyrody o wyższej lub najwyższej randze lub o określonej specjalizacji. W przypadku Gminy Starogard Gdański, zespoły przyrodnicze-krajobrazowe, obszary Natura 2000 zaliczone do tzw. Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk (SOO), zwanych też niekiedy obszarami siedliskowymi.

Powiązania natomiast winny być realizowane poprzez wykorzystanie elementów środowiska, które z natury rzeczy mają charakter liniowy: doliny rzeczne, określone formy polodowcowe rzeźby terenu: rynny glacialne, które tworzą ciągi jezior rynnowych połączonych ciekami wodnymi, ozy, wały morenowe, teoretycznie też pradoliny, choć tych ostatnich brak w Gminie. Wzdłuż tych form należy kształtować korytarze ekologiczne, które mają zapewnić swobodę wędrówek zwierząt, dogodne warunki dla przelotów ptaków, naturalne pasy rozprzestrzeniania się roślinności. Zagospodarowanie antropogeniczne w korytarzach powinno być więc ograniczone lub powinno przyjmować nieciągły charakter, umożliwiając „przenikalność” dla zwierząt i roślin. Dla korytarzy ekologicznych są adresowane takie formy ochrony przyrody jak obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000 zaliczone do tzw. Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO), nazywane też „ptasimi”.

Na obszarze gminy jest wyznaczonych szereg form ochrony przyrody, które wpisują się w ten model, a które zostaną omówione w dalszej części uwarunkowań środowiskowych. Jednak same ustawowe formy ochrony są niewystarczające, aby zapewnić spójność tego systemu. Dlatego dotychczasowa polityka przestrzenna gminy, w obowiązującym od 2005 roku studium wyznaczyła szeroki i kompletny system płatów i korytarzy ekologicznych zapewniający ciągłość powiązań obszarów cennych przyrodniczo. Uwzględnia on również koncepcję powiązań systemu ekologicznego określonego dla poziomu województwa w planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego, która wyznacza korytarze regionalne (w Gminie jest nim Dolina Wierzycy) i rekomendują korytarze subregionalne, „domykające” tę sieć (korytarz ciągnący się wzdłuż zachodniej granicy Gminy, od Doliny Wierzycy wzdłuż Jeziora Godziszewskiego) na północny wschód ku Dolinie Wisły.

Rozmieszczenie cennych przyrodniczo obszarów i obiektów tworzących sieć ekologiczną

Zgodnie z powyższym modelem zostały wyodrębnione dwie grupy makrostruktur: obszarowo-węzłowa i liniowa.

Obszary węzłowe (płaty ekologiczne)

- 1) Kompleksy leśne:
 - 1.1) Lasy Szpęgawskie, od Trzcińska do Owidza, okalający enklawę Ciecholew,
 - 1.2) kompleks lasów pomiędzy rzeką Węgiermucą a Wierzycą, na północ od Lipinek Szlacheckich,
 - 1.3) kompleks leśny wokół Kręgu, zaczynający się na północy na prawym brzegu Wierzycy, i ciągnący się do miejscowości Stary Las,
- 2) wysoczyzny utworzone przez morenę denną, tworzą trzy kompleksy:
 - 2.1) na północ od Starogardu: obręb Kokoszkowy, Linowiec, Janin, Trzcińsk
 - 2.2) na południe od Starogardu: kompleks tworzony przez zachodnią część obrębu Jabłowo, obręb Dąbrówka, południowy fragment obrębu Koteże oraz wschodnią część obrębu Sumin,
 - 2.3) Wzgórza Sucumińskie – obszar pofałdowanej wysoczyzny w okolicy wsi Sucumin,

Powiązania obszarów węzłowych

- 1) Pasma rzek i dolin rzecznych i jeziornych
 - 1.1) Dolina Wierzycy
 - 1.2) Dolina Styny

- 1.3) Dolina Piesienicy
- 1.4) Dolina Węgiernicy
- 2) Ozy
 - 2.1) ozy: Oz Kolincki (Kolincz),
- 3) Rynny polodowcowe (podlodowcowe – subglacjalne),
 - 3.1) rynna Rywałdzka – pasmo rzeki Szpęgawy i jezior Szpęgawskich,
 - 3.2) rynna Rokocińska – pasmo jezior Sumińskiego i Rokocińskiego
 - 3.3) rynna Jeziora Kochanka

Ponadlokalne i gminne powiązania ekologiczne

Kształtowanie systemu ochrony przyrody jest oparte na powyższej sieci ekologicznej. Płaty ekologiczne stanowią w pierwszym rzędzie wyżej wymienione kompleksy leśne, będące w zdecydowanej większości własnością Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych. To gwarantuje dobrą ochronę i stabilność tych elementów środowiska. Wzmocnienia wymagają jedynie działania ochrony gatunkowej zwierząt, które zapewniają formy Natura 2000. Dotychczasowa polityka przestrzenna ukształtowała również system powiązań wzdłuż elementów liniowych systemu przyrodniczego. Są to korytarze ekologiczne, zarówno rangi regionalnej, subregionalnej, jak i lokalnej:

- 1) Regionalny korytarz ekologiczny: Korytarz Doliny Wierzycy;
- 2) Subregionalny korytarz ekologiczny: łączący Dolinę Wierzycy z Żuławami w rejonie Pszczółek (bez nazwy) – lokalny łącznik ekologiczny obejmujący kompleks leśny (Las Szpęgawski) znajdujący się na północny-wschód od granic administracyjnych miasta Starogard;
- 3) Lokalne korytarze ekologiczne:
 - 3.1) Korytarz Doliny Piesienicy,
 - 3.2) Korytarz Rynny Rokocińskiej
 - 3.3) Korytarz Doliny Styny.
 - 3.4) Korytarz Doliny Węgiernicy.

Stabilność wyżej opisanej sieci ekologicznej wspierają ustawowe formy ochrony przyrody, jest to obszar chronionego krajobrazu oraz obszary systemu Natura 2000.

Formy ochrony przyrody

Obecnie system ochrony przyrody w granicach Gminy wykorzystuje 3 formy określone w ustawie o ochronie przyrody^{16]} stanowiące łącznie 4 obszary i 2 pomniki przyrody:

- 1. Obszary Chronionego Krajobrazu,
 - 1. **Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Wierzycy** – obejmujący północno-zachodni fragment gminy z doliną rzeki Wierzycy - powyżej miejscowości Kręski Młyn oraz rozległym kompleksem leśnym należącym do Nadleśnictwa Starogard Gdański – obręb Mestwinowo. Powierzchnia całego OChK Doliny Wierzycy wynosi 10 784 ha. Uchwała Nr 1161/XLVII/10 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 28 kwietnia 2010 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu w województwie pomorskim (Dz.Urz. Woj. Pomorskie-go Nr 80 Poz. 1455).
 - 2. **Obszar Chronionego Krajobrazu Borów Tucholskich** – obejmujący południowo-zachodni fragment gminy z jeziorem Sumińskim i otaczającym go terenem. Powierzchnia całkowita OChK Borów Tucholskich 65 780 ha. Uchwała Nr 1161/XLVII/10 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 28 kwietnia 2010 r. w

Obszary chronionego krajobrazu zgodnie z ustawą o ochronie przyrody zapewniają ciągłość ekologiczną systemu obszarów naturalnych, tworząc łączniki pomiędzy wyższymi formami ochrony, takimi jak Parki Narodowe i Krajobrazowe. Aby zapewnić efektywność tej formy ochrony, zgodnie z uchwałą Nr 1161/XLVII/10 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 28 kwietnia 2010 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu w województwie pomorskim obszary chronionego krajobrazu, polityka przestrzenna winna zapewnić szereg warunków dla prowadzenia działań ochronnych. Z punktu widzenia struktury przestrzennej najistotniejsze są działania wymienione dla poszczególnych ekosystemów:

(1) dla ekosystemów leśnych w § 2:

- w pkt 1) utrzymanie spójności przestrzennej i trwałości ekosystemów leśnych poprzez ograniczanie ich fragmentacji, zwłaszcza wzdłuż korytarzy ekologicznych rangi ponadregionalnej i regionalnej oraz przeznaczania na cele nieleśne, oraz niedopuszczanie do przeeksploatowania ich zasobów;
- w pkt 2) zwiększanie istniejącego stopnia pokrycia terenów drzewostanami, sprzyjanie tworzeniu zwartych kompleksów leśnych o racjonalnej granicy polno-leśnej, wprowadzanie zalesień w szczególności na takich terenach, gdzie z przyrodniczego i ekonomicznego punktu widzenia jest to możliwe np. korytarze ekologiczne
- w pkt 6) podejmowanie działań w celu ustabilizowania stosunków wodnych, w szczególności na siedliskach wilgotnych i bagiennych, (tj. w borach i brzezinach bagiennych, olsach i łęgach) przez budowę obiektów małej retencji, zgodnie z programami małej retencji województwa pomorskiego;
- w pkt 11) wykorzystanie lasów dla celów rekreacyjno-krajoznawczych i edukacyjnych winno odbywać się w oparciu o wyznaczone szlaki turystyczne (zintegrowane i komplementarne ze szlakami turystycznymi, o których mowa w planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego) oraz istniejące i nowe ścieżki edukacyjno-przyrodnicze wyposażone w elementy infrastruktury turystycznej i edukacyjnej zharmonizowanej z otoczeniem;

(2) dla ekosystemów nieleśnych w § 3:

- w pkt 1) przeciwdziałanie sukcesji zarastających łąk i pastwisk oraz torfowisk bagien i innych podmokłości, poprzez koszenie lub wypas, a także mechaniczne usuwanie samosiewów drzew i krzewów na terenach otwartych, z możliwością pozostawiania kęp drzew i krzewów jako elementów zwiększania różnorodności biologicznej;
- w pkt 2) zachowanie śródpolnych torfowisk, bagien i innych podmokłości oraz oczek wodnych;
- w pkt 9) ochrona zieleni wiejskiej oraz kształtowanie zróżnicowanego krajobrazu rolniczego przez ochronę istniejących oraz formowanie nowych zadrzewień śródpolnych i przydrożnych;
- w pkt 12) eksploatacja surowców mineralnych przede wszystkim na obszarach objętych obecnie wydobywaniem, jeśli brak przeciwwskazań środowiskowych i podejmowanie wydobywania na nowych terenach tylko w sytuacjach gdzie przeciwwskazania środowiskowe nie przeważają opłacalności ekonomicznej, wynikającej z oceny oddziaływania na środowisko;
- w pkt 14) utrzymywanie i w razie konieczności odtwarzanie lokalnych i regionalnych, nieleśnych korytarzy ekologicznych;

(3) dla ekosystemów wodnych w § 4:

- w pkt 1) zachowanie i ochrona ekosystemów wód powierzchniowych (naturalnych i sztucznych, płynących i stojących, w tym starorzeczy) wraz z pasem roślinności okalającej;
- w pkt 2) utrzymanie i odtwarzanie drożności biologicznej rzek jako elementów korytarzy ekologicznych poprzez zaniechanie budowy nowych piętrzeń dla celów energetycznych oraz poprzez budowę urządzeń umożliwiających wędrówkę organizmów wodnych w miejscach istniejących przegrod;
- w pkt 3) tworzenie stref buforowych wokół zbiorników wodnych w postaci pasów zadrzewień i zakrzewień oraz trwałych użytków zielonych, celem ograniczenia spływu substancji biogennych i zwiększenia bioróżnorodności biologicznej;
- w pkt 4) prowadzenie prac regulacyjnych rzek tylko w zakresie niezbędnym dla rzeczywistej ochrony przeciwpowodziowej, zaleca się utrzymanie i odtwarzanie meandrów na wybranych odcinkach cieków;

- w pkt 5) zachowanie i wspomaganie naturalnego przepływu wód na obszarach międzywala; zaleca się stopniowe przywracanie naturalnych procesów kształtowania i sukcesji starorzeczy poprzez naturalne wyłewy;
- w pkt 6) zwiększanie małej retencji wodnej w ramach programu małej retencji, przy czym zbiorniki takie winny równocześnie wzbogacać różnorodność biologiczną terenu, uwzględniając starorzecza i lokalne obniżenia terenu; w miarę możliwości technicznych i finansowych zaleca się odtwarzanie funkcji obszarów źródłiskowych i innych siedlisk hydrogenicznych o dużych zdolnościach retencyjnych;
- w pkt 7) ograniczanie intensywności zagospodarowania stref przybrzeżnych, zwłaszcza na skarpach rzecznych i jeziornych, w celu zachowania ciągów krajobrazowych oraz ochrony samych skarp przed ruchami masowymi ziemi;
- w pkt 8) ochrona zlewni bezpośredniej jezior - w szczególności jezior lobeliowych - przed zainwestowaniem i użytkowaniem powodującym nasilenie procesów eutrofizacji;
- w pkt 14) zachowanie i ewentualnie odtwarzanie korytarzy ekologicznych opartych o ekosystemy wodne celem zachowania dróg migracji gatunków związanych z wodą.

2. Obszary Natura 2000

Obszary Natura 2000 są to obszary specjalnej ochrony ptaków, specjalne obszary ochrony siedlisk lub obszary mające znaczenie dla Wspólnoty, tworzone w celu ochrony populacji dziko występujących ptaków lub siedlisk przyrodniczych lub gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty.

1. **Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk (SOO) Dolina Wierzyca PLH220094** – obejmuje północno-zachodni fragment gminy Starogard Gdański w dolinie rzeki Wierzyca o długości około 21 km. **Dnia 19 maja 2014 r. ukazało się Zarządzenie RDOŚ W Gdańsku z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Wierzyca PLH220094.**

Obszar obejmuje dolinę Wierzyca, o długości ok. 21 km, na odcinku między jazem w Czarnocińskich Piecach a mostem drogowym w Starogardzie Gdańskim. Koryto na tym odcinku ma szerokość do kilkunastu metrów, głęboko wcinając się w otaczający teren tworząc wyraźne jary i wąwozy. W odcinkach basenowych doliny występują m.in. torfowiska (w tym - zasadowe) i szuwarowe łąki, w odcinku przełomowym - pasy łęgu nad ciekami oraz dobrze wykształcone fitocenozy grądu subatlantyckiego na stromych zboczach.

Przedmiotami ochrony na terenie obszaru są:

a) typy siedlisk wymienione w Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG:

- 3150 Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nymphaeion*, *Potamion*
- 3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników *Ranuncion fluitantis*.
- 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*).
- 6430 Ziołorośla górskie (*Adenostylion alliariae*) i ziołorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*).
- 6510 Nizowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*).
- 7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzeria-Caricetea*).
- 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk.
- 9160 Grąd subatlantycki (*Stellario-Carpinetum*).
- 9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*).
- 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion*).
- 91F0 Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (*Ficario-Ulmetum*).

b) ryby wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG:

- 1163 *Cottus gobio* głowacz białobłęty.
- 2503 *Barbus peloponnesius* brzanka.

c) rośliny wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG:

- 1437 Thesium ebracteatum leniec bezpodkwiatowy.

Dla **Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk (SOO) Dolina Wierzycy PLH220094** Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku wydał Zarządzenie z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Wierzycy PLH220094. (Dz. Urz. Woj. Pom. z dnia 19.05.2014 r. poz. 1919).

W Zarządzeniu zidentyfikowano istniejące i potencjalne zagrożenia dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i ich siedlisk będących przedmiotem ochrony, określono cele działań ochronnych, działania ochronne ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie i obszarów ich wdrażania oraz wskazania do zmian w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. W Zarządzeniu nie określono wskazań do zmian w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Starogard Gdański.

Dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk będących przedmiotami ochrony obszaru Natura 2000 PLH220094 zidentyfikowano następujące istniejące i potencjalne zagrożenia:

- rozproszone zanieczyszczenie wód powierzchniowych z powodu działalności związanej z rolnictwem i leśnictwem.
- zanieczyszczenie wód powierzchniowych z innych źródeł rozproszonych - ścieki komunalne.
- inne zanieczyszczenie wód powierzchniowych ze źródeł punktowych
- tereny zamieszkane - na terenie zlewni Wierzycy znajdują się zabudowania miejskie oraz tereny zabudowy rozproszonej co powoduje zanieczyszczenie rzeki ściekami;
- parkingi samochodowe i miejsca postojowe w sąsiedztwie koryt rzek - mogą powodować wzrost antropopresji, zaśmiecanie, spływy substancji ropopochodnych do koryt rzek.
- użytkowanie zasobów biologicznych inne niż rolnictwo i leśnictwo, np. gospodarka rybacka prowadzona bez uwzględnienia wymogów ochrony siedliska może prowadzić do pogorszenia stanu ochrony siedliska gatunku.
- wydobywanie piasku i żwiru (także pozyskiwanie kruszywa z koryt rzek) – może spowodować zmiany chemizmu wody, zmiany przepływu wody w rzekach.
- pozbywanie się odpadów z gospodarstw domowych /obiektów rekreacyjnych, zaśmiecanie, zaśmiecanie związane z wędkarstwem.
- wydeptywanie - użytkowania turystyczne związane z bliskością zabudowań w przypadku części płatów siedliska, w przypadku nasilenia intensywności może powodować zniszczenie roślinności runa leśnego /siedliska
- ścieżki, szlaki piesze, szlaki rowerowe – może prowadzić do niszczenia runa leśnego.
- spływy kajakowe – mogą powodować zaburzanie i niszczenie siedlisk (otarcia dnem, uderzenia wiosłami o dno, wydeptywanie) oraz niepokojenie i płoszenie.
- regulowanie koryt rzecznych i zmiana ich przebiegu – może prowadzić do bezpośredniego zniszczenia płatów siedliska, do zniszczenia siedliska gatunku, może zahamować naturalne wylewy rzek, które kształtują ekosystemy łęgów.
- modyfikowanie funkcjonowania wód – budowa nowych projektów hydroenergetycznych, jazów piętrzących.
- usuwanie osadów z dna rzeki może przyczynić się do zniszczenia siedliska.
- zasypywanie terenu, melioracje i osuszanie – odwadnianie, prowadzi do przerwania/zahamowania procesów torfotwórczych, zmiany składu gatunkowego roślinności, degradacji siedliska.
- zalewanie - doprowadzenie do stagnowania wody w płatach siedliska powoduje jego olsowienie (nie dotyczy naturalnych procesów wylewów rzek).
- zmiana składu gatunkowego, sukcesja, ewolucja biotyczna - istniejący podrost drzew i krzewów prowadzi do ocienienia warstwy mszystej i zaniku gatunków światłolubnych, zarastanie krzewami i drzewami płatu murawy ksenotonicznej stanowiącej siedlisko gatunku może spowodować zanik gatunku;
- zalesianie terenów otwartych – gatunek światłolubny, zalesienie może prowadzić do zmiany warunków siedliskowych gatunku i w konsekwencji zaniku gatunku leńca i jego siedliska.
- konkurencja innych gatunków – w przypadku nadmiernego zacienienia w związku z konkurencją innych gatunków roślin zielnych może dojść do zaniku gatunku leńca i jego siedliska.
- gospodarka leśna prowadzona bez uwzględnienia wymogów ochronnych siedliska przyrodniczego.

• obce gatunki inwazyjne – prowadzenie zarybnień obcymi gatunkami może prowadzić do wypierania gatunku z jego siedlisk.

Obszar jest powiązany na poziomie regionalnym lub krajowym z następującymi formami ochrony przyrody: OChK Doliny Wierzycy (obszary częściowo pokrywają się), OChK Borów Tucholskich (obszary częściowo się pokrywają).

2. **Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk (SOO) Grądy nad Jeziorami Zduńskim i Szpęgawskim PLH220067** – obejmuje północny fragment gminy Starogard Gdański. Wyznaczony obszar zajmuje powierzchnię 174,33 ha.

Obszar obejmuje zbocza rynny szpęgawsko - rywałdzkiej, o zróżnicowanym nachyleniu oraz fragmenty falistej wierzchołki morenowej z dolinami kilku niedużych cieków, uchodzących do Jez. Zduńskiego oraz kilka małych, zabagnionych zagłębień wytopiskowych. Obszar ma kształt pasa (o zróżnicowanej szerokości) otaczającego bezpośrednio całe Jez. Zduńskie oraz dużą część zachodniego i wschodniego obrzeża Jez. Szpęgawskiego Północnego.

Przedmiotem ochrony na terenie obszaru są:

a) typy siedlisk wymienione w Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG :

- 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (Arrhenatherion elatioris).
- 9130 Żyzne buczyny (Dentario glandulosae-Fagenion, Galio odorati- Fagenion)
- 9160 Grąd subatlantycki (Stellario-Carpinetum).
- 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion).

b) gatunki objęte art. 4 Dyrektywy 2009/147/WE i gatunki wymienione w załączniku do Dyrektywy 92/43/EWG

- A229 zimorodek *Alcedo atthis*.

Istniejące i potencjalne zagrożenia dla obszaru Natura 2000:

- infrastruktura sportowa i rekreacyjna.
- urbanizacja, budownictwo mieszkaniowe i handlowe.
- leśnictwo – gospodarka leśna prowadzona bez uwzględnienia wymogów ochrony siedliska przyrodniczego.
- użytkowanie zasobów biologicznych inne niż rolnictwo i leśnictwo.
- rolnictwo – uprawa, zarzucenie pasterstwa brak wypasu.
- wydeptywanie, nadmierne użytkowanie.
- ścieżki, szlaki piesze, szlaki rowerowe

3. Listę form ochrony zamykają **pomniki przyrody** (numery wg rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody)³⁵

- 362 – drzewo - sosna pospolita, obwód pnia 3,95 m, lokalizacja - Sumin, przy szkole podstawowej, data powołania - 16.12. 1978r.
- 436 – grupa drzew - 5 dębów szypułkowych o wymiarach: 6,20, 510, 4,40, 4,20, 4,00 m, lokalizacja - Leśnictwo Szpęgawskie, oddział 130d, na skarpie wzdłuż wschodniego brzegu Jeziora Szpęgawskiego (źródło: materiały Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody oraz Program Ochrony Przyrody Nadleśnictwa Starogard, BULiGL, Oddział w Gdyni, 2000r.), data powołania – 17.12.1984r.

Na obszarze Gminy założono powstanie 11 użytków ekologicznych. Ich rozmieszczenie ukazuje rysunek studium. Jednocześnie brak tutaj parków krajobrazowych oraz obszarów Natura 2000 zaliczanych do Obszarów Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO). Z kolei istnieją zamierzenia w zakresie rozwoju form ochrony – obejmują one utworzenie Zespołu Przyrodniczo - Krajobrazowego „Jezioro Zduńskie”.

Na mocy przepisów ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych chronione są grunty leśne, grunty rolne klas od I do III. Nie jest to ochrona bezwzględna, w określonych ustawą przypadkach może zostać wyrażona zgoda na zmianę przeznaczenie przez właściwego Ministra.

35 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTEKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

Uwarunkowania historyczne zagospodarowania obszaru Gminy

Historyczne cechy położenia Gminy

Historyczny rozwój osadnictwa na terenie współczesnej Gminy Starogard Gdański ma silny związek z Miastem Starogard Gdański, stanowiącym od zarania czasów historycznych centrum tego obszaru. Istnienie tego ośrodka, pierwotnie, jako grodu, elementu systemu obronnego, później ośrodka miejskiego, wpłynęło na charakterystyczne ukształtowanie osadnictwa w gminie, odmiennie od innych obszarów, typowo rolniczych, oddalonych od silnych centrów administracyjno-miejskich.

Wg danych archeologicznych zasiedlenie rejonu Starogardu sięga neolitu (4500 – 1800 lat p.n.e.). W obszarze dzisiejszego miasta już wówczas położona była osada. Epokę brązu na tych terenach reprezentuje kultura łużycka – dla większości obszarów Polski jest to okres 1500 – 400 p.n.e. Jednak na Pomorzu od ok. 700 p.n.e. rozwija się odmienna kultura, zwana pomorską lub młodszą wschodniopomorską, czasami traktowana, jako wariant kultury łużyckiej. Kultura ta w VI – IV wieku p.n.e. ekspanduje na południe i ostatecznie wypełnia znaczną część terenów objętych pierwotnie przez kulturę łużycką.

Na ziemiach polskich epoka żelaza wiąże się z rozpowszechnieniem się kultury lateńskiej. Wiązana jest ona z osadnictwem celtyckim pojawiającym się od IV w. p.n.e., które jednak przyjmowało formę enklaw i raczej nigdy nie wypełniło jednorodnie całego obszaru. Być może ostatecznie doszło do wymieszania się napływających Celtów (zwanych w źródłach rzymskich Galami) z miejscową ludnością kultury pomorskiej. Celtowie odpowiadają za ogromny skok cywilizacyjny tych ziem, wprowadzając zaawansowane jak na owe czasy techniki wytopu żelaza (z rud bagiennych), umiejętność eksploatacji soli z solanek, produkcji ceramiki z wykorzystaniem koła garncarskiego. Narzędzia żelazne (okute radło), żarna obrotowe zwiększyły plony rolne i ułatwiły produkcję żywności. Trudno stwierdzić, czy obszar gminy był przedmiotem jakichś incydentów osadniczych Celtów. Ale nie można wykluczyć tych kontaktów, gdyż stwierdzone faktorie celtyckie znajdowały się w odległości zaledwie 100 – 150 km, w rejonie dzisiejszego Torunia i Inowrocławia, gdzie istnieją stanowiska archeologiczne związane z eksploatacją kujawskich solanek. Sól w dobie dominacji gospodarki rolnej, opartej na produkcji roślinnej była bardzo ważnym i cenionym towarem.

W tzw. okresie wpływów rzymskich (I – V w. n.e.) terytorium Pomorza Wschodniego znalazło się na szlaku wędrówek jednego z plemion germańskich zmierzających na południe i południowy-wschód Europy. Byli to Goci i Gepidzi, którzy przybyli ze Skandynawii i stopniowo przemieszczali się na ziemie Cesarstwa Rzymskiego (Gepidzi) oraz w kierunku Morza Czarnego (Goci), aby ostatecznie założyć na parę wieków swe siedziby na Krymie (Królestwo Gotów). Śladem po tej wędrówce są zabytki tzw. kultury wielbarskiej, obejmujące m.in. kamienne kręgi znajdujące się w kilku miejscach na Pomorzu – m.in. w Węsiorach oraz oddalonych o zaledwie 40 km od Starogardu Gdańskiego Odrach koło Karsina. Trudno powiedzieć, czy przybysze ci zdominowali etnicznie obszar Pomorza, czy też przebywali tu incydentalnie, częściowo opuszczając te tereny, a częściowo asymilując się z ludnością reprezentującą starsze kultury.

W tym czasie jakiś wpływ na osadnictwo mógł wywierać przebieg szlaku bursztynowego. Uważa się, że jego główna trasa przebiegała doliną Wisły, ale niewielka odległość od tej rzeki pozwala przypuszczać, że jakieś jego odnogi w pewnych okresach mogły również dotykać ziemi starogardzkiej.

Osadnictwo słowiańskie zaczyna się pojawiać w w n.e. Początkowo Słowianie reprezentują mniej zaawansowaną kulturę materialną: prymitywniejsza ceramika, metalurgia i rolnictwo wyłącznie oparte na gospodarce żarowej (łazowej). Ale wykazują szybkie tempo samoorganizacji, uwidaczniającej się w rozwijającym się systemie grodowym, który jest charakterystyczny dla słowiańskiego osadnictwa tego czasu oraz wielką dynamikę demograficzną, skutkującą migracjami, które sięgają znacznej części Europy. Słowiańska ludność Pomorza tworzy plemienne organizacje, łącznie określane mianem Pomorzan, z których wywodzą się współcześni Kaszubi.

Z tego pierwotnego wczesnośredniowiecznego okresu osadnictwa słowiańskiego, organizującego się wokół centrów grodowych, zapewne pochodzi Starogard, na co wskazuje jego nazwa. Znaczenie tego ośrodka stale rośnie, zarówno w strukturze państwa Piastów, jak i później w ramach księstwa pomorskiego. W XII wieku Starogard ma status grodu kasztelańskiego. W 1198 Starogard, określony jako *Castrum Starigrod* (zamek Starigrod), zostaje nadany przez księcia pomorskiego Grzymisława³⁶, zakonowi rycerskiemu Joannitów³⁷. W XIII w. Starogard Gdański po raz pierwszy uzyskuje prawa miejskie z nadania księcia pomorskiego Świętopełka Wielkiego. Później nadanie praw miejskich na prawie chełmińskim zostało ponowione przez Krzyżaków 1348 r., którzy odkupili miasto od Joannitów ok. 1305 r.

Charakter etniczny i kultura regionalna

Przynależność państwowa ulegała wielokrotnie zmianie. Ma to wpływ na nakładanie się na siebie kolejnych warstw cywilizacyjnych, przy jednoczesnej ciągłości etniczno-kulturowej.

Pierwotnie było to terytorium plemienne w ramach pomorskiej grupy językowej. Mieszkańcy Pomorza stanowią przodków współczesnych Kaszubów. Ta część Pomorza stosunkowo wcześniej i dosyć trwale włączona została do wczesnośredniowiecznego państwa Piastów. Chrześcijaństwo dociera tu razem ze chrztem Mieszka I lub wkrótce po tym. W ten sposób znajduje się w strefie wpływów religii chrześcijańskiej z całą jej kulturą i cywilizacją. Stopniowo chrześcijaństwo oraz kościół katolicki wrasta w lokalną społeczność, kształtując jej rozwój kulturalny, społeczny a nawet gospodarczy. Te wpływy poświadczają relacje z pobytu Św. Wojciecha, w drodze na misję do Prusów, jak również fundacje klasztorów, kościołów parafialnych i siedzib hierarchów kościelnych.

W okresie rozbicia dzielnicowego Pomorze uzyskało status odrębnego księstwa, potem przez krótki czas będąc częścią efemerycznego królestwa polskiego Przemysła II (testament Mestwina II). Po 1308 roku Starogard znajduje się w granicach państwa krzyżackiego i razem z resztą Pomorza, tworzącego tzw. Prusy Królewskie zostaje inkorporowany do korony polskiej. Ten stan trwa do 1772 roku, kiedy w wyniku rozbiorów, Starogard w granicach Prus Wschodnich wcielony zostaje do Królestwa Prus, stanowiących trzon utworzonego w 1871 roku Cesarstwa Niemieckiego. Do Polski ziemia starogardzka powraca w styczniu/lutym 1920 roku, na mocy postanowień traktatu wersalskiego z 1919 roku. Od tego czasu jej udziałem są wszystkie koleje losu dwudziestowiecznej historii polskiej.

Gmina położona jest w regionie etniczno-kulturowym Kociewia, posiadającym własny zespół gwar, tworzący wyodrębniony etnolekt kociewski, o cechach łączących pierwiastki pomorskie (kaszubskie) oraz polskie (wielkopolskie, kujawskie). Razem z miastem Starogard, które uważane jest za stolicę Kociewia, stanowi ona centrum rolniczej, północno-wschodniej części Kociewia, w odróżnieniu od południowo-zachodniej, którą wypełniają w znacznej części bory Tucholskie.

Rozwój sieci osadniczej

Sieć osadniczą na przestrzeni historii tworzyła kombinacja czynników naturalnych i antropogenicznych. Naturalne wiązały się z ukształtowaniem geograficznym terenu, jakością gleb, siecią rzeczną i innym i czynnikami hydrograficznymi, rozmieszczeniem i typem lasów. Czynniki pochodzenia ludzkiego obejmowały przekształcenia środowiska naturalnego – np.: karczowanie lasów, pośrednio przyspieszającą erozję gleb, zmiany stanu zasobów wodnych, regulację rzek, irygację i inne ingerencje w stosunki wodne, budowę przepraw przez rzeki, eksploatację kopalni.

36 Status książęcy władcy pomorskiego o imieniu Grzymisław może budzić wątpliwości – mógł on być wielkorządcą Pomorza, władającym z nadania księcia Krakowskiego, władcy tzw. dzielnicy senioralnej, któremu podlegało Pomorze Gdańskie na mocy testamentu Bolesława Krzywoustego. Taki stan rzeczy mógł się utrzymywać do początku XIII wieku. Bezdyskusyjnym księciem Pomorza jest Świętopełk Wielki, który po zajęciach w Gąsawie zrywa zależność od książąt polskich, stając się samodzielnym władcą.

37 Potrzebne źródło

Czynniki o charakterze materialnym wzmacniane są czynnikami politycznymi i administracyjnymi. Pierwotna administracja książęca oparta była o kasztelanie (np. gród kasztelański Starogard), w których rozmieszczone były załogi wchodzące w skład drużyny książęcej. Z czasem, wskutek ustalenia się dziedziczności kasztelanów, ten system ulega feudalizacji. Dlatego później rolę kasztelanów przejmują powoływani starostowie. Zespoły starostw, a także ukształtowanie się sądownictwa ziemskiego (szlacheckie sądy ziemskie), stymulują rozwój powiatów. Powiaty przyjęły też pewne funkcje skarbowe (pobór podatku łanowego). W XVI wieku starostwo starogardzkie liczyło 5 osad i wchodziło, razem z 9 innymi, w skład powiatu tczewskiego, największego w ówczesnym województwie pomorskim.

Pomimo, że Starogard Gdański w okresie przedrozbiorowym nie był siedzibą powiatu, a starostwo nie pociągało za sobą poważnych kompetencji administracyjnych, gdyż nie miało statusu starostwa grodowego, miasto to odgrywało ważną rolę polityczną w ówczesnym województwie pomorskim (największym spośród trzech województw Prus Królewskich). Od końca XVI wieku w mieście tym odbywały się sejmiki ogólnowojevodzkie – pośredni etap wyłaniania przedstawicielstwa poselskiego po sejmikach ziemskich, które odbywały się w poszczególnych powiatach. Z kolei istotną rolę w sądownictwie odgrywały sąsiednie Skarszewy, w których siedzibę miał sąd grodzki dla województwa pomorskiego. Powstanie tych instytucji tworzyło zróżnicowaną drabinę rang ośrodków. Podobnie, ale w mniejszym zasięgu oddziałują nadania rycerskie lub zakonne.

W miarę rozwoju systemu osadniczego rozwija się też organizacja kościelna. Tworzy ona sieć ośrodków, które schodzą do poziomu parafii. Cennych informacji na ten temat dostarcza opracowanie Mariana Biskupa i Andrzeja Tomczaka pt. *Mapy województwa pomorskiego w drugiej połowie XVI w.*³⁸ Najstarsze z nich, oprócz parafii Św. Mateusza w Mieście Starogard, to parafie: w Kokoszkowach, Jabłowie, Dąbrówce, Klonówce oraz Linowcu, gdzie parafia wraz z kościołem parafialnym istniała przed połową XVI wieku. Kościoły parafialne wraz z plebaniami integrują ośrodki wiejskie, podnosząc ich rangę, ustalając hierarchię węzłów sieci osadniczej. Parafia w Suminie pochodzi z późniejszego okresu.

Sieć parafialna w XVI wieku daje też istotną informację o procesie rozwoju osadnictwa. Zgodnie z wnioskami zawartymi w opracowaniu Biskupa i Tomczaka, im starsze parafie tym więcej osad im podlega. Parafie jednowioskowe zlokalizowane były bowiem, na terenach późniejszego osadnictwa, jako skutek wydzielenia nowej jednostki administracyjnej dla wsi, która powstała w większej odległości od pierwotnego centrum osadniczego.

Historyczne czynniki kształtujące rozmieszczenie osadnictwa i sposób zagospodarowania

Osadnictwo rolnicze na terenach Pomorza wiązało się z karczowaniem lasów, gdyż w warunkach geograficzno-klimatycznych tych ziem las był najszerzej występującym naturalnym ekosystemem przed przybyciem człowieka. Rolnictwo początkowo oparte było na gospodarce żarowej, która wiązała się z czasowym przemieszczaniem się osad. Wynikało to z cyklu prymitywnej produkcji rolnej, nie znającej technik płodozmianu i nawożenia. Polegała ona na tym, że grupa osadników karczowała fragment pierwotnego lasu i wypalała pozostałości po karczunku, a następnie użytkowała pozyskane grunty orne aż do czasu wyjałowienia. Gdy plony spadały, porzucała ten obszar i rozpoczynała cykl karczowania i eksploatacji w innym miejscu. Osadnictwo stabilizuje się dopiero w czasie, gdy ludność miejscowa nabywa umiejętność stosowania technik, początkowo prymitywnego, później bardziej zaawansowanego płodozmianu i nawożenia. W pierwotnym okresie techniki te wiązały się z gospodarką opartą na dwupolówce, a później na bardziej wydajnej trójpółowce. Utrwalenie zagospodarowania terenów rolnych, skutkuje zaprzestaniem przemieszczania się ludności i skłania do wyboru miejsca osiedlenia w centrach najlepszych gleb. Pozostałe obszary, o słabszych glebach pozostawały lasami.

Takie pierwotne osadnictwo mogło mieć zarówno charakter zagród samotniczych, jak i tworzyć osady wiejskie, które miały przewagę nad osadnictwem rozproszonym ze względu na bezpieczeństwo, obronność i lepsze możliwości kooperacji. Na terenie Pomorza są to wsie słowiańskie, charakteryzujące się takimi układami ruralistycznymi jak okolnica lub wieś placowa (owalnica), a także ulicówka mała lub wielodrożnica (układy małe, nieregularne).³⁹

Początkowo więc tereny miejscowości wraz ze związanymi z nimi gruntami ornymi stanowiły enklawy oddzielone od siebie rozległymi puszciami. W miarę jak wzrasta liczba ludności we wsiach następuje poszerzanie terenów rolnych przez karczowanie przyległych lasów. Mogło się to odbywać bez przesiedlenia ludności, a więc osada rozwijała się o kolejne zagrody kontynuując układ przestrzenny wsi, a nowe grunty rolne uzupełniały w sposób ciągły istniejący areal. Mogło to się wiązać z budową nowych gospodarstw na obrzeżach istniejącej enklawy, tak aby zapewnić lepszy dostęp do nowokarczowanych pól, w ten sposób tworzyły się nowe gospodarstwa samotnicze lub przysiółki, nazywane też, w zależności od regionu koloniami, wysiółkami, pustkami. Drugim sposobem było poszukiwanie miejsca na lokalizację nowych osad, poprzez utworzenie nowych enklaw. We wczesnym ustroju plemiennie-rodowym, ludność tego typu decyzje mogła podejmować w sposób nieskrępowany i taka zapewne jest geneza kolejnych osad wczesnosłowiańskich. W okresie feudalnym tego typu decyzje podejmował władca (książę) lub jego lennicy jeżeli otrzymali taki przywilej. W ówczesnych warunkach cała ziemia była własnością księcia – posiadłości rycerskie, miejskie, a nawet kościelne, przynajmniej

38 [Biskup, Tomczak 1955]

39 [Masik_2010]

do XV wieku, były przedmiotem nadeń lennych, które były pewną formą prawa użytkowania połączoną z przywilejami oraz zobowiązaniami. Formę tę nie do końca można utożsamiać z własnością we współczesnym rozumieniu. Dlatego też w okresie późnego średniowiecza (mniej więcej od XII wieku) nowe osadnictwo przyjmuje charakter zorganizowanej kolonizacji. W tym okresie nowe enklawy są tworzone w sposób „planowy” z parcelacją gruntów wg określonych schematów, zapewniających określone nadziały dla każdego z osadników, ze szczególną, uprzywilejowaną pozycją dla zasadźcy (wójta). Efektem tego procesu są wsie powstałe w układach łańcuchówki (rzadko występującej na Pomorzu), ulicówki lub owalnicy (układy duże, regularne)⁴⁰. Dominującą trójpółwkę odzwierciedlał niwowy układ pól.

Kolejnym etapem kształtowania się struktury przestrzennej osadnictwa było formowanie się gospodarki rolnej opartej na folwarkach, którego apogeum przypada na wiek XVI. Proces ten wiązał się z rosnącym od XV wieku popytem na zboże, związanym z rosnącym eksportem tych produktów na zachód Europy (w związku z rozwojem miast w zachodniej Europie, w szczególności w Niderlandach, Lotaryngii, Anglii oraz zmianą profilu produkcji rolnictwa w tych krajach, rośnie popyt na zboża importowane z Europy Środkowej). Już w tym momencie można mówić o własności szlacheckiej, odrębnej od własności królewskiej. Emancypacja szlachty, ukształtowanie się „narodu szlacheckiego” z prawami i przywilejami, umożliwiły również jej ofensywę ekonomiczną. Skutkiem tych procesów było przeprowadzenie ponownej parcelacji w wielu majątkach ziemskich, zarówno dobrach rycerskich (szlacheckich), kościelnych jak i królewskich, zmierzającej do zwiększenia produkcji zbóż, przy jednoczesnym większym udziale zboża uzyskiwanego przez ziemianina, który mógł nim sam dysponować. Dlatego w dopiero w tym okresie można mówić o zmianie statusu władania majątków ziemskich, które pomimo wielu relikwów feudalnych, mogą być już wtedy traktowane jako własność ziemian. Śladem po tych procesach są wsie folwarczne, położone w ścisłym otoczeniu dworu, oraz wsie w układzie szeregowym lub rzędownym (najczęściej wsie królewskie), z regularnym, pasmowym lub rzędowo-pasmowym układem pól.⁴⁰

Poszerzanie enklaw rolniczych oraz tworzenie nowych na terenach o dobrych glebach, doprowadziło stopniowo do ich łączenia w większe kompleksy i zanikania puszczy. Ostatecznie tereny lasów utrzymały się na najsłabszych glebach, których karczunku nie uzasadniał nawet głód ziemi.

Biorąc pod uwagę powyższe informacje i analizy, można usystematyzować czynniki kształtujące sieć osadniczą w następujący sposób:⁴¹

1) względy geograficzne w kontekście rozwoju rolnictwa

- a) przydatność terenów dla rolnictwa: jakość gleb, ukształtowanie terenu, dostępność i jakość pastwisk.
- b) dostęp do wody

Ukształtowanie terenu oraz jakość gleb miało kluczowe znaczenie zarówno w okresie prymitywnego rolnictwa, jak i w czasach bardziej zaawansowanych technik agrarnych. Efektywność rolnictwa żarowego (łazowego), kiedy nie znano metod przywracania i poprawy żyzności gleb (ugorowanie, płodozmian, nawożenie) zależało wyłącznie od jakości gleb. Ale również w późniejszym okresie lepsze gleby ułatwiały osiąganie większych plonów przy porównywalnym nakładzie pracy. Dlatego obszary o dobrych predyspozycjach rolniczych, gdy nie występują inne czynniki hamujące, wykazują się szybszym rozwojem demograficznym, zarówno na skutek przyrostu naturalnego jak i migracji i w efekcie charakteryzują się również wyższą gęstością zaludnienia.

2) występowanie kopalin i innych surowców istotnych dla budownictwa, gospodarki lub cennych ze względu na wartość handlową (żwir, glina, skały, różne minerały, drewno, inne produkty leśne: smoła, dziegieć, potaż) ,

3) względy geograficzne w kontekście dostępności i obronności:

- a) komunikacja
 - lądowa
 - (i) bariery komunikacyjne jeziora, rzeki, rozlewiska rzek, bagna, łęgi;
 - (ii) suche i płaskie ciągi terenu sprzyjające tworzeniu się szlaków transportowych,
 - (iii) przejścia w barierach komunikacyjnych, naturalne i sztuczne, pozwalające na kontrolowanie ruchu na szlakach (brody, groble, przesmyki między zbiornikami wodnymi, przełęcze, przesieki, mosty).
 - wodna - szlaki wodne.
 - (i) spławne rzeki,
 - (ii) rozległe lub powiązane ze spławnymi rzekami jeziora.

40 [Masik_2010]

41 [Szymaska_GeogrOs_2009]

W przypadku dostępności w okresach wczesnego osadnictwa, szczególnie w średniowieczu, gdy wojny miały charakter permanentny, gdy państwa nie były w stanie zapewnić stałej i pewnej ochrony wszystkich granic i obszarów te same cechy dostępności odpowiadały za przeciwstawne czynniki rozwoju. Z jednej strony zbytnia dostępność zwiększała zagrożenie najazdu, z drugiej brak dostępności tworzyło warunki izolacji i autarkii. Sztuka lokacji najważniejszych ośrodków osadniczych, pełniących również węzły systemu obronnego opierała się na wyborze miejsc, które leżały na szlakach komunikacyjnych (najlepiej na ich skrzyżowaniach), ale w miejscach, w których przekraczały one trudne do obejścia bariery naturalne, ograniczające dostępność do tego terenu. Takie warunki powodowały kanalizowanie jak w lejku ruchu lądowego, gdzie łatwo było go kontrolować.

- 4) Czynniki o charakterze politycznym i administracyjnym: rozstrzygnięcia lokalizacyjne – lokacja miast, lokalizacja centrów administracyjnych (państwowych, organizacji kościelnej), fundacje klasztorów, nadania ziem rycerstwu,
- 5) Czynniki o charakterze gospodarczym: nadanie przywilejów i praw (prawo składu, przywilej drogi, prawo wyszynku), lokalizacja komór celnych.

Powyższe warunki, godzące rozmaite wymagania, spełnia położenie miasta Starogard, zlokalizowanego na dogodnej przeprawie na rzece Wierzycy, na skrzyżowaniu dwóch historycznych szlaków, w centrum najżyźniejszego kompleksu gleb (przewaga gleb II i III klasy), z dogodnym dostępem do wody.

Wokół miasta, a wcześniej grodu, osadnictwo również rozwijało się wg tego schematu. Na najlepszych glebach, w sąsiedztwie cieków wodnych lub jezior rozmieszczone są najstarsze ośrodki wiejskie:

- 1) Kokoszkowy – duży kompleks gleb III klasy, w sąsiedztwie obszaru źródłowego rzeki Styny; położenie na szlaku Gdańsk – Starogard, parafia z XIV wieku,
- 2) Klonówka – rozległe kompleksy gleb III i IV klasy w sąsiedztwie rzeki Wierzycy, parafia z XIV wieku
- 3) Szpęgawsk – wielkie kompleksy gleb III, a miejscami II klasy nad Jez. Szpęgawskim, z którego wypływa rzeka Szpęgawa, na szlaku Tczew – Starogard, kościół istniał tu do XVI wieku,
- 4) Jabłowo – na skraju największego kompleksu dobrych gleb (III klasa) rozciągającego się od Starogardu, przez Janowo do Jabłowa, nad Jeziorem, parafia z XIV wieku
- 5) Dąbrówka – kompleks gleb III i IV klasy, w centrum którego położona wieś – 1,5 km od jeziora Płaczewskiego, parafia z XIV/XV wieku.

W powyższych ośrodkach usytuowane są również najstarsze parafie. Podobnie lokalizowało się późniejsze osadnictwo wypełniające pustki pomiędzy pierwotnymi enklawami osadnictwa: Rywałd (rozległe kompleksy gleb III i IV klasy w sąsiedztwie Jeziora Rywałdzkiego), Rokocin, Sucumin, Nowa Wieś Rzeczna (kompleks gleb III i IV klasy położony w sąsiedztwie wsi – dostęp do rzeki Piesienicy i Wierzycy), Krąg, być może Linowiec (parafia wraz z kościołem parafialnym istniała przed połową XVI wieku⁴²) i inne.

Od powyższego wzorca odbiegają natomiast małe osady wiejskie, dzisiaj stanowiące już pełnoprawne wsie, które stanowią już efekt późniejszej kolonizacji, w okresie wypełnienia terenów najwyżej predysponowanych. Lokalizowały się one na dużo słabszych glebach. Mogło to się wiązać z jednej strony z głodem ziemi, a z drugiej z lepszą techniką rolniczą, używającą już w pełni wykształconej trójpólówki z zaawansowanym płodozmianem i nawożeniem pól, umożliwiającą wykorzystanie gorszych gleb. Wsie te nie osiągnęły nigdy dużych rozmiarów, co również może oznaczać, że gorsze warunki glebowe były kompensowane większym arealem gospodarstw. Temu wzorcowi odpowiadają: Lipinki Szlacheckie, a być może również Janin, Stary Las (enklawa leśna), Okole (enklawa leśna).

Osiągnięcie w miarę wysokiego poziomu gospodarki rolnej, opartej na trójpólówce, a jednocześnie ukształtowanie gospodarki folwarcznej, zakończyło zasadniczy proces tworzenia się sieci osadniczej, choć nie zakończyło procesów kształtowania się przestrzeni wiejskiej, który trwa do dzisiaj. Jednak już do XVI wieku zostały lokowane wszystkie ważne wsie na terytorium dzisiejszej Gminy Starogard.

42 [Biskup, Tomczak 1955]

Zapis historyczny w postaci zabytków, układy przestrzennych i obiektów kulturowych

Archeologia⁴³

Rozpoznanie zasobów archeologicznych gminy wynika z przeprowadzonych szczegółowych badań powierzchniowych, wykopaliskowych i przypadkowych odkryć. Na terenie gminy odkryto łącznie 362 stanowiska archeologiczne 635 stanowisk archeologicznych, wśród których znajduje się 4 grodziska 5 grodzisk (stanowiska o własnej formie krajobrazowej) – w Owidzu, Ciecholewach, Siwiółce, Jabłowie i Janinie. Wiele obiektów płaskich tworzy zwarte skupisko osadnicze, np. zespoły: cmentarzysko i osada lub zespoły osad wielokulturowych. Szczególnie bogate osadniczo są tereny położone w pobliżu rzek (Wierzycy, Węgiernicy i Piesienicy), co odzwierciedla generalne tendencje osadnicze w okresach pradziejowych. Wiele śladów z okresu średniowiecza lokuje się w pobliżu starych wsi. Zarejestrowane stanowiska z terenu gminy wykazują ciągłość osadniczą od epoki kamienia do okresu średniowiecza. Dynamika zmian w procesach osadniczych i kulturowych na terenie gminy związana jest z historią całego Pomorza Wschodniego.

Cechą charakterystyczną regionu starogardzkiego są znaleziska grobów skrzynkowych, w wyposażeniu których znajdujemy popielnice twarzowe z charakterystyczną ornamentyką i cechami miejscowego garncarstwa. Niektóre obiekty archeologiczne zostały wpisane bardzo wyraźnie w krajobraz kulturowy gminy. Należą do nich przede wszystkim grodziska wczesnośredniowieczne, np.: w Jabłowie – teren grodziska zajmuje obecnie kościół i cmentarz, w Owidzu – grodzisko stanowi wyróżniające się miejsce w krajobrazie wsi.

Większość odkrytych stanowisk położona jest na terenach obecnie użytkowanych rolniczo. Zagroženiem dla nich są wszelkie prace ziemne w wyniku, których może dojść do naruszenia warstw i obiektów archeologicznych znajdujących się pod powierzchnią ziemi.

Istotnym problemem konserwatorskim jest ochrona otoczenia (panoramy) grodzisk wczesnośredniowiecznych przed nie kontrolowanymi pracami parcelacyjnymi i budowlanymi. Równie ważnym jest brak szczegółowego rozpoznania archeologicznego w północno-wschodniej części gminy. Dotychczasowy stan rozpoznania archeologicznego w poszczególnych miejscowościach – ilość stanowisk: Barchnowy – 23, Brzeźno – 5, Ciecholewy – 1, Dąbrówka – 6, Janin – 1, Jabłowo – 25, Janowo-Owidz – 27, Kokoszkowy – 4, Klonówka – 9, Koteże – 10, Kolincz – 44, Linowiec – 30, Okole-Kręski Młyn – 26, Nowa Wieś Rieczna – 33, Lipinki Szlacheckie – brak danych, Rywałd – 1, Rokocin – 32, Krag – 41, Siwiółka – 1, Sumin – 2, Sucumin – 11, Stary Las – 11, Żabno – 9, Zduny – 4, Szpegawsk – 4. Barchnowy – 23, Brzeźno – 25, Ciecholewy – 2, Dąbrówka – 7, Janin – 1, Jabłowo – 18, Janowo – 27, Owidz – 4, Kokoszkowy – 42, Klonówka – 55, Koteże – 8, Kolincz – 50, Linowiec – 33, Okole-Kręski Młyn – 27, Nowa Wieś Rieczna – 28, Lipinki Szlacheckie – 6, Rywałd – 40, Rokocin – 33, Krag – 44, Siwiółka – 13, Sumin – 4, Sucumin – 20, Stary Las – 13, Żabno – 22, Zduny – 3, Szpegawsk – 31, Trzcińsk – 2. Obecnie służby WKZ prowadzą jeszcze prace nad aktualizacją i weryfikacją zasięgów poszczególnych stref, dlatego na rysunku studium jest ukazany stan dotychczasowy, który nie zawiera wszystkich stanowisk umieszczonych w wykazie Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków Archeologicznych.

W obszarze zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Starogard Gd. dla działki nr 115/3 położonej w obrębie Klonówka występują dwie strefy ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych ujęte w zaktualizowanej ewidencji zabytków archeologicznych.

Nr rejestru	Miejscowość	Nr na planszy
022/Archeol.	Owidz	67
027/Archeol.	Siwiółka	1
057/Archeol.	Ciecholewy	32
169/Archeol.	Klonówka	45
241/Archeol.	Kokoszkowy	65
242/Archeol.	Linowiec	3
305/Archeol.	Kolincz	91
306/Archeol.	Sumin	14
362/Archeol.	Okole	57

Tabela 32: Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego na terenie gminy Starogard Gdański

43 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

Ponadto ochronie podlegają, przedstawione na rysunku studium, strefy ochrony archeologicznej, obejmujące stanowiska i zespoły osadnictwa pradziejowego lub wczesnośredniowiecznego.

Założenia ruralistyczne

Kształtowanie się układów przestrzennych wsi stanowi efekt wielowiekowych przekształceń. Część wsi należy do starego, wczesnego osadnictwa słowiańskiego. Pierwotne układy często uległy już zatarciu w toku późniejszych przesiedleń ludności. Trwalsze stały się układy powstałe w toku średniowiecznej kolonizacji wiejskiej. Przykładami takich układów jest Dąbrówka (**wpisana do wojewódzkiej ewidencji zabytków**) lub Rywałd. Głębokie zmiany w strukturze przestrzennej wsi wprowadziły procesy kształtowania się gospodarki folwarcznej. Wiązały się one ze wzrostem od końca XV w. cen na produkty rolne i sprzyjały koncentracji produkcji rolnej w wielkich majątkach ziemskich (folwarkach). Szły one w parze ze zmianą świadczenia renty feudalnej z czynszowej na odrobkową (tzw. pańszczyznę). Skutkowało to często nowym podziałem gruntów chłopskich, z jednoczesnym zmniejszeniem działek poszczególnych gospodarstw. Mogło to również mieć wpływ na układ przestrzenny zabudowy – często rozproszona zabudowa, zabudowa rzędowa była zastępowana ulicową.⁴⁴

Kolejny etap przekształceń wiąże się z kryzysem gospodarki folwarcznej – rozpoczął się on na przełomie XVII i XVIII wieku, gdy ceny produktów rolnych zaczęły spadać i trwał aż do XIX wieku, gdy na wsi, w dużych majątkach ziemskich, zaczynają się upowszechniać uprzemysłowione formy produkcji rolnej. Wiąże się to z jednej strony z rozwojem techniki, z drugiej z uwłaszczeniem chłopów – od tej pory duże majątki korzystają z najemnej siły roboczej, na podobieństwo przemysłu. W dawnych folwarkach, oprócz produkcji rolnej pojawia się również przetwórstwo rolno-spożywcze (gorzelnie, ubojnie itp.), rośnie znaczenie hodowli oraz produkcji roślin przemysłowych. W tym czasie następuje na tych terenach sterowany przez państwo pruskie proces komasacji gruntów (łączenia rozproszonej własności, często połączony z tzw. separacją, czyli podziałem dawnej własności gminnej między właścicieli).

Ostatnim etapem są przekształcenia XX-wieczne, w tym kilkukrotne reformy rolne, nacjonalizacja dużych majątków ziemskich i próba siłowej kolektywizacji. Międzywojenna reforma Poniątkowskiego, była dobrze przygotowana i zmierzała do poprawy efektywności gospodarstw rolników indywidualnych. Nowe gospodarstwa uzyskiwały pewien potencjał startowy w postaci zaczątkowej zagrody (są to tzw. poniątkówki). Niestety jej zakres, w związku ze słabością gospodarczą państwa był ograniczony. Powojenna reforma realizowana na mocy dekretu PKWN, w przeciwieństwie do tej pierwszej przyjęła skalę masową, jednak oparta na założeniach ideologicznych, a nie ekonomicznych, raczej zakonserwowała niekorzystną strukturę własności i charakter produkcji gospodarstw indywidualnych. Utworzenie Państwowych Gospodarstw Rolnych i późniejsza rabunkowa gospodarka rolna doprowadziło zarówno do dewastacji tych majątków, jak i do degradacji przestrzeni wiejskiej. Na te reformy i procesy nakładają się współczesne zjawiska utraty charakteru rolnego wielu wsi, czy to w sąsiedztwie miasta, czy też w sąsiedztwie ważnych szlaków transportowych. Tabela 33 zestawia dane o układach przestrzennych, roli wsi w organizacji kościelnej oraz sytuację kształtowania się własności ziemskiej w poszczególnych wsiach.

Opisane procesy historyczne znajdują przykłady w licznych założeniach ruralistycznych na obszarze Gminy. Są to układy przestrzenne całych wsi oraz zespoły dworsko-parkowe o wyjątkowo zachowanych planie i elementach struktury. Należą do nich⁴⁵:

- **zespoły ruralistyczne:** Owidz, Jabłowo, Dąbrówka, Sucumin, Sumin, Rokocin, Nowa Wieś Rzeczna, Krąg, Żabno, Janin, Ciecholewy, Szpęgawsk, Rywałd, Brzeźno Wielkie, Klonówka,
- **zespoły dworsko-parkowe:** w Jabłowie, w Kręgu, w Nowej Wsi Rzecznej (z folwarkiem), w Owidzu, w Rokocinie, w Suminie, w Szpęgawsku,
- **zespół dworsko-folwarczny** w Rywałdzie,
- **zespół pałacowo-folwarczny** w Sucuminie.

Parki podworskie w gminie Starogard Gdański zachowały częściowo cenne skupiska zabytkowej zieleni, jednak część z nich uległa dewastacji – zniszczenie zasobów tego typu, czy to w całości i czy tylko fragmentarycznej jest praktycznie nieodwracalne. Poniżej jest zaprezentowany przegląd ważniejszych układów tego typu:⁴⁵

- *Krąg* – obszar 2-3 ha, regularny charakter założenia, krzyżujące się osie alei, regularne czworoboki szpalerów grabowych, 300-letnie lipy.

44 [Masik 2010]

45 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

	Układ przestrzenny	Parafia / kościół	Własność dóbr	Zachowane elementy zagospodarowania folwarcznego	Udział gruntów folwarcznych / czynszowych XVI			
					grunty folwarczne		grunty czynszowe/włości arskie	
			XVI w.		[łany]	[ha]	[łany]	[ha]
Barchnowy	nieczytelny		szlachecka					
Brzeźno Wielkie	owalnica		kościelna				20	359,1
Ciecholewy	wielodrożny (centrum), rzędowy (obrzeża)		szlachecka		21,5	386,03	12	215,46
Dąbrówka	owalnica (wieś placowa)	Kościół parafialny (XIV/XV w.)	królewska				58	1041,39
Jabłowo	nieczytelny	Kościół parafialny (XIV w.)	królewska	Majątek ziemski, zespół dworsko-parkowy, zabudowa folwarczna			66	1185,03
Janin	wieś folwarczna		b.d.	Folwark				
Janowo			b.d.					
Klonówka	ulicowy (centrum)	Kościół parafialny (XIV w., poł.)	królewska	Majątek ziemski, zespół dworsko-parkowy, zabudowa folwarczna			60	1077,3
Kokoszkowy	nieczytelny	Kościół parafialny (XIV w., poł.)	królewska	Pozostałości pałacu i zabudowy folwarcznej	7	125,69	53	951,62
Kolincz	ulicowy (pierwotny)		szlachecka	Folwark			24	430,92
Koteże	ulicowy (centrum)		miejska		16	287,28	0	0
Krąg	ulicowy (centrum), rzędowy (obrzeżach)	Kościół poewangelicki (XX w., pocz.)	szlachecka		18	323,19	11,5	206,48
Linowiec	ulicowy (centrum)		królewska	Majątek ziemski, zabudowa folwarczna			50	897,75
Lipinki Szl.	rzędowy		królewska				9	161,6
Nowa Wieś Rzeczna	ulicowy (pierwotny)	Kościół filialny (do XVII w.)	królewska	Majątek ziemski, zespół dworsko-parkowy, zabudowa folwarczna			60	1077,3
Okole			b.d.					
Owidz	wieś folwarczna		szlachecka	Majątek ziemski, zespół dworsko-parkowy, zabudowa folwarczna			6	107,73
Rokocin	nieczytelny		szlachecka	Majątek ziemski, zespół dworsko-parkowy, zabudowa folwarczna	26	466,83	14	251,37
Rywałd	owalnica (wieś placowa)		królewska	Zabudowa folwarczna			45	807,98
Siwiółka	nieczytelny		b.d.					
Sucumin	nieczytelny		szlachecka	Majątek ziemski, zespół dworsko-parkowy, zabudowa folwarczna			23,75	426,43
Sumin	wielodrożny (centrum), rzędowy (obrzeża)	Kościół parafialny (XX w. - 1926/27 rok)	szlachecka	Majątek ziemski, zespół dworsko-parkowy	26	466,83	18	323,19
Stary Las			b.d.					
Szpegawsk	ulicowy (centrum)	Kościół parafialny (do XVI w.)	szlachecka	Majątek ziemski, zespół dworsko-parkowy	12	215,46	15	269,33
Trzcińsk	nieczytelny		szlachecka		4,5	80,8	26	466,83
Zduny	nieczytelny		szlachecka	Majątek ziemski, zabudowa folwarczna			21	377,06
Żabno	nieczytelny		królewska				36	646,38

Tabela 33: Układy przestrzenne wsi, lokalizacja kościołów, własność ziemska [CielatkowskaKrol_StudiumKult1999] [Biskup, Tomczak 1955].

- *Nowa Wieś Rzeczna* – ok. 6 ha, rozległe o różnorodnym charakterze założenie parkowe. Ciekawe elementy krajobrazowo – kompozycyjne, rozbiegające się osie parkowe. Szpalery starych lip, szpaler bardzo wysokich świerków, wyraźne wnętrza z dominantami na obrzeżach w postaci pojedynczych drzew. Drzewostan bardzo ciekawy, m.in. dąb strzepolistny, modrzew japoński, jawor czerwony, jesion płaczący, sosna wejmutka. W głębi park przechodzi w park leśny.*Rokocin* - ok. 4,0 ha, park o charakterze kompozycji swobodnej, aleja bukowa, dominanty parkowe na zamknięciach ciągów pieszych, ciekawe gatunki drzew. Przez park płynie strumień.
- *Szpegawsk* – 13,5 ha, rozległe założenie krajobrazowe, do pałacu wiedzie asymetryczna aleja, za pałacem swobodny park ze strumieniem, przechodzący w park leśny.
- *Klonówka* - 5,0 ha, dawniej duży park o swobodnym charakterze, położony nad Wierzycą, sporo starych drzew, ślady polany parkowej z otwarciem na zakole rzeki, krąg lipowy. Obecnie park leśny bezplanowo dosadzany klonami.
- *Jabłowo* - 3 ha, założenie zajmuje wzniesienie nad jeziorem, sporo ciekawych okazów drzew, na osi podjazdu jezioro, w głębi parku staw.

- Owidz - 4,5 ha, park naturalistyczny, tworzone wnętrza parkowe, małe stawy połączone strumieniem. Na osi dworu alejka zakomponowana w krąg.
- Sucumin - parę drzew w pobliżu pałacu, resztki aleijazdowej.
- Sumin - ok. 4 ha, park nad jeziorem, rozległe polany, wnętrza parkowe, dużo starych drzew gatunków rodzimych, park w stanie dość dobrym, przed dworem bezplanowe dosadzenia.

Oprócz parków podworskich z cennej, zabytkowej zieleni na uwagę zasługują aleje przydrożne⁴⁶, pokazane na rysunku studium. Wokół obiektów i zespołów zabytkowych występują walory krajobrazowe i ekspozycyjne, podkreślające usytuowanie ruralistycznych zespołów i obiektów zabytkowych w krajobrazie naturalnym⁴⁶. Wybrane strefy ochrony konserwatorskiej, przedpola ekspozycji i punkty widokowe o szczególnym znaczeniu wyróżniają te walory na rysunku studium.

Obiekty zabytkowe i cenne kulturowo na obszarze Gminy

W granicach administracyjnych gminy znajduje się 267 obiektów o istotnych wartościach kulturowych, z czego 24 to obiekty wpisane do rejestru zabytków a pozostałe zostały wpisane do gminnej ewidencji zabytków. Najwięcej tych obiektów posiada wieś Sumin bo aż 29, co stanowi ponad 10 % wszystkich obiektów w gminie. Ponadto do wojewódzkiej ewidencji zabytków został wpisany układ ruralistyczny wsi Dąbrówka w obrębie historycznej niwy siedliskowej, zespół dworsko-parkowy z folwarkiem w Jabłowie (obszar zespołu), zespół pałacowo-parkowy w Nowej Wsi Rzecznaj (obszar zespołu), zespół dworsko-parkowy z folwarkiem w Owidzu (obszar zespołu), zespół dworsko-parkowy w Rokocinie (obszar zespołu), zespół dworsko-parkowy z folwarkiem w Sucuminie (obszar zespołu), zespół dworsko-parkowy w Suminie (obszar zespołu), zespół dworsko-parkowy w Szpęgawsku (obszar zespołu). Obiekty te należy ująć w GEZ.

Nazwa obrębu	Miejscowość	Liczba obiektów zabytkowych	Udział wartości kulturowych
Barchnowy	Barchnowy	3	1,12%
Brzeźno Wielkie	Brzeźno Wielkie	8	3,00%
Ciecholewy	Ciecholewy	13	4,87%
Dąbrówka	Dąbrówka	6	2,25%
Jabłowo	Jabłowo	18	6,74%
Janin	Janin	11	4,12%
Janowo	Owidz	6	2,25%
Klonówka	Klonówka	20	7,49%
Kokoszkowy	Kokoszkowy	17	6,37%
Kolincz	Kolincz	15	5,62%
Koteże	Koteże	9	3,37%
Krąg	Krąg	24	8,99%
Linowiec	Linowiec	3	1,12%
Lipinki Szlacheckie	Lipinki Szlacheckie	3	1,12%
Nowa Wieś Rzecznaj	Nowa Wieś Rzecznaj	8	3,00%
Okole	Okole	1	0,37%
Rokocin	Rokocin	4	1,50%
Rywałd	Rywałd	12	4,49%
Siwiałka	Siwiałka	9	3,37%
Stary Las	Stary Las	3	1,12%
Sucumin	Sucumin	15	5,62%
Sumin	Sumin	29	10,86%
Szpęgawsk	Szpęgawsk	21	7,87%
	Zduny	5	1,87%
Trzcińsk	Trzcińsk	3	1,12%
Żabno	Żabno	1	0,37%
Suma Wynik		267	100,00%

Tabela 34: Zestawienie rozmieszczenia na obszarze gminy obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków.

46 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

Obiekty kultu religijnego stanowią znaczący element w zapisie historycznym gminy.: do najwybitniejszych i najstarszych w tej kategorii należy zaliczyć **kościół** (Dąbrówka, Jabłowo, Klonówka, Kokoszkowy, Krąg, Sumin). Ale ważne miejsce w krajobrazie kulturowym mają **kapliczki przydrożne** (Barchnowy – 2 szt., Brzeźno, Dąbrówka – 2 szt., Janin, Klonówka, Krąg, Lipinki Szlacheckie, Nowa Wieś Rzeczna, Rywałd, Sumin, Żabno) i **figury** (Kolincz). Na **zabytkowych cmentarzach** (Jabłowo, Klonówka, Sumin, Trzcińsk, Krąg oraz – przykościelnych - Kokoszkowy i Dąbrówka) występują wartościowe kulturowo grobowce i pomniki.⁴⁶

Wśród założeń i obiektów o wartościach kulturowych na uwagę zasługują **zabytkowe siedliska** o zachowanej kompozycji przestrzennej i elementach struktury. Są to w większości **poniatówki**. Do obiektów zabytkowych należą także **budynki osad leśnych** – leśniczówek (Szpęgawsk, Ciecholewy, Sumin, Rokocin, Kolincz), **obiekty dworców kolejowych** (Krąg, Szpęgawsk, Jabłowo, Nowa Wieś Rzeczna) i **szkoły** (Barchnowy, Brzeźno Wielkie, Ciecholewy, Jabłowo, Klonówka, Kolincz, Koteże, Krąg, Linowiec, Sucumin, Trzcińsk, Żabno - przedszkole) oraz **organistówki i plebanie** i.t.p. związane z funkcjonowaniem kościołów. Ponadto na terenie gminy znajdują się **zabytkowe obiekty inżynierskie** z początku XX wieku: elektrownie wodne – młyny w Rokocinie, Kolinczu i Owidzu oraz stacje transformatorowe w Klonówce, Sucuminie, Zdunach.⁴⁶

W tabeli nr 35 prezentowany jest wykaz wszystkich obiektów wpisanych do rejestru. Kompletny wykaz wszystkich obiektów zabytkowych i o wartościach kulturowych stanowi załącznik do studium.

Nazwa obrębu	Miejscowość / zespół	Nazwa obiektu	Dawny nr w rejestrze zabytków	Nr rejestru zabytków
Dąbrówka	Dąbrówka	Kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego	235/8.09.1962	320
Jabłowo	Jabłowo	kościół p.w. Świętego Wawrzyńca	236/8.09.1962	321
Janowo	Owidz	dwór	1005/25.05.1987	1167
	zespół dworsko – pałacowy	budynek mieszkalny w zespole dworu	1005/25.05.1987	
		dwa budynki gospodarcze na dziedzińcu folwarcznym	1005/25.05.1987	
		park dworski	1005/25.05.1987	
Klonówka	Klonówka	Kościół parafialny p.w. św. Katarzyny	619/21.12.1972	739
Kokoszkowy	Kokoszkowy	kościół parafialny p.w. św. Barbary	238/06.08.1962	299
Krąg	Krąg	kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP	1193/23.09.1998	1674
		ubikacja przykościelna	1193/23.09.1998	
Nowa Wieś Rzeczna	Nowa Wieś Rzeczna zespół dworsko – pałacowy	pałac	775/7.07.1982	1014
		park dworski	775/7.07.1982	
Rokocin	Rokocin zespół dworsko – pałacowy	dwór	1028/15.02.1988	1206
		park dworski	1028/15.02.1988	
Sucumin	Sucumin zespół dworsko – pałacowy	pałac	745/25.04.1977	861
		park dworski	745/25.04.1977	
Sumin	Sumin	kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela	1014/20.10.1987	1185
Szpęgawsk	Szpęgawsk zespół dworsko – pałacowy	dwór	619/21.12.1972	740
		park dworski	619/21.12.1972	
Koteże	Koteże	Spichlerz z 1867r. - obiekt wpisany do rejestru zabytków woj. Mazowieckiego – przeniesiony z Dzierżążnia, pow. Płoński	rejestr zabytków woj. Mazowieckiego nr 243/80	

Tabela 35: Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków – **stan na 2015r.**

Oprócz obiektów historycznych związanych z kształtowaniem się osadnictwa sięgającymi epok średniowiecza oraz nowożytnej, ale związanej z okresem preindustrialnym, warto również zwrócić uwagę na obiekty wywodzące się z przełomu XIX i XX wieku, odzwierciedlające okres kształtowania się nowoczesnego społeczeństwa, do których należą budynki szkolne (Kokoszkowy, Rywałd, Klonówka, Kolincz, Szpęgawsk), budynki kolejowe (Krag, Szpęgawsk, Jabłowo). Odrębną kategorią są obiekty i miejsca związane z historią najnowszą. W granicach gminy Starogard Gdański należy wymienić miejsce martyrologii związane z mordem ludności cywilnej w Lasach Szpęgawskich, w okresie II Wojny Światowej.

Brak natomiast obiektów o istotnych walorach kulturowych i dóbr kultury współczesnej, pochodzących z okresu po II Wojnie Światowej.

WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW ORAZ POZIOM I DOSTĘPNOŚĆ DO ŚWIADCZEŃ Z ZAKRESU OCHRONY ICH ZDROWIA

Jakość życia mieszkańców jest pochodną zapewnienia standardów mieszkaniowych, dostępności transportowej, obsługi systemami infrastruktury technicznej oraz wyposażenia w system usług publicznych i komercyjnych. Dodatkowo wpływ na nią mają zagadnienia dużo słabiej poddające się kwantyfikacji, takie jak stan ładu przestrzennego, dostęp do terenów zielonych, stan krajobrazu.

Ocena jakości życia stanowi złożenie wielu czynników i parametrów obiektywnych i subiektywnych:

- zamożność społeczeństwa, mierzona produktem krajowym brutto i dochodami mieszkańców
- stan finansów publicznych gminy,
- wyposażenie w usługi: oświaty, zdrowia, kultury, rekreacji
- dostęp do usług wyższego rzędu: szkolnictwa wyższego, kultury, wyspecjalizowanych usług
- rynek pracy,
- warunki mieszkaniowe
- poziom świadczeń usług komunalnych: transport, w tym transport zbiorowy, obsługa systemami infrastruktury technicznej – ich jakość i niezawodność,
- spójność przestrzenna jednostek osadniczych, ład przestrzenny, estetyka otoczenia,
- powiązania miejsc zamieszkania, pracy i usług oraz dostępność z zewnątrz do jednostek osadniczych,
- dostępność i jakość przestrzeni otwartych, jako miejsc wypoczynku i rekreacji,
- uciążliwości cywilizacyjne wywołane oddziaływaniem systemów transportowych, przemysłu, usług, zanieczyszczenie środowiska (wody, powietrza, gleby),
- stan bezpieczeństwa i potencjalne zagrożenia (patologie społeczne, bezpieczeństwo publiczne, techniczne, przeciwdziałanie stanom kryzysowym).
- poziom integracji społecznej, tożsamości wspólnoty lokalnej, budującej poczucie przynależności do społeczności o wspólnych celach i wartościach, zapewniającej poczucie bezpieczeństwa.

Warunki mieszkaniowe

Z punktu widzenia warunków mieszkaniowych sytuacja jest zróżnicowana w zależności od zasobów mieszkaniowych, w których mieszkańcy żyją. Większość zabudowy mieszkaniowej bądź to jest związana z zabudową zagrodową lub też ma charakter zabudowy jednorodzinnej. Stąd wynikają stosunkowo wysokie, przekraczające średnie krajowe i wojewódzkie wskaźniki powierzchni użytkowej lokalu mieszkalnego na osobę. Dużo niższe, zarówno pod względem standardu oraz wielkości, są zasoby mieszkaniowe w dawnych blokach mieszkalnych pracowników Państwowych Go-

spodarstw Rolnych. Przekłada się to na niższe wskaźniki mieszkaniowe w obrębach Jabłowo i Zduny, w których ten typ zabudowy jest dominujący.

W 2009 roku 14 699 obywateli gminy mieszkało w w 3 782 lokalach mieszkaniowych. Średnia wielkość mieszkania wynosiła blisko 100 m². Liczba osób na jedno mieszkanie wynosiła około 3,8 os./mieszkanie, a powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę wynosiła blisko 26 m².

Jednostka podziału administracyjnego	Liczba ludności	Mieszkania		Izby		Powierzchnia użytkowa mieszkań	
		Łącznie	Liczba osób na mieszkanie	Łącznie	Liczba izb na osobę	Łącznie	Powierzchnia użytkowa na osobę
		[liczba]	[los/mieszk.]	[liczba]	[l.izb/os.]	[m ²]	[m ² /os.]
POLSKA	38 167 329	13 302 449	2,87	49 322 611	1,29	938 474 621	24,59
województwo pomorskie	2 226 771	765 730	2,91	2 845 204	1,28	53 069 179	23,83
Podregion 42 - starogardzki	493 799	150 821	3,27	579 065	1,17	10 782 603	21,84
powiat starogardzki	124 028	37 709	3,29	149 391	1,20	2 874 167	23,17
Miasto Starogard Gdański	47 751	16 211	2,95	59 084	1,24	1 053 220	22,06
Gmina Starogard Gdański	14 699	3 782	3,89	16 888	1,15	377 043	25,65

Tabela 36: Porównanie warunków mieszkaniowych w Gminie Starogard Gdański na tle kraju, województwa, powiatu i miasta (Źródło GUS BDR rok 2009)

Rynek pracy, aktywność zawodowa mieszkańców, bezrobocie

Struktura wiekowa Gminy z punktu widzenia struktury wiekowej aktywności zawodowej jest dobra. Od 2003 roku rejestrowany jest stały wzrost udziału ludności w wieku produkcyjnym (tabela 37). Jest ona też wyższa od średniej krajowej, wojewódzkiej oraz powiatowej (tabela 38).

Lata	kobiety				mężczyźni				ogółem				
	ogółem	w wieku poprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku przedprodukcyjnym	ogółem	w wieku poprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku przedprodukcyjnym	ogółem	w wieku poprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	Udział ludności w wieku produkcyjnym	w wieku przedprodukcyjnym
2003	6 279	781	3 648	1 850	6 497	435	4 099	1 963	12 776	1 216	7 747	60,64%	3 813
2004	6 482	780	3 834	1 868	6 711	451	4 292	1 968	13 193	1 231	8 126	61,59%	3 836
2005	6 672	805	3 982	1 885	6 901	458	4 485	1 958	13 573	1 263	8 467	62,38%	3 843
2006	6 832	826	4 128	1 878	7 009	464	4 645	1 900	13 841	1 290	8 773	63,38%	3 778
2007	6 958	832	4 267	1 859	7 095	464	4 754	1 877	14 053	1 296	9 021	64,19%	3 736
2008	7 086	868	4 360	1 858	7 258	454	4 918	1 886	14 344	1 322	9 278	64,68%	3 744
2009	7 193	912	4 461	1 820	7 308	450	5 002	1 856	14 501	1 362	9 463	65,26%	3 676

Tabela 37: Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci

W roku 2009 blisko 2/3 mieszkańców gminy, znajdowało się w wieku produkcyjnym. Jednocześnie około ¼ stanowi ludność w wieku przedprodukcyjnym, co pozwala przewidywać utrzymanie się tych proporcji wieku aktywności zawodowej w przyszłości.

<i>Jednostka terytorialna</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>
POLSKA	62,9%	63,5%	64,0%	64,2%	64,4%	64,5%	64,5%
POMORSKIE	63,4%	63,9%	64,3%	64,5%	64,6%	64,6%	64,5%
Powiat starogardzki	61,2%	61,9%	62,7%	63,2%	63,6%	63,8%	64,0%
Miasto Starogard Gdański	63,1%	63,6%	64,1%	64,3%	64,2%	64,0%	63,9%
Gmina Starogard Gdański	60,6%	61,6%	62,4%	63,4%	64,2%	64,7%	65,3%

Wykres 8: Porównanie udziałów ludności w wieku produkcyjnym.

Wykres 9: Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym. Źródło: GUS BDR - 2011.

Przy wzrastającej liczbie osób w wieku produkcyjnym od 2003 roku zaznacza się tendencja spadkowa osób bezrobotnych, choć rok 2009 mógłby wskazywać na czasowe odwrócenie tej tendencji, co wynika prawdopodobnie z obniżenia koniunktury w Polsce w związku z międzynarodową sytuacją gospodarczą (tabela 38).

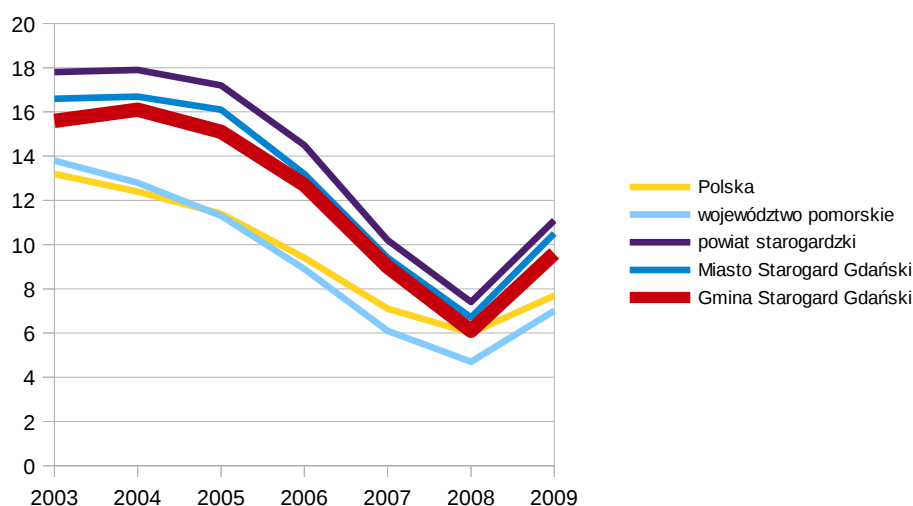
<i>Lata</i>	<i>kobiety</i>	<i>męż- czyźni</i>	<i>ogółem</i>	<i>Suma Wynik</i>
2003	589	620	1 209	2 418
2004	657	651	1 308	2 616
2005	717	561	1 278	2 556
2006	705	410	1 115	2 230
2007	554	258	812	1 624
2008	369	195	564	1 128
2009	521	386	907	1 814

Tabela 38: Bezrobotni zarejestrowani wg płci. Źródło: GUS BDR - 2011.

Takie przypuszczenie potwierdza zestawienie gminnego wskaźnika udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym z danymi ogólnopolskimi, wojewódzkimi i powiatowymi (tabela 39). Zmiany tego wskaźnika dla tych jednostek są podobnego kształtu. Wartość tego wskaźnika dla Gminy jest wyższa od średniej krajowej i wojewódzkiej, ale niższa niż dla powiatu i sąsiedniego miasta.

	Polska			województwo pomorskie			powiat starogardzki			Miasto Starogard Gdański			Gmina Starogard Gdański		
Lata	kobiety	mężczyźni	ogółem	kobiety	mężczyźni	ogółem	kobiety	mężczyźni	ogółem	kobiety	mężczyźni	ogółem	kobiety	mężczyźni	ogółem
2003	14	12,5	13,2	14,8	12,9	13,8	18,3	17,3	17,8	16,4	16,9	16,6	16,1	15,1	15,6
2004	13,3	11,5	12,4	14,1	11,6	12,8	19	17	17,9	17	16,4	16,7	17,1	15,2	16,1
2005	12,5	10,3	11,4	13,1	9,6	11,3	19,4	15,1	17,2	17,5	14,8	16,1	18	12,5	15,1
2006	11	8	9,4	11,1	6,7	8,9	18,5	10,8	14,5	16,3	10,2	13,2	17,1	8,8	12,7
2007	8,5	5,8	7,1	8,1	4,2	6,1	14	6,6	10,2	12,2	6,8	9,4	13	5,4	9
2008	7	5	6	6,1	3,5	4,7	10,1	4,9	7,4	8,5	4,9	6,7	8,5	4	6,1
2009	8,2	7,2	7,7	7,6	6,4	7	13,3	9,2	11,1	12	9,1	10,5	11,7	7,7	9,6

Tabela 39: Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Źródło: GUS BDR - 2011.

Wykres 10: Porównanie zmian wskaźnika udziału bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym dla kraju, województwa, powiatu, Miasta i Gminy. Źródło: GUS BDR - 2011.

Całości informacji na temat sytuacji zawodowej mieszkańców Gminy Starogard dopełnia charakterystyka liczby podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców. W tej klasyfikacji Gmina ustępuje zarówno średnim krajowym, wojewódzkim, jak i powiatowym. Wskaźnik ten jest również mniejszy niż w mieście. Ale wynika to przede wszystkim z wiejskiego charakteru gminy, znacznej liczby prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

Lata	POLSKA	Region północny	POMOR-SKIE	Podregion 42 - starogardzki	Powiat starogardzki	Miasto Starogard Gdański	Gmina Starogard Gdański
2002	907	895	990	727	661		
2003	938	928	1034	766	709		
2004	937	909	1017	749	710		
2005	948	920	1030	773	740		
2006	954	926	1039	798	789		
2007	967	937	1053	814	816		
2008	985	960	1084	847	854		
2009	981	954	1118	865	869	1151	769

Tabela 40: Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności. Źródło: GUS BDR - 2011.

Rejonizacja usług publicznych

Struktura zewnętrzna i wewnętrzna systemu obsługi Gminy

Społeczeństwo Gminy jest uzależnione od zestawu usług o różnym zasięgu, obejmujących zarówno usługi o charakterze publicznym, jak i niepublicznym (w tym komercyjnym). Samorząd gminy odpowiada za organizację części usług publicznych z zakresu oświaty, służby zdrowia, utrzymania infrastruktury transportowej i technicznej oraz świadczenia usług komunalnych. Tworzy on również centrum zarządzania i obsługi procedur biurokratycznych o charakterze administracyjnym, cywilnoprawnym lub gospodarczym, którym podlegają mieszkańcy gminy prowadzący działalność gospodarczą lub zaspakajający we własnym zakresie swoje życiowe potrzeby, takie jak zakładanie związków małżeńskich, zapewnienie sobie i rodzinie mieszkania, wykształcenia, źródeł utrzymania. Z drugiej strony samorząd gminny posiada system poboru danin publicznych, które finansują usługi publiczne i koszty utrzymania administracji.

Zagadnienia administracyjne oddziałujące na społeczności o szerszym zasięgu niż wspólnota gminy znajdują się w kompetencjach samorządu powiatowego, wojewódzkiego i administracji rządowej (zespolonej i niezespolonej). Dotyczą one bardziej złożonych usług publicznych, z których korzystanie nie ma charakteru powszedniego, ale jednocześnie wymaga bardziej zaawansowanego i specjalistycznego aparatu wykonawczego. Na poziomach ponadlokalnych są zlokalizowane ośrodki i podmioty zarządzania infrastrukturą, której zasięg przekracza granice gminy lub usług, których świadczenie przekracza możliwości gminy. Analogicznie usług publicznych z zakresu oświaty, służby zdrowia, utrzymania infrastruktury transportowej i technicznej

Lokalizacja podmiotów ponadlokalnych

Z punktu widzenia dostępności do instytucji obsługi, wygody i jakości usług, istotna jest właściwość miejscowa organów i związana z nią rejonizacja obszarów działania poszczególnych instytucji i podmiotów.

Administracja publiczna i agendy rządowe oraz samorządowe

Województwo pomorskie: ośrodki będące siedzibami instytucji i organów poziomu regionalnego

1° Gdańsk – około 30 instytucji:

- 1) Administracja zespolona:
 - a) Wojewoda Pomorski, Pomorski Urząd Wojewódzki,

- b) Pomorski Konserwator Zabytków.
- 2) Administracja niezespółona:
 - a) Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej W Gdańsku,
 - b) Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska,
 - c) Urząd Żegluga Śródlądowej w Gdańsku,
 - d) Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Delegatura w Gdańsku,
 - e) Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej W Gdańsku,
 - f) Izba Celna w Gdyni - Urząd Celny w Gdańsku,
- 3) Samorząd Województwa Pomorskiego i jego instytucje realizujące zadania własne i zlecone:
 - a) Sejmik Województwa Pomorskiego,
 - b) Marszałek Województwa Pomorskiego,
 - c) Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego,
 - d) Pomorski Ośrodek Ruchu Drogowego,
 - e) Agencja Rozwoju Pomorza,
 - f) Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych,
 - g) Zarząd Dróg Wojewódzkich,
 - h) Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej.
- 4) Instytucje nadzoru samorządu terytorialnego i finansowego:
 - a) Regionalna Izba Obrachunkowa,
 - b) Samorządowe Kolegium Odwoławcze SKO.
- 5) Agendy i podmioty państwowe:
 - a) Generalna Dyrekcja Dróg i Autostrad, Oddział Regionalny w Gdańsku,
 - b) Główny Urząd Statystyczny,
 - c) Stały Polubowny Sąd Konsumencki.
- 6) Wymiar sprawiedliwości:
 - a) Prokuratura Okręgowa w Gdańsku,
 - b) Sąd Okręgowy w Gdańsku, ul. Nowe Ogrody.

2° Gdynia – poniżej 5 instytucji:

- 1) Administracja zespółona:
 - a) Urząd Komunikacji Elektronicznej. Delegatura w Gdyni,
 - b) Izba Celna w Gdyni,
 - c) Urząd Celny Gdynia.

Powiat starogardzki: ośrodki będące siedzibami organów, instytucji i podmiotów poziomu subregionalnego

3° Miasto Starogard Gdański – około 25 instytucji:

- 1) Administracja zespółona:
 - a) Biura paszportowe - Pomorski Urząd Wojewódzki,
- 2) Administracja niezespółona:

- a) Urząd Skarbowy,
 - b) Urząd Celny Gdynia Posterunek Celny Starogard Gdański,
 - c) Izba Celna w Gdyni - Urząd Celny w Gdańsku - Oddział Celny,
 - d) Państwowa Inspekcja Pracy. Okręgowy Inspektorat Pracy. Oddział w Starogardzie,
 - e) Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Starogardzie Gdańskim,
 - f) Inspekcja Weterynaryjna - Powiatowy Inspektorat Weterynarii.
- 3) Samorząd Powiatowy i jego instytucje realizujące zadania własne i zlecone:
- a) Starosta Powiatu Starogardzkiego,
 - b) Rada Powiatu Starogardzkiego,
 - c) Starostwo Powiatowe w Starogardzie,
 - d) Zarząd Dróg Powiatowych w Starogardzie,
 - e) Powiatowy Urząd Pracy, Kanałowa 3,
 - f) Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej.
- 4) Wymiar sprawiedliwości:
- a) Prokuratura Rejonowa w Starogardzie Gdańskim,
 - b) Sąd Rejonowy w Starogardzie Gdańskim.
- 5) służby porządkowe i ratownicze:
- a) Komenda Powiatowa Policji,
 - b) Komenda Powiatowa Straży Pożarnej.
- 6) Państwowe instytucje finansowe i ubezpieczeniowe:
- a) Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego,
 - b) Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
 - c) Urząd Pocztowy, Gdańska 7.
- 7) Agencje i instytucje państwowe:
- a) Rejonowy Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

Gminny system obsługi oraz hierarchia ośrodków

Rozmieszczenie funkcji obsługowych w ośrodkach gminnych

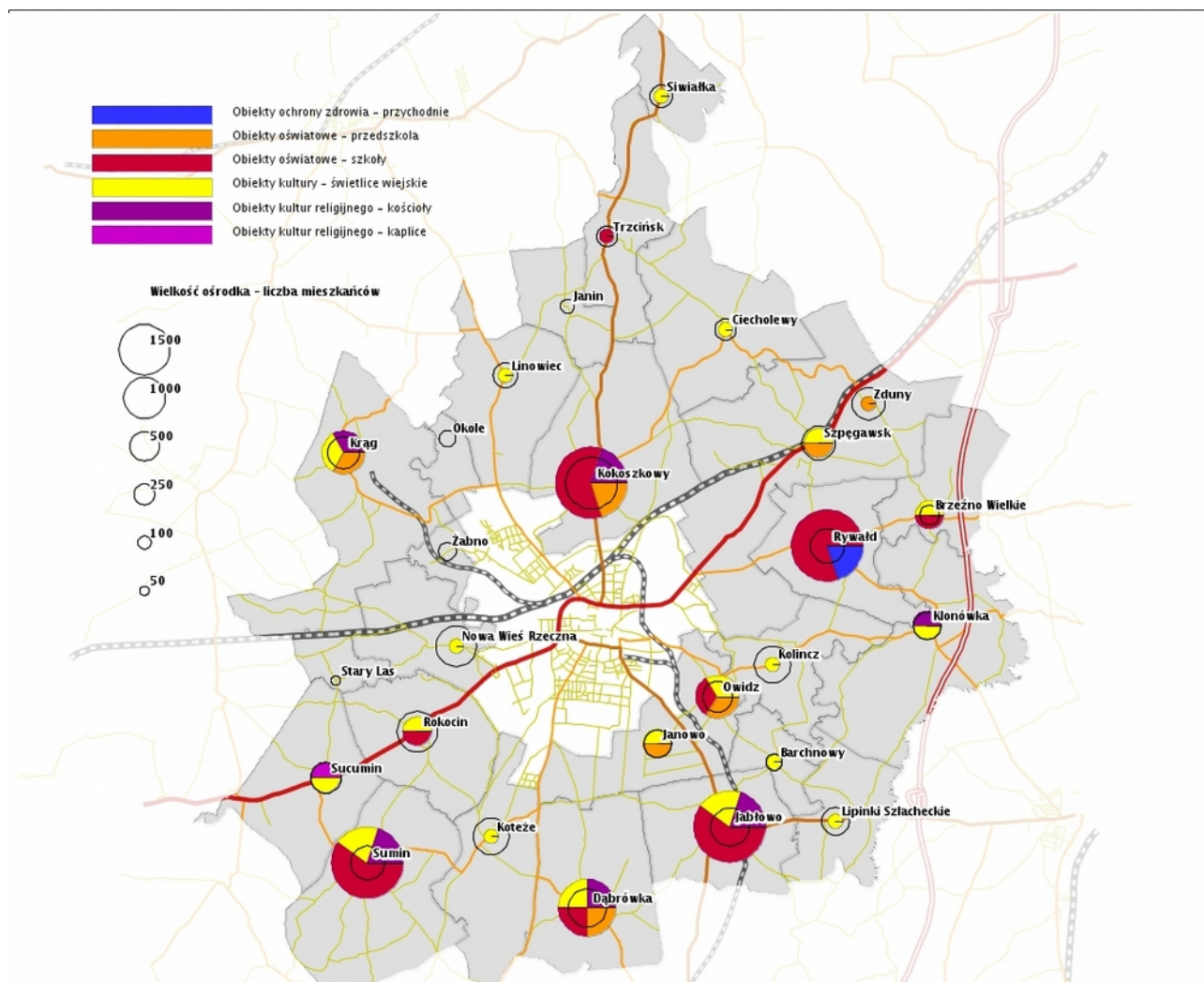
Dla jakości życia mieszkańców nie tylko istotna jest liczba oraz struktura funkcjonalna instytucji obsługujących ludność, ale również ich dyslokacja przestrzenna wpływająca na ich dostępność, zarówno w zakresie usług podstawowych (komercyjnych i publicznych), ale również dostępności do urządzeń sportu i rekreacji oraz terenów zielonych.

Samorząd gminy dysponuje szeregiem usług publicznych, które są realizowane za pośrednictwem placówek zarządzanych przez administrację samorządową. Część tych instytucji stanowi jednostki budżetowe samorządu gminy, część jest prywatna, ale realizuje usługi, które są organizowane przez Gminę (np. ochrona zdrowia).

Rozmieszczenie placówek odzwierciedla w większości ich potencjał demograficzny oraz dostępność komunikacyjną. Większość wsi sołeckich, poza Trzcińskiem, Żabnem, Okołem, Janinem i Starym Lasem ma świetlice wiejskie. Pozostałe usługi są rozmieszczone w ośrodkach, które mają odpowiednią liczbę mieszkańców oraz do których jest dogodny dojazd drogami utwardzonymi.

Oprócz usług publicznych, dla całej społeczności lokalnej istotne są również instytucje integrujące mieszkańców w ramach wspólnej kultury – w przypadku wspólnot lokalnych są to parafie, mające historyczną genezę i stanowiące jeden z elementów tworzących podstawę życia duchowego, budujących tożsamość i poczucie ciągłości historycznej.

Stan wyposażenia poszczególnych ośrodków w różne typy usług i placówek prezentuje tabela nr 41 na stronie 133, a ich rozmieszczenie w przestrzeni gminy schemat nr 15 na stronie 132.

Schemat 15: Wyposażenie ośrodków usługowych w Gminie.

Konsolidacja organizacyjna placówek					
Nazwa obrębu	Nazwa ośrodka	Dziedzina	Instytucje i placówki samodzielne	Instytucje i placówki w zespołach	Zespoły z siedzibą w ośrodku
Barchnowy	Barchnowy	kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Barchnowy	
Brzeźno Wielkie	Brzeźno Wielkie	kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Brzeźno Wielkie	
		oświata	Publiczna Szkoła Podstawowa w Miejscowości Brzeźno Wielkie		
Ciecholewy	Ciecholewy	kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Ciecholewy	
Dąbrówka	Dąbrówka	kult religijny	Parafia Rzyms.-Kat. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Dąbrówce		
		kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Dąbrówka	
		oświata	Punkt Przedszkolny w Miejscowości Dąbrówka		
			Publiczna Szkoła Podstawowa w Miejscowości Dąbrówka		
Jabłowo	Jabłowo	kult religijny	Parafia Rzyms.-Kat. pw. Św. Wawrzyńca w Jabłowie		
		kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Jabłowo	
		oświata		Gimnazjum Publiczne w Miejscowości Jabłowo	Zespół Szkół Publicznych w Miejscowości Jabłowo
				Publiczna Szkoła Podstawowa w Miejscowości Jabłowo	
Janowo	Janowo	kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Janowo	
		oświata	Punkt Przedszkolny w Miejscowości Janowo		
	Owidz	kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Owidz	
		oświata	Punkt Przedszkolny w Miejscowości Owidz		
					Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Miejscowości Owidz
Klonówka	Klonówka	kult religijny	Parafia Rzyms.-Kat. pw. Św. Katarzyny w Klonówce		
		kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Klonówka	
Kokoszki	Kokoszki	kult religijny	Parafia Rzyms.-Kat. pw. Św. Barbary Kokoszkowych		
		oświata	Publiczne Przedszkole w Miejscowości Kokoszkowy		
				Gimnazjum Publiczne w Miejscowości Kokoszkowy	Zespół Szkół Publicznych w Miejscowości Kokoszkowy
				Publiczna Szkoła Podstawowa w Miejscowości Kokoszkowy	
Kolincz	Kolincz	kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Kolincz	
Koteże	Koteże	kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Koteże	
Krąg	Krąg	kult religijny	Parafia Rzyms.-Kat. pw. Wniebowzięcia NMP w Kręgu		
		kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Krąg	
		oświata	Punkt Przedszkolny w Miejscowości Krąg		
Linowiec	Linowiec	kultura	Krąg	Świetlica Wiejska w Miejscowości Linowiec	
Lipinki Szlacheckie	Lipinki Szlacheckie	kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Lipinki Szlacheckie	
Nowa Wieś Rieczna	Nowa Wieś Rieczna	kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Nowa Wieś Rieczna	
Rokocin	Rokocin	kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Rokocin	
		oświata	Publiczna Szkoła Podstawowa w Miejscowości Rokocin		
Rywałd	Rywałd	ochrona zdrowia	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Polmed” SA w Miejscowości Rywałd		
		oświata		Gimnazjum Publiczne Przystosowane do Zawodu w Miejscowości Rywałd	Zespół Kształcenia i Wychowania w Miejscowości Rywałd
				Gimnazjum Publiczne w Miejscowości Rywałd	
				Publiczna Szkoła Podstawowa w Miejscowości Rywałd	
Siwałka	Siwałka	kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Siwałka	
Sucumin	Sucumin	kult religijny	Kaplica Najświętszego Serca Pana Jezusa w Sucuminie		
		kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Sucumin	
Sumin	Sumin	kult religijny	Parafia Rzyms.-Kat. pw. Św. Jana Chrzciciela w Suminie		
		kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Sumin	
		oświata		Gimnazjum Publiczne w Miejscowości Sumin	Zespół Szkół Publicznych w Miejscowości Sumin
				Publiczna Szkoła Podstawowa w Miejscowości Sumin	
Szpegawsk	Szpegawsk	kultura		Świetlica Wiejska w Miejscowości Szpegawsk	
		oświata	Punkt Przedszkolny w Miejscowości Szpegawsk		
	Zduny	oświata	Punkt Przedszkolny w Miejscowości Zduny		
Trzcińsk	Trzcińsk	oświata	Publiczna Szkoła Podstawowa w Miejscowości Trzcińsk		

Tabela 41: Rozmieszczenie w ośrodkach instytucji i placówek obsługi mieszkańców (dane UG Starogard Gdański, analiza własna).

Analizując tę strukturę od poziomu podstawowego, każda z miejscowości sołeckich stanowi ośrodek usługowy i centrum życia społeczności lokalnej dla obszaru obsługi, który pokrywa się z granicą obrębu. Niektóre wsie, ze względu na liczbę mieszkańców i potencjał funkcjonalny pełnią dodatkową rolę, koncentrując funkcje wspólne dla kilku sołectw, a nawet dla wspólne dla kilku grup sołectw. To powiązanie pozwala na wprowadzenie hierarchii różnicującej rolę poszczególnych ośrodków w strukturze funkcjonalno-przestrzennej gminy.

Hierarchia, odzwierciedlająca rangę ośrodka przedstawia się następująco:

1. na najwyższym poziomie ulokowane zostały miejscowości, które oprócz usług podstawowych koncentrują również funkcje wyższego rzędu, a jednocześnie posiadają wiele funkcji, których obszar obsługi wykracza poza granice obrębu – są to ośrodki pełniące kluczową rolę dla spójności przestrzenno-funkcjonalnej gminy, czyli **ośrodki pierwszego rzędu**: Kokoszkowy, Nowa Wieś Rieczna, Owidz, Krag, Rokocin, Szpęgawsk, Rywałd, Jabłowo, Sumin,
2. na pośrednim poziomie, znajdują się miejscowości, w miarę samodzielne pod względem wyposażenia w usługi podstawowe, posiadające również szereg funkcji wykraczających poza granice obrębu, choć same są również biorcami oferty innych ośrodków - rolę **ośrodków drugiego rzędu pełnią**: Siwiałka, Trzcińsk, Linowiec, Ciecholewy, Sucumin, Koteże, Janowo, Kolincz, Zduny, Klonówka, Brzeźno Wielkie, Dąbrówka, Lipinki Szlacheckie.
3. na najniższym poziomie są **ośrodki lokalne**, pełniące ograniczoną rolę w systemie usługowym, które stanowią centra samorządu lokalnego jednostek pomocniczych, ale nie są samodzielne nawet w zakresie usług podstawowych: Janin, Okole, Żabno, Barchnowy, Stary Las.

Dla struktury przestrzennej, oprócz kryterium funkcjonalnego, znaczenie ma również równomierność rozmieszczenia funkcji oraz potencjału demograficznego na obszarze gminy. Ośrodki pierwszego rzędu powinny kształtować system obszarów obsługi zapewniający dogodny i w miarę wyrównany dostęp do najważniejszych świadczeń publicznych, jak również możliwość zaspakajania potrzeb życiowych.

Dodatkowo, hierarchizacja ośrodków sprzyja budowie ich wewnętrznego potencjału i kształtowanie pełnostandardowych jednostek osadniczych, również ułatwiając uporządkowane zagospodarowanie miejscowości, wyodrębnienie centrum, tworzenie systemu przestrzeni publicznych, właściwe powiązanie pomiędzy obszarami grupującymi dawców i biorców usług. Dopiero sieć osadnicza uwzględniająca rozmieszczenie ośrodków usługowych w powiązaniu z ich wewnętrzną spójnością zapewni siły przyciągania, które trwale powiążą ośrodek z jego obszarem obsługi.

Obecna hierarchia funkcjonalna ośrodków

Pierwszego rzędu	Drugiego rzędu	Lokalne
Kokoszkowy	Linowiec	Janin
	Ciecholewy	
	Siwiałka	
	Trzcińsk	
Owidz	Janowo	Barchnowy
	Kolincz	
Krag		Okole
		Żabno
Rokocin	Nowa Wieś Rieczna	Stary Las
	Koteże	
Szpęgawsk	Zduny	
Rywałd	Klonówka	
	Brzeźno Wielkie	
Jabłowo	Dąbrówka	
	Lipinki Szlacheckie	
Sumin	Sucumin	

Tabela 42: Aktualna hierarchia ośrodków (analiza własna).

Obsługa ludności usługami niepublicznymi

Usługi niepubliczne w większości mają charakter komercyjny. Poza możliwością wystąpienia sporadycznej działalności o charakterze non-profit, generalnie wszelkiego typu usługi, takie jak handel, gastronomia, naprawy, świadczenie różnych prac od obsługi gospodarstwa domowego zaczawszy, przez usługi remontowo-budowlane i transportowe kończąc mają charakter komercyjny. Również do tego zakresu można zaliczyć te usługi oświaty, ochrony zdrowia i kultury, które nie są przepisami prawa zaliczane do zadań własnych gminy, czy też administracji państwowej wyższego poziomu.

Położenie w sąsiedztwie miasta oraz wolnorynkowe reguły kształtowania usług niepublicznych skutkują dogodnym rozmieszczeniem placówek komercyjnych na obszarze gminy. Wszystkie ośrodki pierwszego i drugiego rzędu posiadają sklepy, a ośrodki pierwszego mogą się wykazać nieraz bogatym zestawem usług obejmujących również gastronomię i rozrywkę.

Jedynym problemem, który może być istotny w zakresie kształtowania ładu przestrzennego jest nie pełne wykorzystanie potencjału, które generują placówki usługowe, gdy są odpowiednio rozmieszczone na obszarze jednostki osadniczej. Chodzi tu ich odpowiednią koncentrację, głównie centrum wsi, w powiązaniu z systemem przestrzeni publicznych, tak aby ukształtować tzw. lokalny węzeł aktywności.

ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

Zagrożenia o charakterze naturalnym

Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi

Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku wyznaczył obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią. Położone są one wzdłuż obydwu brzegów Wierzycy w całym jej przebiegu przez teren gminy. Zasięg obszaru bezpośredniego zagrożenia powodzią o prawdopodobieństwie pojawiania się 1 i 10 % jest przedstawiony na rysunku studium oraz ilustruje schemat nr 26 na str. 204.

Zgodnie z ustawą prawo wodne (zmiana przepisów z dnia 5 stycznia 2011 r. - o zmianie ustawy — Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2011 nr 32 poz. 159) wprowadzono istotne zmiany mające wpływ na proces planowania przestrzennego w gminie. Zmiana ustawy nakłożyła na Prezesa Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej obowiązek sporządzenia map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego. Następnie Dyrektorzy regionalnych zarządów gospodarki wodnej, przekazują je wójtom.

Zmiana ustawy prawo wodne wprowadza obowiązek dostosowania obowiązujących miejscowych planów do wyznaczonych na mapach zagrożenia powodziowego oraz mapach ryzyka powodziowego granic obszarów w terminie 30 miesięcy od dnia przekazania wójtowi map zagrożenia powodziowego oraz map ryzyka powodziowego.

W kwietniu 2015r. mapy zagrożenia powodziowego oraz mapy ryzyka powodziowego zostały przekazane jednostkom administracji. Na terenie gminy występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią (prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi średnie i wynosi raz na 100 lat oraz prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi wysokie – raz na 10 lat), jak również obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat. Zakazy określone w art. 88l ust. 1 i art. 40 ust. 1 pkt. 3 ustawy Prawo wodne obowiązują tylko na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią (tj. Woda 100-letnia i woda 10-letnia).

W Gminie Starogard zagrożenie powodzią występuje na obszarach sąsiadujących z rzeką Wierzycą. Z przekazanych map wynika, że przeważnie zamykają się one w granicach koryta rzeki i tylko na niewielkich fragmentach zajmują też sąsiadujące grunty. W bezpośrednim sąsiedztwie rzeki istnieją jednak obowiązujące mpzp, które będą wymagały weryfikacji pod kątem zgodności z mapami zagrożenia powodziowego oraz mapami ryzyka powodziowego.

Obszary narażone na niebezpieczeństwo osuwania się mas ziemnych

Na terenie gminy Starogard Gdański wyznaczono obszary predysponowane do występowania ruchów masowych tj. potencjalnych ruchów masowych ziemi. Wydzielone zostały na zboczach doliny Wierzycy, Piesienicy, Węgiermucy, Jezior Godziszewskiego, Staroleskiego, Szpęgawskiego. Są to tereny nie nadające się pod budownictwo ze względu na wysokie spadki oraz silne zagrożenie osuwiskami, obrywami i spęływaniem.

Podstawą do ich wyznaczenia była budowa geologiczna połączona z orografią terenu. Proponuje się zaliczenie ich do III kategorii geotechnicznej. Zasięg przestrzenny tych obszarów przedstawiono na rysunku Studium. Brak jest rejestru osuwisk zawierającego informacje na temat aktywnych osuwisk na terenie gminy (w gestii Starostwa Powiatowego).

W celu zapewnienia bezpieczeństwa już na etapie projektowym dla obiektów zaliczonych do III kategorii geotechnicznej oraz II kategorii w złożonych warunkach gruntowych należy wykonać dokumentację geologiczno-inżynierską. Szczegółowe wyznaczenie granic potencjalnych osuwisk, ustalenie stopnia zagrożenia i sposobów przeciwdziałania wymaga szczegółowego rozpoznania geologicznego. [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

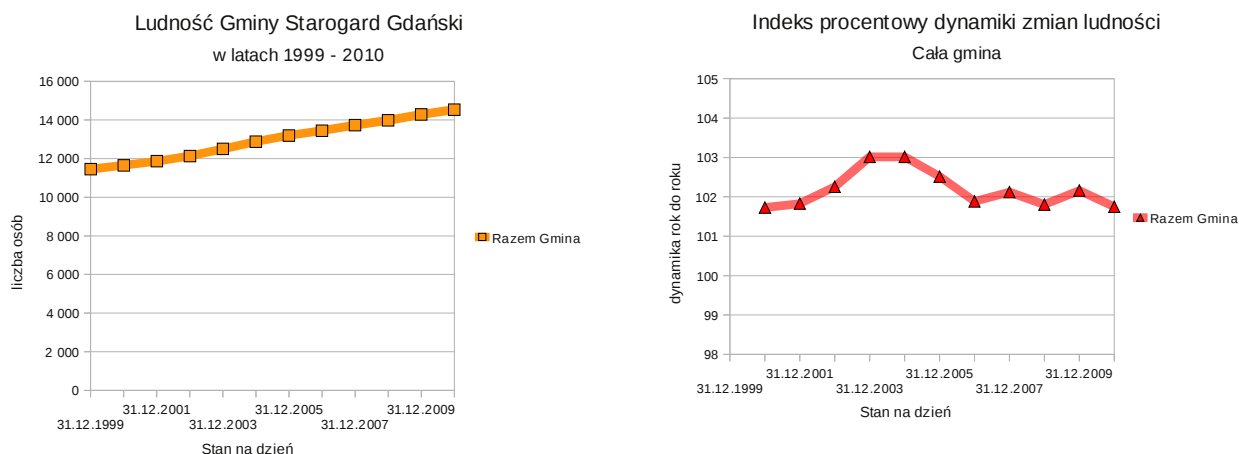
POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

Uwarunkowania demograficzne rozwoju gminy

Liczba ludności i jej zmiany

Gmina Starogard Gdański, wg danych z ewidencji ludności na dzień **31 grudnia 2009 roku**, liczyła **14 284 osoby**. Dane GUS nieco odbiegają od tej wartości i wykazują w tym samym momencie **14 699 osób** zameldowanych na stałe lub **14 501 osób**, dla których jest tzw. faktyczne miejsce zamieszkania. Różnica sięga więc, w zależności od kategorii, 400 – 200 osób. Jest to o tyle dużo, że różnica jest porównywalna z rocznymi przyrostami ludności, dlatego rozbieżność ta będzie uwzględniana przy analizach prowadzonych obrębami oraz analizach demograficznych (ruch naturalny, migracje), prowadzonych w oparciu o dane GUS.

Gmina Starogard Gdański, wg danych z ewidencji ludności na dzień 30 czerwca 2014 roku, liczyła 15 324 osoby.

Wykres 11: Liczba ludności Gminy Starogard Gdański w latach 1999 - 2010 (stan na 31.12.2010 wynika z ekstrapolacji danych od czerwca 2009). Na podstawie danych z gminnej ewidencji ludności 2010 r.

Wykres 12: Wartości wskaźnika dynamiki zmian ludności w latach 1999 - 2010 (stan na 31 grudnia 2010 r. z ekstrapolacji danych na czerwiec 2010).

Obszar gminy podzielony jest na 25 obrębów, w których znajduje się 27 miejscowości. Najmniejszymi obrębami są Żabno, Okole i Stary Las, a największymi Klonówka, Krąg i Szpegawsk (kolejności rosnącej). Najmniej ludności w 2009 roku było w obrębie Stary Las (53 osoby), a najwięcej w Kokoszkowach (1557). W ostatnim dziesięcioleciu zarówno w całej gminie, jak i w poszczególnych obrębach odnotowano bardzo istotny wzrost zaludnienia. Wzrost ten nie był jedno-

rodny – w największym stopniu dotyczył obrębów graniczących z miastem Starogard Gdański – szczegółowe dane liczbowe prezentuje tabela nr 43.

Liczba ludności w ostatnim dziesięcioleciu wykazuje stałą tendencję wzrostową (wykres nr 11). Potwierdza to analiza indeksu procentowego dynamiki liczonego rok do roku, o podstawie łańcuchowej – wartość bazowa dla roku poprzedniego przyjęta jest jako „100” (wykres nr 12). Przez cały badany okres indeks ten znajduje się ponad rzędną 100. Choć maksimum dynamiki przypadało na lata 2003 – 2004, kiedy indeks osiągnął wartość 103 (oznaczało to roczne tempo wzrostu 3 %), obecnie indeks dynamiki oscyluje wokół wartości 102 (czyli roczne tempo wzrostu waha się w pobliżu 2 %) i wydaje się, że trend ten utrzyma się w przyszłości.

	powierzchnia [ha]	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010
Barchnowy	277	133	129	125	124	137	151	158	164
Brzeźno Wielkie	562	229	231	222	224	230	217	220	236
Ciecholewy	1 055	237	242	238	246	254	257	259	255
Dąbrówka	1 030	634	663	763	785	821	842	856	892
Jabłowo	811	777	768	795	794	810	847	849	871
Janin	410	129	130	122	122	119	116	116	122
Janowo	805	765	788	906	918	935	930	958	970
Klonówka	1 341	422	420	437	427	420	423	430	446
Kokoszkowy	1 184	1 120	1 145	1 383	1 414	1 475	1 527	1 557	1 561
Kolincz	625	596	617	719	711	712	738	769	783
Koteże	808	474	501	672	701	732	751	764	790
Krąg	1 384	490	498	538	545	556	571	586	606
Linowiec	805	347	337	362	354	349	358	352	368
Lipinki Szlacheckie	545	272	274	367	398	413	418	444	446
Nowa Wieś Rzeczna	620	710	732	835	871	902	909	940	966
Okole	181	41	48	85	112	123	142	163	185
Rokocin	781	571	604	758	813	864	897	929	937
Rywałd	730	606	609	642	657	666	667	680	682
Siwiałka	357	267	269	272	275	282	282	295	293
Stary Las	194	42	39	45	50	52	52	53	55
Sucumin	872	575	577	577	568	552	553	554	552
Sumin	1 264	607	619	655	657	651	664	666	672
Szpegawsk	2 175	1 220	1 227	1 241	1 252	1 251	1 244	1 259	1 269
Trzcińsk	664	265	262	265	255	250	249	247	235
Żabno	139	123	136	176	176	178	177	180	178
Razem Gmina	19 618	11 652	11 865	13 200	13 449	13 734	13 982	14 284	14 534
Dane GUS	19 616	Stałe miejsce zameldowania		13 472	13 757	14 083	14 392	14 699	
		Faktycznie miejsce zamieszkania		13 573	13 841	14 053	14 344	14 501	

Tabela 43: Pole powierzchni i zaludnienie obrębów geodezyjnych (dane demograficzne z ewidencji ludności prowadzonej przez Urząd Gminy, powierzchnia obrębów z danych katastralnych pozostających w zasobach Urzędu Gminy; dane oznaczone jako GUS z Bazy Danych Regionalnych Głównego Urzędu Statystycznego),

nazwa	2009	2010	2011	2012	2013
Barchnowy	158	160	168	173	182
Brzeźno Wielkie	220	225	232	245	240
Ciecholewy	259	262	259	261	264
Dąbrówka	856	882	876	897	922
Jabłowo	849	860	872	873	876
Janin	116	121	120	118	120
Janowo	958	974	983	992	1006
Klonówka	430	441	452	451	448
Kokoszkowy	1557	1568	1600	1621	1669
Kolincz	769	800	836	846	857
Koteże	764	796	807	826	860
Krąg	586	601	599	597	614
Linowiec	352	367	366	372	384
Lipinki Szlacheckie	444	457	461	472	478
Nowa Wieś Rieczna	940	961	967	971	960
Okole	163	184	184	190	200
Rokocin	929	948	987	1023	1039
Rywałd	680	681	704	715	725
Siwiałka	295	301	299	291	290
Stary Las	53	54	58	59	62
Sucumin	554	560	572	582	586
Sumin	666	677	671	682	687
Szpegawsk	1259	1259	1257	1273	1283
Trzcisk	247	248	260	265	274
Żabno	180	190	192	193	199
Suma Wynik	14284	14577	14782	14988	15225

Tabela 44: Liczba mieszkańców w obrębach (dane demograficzne z ewidencji ludności prowadzonej przez Urząd Gminy (dane na 2013 r.).

Wzrost liczby ludności jest zróżnicowany przestrzennie i potwierdza obserwowany w terenie podział na co najmniej dwa modele rozwoju przestrzennego w gminie (naturalny i migracyjny). Obrazuje to dynamika wzrostu ludności mierzona stosunkiem liczby mieszkańców w 2009 do roku 1999.

Wzrost liczby ludności przekłada się na gęstość zaludnienia oraz zmiany form zagospodarowania. Przyrost ludności ma głównie charakter pomigracyjny i wiąże się z lokalizowaniem inwestycji mieszkaniowych mieszkańców Starogardu Gdańskiego na terenach Gminy przylegających do miasta. Czynnikiem napędzającym ten proces jest znaczna różnica cen nieruchomości między miastem a obszarami wiejskimi. Popyt na względnie tanie grunty budowlane powoduje, że decyzje inwestycyjne są podejmowane pomimo słabego uzbrojenia terenu oraz nie najlepszej jego dostępności, a nawet pomimo przeciwwskazań planistycznych oraz negatywnego stanowiska gminy.

Gmina zyskuje w ten sposób nowych obywateli, ale również powstają nowe wyzwania, gdyż rozlewająca się zabudowa wymaga uzbrojenia, obsługi serwisami komunalnymi, a mieszkańcy oczekują również świadczeń publicznych z zakresu oświaty, zdrowia i kultury. Jednak przepisy prawne, w szczególności tryb uzyskiwania zgody na lokalizację zabudowy w drodze decyzji o warunkach zabudowy, bardzo osłabia kontrolę władz gminy nad tym procesem.

Gęstość zaludnienia i jej zmiany w ostatnim dziesięcioleciu, dobrze oddają skalę zachodzących procesów. Wartości gęstości zaludnienia w latach 1999 – 2009, dla poszczególnych obrębów prezentuje tabela nr 45. Szczegółowy opis kształtujących się form zagospodarowania został przedstawiony w rozdziale Formy zagospodarowania i przeznaczenie terenu uwarunkowań na str. 69. W tym miejscu można jednak zwrócić uwagę na dynamikę wzrostu

	powierzchnia [ha]	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010
Barchnowy	276,96	48	47	45	45	49	55	57	59
Brzeźno Wielkie	561,72	41	41	40	40	41	39	39	42
Ciecholewy	1 055,26	22	23	23	23	24	24	25	24
Dąbrówka	1 029,70	62	64	74	76	80	82	83	87
Jabłowo	810,66	96	95	98	98	100	104	105	107
Janin	410,26	31	32	30	30	29	28	28	30
Janowo	805,33	95	98	113	114	116	115	119	120
Klonówka	1 340,98	31	31	33	32	31	32	32	33
Kokoszkowy	1 184,28	95	97	117	119	125	129	131	132
Kolincz	624,89	95	99	115	114	114	118	123	125
Koteże	807,64	59	62	83	87	91	93	95	98
Krąg	1 383,59	35	36	39	39	40	41	42	44
Linowiec	805,12	43	42	45	44	43	44	44	46
Lipinki Szlacheckie	545,25	50	50	67	73	76	77	81	82
Nowa Wieś Rzeczna	620,14	114	118	135	140	145	147	152	156
Okole	181,37	23	26	47	62	68	78	90	102
Rokocin	780,69	73	77	97	104	111	115	119	120
Rywałd	729,77	83	83	88	90	91	91	93	93
Siwiałka	356,59	75	75	76	77	79	79	83	82
Stary Las	193,63	22	20	23	26	27	27	27	28
Sucumin	871,61	66	66	66	65	63	63	64	63
Sumin	1 263,71	48	49	52	52	52	53	53	53
Szpęgawsk	2 174,86	56	56	57	58	58	57	58	58
Trzcińsk	664,41	40	39	40	38	38	37	37	35
Żabno	139,49	88	97	126	126	128	127	129	128
Razem Gmina	19 617,90	59	60	67	69	70	71	73	74

Tabela 45: Gęstość zaludnienia (w liczbie osób / km²). Na szaro oznaczone są wartości przekraczające 100 osób na km², które można zakwalifikować jako strefę podmiejską (obszary o charakterze miejskim).

	Powierzchnia (ha)	Liczba mieszkańców (31.12.2013)	Gęstość zaludnienia	Dla porównania – gęstość zaludnienia z 2010
Barchnowy	277	182	66	59
Brzeźno Wielkie	562	240	43	42
Ciecholewy	1053	264	25	24
Dąbrówka	1030	922	90	87
Jabłowo	811	876	108	107
Janin	410	120	29	30
Janowo	805	1006	125	120
Klonówka	1340	448	33	33
Kokoszkowy	1184	1669	141	132
Kolincz	625	857	137	125
Koteże	808	860	106	98
Krąg	1384	614	44	44
Linowiec	805	384	48	46
Lipinki Szlacheckie	545	478	88	82
Nowa Wieś Rzeczna	620	960	155	156
Okole	181	200	110	102
Rokocin	781	1039	133	120
Rywałd	730	725	99	93
Siwiałka	356	290	81	82
Stary Las	194	62	32	28
Sucumin	872	586	67	63
Sumin	1264	687	54	53
Szpegawsk	2176	1283	59	58
Trzcińsk	665	274	41	35
Żabno	140	199	143	128
Razem gmina	19616	15225	78	74

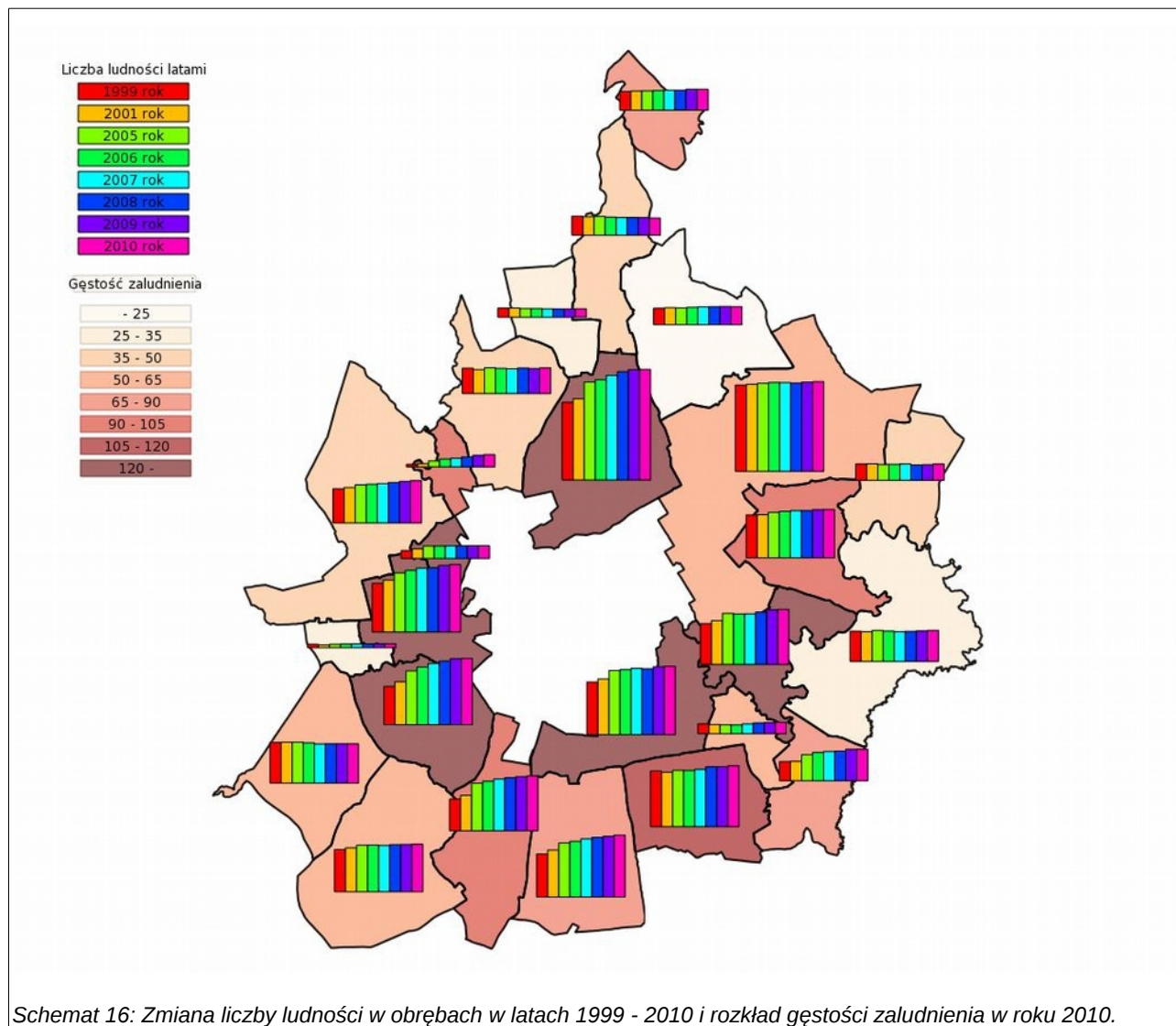
Tabela 46: Gęstość zaludnienia (w liczbie osób / km²). Na szaro oznaczone są wartości przekraczające 100 osób na km², które można zakwalifikować jako strefę podmiejską (obszary o charakterze miejskim).

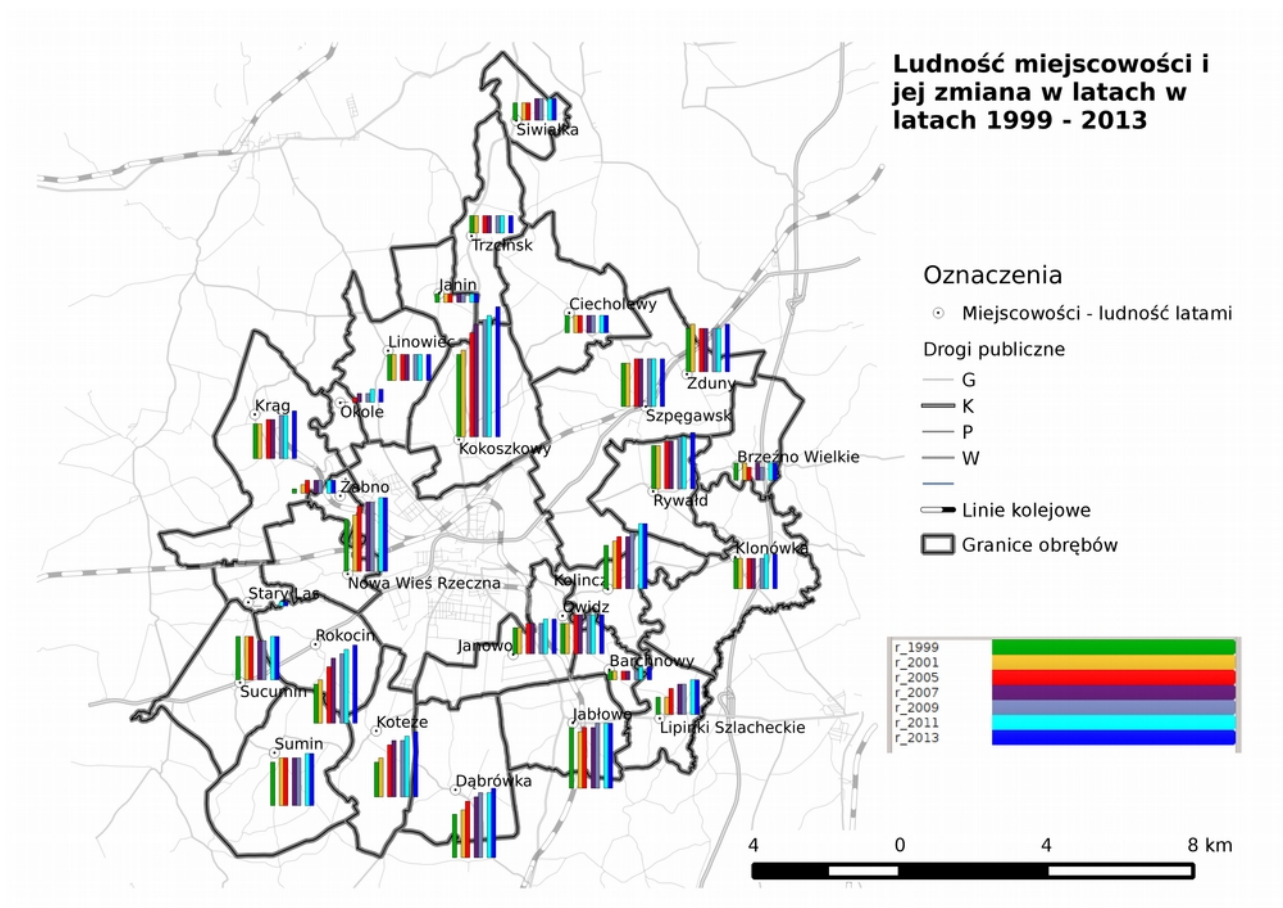
Gęstość zaludnienia dla całej gminy w latach 1999 – 2010 i później wykazywała stałą tendencję wzrostową. Przyczyną za ten efekt głównie odpowiadały obręby: Nowa Wieś Rzeczna, Kokoszkowy, Żabno, Kolincz, Rokocin. Obręby te, nie tylko przekroczyły gęstość zaludnienia 100 osób/km², ale w dalszym ciągu zachowują dużą dynamikę wzrostu (wyjątkiem jest tu obręb Żabno, w którym od 2005 roku obserwuje się stabilizację zaludnienia). Jabłowo, chociaż nie posiada takiej dynamiki, ale już w 2008 roku przekroczyło gęstość 100 osób/km² i konsekwentnie pnie się w górę. Bardzo dynamicznie rośnie ludność i gęstość zaludnienia obrębu Okole. Od roku 2010 największy wzrost gęstości zaludnienia obserwuje się w obrębach Kolincz, Kokoszkowy, Koteże, Rokocin, Okole i Żabno, gdzie wystąpił największy wzrost – aż o 15 osób/km².

Wartość wskaźnika równa 100 osób/km² jest tu przywoływana nie bez przyczyny: obszary powyżej tej granicy, przylegające do obszarów gęsto zaludnionych lub do jednostek administracyjnych, z którymi łącznie tworzą kompleksy przekraczające 50 tys. mieszkańców, formalnie można zaklasyfikować jako „miejskie” (zgodnie z typologią EUROSTATU⁴⁷). Powyższe statystyki nie dotyczą wprawdzie całej gminy, ale analizując procesy wewnętrzne w jednostce administracyjnej, odniesienie tego wskaźnika do obrębów można uznać za słuszne i dobrze charakteryzujące ich terytoria. Mowa tu wprawdzie o klasyfikacji formalnej, odwołującej się do jednej cechy ilościowej zagospodarowania, a nie klasyfikacji funkcjonalnej, która wymaga sprawdzenia koincydencji grupy cech ilościowych i jakościowych. Ale w przypadkach wyżej wymienionych obrębów podmiejskich mamy do czynienia zjawiskami wpływającymi również na charakter zagospodarowania.

47 Na podstawie Eurostat, "REGIO database - User's guide", 1999 Edition, Office for Official Publications of the European Communities, 2000, p.48. Kategoryzacja jest dosyć uogólniona, choć odnosi się do tzw. „stopnia urbanizacji”. Można uznać, że obszar jest klasyfikowany jako wiejski, gdy gęstość jego zaludnienia wynosi do 100 osób/km² (obszar rzadko zaludniony – Thinly populated area). Czyli pozostałe: obszar pośredni (Intermediate area) oraz obszar gęsto zaludniony (Densely Populated Area) można traktować jako obszary zurbanizowane. OECD za obszary wiejskie uznaje się tereny o gęstości zaludnienia do 150 osób/km².

nia oraz dominujące sposoby użytkowania. Jest to związane z kształtowaniem się strefy podmiejskiej wokół Starogardu Gdańskiego.

Schemat 17: Zmiany liczby udności ludności w latach 1999-2013

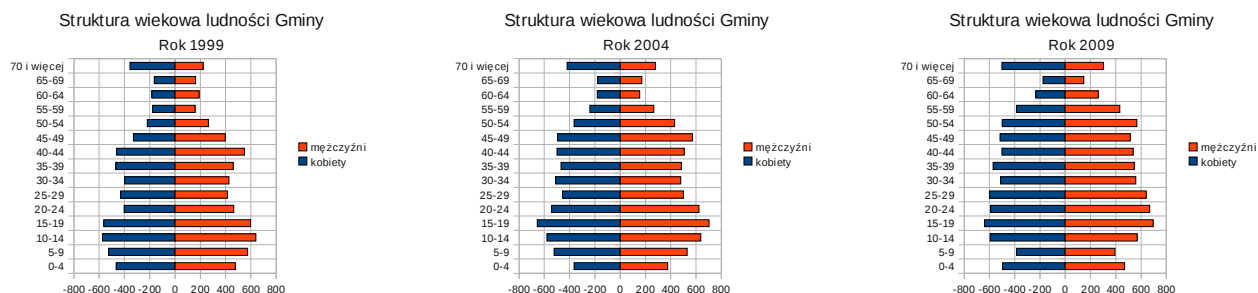
Struktura wiekowa ludności

Strukturę wiekową ludności gminy prezentuje tabela nr 47 i wykresy nr 13 na str. 145. Na tle analogicznej struktury Miasta Starogard Gdański przedstawia się ona dosyć korzystnie (wykres nr 14 na str. 145). Jej kształt wynika z stosunkowo dużego przyrostu naturalnego w Gminie oraz znacznej imigracji. Zresztą właśnie imigracja w części odpowiada za wysoki przyrost naturalny oraz skokowy wzrost liczby dzieci w wieku 5 – 14 lat – do gminy sprowadzają się najczęściej rodziny, w wieku 30 – 39 lat, już posiadające dzieci oraz jeszcze posiadające potencjał reprodukcyjny (wykresy nr 13 na str. 145 w tych przedziałach wiekowych wskazują wyraźnie wyższe wartości, jednocześnie kształt wykresu nr 14 dla miasta wykazuje w tych przedziałach inwersję). Tę rozbieżność ilustruje również tabela nr 48.

Prawidłowości ukazane w wykresach potwierdzają dane liczby ludności dla poszczególnych roczników oraz 5-letnich przedziałów wiekowych (tabele nr 49, 50).

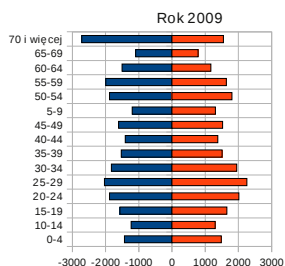
Przedziały wiekowe	31.12.1999			31.12.2004			31.12.2009		
	kobiety	mężczyźni	ogółem	kobiety	mężczyźni	ogółem	kobiety	mężczyźni	ogółem
0-4	467	477	944	364	377	741	494	470	964
5-9	525	574	1 099	523	529	1 052	458	423	881
10-14	574	639	1 213	581	637	1 218	594	570	1 164
15-19	563	597	1 160	656	702	1 358	638	697	1 335
20-24	402	464	866	543	623	1 166	589	669	1 258
25-29	431	413	844	456	501	957	598	642	1 240
30-34	399	427	826	511	479	990	511	558	1 069
35-39	469	460	929	468	483	951	570	546	1 116
40-44	461	549	1 010	499	506	1 005	502	538	1 040
45-49	329	396	725	495	572	1 067	516	514	1 030
50-54	219	265	484	365	430	795	500	568	1 068
55-59	176	159	335	241	267	508	384	431	815
60-64	184	191	375	181	154	335	234	261	495
65-69	164	162	326	180	172	352	177	146	323
70 i więcej	356	222	578	419	279	698	501	304	805
Suma Wynik	5 719	5 995	11 714	6 482	6 711	13 193	7 193	7 308	14 501

Tabela 47: Zmiany struktury wiekowej ludności w latach 1999, 2004, 2009.

Wykres 13: Struktura wiekowa społeczeństwa Gminy Starogard Gdański w roku 1999, 2004 i 2009 (wartości odłożone na osi X stanowią w rzeczywistości wartość dodatnią – znak wynika z technicznej konstrukcji wykresu).

Struktura wiekowa ludności M. Starogard Gd.

	Miasto Starogard Gdański		Gmina Starogard Gdański	
0-19	11176	23%	4242	29%
20-49	20921	43%	6753	47%
50-69	11880	25%	2701	19%
70 i więcej	4262	9%	805	6%
	48239		14501	

Tabela 48: Porównanie udziałów głównych zespołów grup wiekowych Miasta i Gminy

Wykres 14: Porównawcza struktura wiekowa ludności dla Miasta Starogard Gdański

Imigracyjny wzrost w niektórych przedziałach wiekowych pokazuje również struktura wiekowa młodzieży do lat 19 (tabela 49). Poza spadkiem odnotowanym pomiędzy latami 1999 i 2001 (zmiana granic Gminy), zarówno liczba urodzin i jak liczba dzieci w wieku do 1 roku w miarę równomiernie wzrasta. Zasadniczo również, kolejne roczniki odniesione do liczby urodzin wykazywały tendencję do „pęcznienia”. Dane te sygnalizują utrzymanie się rosnących potrzeb zapewnienia większej liczby miejsc w placówkach oświaty.

wiek	1999	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Urodzenia:	198	164	139	137	151	165	167	205	221	206
0	162	156	137	137	152	166	168	202	223	207
1	193	152	156	128	147	160	171	181	219	217
2	187	164	158	156	129	141	162	164	190	212
3	208	210	157	160	159	141	133	151	152	174
4	194	192	213	160	154	158	141	137	133	154
5	197	211	191	215	167	156	161	136	136	136
6	198	205	213	195	211	168	161	153	136	137
7	232	196	206	225	212	227	185	179	173	147
8	228	220	198	219	234	225	230	185	178	182
9	244	238	225	202	228	245	233	228	181	177
10	244	238	236	228	213	238	243	238	232	193
11	256	244	241	236	239	219	240	252	243	234
12	229	246	246	247	248	244	225	243	250	246
13	247	256	253	249	257	251	238	223	238	252
14	237	233	257	258	261	264	255	241	230	239
15	271	246	242	269	263	268	266	255	242	231
16	234	256	258	263	289	278	280	283	296	240
17	245	281	265	266	273	294	286	285	292	298
18	212	238	291	266	271	272	288	277	288	298
19	198	235	235	289	262	249	250	264	271	268

Tabela 49: Struktura wiekowa wg roczników ludności do 19 roku życia.

Przedziały wiekowe	1999	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
0-4	944	874	821	741	741	766	775	835	917	964
5-9	1 213	1 217	1 233	1 218	1 218	1 216	1 201	1 197	1 193	1 164
10-14	1 160	1 256	1 291	1 353	1 358	1 361	1 370	1 364	1 389	1 335
15-19	866	925	1 008	1 073	1 166	1 222	1 248	1 246	1 265	1 258
20-24	844	924	910	959	957	1 033	1 062	1 154	1 185	1 240
25-29	826	839	842	877	990	1 021	1 070	1 068	1 110	1 069
30-34	929	899	922	941	951	972	1 007	1 021	1 040	1 116
35-39	1 010	1 004	1 002	998	1 005	1 023	1 008	1 031	1 047	1 040
40-44	725	867	918	990	1 067	1 075	1 065	1 052	1 045	1 030
45-49	1 099	1 070	1 033	1 056	1 052	1 021	970	881	804	779
50-54	484	631	681	778	795	863	940	989	1 010	1 068
55-59	335	340	357	420	508	597	682	744	804	815
60-64	375	356	353	348	335	322	344	365	414	495
65-69	326	348	355	354	352	353	337	335	334	323
70 i więcej	578	602	615	670	698	728	762	771	787	805
Suma Wynik	11 714	12 152	12 341	12 776	13 193	13 573	13 841	14 053	14 344	14 501

Tabela 50: Zmiany struktury wiekowej ludności w latach 1999 - 2009

Przyrost naturalny i pomigracyjny

Struktura wiekowa ludności oraz migracja i ruch naturalny są wzajemnie powiązane. Tworzą one samowzbudzający się układ, który odpowiada za kształt piramid wiekowych jak również za wskaźniki opisujące przyrost naturalny i pomigracyjny.

W poniższych prezentacjach danych oraz w obliczeniach prognozy do opisanie ruchu naturalnego i migracji będą używane w zależności od potrzeb wskaźnik tempa wzrostu⁴⁸ (procentowy przyrost względny, zwany też czasem stopą wzrostu) oraz wyrażony procentach wskaźnik dynamiki⁴⁹ (indeks dynamiki). Dla analizy szeregów czasowych opisujących zmiany ludności wygodniejszy jest ten drugi (indeks dynamiki), gdyż pozwala ekstrapolować dane prawidłowości z przeszłości (ex post) na przewidywane wielkości w przyszłości (ex ante).

Stan na 31 XII	Miasto Starogard Gdański						Gmina Starogard Gdański					
	Liczba miesz-kańców	Urodzenia żywe	Zgony ogółem	Przyrost naturalny	Wskaźnik tempa ruchu naturalnego [%]	Indeks dynamiki ruchu naturalnego [%]	Liczba miesz-kańców	Urodzenia żywe	Zgony ogółem	Przyrost naturalny	Wskaźnik tempa ruchu naturalnego [%]	Indeks dynamiki ruchu naturalnego [%]
1999	49 418	507	436	71			11 612	198	84	114		
2001	49 335	563	420	143			12 065	164	75	89		
2002	49 204	490	412	78	0,16	100,16	12 190	139	94	45	0,37	100,37
2003	48 863	495	424	71	0,14	100,14	12 652	137	66	71	0,58	100,58
2004	48 519	504	391	113	0,23	100,23	13 129	151	94	57	0,45	100,45
2005	48 396	554	421	133	0,27	100,27	13 472	165	74	91	0,69	100,69
2006	48 221	525	406	119	0,25	100,25	13 757	167	99	68	0,50	100,50
2007	48 079	580	442	138	0,29	100,29	14 083	205	99	106	0,77	100,77
2008	47 892	623	470	153	0,32	100,32	14 392	221	116	105	0,75	100,75
2009	47 751	605	453	152	0,32	100,32	14 699	206	97	109	0,76	100,76
Lata 2002-2009: Razem		4376	3419	957	1,94	101,94		1391	739	652	5,4	105,4
Wartości średnie		547	427	120	0,24	100,24		174	92	82	0,66	100,66

Tabela 51: Analiza porównawcza przyrostu naturalnego na terenie Gminy Starogard Gdański, w odniesieniu do Miasta.

Rok 1999, ze względu na zmiany granic Gminy, jest prezentowany, ale nie brany pod uwagę w obliczeniach. Rok 2001 stanowi odniesienie – sumy i średnie wielkości charakterystycznych przyrostu naturalnegobrane są z lat 2002 – 2009.

Źródło BDR GUS 2010.

Analizując przyrost naturalny warto odnieść wskaźniki charakteryzujące Gminę do Miasta. Wartości roczne wskaźnika tempa wzrostu, z ośmiu lat jak i średnie w tym okresie, są 2 – 3 krotnie wyższe dla Gminy w porównaniu z Miastem. Nie oznacza to większej dzietności kobiet w poszczególnych rocznikach. Wynika to raczej ze struktury wiekowej społeczności Gminy – jest ona młodsza niż miejska, a do tego jest znacznie większy udział grup wiekowych z okresu prokreacyjnego w całości populacji (Tabela nr 48). Struktura ta jest pochodną napływu ludności z Miasta do Gminy, gdyż migrują głównie ludzie (rodziny) w wieku „rozwojowym”, w tym kobiety w okresie rozrodczym. To zjawisko przekłada się na wyższe wartości opisujące ruch naturalny.

48 wskaźnik tempa wzrostu
$$t_w = \frac{x_i - x_0}{x_0} \cdot 100 = \frac{\Delta x}{x_0} \cdot 100$$

49 wskaźnik (lub indeks) dynamiki
$$I_w = \frac{x_i}{x_0} \cdot 100$$

Stan na 31 XII	saldo migra- cji wewnętrz- nych	saldo migra- cji zagra- nicznych	wymeldowa- nia w ruchu wewnętrz- nym	wymeldowa- nia za grani- cę	zameldowa- nia w ruchu wewnętrz- nym	zameldowa- nia z zagra- nicy
1999	111	3	173	0	284	3
2001	170	1	121	0	291	1
2002	78	2	185	0	263	2
2003	385	6	161	0	546	6
2004	416	4	156	0	572	4
2005	250	2	179	0	429	2
2006	259	-42	199	51	458	9
2007	236	-16	215	26	451	10
2008	219	-15	167	23	386	8
2009	191	7	175	7	366	14
Razem	2034	-52	1437	107	3471	55
Średnie	254	-7	180	13	434	7

Tabela 52: Struktura migracji w Gminie Starogard Gdański. Źródło BDR GUS 2010.

Rok 1999, ze względu na zmiany granic Gminy, jest prezentowany, ale nie jest brany pod uwagę w obliczeniach. Rok 2001 stanowi odniesienie – sumy i średnie wielkości charakterystycznych migracji brane są z lat 2002 – 2009. Źródło BDR GUS 2010.

Stan na 31 XII	Miasto Starogard Gdański						Gmina Starogard Gdański					
	Liczba miesz- kańców	Wymel- dowania	Zameldo- wania	Saldo mi- gracji (przyrost absolut- ny)	Wskaźnik tempa migracji [%]	Indeks dynamiki migracji [%]	Liczba miesz- kańców	Wymel- dowania	Zameldo- wania	Saldo mi- gracji (przyrost absolut- ny)	Wskaźnik tempa migracji [%]	Indeks dynamiki migracji [%]
1999	49 418	602	510	-92			11 612	173	287	114		
2001	49 335	522	398	-124			12 065	121	292	171		
2002	49 204	582	373	-209	-0,42	99,58	12 190	185	265	80	0,66	100,66
2003	48 863	792	380	-412	-0,84	99,16	12 652	161	552	391	3,21	103,21
2004	48 519	786	329	-457	-0,94	99,06	13 129	156	576	420	3,32	103,32
2005	48 396	690	434	-256	-0,53	99,47	13 472	179	431	252	1,92	101,92
2006	48 221	774	480	-294	-0,61	99,39	13 757	250	467	217	1,61	101,61
2007	48 079	800	520	-280	-0,58	99,42	14 083	241	461	220	1,60	101,60
2008	47 892	720	380	-340	-0,71	99,29	14 392	190	394	204	1,45	101,45
2009	47 751	690	397	-293	-0,61	99,39	14 699	182	380	198	1,38	101,38
Lata: 2002-2009		5834	3293	-2541	-5,15	94,85		1838	4105	2267	18,79	118,79
Wartości średnie		729	412	-318	-0,66	99,34		230	513	283	2,18	102,18

Tabela 53: Charakterystyka migracji w Gminie Starogard Gdański w porównaniu do Miasta.

Rok 1999, ze względu na zmiany granic Gminy, jest prezentowany, ale nie brany pod uwagę w obliczeniach. Rok 2001 stanowi odniesienie – sumy i średnie wielkości charakterystycznych migracji brane są z lat 2002 – 2009. Źródło BDR GUS 2010.

Informacje z Urzędu Gminy oraz własne rozpoznanie wskazują, że migracja na tereny gminy w celach osadniczych pochodzi głównie z Miasta Starogard Gdański. Dla prognozy demograficznej istotne jest oszacowanie, jaki jest związek pomiędzy wymeldowaniami z Miasta a zameldowaniami na terenie gminy. Prezentuje to tabela nr 54.

<i>Stan na 31 XII</i>	<i>M. Starogard Gdański - wymeldowania w ruchu wewnętrznym</i>	<i>Gm. Starogard Gdański - zameldowania w ruchu wewnętrznym</i>	<i>Zależność wymeldowa- nia Miasto / zameldowa- nia Gmina</i>
1999	563	284	0,5
2001	473	291	0,62
2002	522	263	0,5
2003	730	546	0,75
2004	763	572	0,75
2005	652	429	0,66
2006	670	458	0,68
2007	730	451	0,62
2008	647	386	0,6
2009	634	366	0,58
1999-2009	6384	4046	0,63
2005-2009	3333	2090	0,63

Tabela 54: Związek między odpływem mieszkańców z Miasta Starogard Gdański, a napływem ludności do Gminy.

<i>Gmina Starogard Gdański</i>									
<i>Stan na 31 XII</i>	<i>Liczba miesz- kańców</i>	<i>Zameldo- wania</i>	<i>Wymeldo- wania</i>	<i>Saldo migracji (przyrost ab- solutny)</i>	<i>Przyrost natu- ralny</i>	<i>Saldo całkowi- tej zmiany demograficz- nej</i>	<i>Indeks dyna- miki migracji [%]</i>	<i>Wskaźnik tempa ruchu naturalnego [%]</i>	<i>Indeks dyna- miki ruchu na- turalnego [%]</i>
1999	11 612	287	173	114	114	228			
2001	12 065	292	121	171	89	260			
2002	12 190	265	185	80	45	125	100,66	100,37	101,04
2003	12 652	552	161	391	71	462	103,21	100,58	103,79
2004	13 129	576	156	420	57	477	103,32	100,45	103,77
2005	13 472	431	179	252	91	343	101,92	100,69	102,61
2006	13 757	467	250	217	68	285	101,61	100,50	102,12
2007	14 083	461	241	220	106	326	101,6	100,77	102,37
2008	14 392	394	190	204	105	309	101,45	100,75	102,19
2009	14 699	380	182	198	109	307	101,38	100,76	102,13
Lata 2002-2009: Razem		3526	1544	1982	652	2634	116,43	105,40	121,83
Wartości średnie		441	193	248	82	329	101,92	100,66	102,50

Tabela 55: Syntetaza ruchu naturalnego i pomigracyjnego ludności w latach (1999) - 2001 – 2009.

Rozkład zmian ludności we wsiach i obrębach.

Wzrost ludności prezentowany w powyższej analizie nie rozkładał się równomiernie. Tabela nr 56 prezentuje wartości, jakie osiągała liczba ludności dla poszczególnych ośrodków wiejskich. Zgodnie z informacjami dotyczącymi zagospodarowania, opisującymi zjawiska suburbanizacji, rozlewania się zabudowy, wśród obszarów podlegających szczególnie dynamicznym procesom urbanizacji są obręby podmiejskie. Przekłada się to na przyrost ludności wsi położonych w sąsiedztwie miasta lub dogodnie z nim powiązanych. Z kolei wsie oddalone od miasta, leżące poza szlakami drogowymi nie tylko nie wykazują wzrostu, ale nawet wykazują tendencje spadkowe.

Nazwa wsi	Stan ludności w latach											Zmiana
	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2002	31.12.2003	31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010	2010-2000
Barchnowy	133	129	126	125	125	125	124	137	151	158	164	31
Brzeźno Wielkie	229	231	230	226	222	222	224	230	217	220	236	7
Ciecholewy	237	242	244	239	234	238	246	254	257	259	255	18
Dąbrówka	634	663	691	714	738	763	785	821	842	856	892	258
Jabłowo	777	768	766	779	792	795	794	810	847	849	871	94
Janin	129	130	129	125	122	122	122	119	116	116	122	-7
Janowo	342	349	358	375	392	399	398	407	407	430	448	106
Klonówka	422	420	420	429	439	437	427	420	423	430	446	24
Kokoszkowy	1120	1145	1187	1260	1333	1383	1414	1475	1527	1557	1561	441
Kolincz	596	617	641	674	708	719	711	712	738	769	783	187
Koteże	474	501	537	584	631	672	701	732	751	764	790	316
Krąg	490	498	507	518	529	538	545	556	571	586	606	116
Linowiec	347	337	335	348	362	362	354	349	358	352	368	21
Lipinki Szlacheckie	272	274	286	312	338	367	398	413	418	444	446	174
Nowa Wieś Rzeczna	710	732	756	779	803	835	871	902	909	940	966	256
Okole	41	48	57	62	67	85	112	123	142	163	185	144
Owidz	423	439	455	473	491	507	520	528	523	528	522	99
Rokocin	571	604	641	675	709	758	813	864	897	929	937	366
Rywałd	606	609	614	622	630	642	657	666	667	680	682	76
Siwiątka	267	269	270	270	270	272	275	282	282	295	293	26
Sucumin	575	577	577	579	581	577	568	552	553	554	552	-23
Sumin	607	619	629	639	649	655	657	651	664	666	672	65
Stary Las	42	39	38	39	41	45	50	52	52	53	55	13
Szpęgawsk	608	609	613	624	636	644	649	651	643	653	659	51
Trzcińsk	265	262	260	264	269	265	255	250	249	247	235	-30
Zduny	612	618	618	607	596	597	603	600	601	606	610	-2
Żabno	123	136	148	158	169	176	176	178	177	180	178	55
Razem Gmina	11 652	11 865	12 133	12 499	12 876	13 200	13 449	13 734	13 982	14 284	14 534	2 882
				Stale miejsce zameld.		13 472	13 757	14 083	14 392	14 699		
				Faktycznie miejsce za		13 573	13 841	14 053	14 344	14 501		

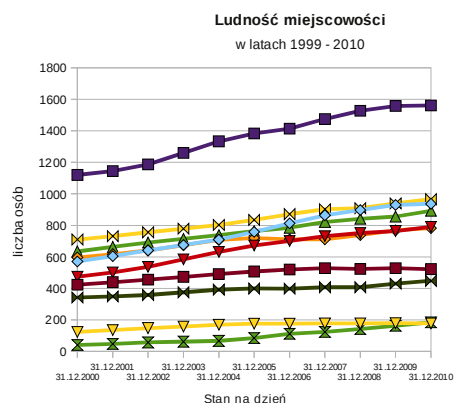
Tabela 56: Zmiany liczby ludności w ważniejszych wsiach Gminy, w latach 2000-2010 (dane z ewidencji ludności UG - stan na 31.12.2010 z interpolacji danych z czerwca 2010). Na pomarańczowo wyróżnione są wsie strefy podmiejskiej.

Do miejscowości podmiejskich zostały zaliczone Janowo, Kolincz, Kokoszkowy, Koteże, Nowa Wieś Rzeczna, Okole, Owidz, Rokocin i Żabno. Ze względu na tworzące się powiązanie z Owidzem do tej grupy włączone zostały też Barchnowy. Inaczej potraktowana została Dąbrówka, chociaż przy granicy z obrębem Janowo są widoczne procesy suburbanizacyjne, skutkujące wysokim wzrostem ludności, sama wieś jest jednostką z dobrze ukształtowanym układem przestrzennym, wykazującym na razie dużą odporność na presję osadniczą. Dlatego cały obręb został wyłączony z tej strefy i wymagać będzie osobnego potraktowania w polityce przestrzennej.

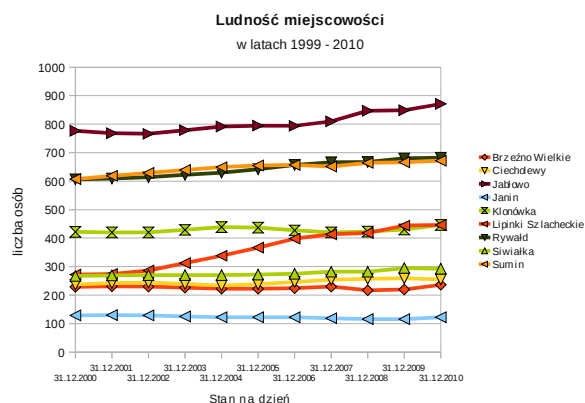
W ciągu 10 lat zmiany przebiegały w różny sposób. Widać, że poszczególne wsie miały swoje okresy intensywnego wzrostu, zastoju, a nawet spadku. Dotyka to różnych ośrodków niezależnie od ich położenia. Ale w dziesięcioletnim przedziale widoczne są kategorie miejscowości, które ewidentnie tracą mieszkańców, które stagnują, które się rozwijają oraz takie, które rozwijają się żywiołowo. Według tych kategorii niewątpliwymi liderami są miejscowości strefy podmiejskiej: Kokoszkowy, Koteże, Nowa Wieś Rzeczna, Okole, Rokocin i Żabno, ale także wspomniana wyżej Dąbrówka oraz Lipinki Szlacheckie. Osobne potraktowania w tej grupie wymaga Okole, które w ciągu 10 lat wzrosło niemal 4 krotnie.

nazwa	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2002	31.12.2003	31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010	2010/2000
Barchnowy	-3,62%	-3,01%	-2,33%	-0,79%	0,00%	0,00%	-0,80%	10,48%	10,22%	4,64%	3,80%	23,31%
Brzeźno Wielkie	0,44%	0,87%	-0,43%	-1,74%	-1,77%	0,00%	0,90%	2,68%	-5,65%	1,38%	7,27%	3,06%
Ciecholewy	2,16%	2,11%	0,83%	-2,05%	-2,09%	1,71%	3,36%	3,25%	1,18%	0,78%	-1,54%	7,59%
Dąbrówka	4,62%	4,57%	4,22%	3,33%	3,36%	3,39%	2,88%	4,59%	2,56%	1,66%	4,21%	40,69%
Jablówo	-1,27%	-1,16%	-0,26%	1,70%	1,67%	0,38%	-0,13%	2,02%	4,57%	0,24%	2,59%	12,10%
Janin	0,00%	0,78%	-0,77%	-3,10%	-2,40%	0,00%	0,00%	-2,46%	-2,52%	0,00%	5,17%	-5,43%
Janowo	2,09%	2,05%	2,58%	4,75%	4,53%	1,79%	-0,25%	2,26%	0,00%	5,65%	4,19%	30,99%
Klonówka	-0,71%	-0,47%	0,00%	2,14%	2,33%	-0,46%	-2,29%	-1,64%	0,71%	1,65%	3,72%	5,69%
Kokoszowy	2,28%	2,23%	3,67%	6,15%	5,79%	3,75%	2,24%	4,31%	3,53%	1,96%	0,26%	39,38%
Kolincz	3,65%	3,52%	3,89%	5,15%	5,04%	1,55%	-1,11%	0,14%	3,65%	4,20%	1,82%	31,38%
Koteże	5,80%	5,70%	7,19%	8,75%	8,05%	6,50%	4,32%	4,42%	2,60%	1,73%	3,40%	66,67%
Krag	1,66%	1,63%	1,81%	2,17%	2,12%	1,70%	1,30%	2,02%	2,70%	2,63%	3,41%	23,67%
Linowiec	-2,80%	-2,88%	-0,59%	3,88%	4,02%	0,00%	-2,21%	-1,41%	2,58%	-1,68%	4,55%	6,05%
Lipinki Szlacheckie	0,74%	0,74%	4,38%	9,09%	8,33%	8,58%	8,45%	3,77%	1,21%	6,22%	0,45%	63,97%
Nowa Wieś Rieczna	3,20%	3,10%	3,28%	3,04%	3,08%	3,99%	4,31%	3,56%	0,78%	3,41%	2,77%	36,06%
Okole	17,14%	17,07%	18,75%	8,77%	8,06%	26,87%	31,76%	9,82%	15,45%	14,79%	13,50%	351,22%
Owidz	3,68%	3,78%	3,64%	3,96%	3,81%	3,26%	2,56%	1,54%	-0,95%	0,96%	-1,14%	23,40%
Rokocin	6,13%	5,78%	6,13%	5,30%	5,04%	6,91%	7,26%	6,27%	3,82%	3,57%	0,86%	64,10%
Rywałd	0,33%	0,50%	0,82%	1,30%	1,29%	1,90%	2,34%	1,37%	0,15%	1,95%	0,29%	12,54%
Siwiałka	0,75%	0,75%	0,37%	0,00%	0,00%	0,74%	1,10%	2,55%	0,00%	4,61%	-0,68%	9,74%
Sucumin	0,17%	0,35%	0,00%	0,35%	0,35%	-0,69%	-1,56%	-2,82%	0,18%	0,18%	-0,36%	-4,00%
Sumin	2,02%	1,98%	1,62%	1,59%	1,56%	0,92%	0,31%	-0,91%	2,00%	0,30%	0,90%	10,71%
Stary Las	-6,67%	-7,14%	-2,56%	2,63%	5,13%	9,76%	11,11%	4,00%	0,00%	1,92%	3,77%	30,95%
Szpęgawsk	0,00%	0,16%	0,66%	1,79%	1,92%	1,26%	0,78%	0,31%	-1,23%	1,56%	0,92%	8,39%
Trzcińsk	-1,49%	-1,13%	-0,76%	1,54%	1,89%	-1,49%	-3,77%	-1,96%	-0,40%	-0,80%	-4,86%	-11,32%
Zduny	0,82%	0,98%	0,00%	1,78%	-1,81%	0,17%	1,01%	-0,50%	0,17%	0,83%	0,66%	-0,33%
Żabno	10,81%	10,57%	8,82%	6,76%	6,96%	4,14%	0,00%	1,14%	-0,56%	1,69%	-1,11%	44,72%
Razem Gmina	1,73%	1,83%	2,26%	3,02%	3,02%	2,52%	1,89%	2,12%	1,81%	2,16%	1,75%	24,73%

Tabela 57: Roczne szeregi czasowe zmiany liczby mieszkańców wyrażone wskaźnikiem tempa wzrostu (procentowy przyrost względny). Spadek lub stagnacja wyróżnione są kolorem jasnioletowym, wzrost do 5 % kolorem żółtym, powyżej 5 % pomarańczowym, powyżej 35 % czerwonym.

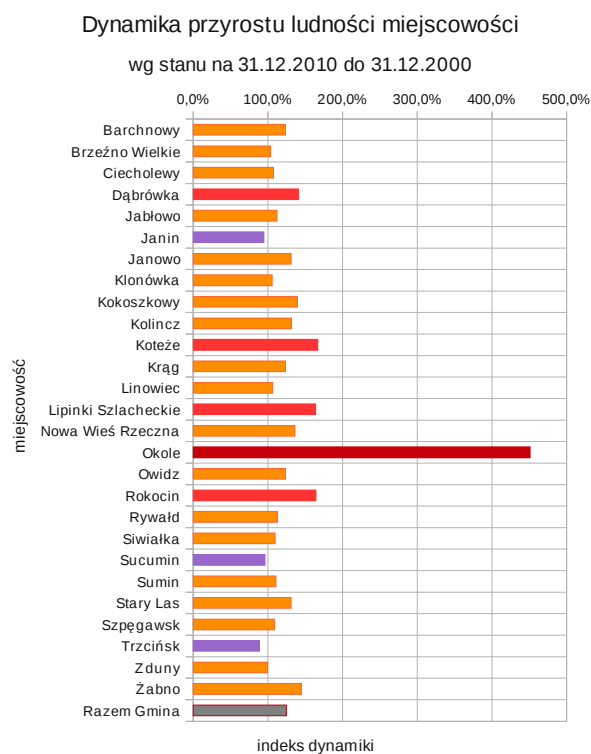
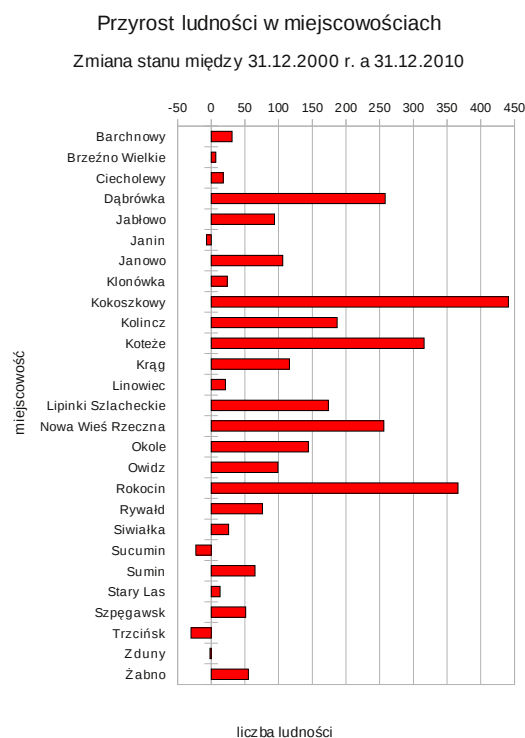

Wykres 15: Zmiany liczby ludności we wsiach podmiejskich w latach 2000 - 2010 (dane z ewidencji ludności UG Starogard Gd.)

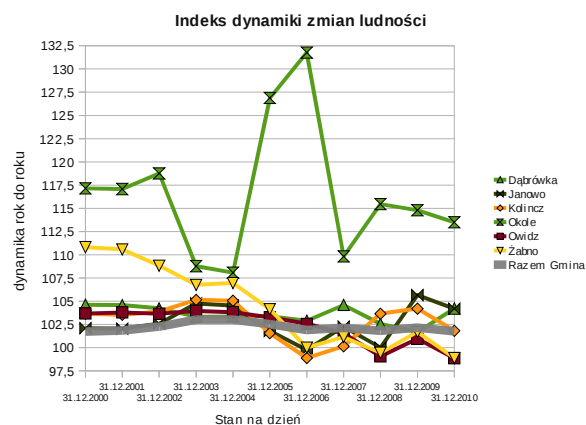
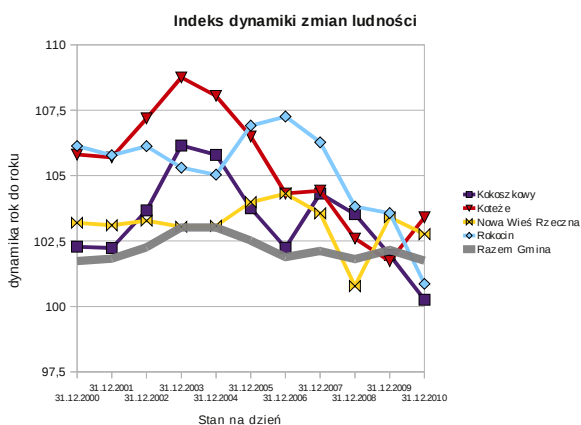
Wykres 16: Zmiany liczby ludności we wsiach "rolniczych" w latach 2000 - 2010 (dane z ewidencji ludności UG Starogard Gd.)

Synteza tych analiz są wykresy zmian ludności (wykres nr 17) oraz indeksu dynamiki zmian ludności (wykres nr 18) w latach 2010 – 2000.

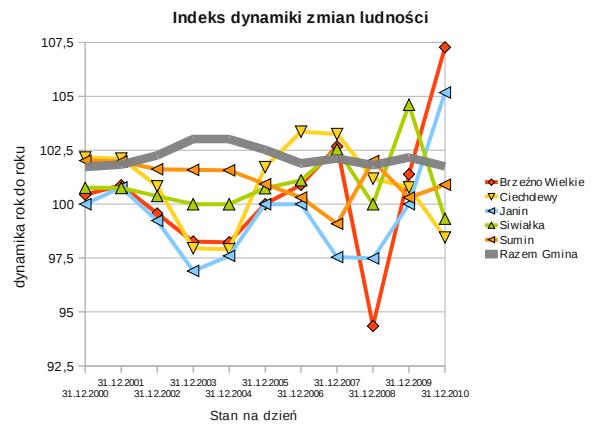
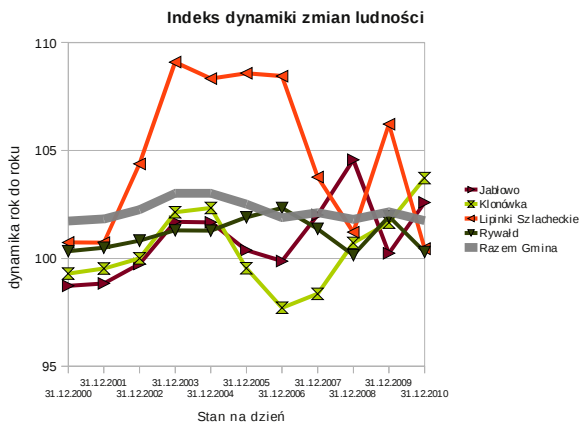
Wykres 17: Zmiana liczby ludności (w osobach) w latach 1999 - 2009

Wykres 18: Indeks dynamiki zmian ludności w latach 2000 - 2010.

Wykres 19: Kształtowanie się dynamiki zmian ludności w latach 2000 - 2010 w głównych wsiach podmiejskich.

Wykres 20: Kształtowanie się dynamiki zmian ludności w latach 2000 - 2010 w wybranych wsiach podmiejskich.

Wykres 21: Kształtowanie się dynamiki zmian ludności w latach 2000 - 2010 w głównych wsiach "rolniczych".

Wykres 22: Kształtowanie się dynamiki zmian ludności w latach 2000 - 2010 w wybranych wsiach "rolniczych"

	powierzchnia [ha]	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010	2010-2000
Barchnowy	277	133	129	125	124	137	151	158	164	31
Brzeźno Wielkie	562	229	231	222	224	230	217	220	236	7
Ciecholewy	1 055	237	242	238	246	254	257	259	255	18
Dąbrówka	1 030	634	663	763	785	821	842	856	892	258
Jabłowo	811	777	768	795	794	810	847	849	871	94
Janin	410	129	130	122	122	119	116	116	122	-7
Janowo	805	765	788	906	918	935	930	958	970	205
Klonówka	1 341	422	420	437	427	420	423	430	446	24
Kokoszkowy	1 184	1 120	1 145	1 383	1 414	1 475	1 527	1 557	1 561	441
Kolincz	625	596	617	719	711	712	738	769	783	187
Koteże	808	474	501	672	701	732	751	764	790	316
Krąg	1 384	490	498	538	545	556	571	586	606	116
Linowiec	805	347	337	362	354	349	358	352	368	21
Lipinki Szlacheckie	545	272	274	367	398	413	418	444	446	174
Nowa Wieś Rzeczna	620	710	732	835	871	902	909	940	966	256
Okole	181	41	48	85	112	123	142	163	185	144
Rokocin	781	571	604	758	813	864	897	929	937	366
Rywałd	730	606	609	642	657	666	667	680	682	76
Siwiółka	357	267	269	272	275	282	282	295	293	26
Stary Las	194	42	39	45	50	52	52	53	55	13
Sucumin	872	575	577	577	568	552	553	554	552	-23
Sumin	1 264	607	619	655	657	651	664	666	672	65
Szpegawsk	2 175	1 220	1 227	1 241	1 252	1 251	1 244	1 259	1 269	49
Trzcińsk	664	265	262	265	255	250	249	247	235	-30
Żabno	139	123	136	176	176	178	177	180	178	55
Razem Gmina	19 618	11 652	11 865	13 200	13 449	13 734	13 982	14 284	14 534	2 882
Dane GUS	19 616	Stałe miejsce zameld.	13 472	13 757	14 083	14 392	14 699			
		Faktycznie miejsce za	13 573	13 841	14 053	14 344	14 501			

Tabela 58: Zmiany liczby ludności obrębach Gminy, w latach 2000-2010 (dane z ewidencji ludności UG - stan na 31.12.2010 z interpolacji danych z czerwca 2010). Kolorem pomarańczowym oznaczone są obręby strefy podmiejskiej.

nazwa	Przedziały lat		
	1999-2006	2006-2013	1999-2013
Barchnowy	89,86%	146,77%	131,88%
Brzeźno Wielkie	98,25%	107,14%	105,26%
Ciecholewy	106,03%	107,32%	113,79%
Dąbrówka	129,54%	117,45%	152,15%
Jabłowo	100,89%	110,33%	111,31%
Janin	94,57%	98,36%	93,02%
Janowo	123,55%	109,59%	135,40%
Klonówka	100,47%	104,92%	105,41%
Kokoszkowy	129,13%	118,03%	152,42%
Kolincz	123,65%	120,53%	149,04%
Koteże	156,47%	122,68%	191,96%
Krag	113,07%	112,66%	127,39%
Linowiec	99,16%	108,47%	107,56%
Lipinki Szlacheckie	147,41%	120,10%	177,04%
Nowa Wieś Rzeczna	126,60%	110,22%	139,53%
Okole	320,00%	178,57%	571,43%
Rokocin	151,12%	127,80%	193,12%
Rywałd	108,77%	110,35%	120,03%
Siwiałka	103,77%	105,45%	109,43%
Stary Las	111,11%	124,00%	137,78%
Sucumin	98,95%	103,17%	102,09%
Sumin	110,42%	104,57%	115,46%
Szpegawsk	103,05%	102,48%	105,60%
Trzcińsk	94,80%	107,45%	101,86%
Żabno	158,56%	113,07%	179,28%
Suma Wynik	117,42%	113,21%	132,92%

Tabela 59: Zmiany ludności w miejscowościach w %

Potencjalne scenariusze rozwoju demograficznego do roku 2030

Istnieje wiele możliwych scenariuszy rozwoju demograficznego w perspektywie nadchodzących 20 lat. Można na przykład założyć, że wskaźniki rozwoju demograficznego charakterystyczne dla ostatnich 10 lat będą się utrzymywać. Biorąc pod uwagę, że w ostatnich 8 latach przybyło ponad 2 600 mieszkańców, z czego blisko 2 000 to imigracja, należałoby oszacować wzrost liczby mieszkańców do 2030 nawet o 10 000 osób, wśród których blisko 8 000 powinno osiedlić się z zewnątrz. Jest to mało prawdopodobne, gdyż większość z nich musiałaby pochodzić z Miasta Starogard Gdański, a ten ośrodek miejski, nie stanowi źródła tak znacznych zasobów ludzkich. Należy bowiem pamiętać, że korelacja między napływem do Gminy, a wymeldowaniami z Miasta pozostaje w stosunku, jak 1 do 2. Oznaczałoby to odpływ ponad 15 000 osób z Miasta. Konsekwencją byłoby daleko idące rozgęszczenie zaludnienia, spadek cen nieruchomości, a to mogłoby zmienić relacje popytu i podaży i odwrócić trendy osadnicze. Scenariusz ten jest więc mało prawdopodobny. Również a priori można odrzucić dalej idące scenariusze, że dynamika osadnictwa będzie rosła, choć nie jest wykluczone, w określonych latach mogą się pojawić pojedyncze skoki wskaźników, to jednak analizowanej perspektywie nie wydaje się to być wiarygodne. Inną możliwością jest zupełne wyrównanie się potencjałów osadniczych Miasta i Gminy, które spowodowało by wyhamowanie migracji. Te dwa scenariusze można uznać za „widelki”, między którymi znajdzie się realny rozwój wypadków – są to:

- 1) Scenariusz utrzymujących się wartości średnich z okresu 2002 – 2009
- 2) Scenariusz wygaszającej się migracji z Miasta Starogard Gdański.

Przyjęcie granicznych scenariuszy rozwoju demograficznego dla Gminy Starogard Gdański

Skutki demograficzne obu scenariuszy rozwojowych prezentuje tabela 60. Pierwszy przyjmuje mechanicznie wskaźniki demograficzne z ostatnich lat i ekstrapoluje na kolejne 20 lat. W perspektywie najbliższych 5 lat może wydawać się to prawdopodobne, jednak z wyżej opisanych przyczyn, nie da się obronić tej prognozy w kontekście 20 lat. Dru-

gi scenariusz pokazuje wygaszanie migracji. W ślad za spadającą imigracją maleje również przyrost naturalny, gdyż struktura wiekowa zaczyna przypominać modelową strukturę dla Polski (smukła piramida).

Gmina Starogard Gdański														
Stan na 31 XII	Liczba mieszkańców	Zameldowania – średnie roczne	Wymeldowania – średnie roczne	Badany okres [przedział czasu w latach]	Zameldowania w badanym okresie	Wymeldowania w badanym okresie	Saldo migracji (przyrost absolutny) w badanym okresie	Przyrost naturalny w badanym okresie	Saldo całkowitej zmiany demograficznej w badanym okresie	Indeks dynamiki migracji [%] - średni roczny	Indeks dynamiki migracji [%] - łączny dla badanego okresu	Indeks dynamiki ruchu naturalnego [%] - średni roczny	Indeks dynamiki ruchu naturalnego [%] - łączny dla badanego okresu	Indeks dynamiki zmian liczby ludności [%] - średni roczny
Wartości średnie		441	193				248	82	329	101,92		100,66		102,50
Odniesie – rok 2009														
2009	14 699	380	182				198	109	307	101,38		100,76		102,13
Scenariusz utrzymujących się wartości średnich z okresu 2002 – 2009														
Założenia – średnie wartości dynamiki przyrostu naturalnego i pomigracyjnego z lat 2002 – 2009										101,92		100,66		
2010	15 078			1			282	97	379	101,92	101,92	100,66	100,66	102,58
2015	17 085			5			1503	504	2007	101,92	109,97	100,66	103,34	102,53
2020	19 359			5			1703	571	2274	101,92	109,97	100,66	103,34	102,53
2025	21 936			5			1930	647	2577	101,92	109,97	100,66	103,34	102,53
2030	24 856			5			2187	733	2920	101,92	109,97	100,66	103,34	102,53
Lata 2010-2030: Razer							7605	2552	10157		151,74		117,36	169,10
Scenariusz wygaszającej się migracji z Miasta Starogard Gdański														
Założenia: wartości ruchu ludności szacowane na rok 2030		250	240				10					100,30		
na rok 2009		380	182				198					100,76		
2010	15 008	380	182	1	380	182	198	111	309	101,35	101,35	100,76	100,76	102,10
2015	16 410	363	189	5	1815	945	870	532	1402	101,13	105,8	100,70	103,55	101,80
2020	17 531	330	203	5	1650	1015	635	486	1121	100,76	103,87	100,59	102,96	101,33
2025	18 348	297	217	5	1485	1085	400	417	817	100,48	102,44	100,47	102,38	100,92
2030	18 843	264	231	5	1320	1155	165	330	495	100,18	100,9	100,36	101,80	100,53
Lata 2010-2030: Razer							2268	1876	4144		115,43		112,76	128,19

Tabela 60: Prognozy zmian ludności w latach 2010 - 2030. Żółty kolor oznacza przyjęte założenia – w pierwszym scenariuszu liczba ludności jest ekstrapolowana poprzez przyjęcie średnich indeksów dynamiki zmian migracyjnych i ruchu naturalnego, w drugim przyjęto stopniowe wyrównywanie się potencjałów miasta i gminy skutkujące stopniowym wygaszaniem migracji i spadkiem przyrostu naturalnego. Opracowanie własne.

Powyższe scenariusze stanowią podstawę założenia projektowego, dotyczące przyszłego stanu ludności Gminy. Na nim będą oparte dalsze analizy potrzeb rozwojowych, szacunków procesów urbanizacji w poszczególnych obrębach. W świetle powyższych zestawień można założyć, że obliczeniowym stanem liczby ludności w roku 2030 będzie 20 000 osób zameldowanych na stałe.

Scenariusze demograficzne dla obrębów

Dysponując prognozowanym stanem ludności (20 000 osób w 2030 roku) oraz faktycznymi procesami zmian zaludnienia w poszczególnych miejscowościach (tabele nr 56 na str. 150 i 57 na str.151) oraz obrębach (tabela nr 58 na str. 153) istnieje możliwość, w drodze ekstrapolacji, określenie tempa i wartości docelowych wzrostu ludności w poszczególnych obrębach. Scenariusze takie biorą pod uwagę dotychczasowe łączne wskaźniki przyrostu ludności w poszczególnych obrębach, agregujące ruch naturalny i migrację. Są one następnie korygowane do przewidywanych zmian wskaźników demograficznych dla całej gminy w okresie do 2030 roku zgodnie z tabelą 60, dla scenariusza ostrożnego. Na koniec przewidywane wartości zaludnienia są korygowane, z zastosowaniem proporcjonalności do zakładanego stanu ludności dla gminy w wysokości 20 000 mieszkańców. Uzyskana w ten sposób przewidywana wartość liczby mieszkańców, dla każdego z obrębów stanowi podstawę ponownego przeszacowania zakładanych wskaźników demograficznych.

Nazwa miejscowości	Indeks dynamiki zmian ludności						
	średnia 5-letnia dla lat 2000-2010	na podstawie wartości historycznych		wartości prognozowane			
		2001-2005	2006-2010	2011-2015	2016-2020	2021-2025	2026-2030
Barchnowy	111,04%	93,98%	131,20%	110,27%	107,74%	105,55%	103,57%
Brzeźno Wielkie	101,52%	96,94%	106,31%	105,57%	103,14%	101,05%	101,05%
Ciecholewy	103,73%	100,42%	107,14%	106,40%	103,96%	101,84%	101,84%
Dąbrówka	118,61%	120,35%	116,91%	116,10%	113,43%	111,12%	109,04%
Jabłowo	105,88%	102,32%	109,56%	108,80%	106,30%	104,14%	102,19%
Janin	97,25%	94,57%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Janowo	114,45%	116,67%	112,28%	111,50%	108,94%	106,73%	104,73%
Klonówka	102,80%	103,55%	102,06%	101,35%	101,35%	101,35%	101,35%
Kokoszkowy	118,06%	123,48%	112,87%	112,09%	109,51%	107,29%	105,28%
Kolincz	114,62%	120,64%	108,90%	108,15%	105,66%	103,52%	101,57%
Koteże	129,10%	141,77%	117,56%	116,74%	114,06%	111,75%	109,65%
Krąg	111,21%	109,80%	112,64%	111,86%	109,29%	107,07%	105,06%
Linowiec	102,98%	104,32%	101,66%	100,95%	100,95%	100,95%	100,95%
Lipinki Szlacheckie	128,05%	134,93%	121,53%	120,68%	117,91%	115,52%	113,35%
Nowa Wieś Rzeczna	116,64%	117,61%	115,69%	114,89%	112,25%	109,97%	107,90%
Okole	212,42%	207,32%	217,65%	109,34%	106,83%	104,66%	102,70%
Owidz	111,09%	119,86%	102,96%	102,24%	102,24%	100,17%	100,17%
Rokocin	128,10%	132,75%	123,61%	122,76%	119,94%	117,50%	115,30%
Rywałd	106,09%	105,94%	106,23%	105,49%	103,07%	100,98%	100,98%
Siwiałka	104,76%	101,87%	107,72%	106,97%	104,52%	102,39%	100,47%
Sucumin	97,98%	100,35%	95,67%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Sumin	105,22%	107,91%	102,60%	101,88%	101,88%	101,88%	101,88%
Stary Las	114,43%	107,14%	122,22%	121,37%	118,59%	116,18%	114,00%
Szpegawsk	104,11%	105,92%	102,33%	101,62%	101,62%	101,62%	101,62%
Trzcińsk	94,17%	100,00%	88,68%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Zduny	99,84%	97,55%	102,18%	101,47%	101,47%	101,47%	101,47%
Żabno	120,30%	143,09%	101,14%	100,43%	100,43%	100,43%	100,43%
Razem Gmina	111,68%	113,29%	110,11%	109,34%	106,83%	104,66%	102,70%

Tabela 61: Zliczone i prognozowane wartości indeksu dynamiki zmian ludności dla poszczególnych wsi (analiza własna na podstawie danych ewidencji ludności UG).

Pierwszy etap szacowania zmian ludności w poszczególnych miejscowościach, obejmujący określenie zagregowanych wskaźników przyrostu ludności, skorygowanych do przewidywanych wskaźników demograficznych dla całej gminy prezentuje tabela 61.

Pozwala on oszacować liczbę ludności wsi w pięcioletnich okresach do roku 2030, a następnie proporcjonalnie ją skorygować do wartości projektowanej 20 000 mieszkańców dla całej gminy. Przeliczenie tych wartości prezentuje tabela 62.

Nazwa miejscowości	Historia zmian liczby ludności			Prognoza zmian				W zaokrągleniu
	31.12.2000	31.12.2005	31.12.2010	31.12.2015	31.12.2020	31.12.2025	31.12.2030	
Barchnowy	133	125	164	180	193	203	210	218
Brzeźno Wielkie	229	222	236	249	256	258	260	270
Ciecholewy	237	238	255	271	281	286	291	302
Dąbrówka	634	763	892	1 035	1 173	1 303	1 420	1 477
Jabłowo	777	795	871	947	1 006	1 047	1 069	1 112
Janin	129	122	122	122	122	122	122	126
Janowo	342	399	448	499	543	579	606	630
Klonówka	422	437	446	452	458	464	470	489
Kokoszkowy	1 120	1 383	1 561	1 749	1 915	2 054	2 162	2 250
Kolincz	596	719	783	846	893	924	938	976
Koteże	474	672	790	922	1 051	1 174	1 287	1 339
Krag	490	538	606	677	739	791	831	864
Linowiec	347	362	368	371	374	377	380	395
Lipinki Szlacheckie	272	367	446	538	634	732	829	862
Nowa Wieś Rzeczna	710	835	966	1 109	1 244	1 367	1 475	1 535
Okole	41	85	185	202	215	225	231	240
Owidz	423	507	522	533	544	544	544	566
Rokocin	571	758	937	1 150	1 379	1 620	1 867	1 943
Rywałd	606	642	682	719	741	748	755	785
Siwiałka	267	272	293	313	327	334	335	348
Sucumin	575	577	552	552	552	552	552	574
Sumin	607	655	672	684	696	709	722	751
Stary Las	42	45	55	66	78	90	102	106
Szpegawsk	608	644	659	669	679	689	700	728
Trzecińsk	265	265	235	235	235	235	235	244
Zduny	612	597	610	618	627	636	645	671
Żabno	123	176	178	178	178	178	178	185
Razem Gmina	11 652	13 200	14 534	15 886	17 133	18 241	19 216	20 000

Tabela 62: Prognoza zmian liczby ludności wsi do roku 2030, z odniesieniem do lat 2000-2010 (analiza własna na podstawie danych ewidencji ludności)

Przejdźcie na szacowane wartości liczby mieszkańców w obrębach, w tych samych przedziałach czasowych prezentuje tabela nr 63. Tabela ta w ostatniej kolumnie „Liczba mieszkańców przy wypełnieniu obszarów zabudowy” przedstawia maksymalną chłonność obszarów przeznaczonych w dotychczasowej polityce przestrzennej do zabudowy mieszkaniowej. W tym miejscu, po raz pierwszy widać, że planowane do zainwestowania obszary kilkakrotnie przekraczają potrzeby rozwojowe gminy. Ich łączne uruchomienie nie rokuje szans na powstanie wypełnionej, odpowiednio intensywnej struktury przestrzennej. Skutkiem będzie powstanie rozległych, fragmentarycznie zabudowanych obszarów rozproszonej zabudowy. Obsługa takich terenów będzie nieefektywna, a jednocześnie kosztowna, co spowoduje, że przy znacznym obciążeniu budżetowym standard życia na tych obszarach będzie niesatysfakcjonujący.

Nazwa obrębu	Historia zmian liczby ludności			Prognoza zmian liczby ludności				W zaokrągleniu	L. ludności przy wypełnieniu obszarów rozwoju zabudowy
	31.12.2000	31.12.2005	31.12.2010	31.12.2015	31.12.2020	31.12.2025	31.12.2030		
Barchnowy	133	125	164	180	193	203	210	218	410
Brzeźno Wielkie	229	222	236	249	256	258	260	270	668
Ciecholewy	237	238	255	271	281	286	291	302	385
Dąbrówka	634	763	892	1 035	1 173	1 303	1 420	1 477	1 297
Jabłowo	777	795	871	947	1 006	1 047	1 069	1 112	1 476
Janin	129	122	122	122	122	122	122	126	263
Janowo	765	906	970	1 032	1 087	1 123	1 150	1 196	1 956
Kłonówka	422	437	446	452	458	464	470	489	588
Kokoszowy	1 120	1 383	1 561	1 749	1 915	2 054	2 162	2 250	4 053
Kolincz	596	719	783	846	893	924	938	976	2 113
Koteże	474	672	790	922	1 051	1 174	1 287	1 339	1 709
Krąg	490	538	606	677	739	791	831	864	1 433
Linowiec	347	362	368	371	374	377	380	395	1 189
Lipinki Szlacheckie	272	367	446	538	634	732	829	862	1 099
Nowa Wieś Rzeczna	710	835	966	1 109	1 244	1 367	1 475	1 535	5 165
Okole	41	85	185	202	215	225	231	240	895
Rokocin	571	758	937	1 150	1 379	1 620	1 867	1 943	2 886
Rywałd	606	642	682	719	741	748	755	785	1 433
Siwiałka	267	272	293	313	327	334	335	348	638
Stary Las	42	45	55	66	78	90	102	106	102
Sucumin	575	577	552	552	552	552	552	574	1 090
Sumin	607	655	672	684	696	709	722	751	1 167
Szpęgawsk	1 220	1 241	1 269	1 287	1 306	1 325	1 345	1 399	2 362
Trzcińsk	265	265	235	235	235	235	235	244	1 003
Żabno	123	176	178	178	178	178	178	185	499
Razem Gmina	11 652	13 200	14 534	15 886	17 133	18 241	19 216	20 000	35 326

Tabela 63: Prognoza zmian liczby ludności obrębów do roku 2030, z odniesieniem do lat 2000-2010. Kolumna „Liczba ludności przy wypełnieniu obszarów rozwoju zabudowy” prezentuje stan całkowitej zabudowy terenów planowych na cele mieszkaniowe (analiza własna na podstawie danych ewidencji ludności)

Poniższa tabela pokazuje jaki do chwili obecnej (dane z 31.12.2014r.) realizuje się scenariusz prognozowanej liczby ludności. Porównano zakładaną liczbę ludności jaką gmina ma uzyskać w 2015r. z liczbą ludności na koniec 2014r. W części obrębów liczba ludności jest większa niż zakładana (np. Sucumin, Trzcińsk, Żabno) a w niektórych mniejsza (np. Nowa Wieś Rzeczna, Rokocin, Dąbrówka, Jabłowo, Koteże, Dąbrówka). Generalnie do uzyskania prognozowanej ilości mieszkańców w gminie brakuje 434 osoby. Różnica ta jeszcze się zmniejszy do końca roku 2015.

	prognozowana liczba ludności na 2015	liczba ludności (31.12.2014)
Barchnowy	180	194
Brzeźno Wielkie	249	257
Ciecholewy	271	265
Dąbrówka	1035	943
Jabłowo	947	888
Janin	122	124
Janowo	499	464
Klonówka	452	441
Kokoszkowy	1749	1697
Kolincz	846	870
Koteże	922	870
Krąg	677	650
Linowiec	371	386
Lipinki Szlacheckie	538	488
Nowa Wieś Rzeczna	1109	976
Okole	202	226
Owidz	533	530
Rokocin	1150	1052
Rywałd	719	747
Siwiałka	313	296
Stary Las	66	62
Sucumin	552	596
Sumin	684	678
Szpegawsk	669	646
Trzcińsk	235	274
Zduny	618	628
Żabno	178	204
Razem gmina	15886	15452

Tabela 64: Porównanie zakładanej liczby ludności na rok 2015 z danymi na 31.12.2014

Analiza potrzeb mieszkaniowych wraz ze scenariuszem rozwoju przestrzennego budownictwa mieszkaniowego.

Oszacowanie potrzeb obszarów rozwoju zabudowy, niezbędne do wytyczenia kierunków urbanizacji w gminie oraz określenia narzędzi jego kontroli wymaga przyjęcia oczekiwanych, a zarazem przewidywanych standardów mieszkaniowych. Zapotrzebowanie na grunty budowlane wynika z dwóch czynników oddziałujących równolegle: rozwoju demograficznego, wynikającego zarówno z ruchu naturalnego, jak i migracji oraz ze zmiany standardów mieszkaniowych. W gminie Starogard Gdański oba czynniki wpływają na wzrost zasobów mieszkaniowych i pośrednio na rozwój obszarów zabudowy. Scenariusze rozwoju demograficznego zostały omówione na początku rozdziału. Kolejnym etapem oceny potrzeb rozwoju gminy jest przyjęcie założeń dotyczących oczekiwanych wskaźników opisujących jakość zasobów mieszkaniowych – są to dwa wskaźniki: liczba osób na gospodarstwo domowe oraz stosunek powierzchni użytkowej przypadającej na jednego mieszkańca.

W tym miejscu należy dodać, że z szacunków opartych na danych kartograficznych otrzymujemy informację na temat przybliżonej wartości powierzchni całkowitej budynków, która jest liczona jako iloczyn powierzchni obrysu budynku razy liczbę kondygnacji. Z odniesienia wielkości łącznych, dla całej gminy, oszacowanej powierzchni całkowitej dla zasobów mieszkaniowych do uzyskanej z danych GUS powierzchni użytkowej, można przyjąć, że obie wielkości, w Gminie Starogard Gdański pozostają w relacji: p.c. = 1,45 * p.u. Należy zaznaczyć, że ten związek może się różnić w zależności od typu zasobów: inny będzie w zabudowie wielorodzinnej, inny w zabudowie jednorodzinnej. Może być nawet różny dla zabudowy jednorodzinnej w mieście i na wsi. Jednak ze względu na przybliżony charakter dokonywanych tutaj szacunków, dla całej Gminy przyjęta będzie jedna, wyżej wymieniona wartość.

Również ważne jest określenie, które zasoby mają charakter jednorodzinny, a które obejmują zabudowę wielorodzinną. W zabudowie jednorodzinnej w pewnym uproszczeniu można założyć, że budynek odpowiada lokalowi. W gmi-

nie Starogard Gdański w dużej mierze odpowiada to prawdzie. Można również założyć, że zdecydowana większość nowego budownictwa będzie miała charakter jednorodzinny, tak więc wartości opisujące liczbę budynków i lokali można będzie stosować wymiennie. Jednak dla stanów istniejących, szczególnie w obrębach Jabłowo, Zduny, Kokoszkowy, Nowa Wieś Rzeczna, ale również dla pewnych zasobów w Siwiałce, Klonówce, Sucuminie i Koteżach, należy uwzględnić zabudowę wielorodzinną. Są to głównie tzw. bloki mieszkalne, budowane w latach '70 dla pracowników dawnych Państwowych Gospodarstw Rolnych. Przyjęte metody obliczeń liczby lokali, biorąc pod uwagę wielkość powierzchni rzutu budynku i liczbę kondygnacji, uwzględniają ten aspekt i pozwalają w przybliżony sposób skorygować liczbę lokali w odniesieniu do liczby budynków.

Analiza porównawcza dla założenia wskaźników mieszkaniowych

Oszacowanie przewidywanych i oczekiwanych wielkości zasobów mieszkaniowych należy rozpocząć od określania wielkości gospodarstwa domowego, która przy ciągle obowiązującym modelu kulturowym rodziny mniej więcej odpowiada liczbie osób na jedno mieszkanie. Następnie należy dokonać założenia trendów zmian pozostałych wskaźników mieszkaniowych oraz odnieść je do zachodzących procesów rozwoju zasobów mieszkaniowych w gminie.

Statystyka gospodarstw domowych prowadzona jest dla poziomu 2 NTS, czyli dla województwa. Wg GUS wartości wskaźnika wielkości gospodarstwa domowego kształtowały się dla kraju i województwa następująco

- 1) w 2003 r.:
 - dla Polski: 3,07 os./gosp. domowe,
 - dla Pomorza: 3,12 os./gosp. domowe,
- 2) w 2009 r.:
 - dla Polski: 2,90 os./gosp. domowe,
 - dla Pomorza: 2,94 os./gosp. domowe.

W Gminie Starogard Gdański, ze względu na znaczną imigrację osób w wieku prokreacyjnym wskaźnik liczby osób na jedno mieszkanie (który tutaj jest zbliżony z liczbą osób w gospodarstwie domowym) wynosi dla 2009 roku 3,89 os./mieszkanie – dla porównania dla Miasta Starogard Gdański wynosi on 2,95, a dla kraju 2,87; przy dość znacznym przyroście naturalnym oraz malejącej, ale ciągle znacznej imigracji, wskaźnik ten powinien się utrzymywać na tym poziomie i nie zejść poniżej 3,5 osoby.

W świetle danych pochodzących z wykonanej na potrzeby studium analizy istniejących zasobów mieszkaniowych należy również ponownie określić wskaźnik powierzchni użytkowej mieszkania na osobę. Studium z roku 2005 określiło ten wskaźnik na poziomie 45 m²/os. W świetle standardów europejskich, wskaźnik ten można by uznać za poprawny. Odniesienie do wysokorozwiniętych krajów Unii Europejskiej niewątpliwie wskazuje trend rozwoju gospodarki mieszkaniowej i parametrów nowych mieszkań. Kraje takie jak Niemcy, Holandia i Austria legitymują się wartościami około 40 m²/os., kraje takie jak Szwecja i Wielka Brytania posiada wskaźniki na poziomie około 45 m²/os, a Dania nawet sięga 50 m²/os.

Kraj	Średnia powierzchnia mieszkania					
	mieszkania istniejące razem		mieszkania ukończone w danym roku		powierzchnia użytkowa na mieszkańca	
	rok	powierzchnia	rok	powierzchnia	rok	powierzchnia / osobę
Austria	2003	93,9	2002	101,0	2003	38,3
Belgia	1991	86,3	2001	119,0	-	
Cypr	-		2002	197,6	-	
Republika Czeska	2001	76,3	2003	104,9	2001	28,7
Dania	2002	109,1	2001	112,4	2003	50,6
Estonia	2003	60,2	2003	89,1	2003	27,7
Finlandia	2002	77,0	2003	90,2	2002	36,3
Francja	2002	89,6	2002	112,6	2002	37,5
Niemcy	2002	89,7	2003	113,9	2002	40,1
Grecja	1994	82,7	2001	124,6	-	
Węgry	2001	75,0	2002	94,1	2001	28,0
Irlandia	2003	104,0	2003	105,0	2002	35,0
Włochy	1991	90,3	2000	81,5	-	
Łotwa	2003	55,4	2003	194,3	2003	23,9
Litwa	2003	60,6	2003	106,2	2003	23,0
Luksemburg	2001	125,0	2001	120,2	-	
Malta	2002	106,4	-		2002	34,3
Holandia	2000	98,0	2000	115,5	2000	41,0
Polska	2002	68,2	2002	99,3	2002	22,2
Portugalia	2001	83,0	2003	88,9	-	
Republika Słowacka	2001	56,1	2002	117,8	2001	26,0
Słowenia	2002	75,0	2002	113,5	2002	29,5
Hiszpania	2001	90,0	2002	96,1	-	
Szwecja	2003	91,6	2003	128,0	2003	44,4
Wielka Brytania	2001	86,9	1981–2001	82,7	2001	44,0

Tabela 65: Porównanie wskaźników mieszkaniowych w wybranych krajach Unii Europejskiej dla lat 2000 – 2004..

Źródło: Housing Statistics in the European Union 2004 - National Board of Housing, Building and Planning, Sweden; Ministry for Regional Development of the Czech Republic – dane przywołane w ww. publikacji z National statistical institutes, Ireland: Department of the Environment, Heritage and Local Government.

Jednak w świetle danych opisujących rozwój zabudowy mieszkaniowej w Gminie Starogard Gdański należałoby przyjąć w poprzednim dokumencie Studium prognozę zweryfikować.

Stoją za tym następujące przesłanki: **zależność wskaźnika powierzchni użytkowej na mieszkańca od liczby osób na gospodarstwo domowe**: wysokie wskaźniki powierzchni użytkowej na mieszkańca w takich krajach jak Dania, Szwecja i Wielka Brytania, idą w parze ze stosunkowo niską powierzchnią średnią użytkową mieszkań istniejących, (nie wiele odbiegającą od polskich standardów) i porównywalną powierzchnią nowo budowanych mieszkań – **wysoki wskaźnik powierzchni użytkowej na mieszkańca wynika więc z innej struktury gospodarstwa domowego (mniejsze rodziny, mniejsza liczba osób na gospodarstwo domowe)**. Za takim wnioskiem przemawia porównanie wielkości gospodarstw domowych:

- 1) w Wielkiej Brytanii, wg danych na rok 2002 jest to **2,4 osoby na gospodarstwo domowe** i dalej spada (Źródło jak w tabeli 65),
- 2) w Szwecji w roku 2003: **1,9** i dalej spada (Źródło jak w tabeli 65),
- 3) w Danii w roku 2003: **2,2** i dalej spada (Źródło jak w tabeli 65),
- 4) sytuacja w Polsce, na różnych poziomach podziału terytorialnego, w latach 2003 i 2009:

- a) wg danych z tego samego źródła było 2,9 osób na gospodarstwo domowe (Źródło jak w tabeli 65),
 - b) wg GUS
 - a) w 2003 r. **3,07** dla Polski, **3,12** dla Pomorza,
 - b) w 2009 odpowiednio **2,90** i **2,94**);
 - c) w Gminie Starogard Gdański, ze względu na znaczną imigrację osób w wieku prokreacyjnym wskaźnik liczby osób na jedno mieszkanie, który jest zbieżny liczbą osób w gospodarstwie domowym, wynosi dla 2009 roku 3,89 os/mieszkanie.
- 5) Wskaźniki innych zamożnych krajów takich jak Finlandia, Francja, a nawet Austria lokują się bliżej 35 m²/os. lub znacznie poniżej 40 m²/os.

Dlatego proponuje się zweryfikowanie założeń zarówno co do przewidywanej wielkości gospodarstwa domowego, jak również co do wskaźnika powierzchni użytkowej na mieszkańca. Potwierdza to analiza obserwowanych zmian demograficznych oraz stanu i wielkości zasobów mieszkaniowych.

Rejestrowane w latach 2000 – 2010 zmiany wskaźników mieszkaniowych i scenariusz ich zmian do 2030 roku

W 2009 roku 14 699 obywateli gminy mieszkało w w 3 782 lokalach mieszkaniowych. Średnia wielkość mieszkania wynosiła blisko 100 m² – wielkość ta wiąże się z przewagą budownictwa jednorodzinnego, na co wskazują dane ewidencji gruntów i budynków. Liczba osób na jedno mieszkanie wynosiła około 3,8 os./mieszkanie, a powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę wynosiła blisko 26 m².

Analiza danych z lat 2004 – 2010 (potwierdzają je również dane starsze, sięgające 1999 roku) wskazuje, że w tym okresie liczba mieszkań przyrastała rocznie średnio o 2 %, wielkość całkowitej powierzchni użytkowej rosła w tempie od 2 % do 4 % rocznie, a wskaźniki opisujące wielkość mieszkania oraz powierzchnię użytkową na mieszkańca w tempie około 1 % rocznie.

	Ludność		Liczba mieszkań	Indeks dynamiki przyrostu liczby mieszkań	powierzchnia użytkowa mieszkań	Indeks dynamiki przyrostu powierzchni użytkowej	średnia wielkość mieszkania	Indeks dynamiki przyrostu średniej wielkości mieszkania	Liczba osób na jedno mieszkanie		Powierzchnia użytkowa mieszkania na jedną osobę		
	faktyczne miejsce zamieszkania	stałe miejsce zameldowania							faktyczne miejsce zamieszkania	stałe miejsce zameldowania	faktyczne miejsce zamieszkania	stałe miejsce zameldowania	Indeks dynamiki przyrostu pu/os
	osób	osób	mieszk.	[%]	pu [m ²]	[%]	pu [m ²]	[%]	os/miesz.	os/miesz.	pu/os [m ² /os]	pu/os [m ² /os]	[%]
2004	13 193	13 129	3 385		319 370		94,35		3,9	3,88	24,21	24,33	
2005	13 573	13 472	3 471	102,54%	330 762	103,57%	95,29	101,00%	3,91	3,88	24,37	24,55	100,93%
2006	13 841	13 757	3 540	101,99%	340 158	102,84%	96,09	100,84%	3,91	3,89	24,58	24,73	100,71%
2007	14 053	14 083	3 610	101,98%	350 753	103,11%	97,16	101,12%	3,89	3,9	24,96	24,91	100,73%
2008	14 344	14 392	3 702	102,55%	365 086	104,09%	98,62	101,50%	3,87	3,89	25,45	25,37	101,85%
2009	14 501	14 699	3 782	102,16%	377 043	103,28%	99,69	101,09%	3,83	3,89	26	25,65	101,12%
2010	14 719	14 919	3 858	102,00%	388 354	103,00%	100,67	100,98%	3,82	3,87	26,39	26,03	101,48%
2011	14 939	15 143	3 935	102,00%	400 005	103,00%	101,66	100,98%	3,8	3,85	26,78	26,41	101,48%
2012	15 163	15 370	4 013	102,00%	412 005	103,00%	102,66	100,98%	3,78	3,83	27,17	26,81	101,48%
2013	15 391	15 601	4 094	102,00%	424 365	103,00%	103,66	100,98%	3,76	3,81	27,57	27,2	101,48%
2014	15 622	15 835	4 176	102,00%	437 096	103,00%	104,68	100,98%	3,74	3,79	27,98	27,6	101,48%
2015	15 856	16 073	4 259	102,00%	450 209	103,00%	105,7	100,98%	3,72	3,77	28,39	28,01	101,48%
2016	16 094	16 314	4 344	102,00%	463 715	103,00%	106,74	100,98%	3,7	3,76	28,81	28,43	101,48%
2017	16 335	16 558	4 431	102,00%	477 627	103,00%	107,79	100,98%	3,69	3,74	29,24	28,85	101,48%
2018	16 580	16 807	4 520	102,00%	491 956	103,00%	108,84	100,98%	3,67	3,72	29,67	29,27	101,48%
2019	16 829	17 059	4 610	102,00%	506 714	103,00%	109,91	100,98%	3,65	3,7	30,11	29,7	101,48%
2020	17 081	17 315	4 702	102,00%	521 916	103,00%	110,99	100,98%	3,63	3,68	30,55	30,14	101,48%
2021	17 338	17 574	4 796	102,00%	537 573	103,00%	112,08	100,98%	3,61	3,66	31,01	30,59	101,48%
2022	17 598	17 838	4 892	102,00%	553 700	103,00%	113,18	100,98%	3,6	3,65	31,46	31,04	101,48%
2023	17 862	18 106	4 990	102,00%	570 311	103,00%	114,28	100,98%	3,58	3,63	31,93	31,5	101,48%
2024	18 130	18 377	5 090	102,00%	587 421	103,00%	115,41	100,98%	3,56	3,61	32,4	31,96	101,48%
2025	18 402	18 653	5 192	102,00%	605 043	103,00%	116,54	100,98%	3,54	3,59	32,88	32,44	101,48%
2026	18 678	18 933	5 296	102,00%	623 195	103,00%	117,68	100,98%	3,53	3,58	33,37	32,92	101,48%
2027	18 958	19 217	5 402	102,00%	641 890	103,00%	118,83	100,98%	3,51	3,56	33,86	33,4	101,48%
2028	19 242	19 505	5 510	102,00%	661 147	103,00%	120	100,98%	3,49	3,54	34,36	33,9	101,48%
2029	19 531	19 797	5 620	102,00%	680 982	103,00%	121,17	100,98%	3,48	3,52	34,87	34,4	101,48%
2030	19 824	20 094	5 732	102,00%	701 411	103,00%	122,36	100,98%	3,46	3,51	35,38	34,91	101,48%
Wskaźniki przyjęte jako założenia projektowe studium							120			3,5		35	

Tabela 66: Analiza rozwoju gospodarki mieszkaniowej i prognoza zmian do roku 2030 r. w okresach rocznych (źródło: dane BDR GUS 2004 – 2009, dane ewidencji ludności Gminy Starogard Gdański)

	Ludność		Liczba mieszkań	Indeks dynamiki przyrostu liczby mieszkań	powierzchnia użytkowa mieszkań	Indeks dynamiki przyrostu powierzchni użytkowej	średnia wielkość mieszkania	Indeks dynamiki przyrostu średniej wielkości mieszkania	Liczba osób na jedno mieszkanie		Powierzchnia użytkowa mieszkania na jedną osobę		
	faktyczne miejsce zamieszkania	stałe miejsce zameldowania							faktyczne miejsce zamieszkania	stałe miejsce zameldowania	faktyczne miejsce zamieszkania	stałe miejsce zameldowania	Indeks dynamiki przyrostu pu/os
	osób	osób	mieszk.	[%]	pu [m²]	[%]	pu [m²]	[%]	os/miesz.	os/miesz.	pu/os [m²/os]	pu/os [m²/os]	[%]
2004	13 193	13 129	3 385		319 370		94,35		3,9	3,88	24,21	24,33	
2005	13 573	13 472	3 471	102,54%	330 762	103,57%	95,29	101,00%	3,91	3,88	24,37	24,55	100,93%
2006	13 841	13 757	3 540	101,99%	340 158	102,84%	96,09	100,84%	3,91	3,89	24,58	24,73	100,71%
2007	14 053	14 083	3 610	101,98%	350 753	103,11%	97,16	101,12%	3,89	3,9	24,96	24,91	100,73%
2008	14 344	14 392	3 702	102,55%	365 086	104,09%	98,62	101,50%	3,87	3,89	25,45	25,37	101,85%
2009	14 501	14 699	3 782	102,16%	377 043	103,28%	99,69	101,09%	3,83	3,89	26	25,65	101,12%
2010	14 719	14 919	3 858	102,00%	388 354	103,00%	100,67	100,98%	3,82	3,87	26,39	26,03	101,48%
2015	15 856	16 073	4 259	110,41%	450 209	115,93%	105,7	105,00%	3,72	3,77	28,39	28,01	107,61%
2020	17 081	17 315	4 702	110,41%	521 916	115,93%	110,99	105,00%	3,63	3,68	30,55	30,14	107,61%
2025	18 402	18 653	5 192	110,41%	605 043	115,93%	116,54	105,00%	3,54	3,59	32,88	32,44	107,61%
2030	19 824	20 094	5 732	110,41%	701 411	115,93%	122,36	105,00%	3,46	3,51	35,38	34,91	107,61%
							120			3,5		35	

Tabela 67: Analiza rozwoju gospodarki mieszkaniowej i prognoza zmian do roku 2030 r. w okresach pięcioletnich
(źródło: dane BDR GUS 2004 – 2009, dane ewidencji ludności Gminy Starogard Gdański)

Powyższa analiza umożliwia dokonanie rozstrzygnięcia co do przewidywanych wskaźników mieszkaniowych. Należy je rozpatrywać łącznie, jako średnia wartości istniejących i nowych zasobów, planowanych do realizacji do roku 2030. Ale jest również istotne, jakie wskaźniki będą musiały posiadać nowo budowane mieszkania (domy mieszkalne), aby takie wskaźniki osiągnąć. O ile więc tabele nr 66 i 67 przedstawiają stany ludności i zasobów oraz ich uśrednione parametry na dany rok, o tyle tabela nr 68 przedstawia wartości zmian (przyrost ludności, mieszkań, sumy powierzchni użytkowej w nowo budowanych zasobach oraz wskaźniki mieszkaniowe je opisujące. Czyli odpowiada na pytanie, ile musi być nowych mieszkań i jakie muszą być, aby stare i nowe zasoby razem osiągnęły określony średni poziom.

	Ludność stałe miejsce zameldowania	Liczba mieszkań	Indeks dynamiki przyrostu liczby mieszkań	powierzchnia użytkowa mieszkań	Indeks dynamiki przyrostu powierzchni użytkowej	średnia wielkość mieszkania	Indeks dynamiki przyrostu średniej wielkości mieszkania	Liczba osób na jedno mieszkanie	Powierzchnia użytkowa mieszkania na jedną osobę	Indeks dynamiki przyrostu pu/os
	osób	mieszk.	[%]	pu [m²]	[%]	pu [m²]	[%]	os/miesz.	pu/os [m²/os]	[%]
2009	14 699	3 782		377 043		99,69		3,89	25,65	
2030	20 094	5 732	151,57%	701 411	186,03%	122,36	122,74%	3,51	34,91	136,08%
Przyrost	5 395	1 950		324 368						
Zaokrąglone wartości przyrostu oraz wskaźniki dla nowych zasobów	5 500	2 000		325 000		162,5		2,75	59,09	

Tabela 68: Parametry wzrostu demograficznego i zasobów mieszkaniowych - zakładane wartości wzrostu liczby mieszkańców, liczby mieszkań, sumarycznej powierzchni użytkowej oraz wskaźniki mieszkaniowe w nowych zasobach, zapewniające średnie wartości docelowe w całych zasobach w roku 2030.

Rezerwy terenów budowlanych w istniejącej zabudowie i potrzeby obszarów rozwoju zabudowy

Zestawiając prognozy demograficzne, a raczej zakładany scenariusz rozwoju demograficznego gminy, zmiany standardów mieszkaniowych oraz wielkość posiadanych obszarów rozwojowych można z jednej strony oszacować zapotrzebowanie na obszary rozwoju zabudowy, a z drugiej określić stopień przewidywanego wykorzystania już istniejących terenów przeznaczonych na cele budownictwa mieszkaniowego. Standardy mieszkaniowe, rozpatrywane w pierwszej części tego rozdziału zestawia tabela nr 69.

Założenia projektowe		
Współczynnik p.c. do p.u.	1,45	
	Aktualne (2009 r.)	Planowane (2030 r.)
Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania	100	120
Średnia powierzchnia całkowita mieszkania	145	174
Powierzchnia użytkowa mieszkania na jedną osobę	26,0	35,0
Powierzchnia całkowita mieszkania na jedną osobę	37,5	50,0
Liczba osób na jedno mieszkanie	3,9	3,5

Tabela 69: Założenia projektowe wskaźników mieszkaniowych (na podstawie danych kartograficznych oraz danych BDR GUS, 2010 r.)

Przeznaczenie podstawowe	Przeznaczenie uzupełniające	Stan planistyczny - formalny status obszaru w studium, oparty na kompletności ukształtowania zagospodarowania	Nazwa parametru i jednostka	Stan wypełnienia struktur				Poziom wypełnienia struktur	Przyrost zasobów
				tereny faktycznie zabudowane		rezerwy terenów budowlanych	Stan docelowy – faktyczna zabudowa + rezerwy		
				Parametry zabudowy	Wskaźniki urbanistyczne i mieszkaniowe	Parametry zabudowy	Parametry zabudowy		
				Pow.terenów [ha]		Pow.terenów [ha]	Pow.terenów [ha]		
				p.c. [m²]	Intens. zabudowy	p.c. [m²]	p.c. [m²]		
				L. budynków	śr. wielkość bud. mieszk. – p.c./bud.	L. budynków	L. budynków		
M		istniejący	Pow.terenów [ha]	399,25		195,87	595,12	67,09%	149%
			p.c. [m²]	510 450	0,13	250 422	760 873	67,09%	149%
			L. budynków	2 874	177	1414	4288	67,02%	149%
		planowany	Pow.terenów [ha]	36,23		489,09	525,33	6,90%	1 450%
			p.c. [m²]	5 411	0,01	625 318	630 730	0,86%	11 656%
			L. budynków	31	174	3532	3563	0,87%	11 494%
ML		istniejący	Pow.terenów [ha]	2,41		2,47	4,88	49,37%	203%
			p.c. [m²]	0	0	3157,19	3157,19	0,00%	
			L. budynków	0		17	17	0,00%	
U	M	istniejący	Pow.terenów [ha]	8,68		5,19	13,87	62,58%	160%
			p.c. [m²]	6 661	0,08	3 984	10 645	62,58%	160%
			L. budynków	27	246	16	43	62,79%	159%
		planowany	Pow.terenów [ha]	0,9		13,52	14,41	6,22%	1 607%
			p.c. [m²]	0	0	10 378	10 378	0,00%	
			L. budynków	0		42	42	0,00%	
Razem			Pow.terenów [ha]	447,47		706,14	1153,6	38,79%	258%
			p.c. [m²]	522 523		893 259	1 415 782	36,91%	271%
			L. budynków	2 932		5021	7953	36,87%	271%

Tabela 70: Istniejące tereny zabudowy mieszkaniowej i rezerwy planowanych terenów rozwoju mieszkalnictwa w Gminie. (Źródło – analiza danych kartograficznych, wizja lokalna, dane Urzędu Gminy, BDR GUS).

Samorząd gminy może wpływać na liczbę mieszkańców w pierwszym rzędzie poprzez politykę osadniczą. Gmina obecnie dysponuje już rozległymi terenami przeznaczonymi lub planowanymi do przeznaczenia na cele budownictwa

mieszkaniowego (tabele 10,19,20). Przy 450 ha terenów istniejącej zabudowy mieszkaniowej lub pokrewnej (usługowo-mieszkaniowej) gmina dysponuje 200 ha terenów możliwych uzupełnień w ramach obszarów zainwestowanych (zurbanizowanych) oraz 500 ha nowych terenów planowanych lub już przeznaczonych do zabudowy. Łączna rezerwa terenów budowlanych, przeznaczonych na cele mieszkaniowe wynosi więc ponad 700 ha, co oznacza, że wypełnienie tych struktur oznaczałoby wzrost obszarów zabudowanych z 450 ha do 1 150 ha, czyli 2,6 razy, albo o 160 %. Proste przeliczenie liczby mieszkańców, wychodząc od stanu rejestrowanego w ewidencji ludności na 2009 rok, czyli 14 284 osób, przemnażając przez tę dynamikę (260 %), daje ponad 37 tys. mieszkańców.

Tabela 70 zestawia wielkości obszarów rozwoju zabudowy dla funkcji mieszkaniowej i pokrewnych. Wskazuje też szacunkową chłonność tych terenów, mierzoną w wielkości możliwych do lokalizacji zasobów (budynki, powierzchnia całkowita). Dane zostały pozyskane z analizy przestrzennej z wykorzystaniem dostępnych materiałów kartograficznych, wizji w terenie, danych gminy oraz średnich wartości dostarczanych przez GUS (rok 2009). Rozpatrując wskaźniki urbanistyczne dla terenów istniejącej i planowanej zabudowy przyjęto, jako odniesienie, powierzchnię brutto obszarów rozwoju zabudowy, obejmującą zarówno działki budowlane jak i tereny komunikacyjne (głównie drogi dojazdowe). Pozwala to ostrożnie szacować intensywność zabudowy, która w ramach mieszkaniowej jednostki funkcjonalnej wynosi około 0,13 p.c./pow.terenu [m²/m²]. Szacunki oparte na danych geometrycznych nieco odbiegają od danych uzyskanych z BDR GUS, np. w zakresie wielkości lokali – wynika to stąd, że analiza przestrzenna nie poparta atrybutami odnoszącymi do obiektów budynków liczby lokali nie pozwala uwzględnić w obliczeniach udziału domów wielorodzinnych.

Obręb	Stan planistyczny								Razem					
	istniejący				planowany				tereny faktycznie zabudowane	średnia p.c. budynku	rezerwy terenów budowlanych	razem obszary mieszkaniowe	wypełnienie struktury	Indeks dynamiki
	tereny faktycznie zabudowane	rezerwy terenów budowlanych	razem obszary zurbanizowane	wypełnienie struktury	tereny faktycznie zabudowane	rezerwy terenów budowlanych	razem obszary planowane	wypełnienie struktury						
	liczba budynków (stan/chłonność)				liczba budynków (stan/chłonność)				liczba budynków (stan/chłonność)					
1	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
			(3) + (4)	(3) / (5)			(7) + (8)	(7) / (9)				(11)+(13)	(11) / (14)	(14) / (11)
Barchnowy	42	13	55	76,36%		59	59		42	178	72	114	36,84%	271%
Brzeźno Wielk.	56	28	84	66,67%	1	100	101	0,99%	57	144	128	185	30,81%	325%
Ciecholewy	58	26	84	69,05%		10	10		58	147	36	94	61,70%	162%
Dąbrówka	190	89	279	68,10%	1	24	25	4,00%	191	181	113	304	62,83%	159%
Jabłowo	104	45	149	69,80%		68	68		104	217	113	217	47,93%	209%
Janin	32	9	41	78,05%		24	24		32	170	33	65	49,23%	203%
Janowo	163	93	256	63,67%		125	125		163	172	218	381	42,78%	234%
Klonówka	71	34	105	67,62%		0	0		71	177	34	105	67,62%	148%
Kokoszkowy	325	214	539	60,30%	5	314	319	1,57%	330	182	528	858	38,46%	260%
Kolincz	172	69	241	71,37%		271	271		172	176	340	512	33,59%	298%
Koteże	204	100	304	67,11%		155	155		204	178	255	459	44,44%	225%
Krag	127	60	187	67,91%	4	161	165	2,42%	131	165	221	352	37,22%	269%
Linowiec	61	31	92	66,30%		169	169		61	172	200	261	23,37%	428%
Lipinki Szlach	122	56	178	68,54%	2	131	133	1,50%	124	165	187	311	39,87%	251%
Nowa Wieś	166	114	280	59,29%		731	731		166	220	845	1 011	16,42%	609%
Okole	46	34	80	57,50%		175	175		46	190	209	255	18,04%	554%
Rokocin	230	140	370	62,16%	2	419	421	0,48%	232	172	559	791	29,33%	341%
Rywałd	112	59	171	65,50%	1	92	93	1,08%	113	195	151	264	42,80%	234%
Siwiółka	100	38	138	72,46%	1	60	61	1,64%	101	128	98	199	50,75%	197%
Stary Las	13	6	19	68,42%		8	8		13	140	14	27	48,15%	208%
Sucumin	118	36	154	76,62%		106	106		118	174	142	260	45,38%	220%
Sumin	123	38	161	76,40%	3	88	91	3,30%	126	161	126	252	50,00%	200%
Szpegawsk	176	82	258	68,22%		121	121		176	201	203	379	46,44%	215%
Trzcisk	54	23	77	70,13%	3	193	196	1,53%	57	166	216	273	20,88%	479%
Żabno	36	17	53	67,92%	8	74	82	9,76%	44	148	91	135	32,59%	307%
Cała gmina	2 901	1440	4341	66,83%	31	3558	3 589	0,86%	2 932	178	4 998	7 930	36,97%	270%

Tabela 71: Chłonność inwestycyjna terenów mieszkaniowych w poszczególnych obrębach (analiza własna na podstawie danych kartograficznych i wizji w terenie).

Tak rozległe tereny rozwoju budownictwa mieszkaniowego wymagają oceny chłonności osadniczej poszczególnych obrębów, która będzie kluczowa dla rozstrzygnięć polityki przestrzennej, dotyczącej kierunków rozwoju zagospodarowania terenów. Przyjmując określone w tabeli nr 69 założenia projektowe można określić szacunkową liczbę mieszkańców poszczególnych obrębów, gdyby zaplanowane obszary rozwojowe wypełniły się w przewidywanym horyzoncie czasowym. Analiza chłonności mierzonej liczbą lokali i mieszkańców (w nowych zasobach oraz liczoną łącznie) prezentuje ta-

bela nr 72 str. 167. Korzysta ona z analizy rezerw i planowanych obszarów rozwoju zabudowy w poszczególnych obrębach (tabela nr 71 str. 166). W tej symulacji przyszła liczba mieszkańców osiągnęłaby 35 000, a docelowa liczba lokali mieszkalnych blisko 10 000 (wzrost o ponad 21 tys. mieszkańców oraz o ponad 6 tys. lokali).

Obręb	Liczba mieszkańców (2009 r.)	Aktualna liczba lokali (szacowana)	Aktualna liczba osób na lokal	Potencjalna liczba nowych lokali	Łączna Liczba lokali (szacowana) istniejących i planowanych	Planowana liczba osób na budynek (lokal)	Liczba mieszkańców w nowych zasobach	Liczba mieszkańców w przypadku wypełnienia struktur	Indeks dynamiki wzrostu zaludnienia	Przewidywana liczba mieszkańców z prognozy demograficznej	Przewidywane wypełnienie struktury	Potencjalna ekstenzywność nowego zagospodarowania
	[osoby]	[lokale]	[os/lok.]	[lokale]	[lokale]	[os/lok.]	[osoby]	[osoby]	[%]	[osoby]	[%]	[%]
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
			(2)/(3)		(3)+(5)		(5)*(7)	(2)+(8)	(9)/(2)		(11)/(9)	(11-2)/(8)
Barchnowy	158	42	3,76	72	114	3,5	252	410	259%	218	53%	24%
Brzeźno Wiel.	220	57	3,86	128	185	3,5	448	668	304%	270	40%	11%
Ciecholewy	259	58	4,47	36	94	3,5	126	385	149%	302	78%	34%
Dąbrówka	856	212	4,04	126	338	3,5	441	1 297	152%	1 477	114%	141%
Jabłowo	849	164	5,18	179	343	3,5	627	1 476	174%	1 112	75%	42%
Janin	116	40	2,9	42	82	3,5	147	263	227%	126	48%	7%
Janowo	958	212	4,52	285	497	3,5	998	1 956	204%	1 196	61%	24%
Klonówka	430	94	4,57	45	139	3,5	158	588	137%	489	83%	37%
Kokoszkowy	1 557	443	3,51	713	1 156	3,5	2 496	4 053	260%	2 250	56%	28%
Kolincz	769	194	3,96	384	578	3,5	1 344	2 113	275%	976	46%	15%
Koteże	764	216	3,54	270	486	3,5	945	1 709	224%	1 339	78%	61%
Krąg	586	142	4,13	242	384	3,5	847	1 433	245%	864	60%	33%
Linowiec	352	73	4,82	239	312	3,5	837	1 189	338%	395	33%	5%
Lipinki Szlach.	444	124	3,58	187	311	3,5	655	1 099	247%	862	78%	64%
Nowa Wieś	940	236	3,98	1 207	1 443	3,5	4 225	5 165	549%	1 535	30%	14%
Okole	163	46	3,54	209	255	3,5	732	895	549%	240	27%	11%
Rokocin	929	232	4	559	791	3,5	1 957	2 886	311%	1 943	67%	52%
Rywałd	680	160	4,25	215	375	3,5	753	1 433	211%	785	55%	14%
Siwiłka	295	101	2,92	98	199	3,5	343	638	216%	348	55%	15%
Stary Las	53	13	4,08	14	27	3,5	49	102	192%	106	104%	108%
Sucumin	554	126	4,4	153	279	3,5	536	1 090	197%	574	53%	4%
Sumin	666	142	4,69	143	285	3,5	501	1 167	175%	751	64%	17%
Szpegawsk	1 259	275	4,58	315	590	3,5	1 103	2 362	188%	1 399	59%	13%
Trzcinsk	247	57	4,33	216	273	3,5	756	1 003	406%	244	24%	0%
Żabno	180	44	4,09	91	135	3,5	319	499	277%	185	37%	2%
Cała gmina	14 284	3 503	4,08	6 168	9 671	3,5	21 588	35 872	251%	20 000	56%	26%

Tabela 72: Chłonność osadnicza obszarów rozwoju zabudowy mieszkaniowej przy analizie obrębami (analiza własna z wykorzystaniem danych ewidencji ludności oraz analiz kartograficznych).

Z tych danych wynika wyraźnie, że istniejące rezerwy i planowane obszary rozwoju zabudowy znacznie przekraczają zapotrzebowanie, wynikające z faktycznych potrzeb demograficznych gminy, uwzględniających zarówno ruch naturalny, jak i migrację (Uwarunkowania demograficzne rozwoju gminy, str. 138). Nadmiar nowych terenów budowlanych dotyczy zarówno całej gminy, jak i poszczególnych obrębów z osobna. Wyjątkiem jest tu jedynie Dąbrówka, w którym to obrębie, szacowany wzrost demograficzny wiązał się otwieraniem nowych terenów budowlanych przy granicy Miasta, natomiast w niewielkim zakresie był związany z głównym ośrodkiem wiejskim obrębu. Taka sytuacja tym bardziej wymaga świadomych rozstrzygnięć co do kontynuacji osadnictwa w tym obrębie.

Wpływ na zagospodarowanie poszczególnych pokazuje tabela 73, przedstawiająca wartości gęstości zaludnienia w przypadku osiągnięcia 20 tys. mieszkańców, czy też wypełnienia struktur, a więc 35 tys. mieszkańców. Proponowany stan 20 tys. mieszkańców w roku 2030 skutkuje osiągnięciem średniej gęstości zaludnienia na poziomie 102 os/km² dla całej gminy. W tym przypadku liczba obszarów, które przekraczają 100 os/km² z 8 (Jąbłowo, Janowo, Kokoszkowy, Kolincz, Nowa Wieś Rzeczna, Okole, Rokocin i Żabno) wzrosłaby do 12 – doszłyby obszary Dąbrówka, Koteże, Lipinki Szlacheckie i Rywałd.

Nazwa obszaru	Powierzchnia obszaru	Historia zmian gęstości zaludnienia			Prognoza zmian				Przy osiągnięciu 20 tys. mieszkańców	Wypełnienie terenów rozwojowych
		31.12.2000	31.12.2005	31.12.2010	31.12.2015	31.12.2020	31.12.2025	31.12.2030		
	[ha]	[os/km ²]	[os/km ²]	[os/km ²]	[os/km ²]	[os/km ²]	[os/km ²]	[os/km ²]	[os/km ²]	[os/km ²]
Barchnowy	276,96	48	45	59	65	70	73	76	79	148
Brzeźno Wielkie	561,72	41	40	42	44	46	46	46	48	119
Ciecholewy	1055,26	22	23	24	26	27	27	28	29	36
Dąbrówka	1029,7	62	74	87	101	114	127	138	143	126
Jąbłowo	810,66	96	98	107	117	124	129	132	137	182
Janin	410,26	31	30	30	30	30	30	30	31	64
Janowo	805,33	95	113	120	128	135	139	143	149	243
Klonówka	1340,98	31	33	33	34	34	35	35	36	44
Kokoszkowy	1184,28	95	117	132	148	162	173	183	190	342
Kolincz	624,89	95	115	125	135	143	148	150	156	338
Koteże	807,64	59	83	98	114	130	145	159	166	212
Krąg	1383,59	35	39	44	49	53	57	60	62	104
Linowiec	805,12	43	45	46	46	46	47	47	49	148
Lipinki Szlacheckie	545,25	50	67	82	99	116	134	152	158	201
Nowa Wieś Rzeczna	620,14	114	135	156	179	201	220	238	248	833
Okole	181,37	23	47	102	111	119	124	127	132	493
Rokocin	780,69	73	97	120	147	177	208	239	249	370
Rywałd	729,77	83	88	93	99	102	102	103	108	196
Siwiątka	356,59	75	76	82	88	92	94	94	98	179
Stary Las	193,63	22	23	28	34	40	46	53	55	53
Sucumin	871,61	66	66	63	63	63	63	63	66	125
Sumin	1263,71	48	52	53	54	55	56	57	59	92
Szpegawsk	2174,86	56	57	58	59	60	61	62	64	109
Trzcińsk	664,41	40	40	35	35	35	35	35	37	151
Żabno	139,49	88	126	128	128	128	128	128	133	357
Razem Gmina	19617,9	59	67	74	81	87	93	98	102	180

Tabela 73: Zmiany gęstości zaludnienia w przypadku realizacji scenariuszy demograficznych oraz wypełnienia obszarów rozwoju zabudowy mieszkaniowej (szare pola dotyczą obszarów, których średnia gęstość zaludnienia przekracza).

Wypełnienie całych obszarów rozwojowych zmieniłoby dogłębnie i nieodwracalnie charakter gminy. Ponad dwukrotnie (blisko 2,5 razy) wzrost gęstości, do 180 os/km² nadałby Gminie charakter miejski lub raczej miejskiej peryferii. Mogłoby to zakłócić ochronę wartości przyrodniczych, zdewastować przestrzeń otwartą, w tym osłabić spójność systemu obszarów chronionych.

Potrzeby i możliwości rozwoju gospodarczego

Obecnie na obszarze gminy istnieje ponad 130 ha obszarów związanych z różnymi formami działalności gospodarczej (usługi-rzemiosło-produkcja, przemysł, magazyny i składy). Dotychczasowa polityka przestrzenna przewidywała powiększenie tych obszarów do blisko 240 ha. Razem byłoby to blisko 450 ha.

<i>Funkcje</i>	<i>Stan planistyczny</i>	<i>tereny faktycznie zabudowane wraz z komunikacją</i>	<i>tereny niezabudowane lub rezerwy terenów budowlanych</i>	<i>łączna powierzchnia obszarów</i>	<i>wypełnienie struktur</i>	<i>udział obszaru w sumie powierzchni terenów zabudowy</i>	<i>udział obszaru w sumie powierzchni gminy</i>
		[ha]	[ha]	[ha]	[%]	[%]	[%]
P,P/U	istniejący	62,03	25,43	87,47	71%	4,88%	0,45%
	planowany	11,72	89,17	100,89	12%	5,63%	0,51%
U	istniejący	49,49	32,59	82,08	60%	4,58%	0,42%
	planowany	8,25	90,4	98,65	8%	5,51%	0,50%
razem funkcje	istniejący	111,53	58,02	169,55	66%	9,47%	0,86%
	planowany	19,97	179,57	199,54	10%	11,14%	1,02%
razem		131,5	237,59	369,09	36%	20,61%	1,88%

Tabela 74: Istniejące i planowane obszary związane z aktywnością gospodarczą (dane obowiązującego studium i analiza kartograficzna)

Jednak pomimo powierzchni wyżej wymienionych obszarów, jak również znacznych rezerw (wypełnienie tych terenów wynosi zaledwie 36 %), **brak jest dużych ciągłych kompleksów, nadających się do realizacji zintegrowanego przedsięwzięcia o dużej, czy nawet średniej skali – czyli odpowiednio powyżej 100 ha lub 20 – 30 ha, w postaci zwartej przestrzeni o dobrym dostępie transportowym.** Obecnie największy obszar, który jest wyznaczony w studium wynosi około 14 ha, przy czym jego podział geodezyjny wskazuje.

W świetle powyższego zestawienia nasuwa się wniosek o istotnym braku odpowiedniej rezerwy inwestycyjnej, która byłaby przeznaczona na przedsięwzięcia o charakterze zintegrowanym o wielkiej skali. Potrzeba tego typu oferty jest uzasadniona ze względu na sąsiedztwo dwóch węzłów autostradowych i spełniałaby postulaty koncepcji polityki przestrzennej zagospodarowania kraju oraz Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego, które to opracowania dostrzegają istotny potencjał gospodarczy położenia przy korytarzach transportowych. Planem województwa, określa koncepcję stabilizacji i rozwoju gospodarczego, wyznaczając strefę rozwoju inwestycji wykorzystujących bliskość korytarzy transportowych. Jest to związane z jej położeniem w strefie oddziaływania Nadwiślańskiego Korytarza Transportowego, wpisującego się w VI transeuropejski korytarz transportowy, stanowiącym element europejskiego systemu TEN-T. Gmina Starogard Gdański znajduje się w tej strefie.

Sytuacja gospodarcza gminy

Rola rolnictwa w gospodarce gminy⁵⁰

Na terenie gminy Starogard Gdański dominuje gospodarka indywidualna, która obejmuje ponad 60 % całości użytków rolnych w gminie. Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa posiada 1.674 ha użytków rolnych, są to grunty po byłych Państwowych Gospodarstwach Rolnych, obecnie zarządzane przez dzierżawców, którzy w przyszłości staną się ich właścicielami.

Na terenie gminy znajdują się 3 Spółdzielnie Produkcyjne: RSP Kokoszkowy, RSP Zduny i RSP Koteże obejmując obszar 527 ha. RSP Kokoszkowy założona w 1947 roku funkcjonuje obecnie koncentrując się na produkcji roślinnej. RSP Zduny - zdecydowanie najlepiej działająca spółdzielnia, jako jedyna, prowadzi aktywny skup warzyw i owoców. Działa w branży przetwórstwa owocowo-warzywnego. Zajmuje się również przetwórstwem mięsnym (ubojnia, masarnia). Posiada największy w gminie areal uprawy truskawek (12 ha). RSP Koteże - prowadzi obecnie produkcję roślinną, głównie rzepak, zboża oraz hodowlę trzody chlewnej w cyklu zamkniętym.

50 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

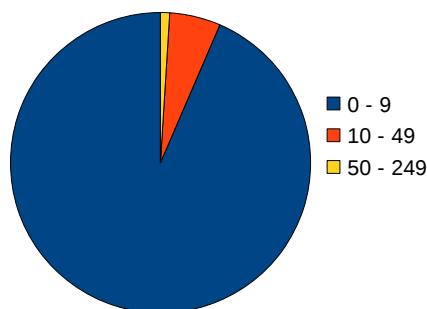
Rozmieszczenie i struktura przedsiębiorstw gospodarczych

Wg danych GUS, w 2009 roku na obszarze gminy działało 1115 przedsiębiorstw. Większość z nich to tzw. mikro-przedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 osób. Pozostałe zaliczają się do małych i średnich. Ich strukturę prezentuje tabela 75 oraz wykres

Lata	0 - 9	10 - 49	50 - 249	250 - 999	1000 i więcej	ogółem
2009	1043	61	11	0	0	1115

Tabela 75: Zestawienie liczby podmiotów gospodarczych wg wielkości. Źródło GUS – BDR 2009.

Struktura w wielkości przedsiębiorstw.

Wykres 23: Struktura wielkości przedsiębiorstw na terenie Gminy. Źródło GUS – BDR 2009.

Większość z nich to podmioty gospodarcze osób fizycznych. Od 2003 roku nastąpił ich istotny przyrost. Wg danych do 2003 roku zakładów osób fizycznych było 563⁵¹.

Sekcje EKD	Liczba zakładów osób fizycznych			
	1998 r.	2000 r.	2002 r.	2003 r.
Przetwórstwo przemysłowe	78	81	69	68
Budownictwo	47	63	72	76
Handel i naprawy	104	141	184	207
Hotele i restauracje	12	11	10	10
Transport, składowanie i łączność	42	47	46	48
Pozostałe	67	87	129	154
Razem	350	430	510	563

Tabela 76: Zakłady osób fizycznych wg wybranych sekcji PKD – dynamika wzrostu Źródło: REGON. Roczniki statystyczny woj. pomorskiego 1999, 2001, 2003. US w Gdańsku, Program Rozwoju Lokalnego

51 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

Forma organizacyjna i własność	1998 r.	2002 r.	2003 r.
Spółki handlowe	20	40	43
w tym: państwowych osób prawnych			1
z udziałem kapitału zagranicznego	3	7	8
Spółki cywilne	29	28	
Spółdzielnie i ich związki	4	6	
Przedsiębiorstwa osób fizycznych	361	510	563

Tabela 77: Liczba podmiotów wg formy organizacyjnej i rodzaju kapitału. Źródło: REGON. Roczniki statystyczny woj. pomorskiego 2000, 2003, US w Gdańsku.

Ważniejsze przedsiębiorstwa w gminie to:

- 1) Krąg
 - GRASO – Krąg – produkcja maszyn pakujących
 - TERMETAL Zakład Wytwarzania Metalowych – Krąg – produkcja konstrukcji stalowych
- 2) Kokoszkowy
 - Zakład Stolarski Sławomir FROST – Kokoszkowy – meble
 - KONTEX – Kokoszkowy – produkcja obuwia
 - Zakład Usług Szklarskich REFLEX – Kokoszkowy
 - BROKER – Kokoszkowy – ferma drobiu
 - Stacja paliw – Kokoszkowy
- 3) Siwiółka
 - MASZROL sp. z o.o. – Siwiółka – produkcja okien
 - ~~Ferma drobiu – Siwiółka~~
- 4) Koteże
 - DRUKARNIA BB i spółka – Koteże
 - Hurtownia sprzętu AGD – Koteże
 - Przedsiębiorstwo Wielobranżowe TERBUD – Koteże – hurtownia materiałów budowlanych
 - RSP Rolnik - Hurtownia materiałów budowlanych – Koteże – produkcja materiałów budowlanych
- 5) Rokocin
 - Skoda HADM Gramatowski – Rokocin – salon samochodowy, serwis
 - TCo Trading Company s.j. – Rokocin – akcesoria meblowe
 - Hurtownia Koszałka AGD – Rokocin
 - Hurtownia materiałów budowlanych – Rokocin
 - Produkcja mebli tapicerskich – Rokocin (Buława)
 - GILLMET sp. z o.o. – Rokocin - produkcja konstrukcji stalowych

- 6) Sucumin
 - BAT FORUM BT – Sucumin - produkcja maszyn pakujących
 - Zakład Produkcyjno-Handlowy NIERTECH – Sucumin – wyroby ze stali nierdzewnej
- 7) Nowa Wieś Rieczna
 - EGA Spółka z o.o. – Nowa Wieś Rieczna – hurtownia narzędzi
 - CENTRUM KLINKIERU SCHÜTZ s.j. – Nowa Wieś Rieczna – hurtownia wyrobów z klinkierem
 - ŚRUBMET s.c. – Nowa Wieś Rieczna – hurtownia wyrobów metalowych
 - Zakład Meblowy WERXAL – Nowa Wieś Rieczna – produkcja mebli tapicerowanych
 - **Medpharma**
- 8) Linowiec
 - Hurtownia odzieży używanej – Linowiec
- 9) Dąbrówka
 - "Kociewiak" PPHU – Dąbrówka – tartak
 - Ddelewski Janusz Zakład Usług Leśnych – Dąbrówka – tartak
- 10) Kolincz
 - HALICKI Zakład Produkcyjno-Handlowy – Kolincz – produkcja Mebli
 - Przedsiębiorstwo P.H.U. „Mebellang” – Kolincz - produkcja Mebli
- 11) Okole
 - Transport Międzynarodowy i Spedycja. Lange.S.C – Okole
- 12) Janowo
 - Flisik Andrzej. Piekarnictwo – Janowo
 - Stacja paliw – Janowo

W związku z wejściem w życie ustawy o rewitalizacji dnia 9 października 2015 r. wprowadzono szereg zmian w obowiązujących ustawach, w tym w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Jedną ze zmian, kluczowych przy opracowywaniu dokumentów studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, jest konieczność sporządzenia bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę (Art.10, ust.1, pkt.7 lit. d). Podstawę sporządzenia bilansu terenów rozwojowych stanowi analiza potrzeb i możliwości rozwoju gminy opracowywana w oparciu o analizy środowiskowe, społeczne i ekonomiczne.

Ze względu na fakt, iż opracowanie zmiany studium dla działki nr 115/3 położonej w obrębie Klonówka dotyczy tzw. punktowej zmiany studium, o powierzchni znikomej w skali obszaru całej gminy oraz ze względu, iż dotyczy wyłącznie jednego zagadnienia - obszarów rozmieszczenia urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy powyżej 100kW, odstąpiono od bilansowania terenów przeznaczonych pod zabudowę w tym zakresie, zgodnie z wymogami art. 10 ust. 5 i 7 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Sporządzenie bilansu w przedmiotowej zmianie studium jest bezzasadne ze względu na specyfikę planowanego przeznaczenia terenów. Ponadto rozmieszczenie urządzeń produkujących energię z odnawialnych źródeł energii o mocy powyżej 100kW nie dotyczy szacowania powierzchni użytkowej zabudowy, która jest wymagana do oszacowania w bilansie terenów zabudowy.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW

Stan prawny gruntów, obejmujący aspekt własności i władania, prezentuje tabela nr 78. Strukturę własności prezentuje wykres nr 24 oraz tabela nr 80. Struktura własności gruntów wpływa na procesy przekształceń przestrzeni. Największą dynamikę przekształceń zagospodarowania wykazują grunty, które w uproszczeniu można by określić jako prywatne. Stanowią one własność osób fizycznych i prywatnych osób prawnych (grupa rejestrowa 7 i znaczna część grupy 15) lub pozostają w użytkowaniu wieczystym tych osób (część gruntów zaliczonych do grup rejestrowych 3, 5, 12 15).

Również potencjalnie taką zmienność mogą wykazywać niektóre grunty skarbu państwa – grunty rolne, będące we władaniu Agencji Nieruchomości Rolnych oraz zurbanizowane, stanowiące pozostałość po zlikwidowanych przedsiębiorstwach państwowych. Grunty te w założeniu winny być sprywatyzowane i wówczas będą podlegać tym samym mechanizmom, które cechują obecną własność prywatną. Grunty skarbu państwa związane z użytkowaniem rolnym stanowią 1 131 ha (blisko 10 % wszystkich gruntów rolnych) oraz 250 ha gruntów zurbanizowanych (aż 26 % w tej grupie użytkowania)..

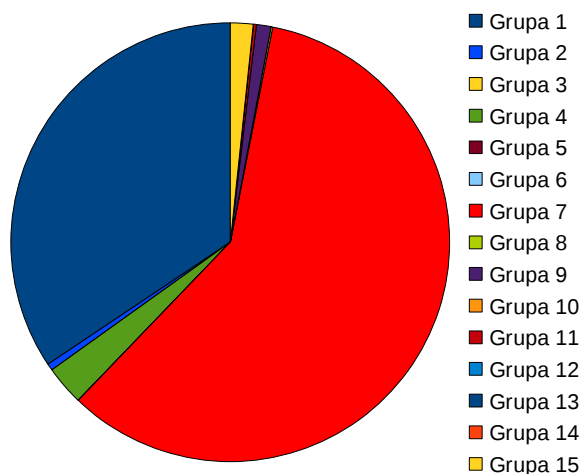
Zdecydowanie inny charakter mają grunty leśne w zarządzie Lasów Państwowych. Kompleksy leśne zaliczane do tej kategorii wykazują i będą wykazywać wysoką trwałość zarówno w strukturze użytkowania jak i władania. Ochrona gruntów leśnych połączona z prowadzoną przez wyspecjalizowany podmiot państwowy gospodarką leśną zapewnia stabilizację tej formy zagospodarowania i bardzo korzystnie wpływa na utrzymanie walorów przestrzeni otwartych.

Grunty prywatne obejmują wszystkie typy użytkowania (nawet wody). Presja wywierana na przekształcenia zagospodarowania tych terenów zależy od trendów rozwojowych i koniunktury gospodarczej. Same grunty osób fizycznych liczą 11 486 ha czyli blisko 60 % całej powierzchni gminy. Grunty osób prawnych z grupy 15, których większość reprezentuje sektor prywatny liczą nieco ponad 1,5 %. Osoby fizyczne posiadają bezwzględną większość gruntów rolnych (84 % gruntów rolnych), względną większość zurbanizowanych i zabudowanych (36 % gruntów tej grupy użytków) oraz bezwzględną większość nieużytków (65 % nieużytków).

Grunty gminne stanowią areał o wielkości 573 ha, co stanowi blisko 3 % powierzchni gminy. Głównie są to należące do grupy gruntów zurbanizowanych i zabudowanych (257 ha, 27 % udziału w grupie użytków), w której gmina jest drugim do wielkości władającym. W tej kategorii gros gruntów stanowią grunty pod drogami, ale również są to działki związane z gminnym jednostkami organizacyjnymi.

Grupa	Nazwa grupy	Razem	Grunty rolne	Grunty leśne	Grunty zabudowane i zurbanizowane	Wody	Nieżytki
		[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]
Grupa 1	Skarb Państwa, jeżeli nie występuje w zbiegu z użytkownikami wieczystymi	6 746	1 131	4 833	250	375	157
Grupa 2	Skarb Państwa, jeżeli występuje w zbiegu z użytkownikami wieczystymi	96	16	4	67	0	9
Grupa 3	Ĺdnoosobowe spółki Skarbu Państwa, przedsiębiorstwa państwowe i inne państwowe osoby prawne	0	0	0	0	0	0
Grupa 4	Gminy i związki międzygminne, jeżeli nie występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi	573	240	22	257	30	24
Grupa 5	Gminy i związki międzygminne, jeżeli występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi	3	1	0	1	0	0
Grupa 6	Ĺdnoosobowe spółki jednostek samorządu terytorialnego i inne osoby prawne, których organami założycielskimi są organy samorządu terytorialnego	0	0	0	0	0	0
Grupa 7	Osoby fizyczne	11 586	9 902	899	345	37	404
Grupa 8	Spółdzielnie	26	20	5	2	0	0
Grupa 9	Kościoły i związki wyznaniowe	210	189	16	3	0	2
Grupa 10	Wspólnoty gruntowe	0	0	0	0	0	0
Grupa 11	Powiaty i związki powiatów, jeżeli nie występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi	43	25	7	9	0	2
Grupa 12	Powiaty i związki powiatów, jeżeli występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi	2	2	0	0	0	0
Grupa 13	Województwa, jeżeli nie występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi	0	0	0	0	0	0
Grupa 14	Województwa, jeżeli występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi	1	0	0	1	0	0
Grupa 15	Spółki prawa handlowego i inne podmioty ewidencyjne niewymienione w pkt 1–14	328	240	40	27	1	20
	Razem	19 613	11 767	5 825	961	442	617

Tabela 78: Struktura własności dla poszczególnych grup rejestrowych właścicieli nieruchomości i władających gruntów w poszczególnych grupach ewidencyjnych użytków gruntowych.

Wykres 24: Struktura własności dla poszczególnych grup rejestrowych właścicieli nieruchomości i władających w całości obszaru gminy.

Grupa	Nazwa grupy	Razem		Grunty rolne	Grunty leśne	Grunty zabudowane i zurbanizowane	Wody	Nieżytki
		[ha]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]
Grupa 1	Skarb Państwa, jeżeli nie występuje w zbiegu z użytkownikami wieczystymi	6 746	34,39%	9,61%	82,96%	25,98%	84,78%	25,42%
Grupa 2	Skarb Państwa, jeżeli występuje w zbiegu z użytkownikami wieczystymi	96	0,49%	0,14%	0,07%	6,97%	0,00%	1,44%
Grupa 3	Jednoosobowe spółki Skarbu Państwa, przedsiębiorstwa państwowe i inne państwowe osoby prawne	0	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Grupa 4	Gminy i związki międzygminne, jeżeli nie występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi	573	2,92%	2,04%	0,38%	26,77%	6,68%	3,82%
Grupa 5	Gminy i związki międzygminne, jeżeli występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi	3	0,01%	0,01%	0,00%	0,13%	0,00%	0,00%
Grupa 6	Jednoosobowe spółki jednostek samorządu terytorialnego i inne osoby prawne, których organami założycielskimi są organy samorządu terytorialnego	0	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Grupa 7	Osoby fizyczne	11 586	59,07%	84,15%	15,44%	35,86%	8,29%	65,45%
Grupa 8	Spółdzielnie	26	0,13%	0,17%	0,08%	0,16%	0,00%	0,02%
Grupa 9	Kościół i związki wyznaniowe	210	1,07%	1,61%	0,27%	0,27%	0,00%	0,39%
Grupa 10	Wspólnoty gruntowe	0	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Grupa 11	Powiaty i związki powiatów, jeżeli nie występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi	43	0,22%	0,21%	0,12%	0,98%	0,00%	0,24%
Grupa 12	Powiaty i związki powiatów, jeżeli występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi	2	0,01%	0,02%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Grupa 13	Województwa, jeżeli nie występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi	0	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Grupa 14	Województwa, jeżeli występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi	1	0,00%	0,00%	0,00%	0,09%	0,00%	0,00%
Grupa 15	Spółki prawa handlowego i inne podmioty ewidencyjne niewymienione w pkt 1—14	328	1,67%	2,04%	0,68%	2,78%	0,26%	3,22%
	Razem	19 613	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Tabela 79: Udziały ilościowe własności dla poszczególnych grup rejestrowych właścicieli nieruchomości i władających gruntów w poszczególnych grupach użytków gruntowych.

WYSTĘPOWANIA OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH (KONTYNUACJA)

Ochrona zbiorników wód podziemnych

Zgodnie z rozporządzeniem, Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie przebiegu granic obszarów dorzeczy i regionów wodnych^[21], na obszarze Gminy brak głównych zbiorników wód podziemnych.

Ochrona ujęć wodnych

Na terenie gminy występuje **strefa ochrony pośredniej ujęcia wody „Południe”** w Starogardzie Gdańskim. Zakres ochrony określa decyzja Wojewody Gdańskiego nr O-V-7622/40/A/98m z z dnia 26 czerwca 1998 roku. Zgodnie z art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 32 poz. 159) „Strefy ochronne ujęć wód podziemnych ustanowione przez dniem 01.01.2002 r. Wygasły z dniem 31.12.2012 r.” W związku z tym wygasła Decyzja Wojewody Gdańskiego nr O-V-7622/40/A/98m z z dnia 26 czerwca 1998 roku. Aktualnie na tym obszarze obowiązuje Rozporządzenie nr 2/2014 z dnia 17.01.2014 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku w sprawie ustanowienia strefy ochronnej ujęcia wód podziemnych „Południe”. Granice strefy wskazane są na rysunku studium.

WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH

Ogólna charakterystyka przypowierzchniowej budowy geologicznej

Najbardziej charakterystyczną cechą mezoregionu Pojezierze Starogardzkie, do którego należy gmina Starogard Gdański, jest obniżanie się z północnego – zachodu na południowy wschód. Zgodnie z ogólnym nachyleniem terenu i przebiegiem marginalnych form rzeźby fazy pomorskiej płynie rzeka Wierzyca. Występują tutaj wszystkie formy rzeźby charakterystyczne dla krajobrazu młodoglacjalnego, poza pradolinami.

Na powierzchni terenu zalega przeważnie glina zwałowa budująca wzgórza morenowe, których wysokości wahają się w granicach 100 – 150 m n.p.m., zaś wysokość względna rzadko przekracza 15 m. Obniżenia pomiędzy pagórkami moreny falistej zajmują równiny sandrowe, zbudowane z różnoziarnistych piasków.

Obszar omawianej gminy zdominowany jest przez formy pochodzenia lodowcowego o zróżnicowanych wysokościach względnych (od 2 do 10 m) i nachyleniu od 2 do 5°. Krajobraz uzupełniają rynny subglacjalne, zagłębienia po martwym lodzie, ozy oraz miejscami krawędzie wysoczyzny.

Najważniejszą rzeką w obrębie gminy jest Wierzyca, która przejawia Węgiernicę. Dość licznie występują podmokłości, które zajmują rynny subglacjalne oraz obniżenia wytopiskowe. Związane są one z występowaniem pierwszego zwierciadła wody na głębokości 0 – 2 m, w licznych zagłębieniach bezodpływowych na terenie sandru i wysoczyzny morenowej oraz dolinach rzek Wierzyca i Węgiernicy. Wypełniają one także misy jeziorne wokół jezior zlokalizowanych na omawianym terenie.⁵²

Ruchy masowe

Z punktu widzenia bezpieczeństwa planowanych inwestycji ruchy masowe mają bardzo duże znaczenie. Przyczyny powstawania osuwisk można podzielić na dwie grupy:

- czynniki antropogeniczne – podcinanie skarp, niekontrolowane wprowadzanie mas wody na stoki, niszczenie powierzchni zadarnionych, obciążanie zboczy itp.,
- czynniki przyrodnicze – nawałne opady atmosferyczne, intensywne roztopy, podcinanie brzegów przez wody płynące itp.

52 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

W przypadku czynników przyrodniczych przeciwdziałanie ograniczone jest do wykonania urządzeń odwadniających, utrzymywanie właściwej szaty roślinnej czy wzmacnianie brzegów. Czynniki antropogeniczne wywołane są nieprzemyślaną gospodarką przestrzeni lub brakiem informacji na temat zagrożeń z nią związanych.

W zależności od budowy geologicznej, rzeźby powierzchni i głębokości występowania zwierciadła wody gruntowej wydzielono obszary o warunkach geologiczno-inżynierskich korzystnych dla budownictwa oraz obszary o warunkach niekorzystnych, utrudniających budownictwo.

Do obszarów o korzystnych warunkach zaliczono grunty spoiste twardoplastyczne i plastyczne oraz grunty sypkie zagęszczone i średnio zagęszczone, na których nie występują zjawiska geodynamiczne, a głębokość wody gruntowej przekracza 2 m. Zajmują one przeważającą część obszaru.

Obszary o niekorzystnych warunkach geologiczno-inżynierskich obejmują grunty spoiste miękkoplastyczne oraz organiczne. Zabudowa na tym terenie wymaga zastosowania specjalnych zabiegów geotechnicznych mających na celu poprawę parametrów wytrzymałościowych gruntu. Zajmują one liczne zagłębienia bezodpływowe wypełnione holocenickimi osadami organicznymi, obniżenia wokół jezior oraz dna dolin rzecznych. Obszary te pokrywają się z rejonami płytkiego występowania wód gruntowych (0 – 2 m).⁵³

53 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁÓŻ KOPALIN, TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH ORAZ UDOKUMENTOWANYCH KOMPLEKSÓW PODZIEMNEGO SKŁADOWANIA DWUTLENKU WĘGLA

Złóża kopalin

Dla gospodarki gminy, a także z punktu widzenia wpływu eksploatacji złóż dla środowiska istotne są następujące kopaliny:

- kruszywa naturalne drobne i grube,
- surowce ilaste ceramiki budowlanej,
- kreda jeziorna i gytia wapienna (osady węglanowe),
- bursztyn,
- torf (w zakresie ograniczonym do punktów eksploatacji).

Dodatkowo stosunkowo nowym tematem jest pozyskiwanie gazu ze złóż niekonwencjonalnych, tzw. gazu łupkowego bitumicznych.

Stan bazy surowcowej⁵⁴

Lp.	Nazwa złoża	Rodzaj kopaliny głównej	Zastosowanie kopaliny	Znaczenie złoża	Zasoby bilansowe	Stan eksploatacji
I.	Kolincz	kruszywo naturalne piasek	-	-	-	Wyeksploatowano
II.	Siwiątka	kreda	-	-	-	Wyeksploatowano
III.	Nowa Wieś	surowce ilaste ceramiki budowlanej	-	-	-	Wyeksploatowano
IV.	Sucumin	surowce ilaste ceramiki budowlanej	do produkcji ceramiki czerwonej	przemysłowe	73 tys. m ³	Eksploracja

54 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

Lp.	Nazwa złoża	Rodzaj kopaliny głównej	Zastosowanie kopaliny	Znaczenie złoża	Zasoby bilansowe	Stan eksploatacji
V.	Klonówka	kruszywo naturalne piasek	-	-	-	Wg danych PIG istnieje złożenie Brak czynnej koncesji
VI.	Siwiałka	kruszywo naturalne piasek	-	-	-	Wyeksploatowano Brak dodatku rozliczającego stan zasobów
VII.	Nowa Wieś Rieczna I	Piasek	dla budownictwa drogowego i mieszkaniowego	lokalne		Udokumentowane Posiada koncesję

Tabela 80 Zbiornice zestawienie złóż kopalin o zasobach udokumentowanych i zarejestrowanych w gminie Starogard Gdański (stan na 2014 r., oznaczenia w tabelach odwzorowano na rysunku Studium – dla istniejących złóż).

Lp.	Punkt eksploatacji	Surowiec eksploatowany	Przeznaczenie kopaliny	Pow. zalegania - m ² Głęb. Zalegania - m
A.	Ciecholewy	Piasek	dla celów lokalnych	200 2,5
B.	Brzeźno	Piasek	dla celów lokalnych	600 2,5
C.	Brzeźno II	piasek ze żwirem	dla celów lokalnych	600 3,0
D.	Rywałd	Piasek	dla celów lokalnych	100 3,0
E.	Dąbrówka	Piasek	dla celów lokalnych	100 2,0
F.	Płaczewo	Piasek	dla celów lokalnych	200 1,0
G.	Koteże	Piasek	dla celów lokalnych	400 1,0
H.	Kręski Młyn	Piasek	dla celów lokalnych	50 1,0

Tabela 81: Inwentaryzacja dawnych punktów eksploatacji kopalin w gminie Starogard Gdański¹ (stan III kwartał 2004 r.)
— Opracowano na podstawie: Nowak — Wasiuk E., 1995, Inwentaryzacja złóż i wyrobisk kopalin stałych oraz składowisk odpadów na obszarze gminy Starogard Gdański, woj. gdańskie, Opracowanie wykonane przez Przedsiębiorstwo Geologiczne "POLGEOL" w Warszawie, Zakład w Gdańsku na zlecenie MOŚZN i L w Warszawie, Maszynopis w Urzędzie Wojewódzkim w Gdańsku

Kruszywa naturalne drobne i grube

Na terenie gminy brak jest udokumentowanych złóż kruszywa grubego — piasku ze żwirem. Stwierdzono jednak istnienie jednego wyrobiska — Brzeźno II (3) —, w którym prowadzona była eksploatacja kruszywa grubego na potrzeby budowlane okolicznej ludności. Obecnie eksploatacji zaniechano.

Na terenie gminy (wg danych PIG) istnieją dwa złoża piasku - Nowa Wieś Rieczna I (posiada czynną koncesję na wydobywanie) i Klonówka. Złoża w Kolinczu i Siwiałce zostały wyeksploatowane.

Udokumentowano trzy złoża kruszywa naturalnego drobnego – piasku. W pierwszym „Kolincz” (I) prowadzi się w oparciu o koncesję eksploatację 61,3 tys. ton piasku. Wyznaczono teren i obszar górniczy o nazwie „Kolincz I-A” (powierzchnia terenu górniczego 11 400 m², obszaru – 8 158 m²).

W drugim „Klonówka” (V) zakończono eksploatację w polu B zaś w polu A udokumentowano złoża w kat C1 w ilości 668,9 tys. ton. Udokumentowano także złożo „Siwiłka” (wcześniej obszar perspektywiczny D) w ilości 1036,5 tys. ton. Prowadzi się wydobywanie w oparciu o koncesję, wyznaczono teren i obszar górniczy (powierzchnia terenu górniczego 115 488 m², obszaru – 93 172 m²).

Ponadto zlokalizowano siedem wyrobisk (1-7) w których była prowadzona eksploatacja kruszywa drobnego na potrzeby budowlane okolicznej ludności. Obecnie eksploatacji zaniechano.

Surowce ilaste ceramiki budowlanej

W granicach gminy udokumentowano dwa złoża. Złoże „Nowa Wieś” (III) udokumentowano w kategorii C2, C1 i B. Obecnie złożo wykreślono z bilansu kopalin. Istnieje jedynie Złoże „Sucumin” (IV) udokumentowano w kategorii B oraz C2. Zasoby geologiczne wynosiły w kat. C2 - 171,0 tys. m³ (zasoby warunkowe), i w kat. B – 143,0 tys. m³. Zasoby bilansowe wynoszą obecnie 73 tys. m³. Prowadzi się eksploatację w oparciu o koncesję, wyznaczono tereny i obszary górnicze („Sucumin Południe” teren o powierzchni 22388 m² i obszar - 16 784 m², oraz „Sucumin Północ” o powierzchniach odpowiednio - 46 318 m² i 9 674 m²).

Kreda jeziorna i gytia wapienna (osady węglanowe)

Udokumentowane zostało złożo „Siwiłka”, którego zasoby wynosiły 253 tys. ton. Złoże wyeksploatowano i wykreślono z bilansu kopalin. Punktów eksploatacji nie stwierdzono.

Bursztyn i torf

Punktów eksploatacji nie stwierdzono, złóż bursztynu brak, złoża torfu opisano w części dotyczącej środowiska przyrodniczego.

Perspektywy powiększenia bazy surowcowej⁵⁵

Na podstawie dotychczasowych badań geologicznych, zwiadu terenowego i przesłanek geologicznych stwierdzono, że na obszarze gminy Starogard Gdański istnieją możliwości powiększenia bazy surowcowej.

Lp.	Rejony perspektywiczne	Rodzaj surowca	Zasoby perspektywiczne [tys. ton]
A.	Brzeźno	kreda jeziorna i gytia wapienna	1000
B.	Rywałd	kreda jeziorna i gytia wapienna	250
C.	Linowiec	kreda jeziorna i gytia wapienna	400
D.	Brzeźno	kruszywo drobne	500
E.	Brzeźno	kruszywo drobne	1600
F.	Klonówka	kruszywo grube	500
G.	Lipniki Szlacheckie	kruszywo drobne	8000

55 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

H.	Owidz	kruszywo drobne	500
----	-------	-----------------	-----

Tabela 82: Perspektywy powiększenia bazy surowcowej w gminie Starogard Gdański (stan rozpoznania III kwartał 2004 r.) Opracowano na podstawie: Nowak – Wasiuk E., 1995, Inwentaryzacja złóż i wyrobisk kopalin stałych oraz składowisk odpadów na obszarze gminy Starogard Gdański, woj. gdańskie, Opracowanie wykonane przez Przedsiębiorstwo Geologiczne "POLGEOL" w Warszawie, Zakład w Gdańsku na zlecenie MOŚZN i L w Warszawie, Maszynopis w Urzędzie Wojewódzkim w Gdańsku.⁵⁵

Kruszywa naturalne drobne i grube

Wyznaczono jeden rejon perspektywiczny występowania kruszywa grubego "Klonówka" (G) o zasobach perspektywicznych 500 tys. ton.

W przypadku kruszywa drobnego wyznaczono ich aż pięć:

- "Brzeźno" (E) o zasobach perspektywicznych 500 tys. ton,
- "Brzeźno" (F) o zasobach perspektywicznych 1600 tys. ton,
- "Lipniki Szlacheckie" (H) o zasobach perspektywicznych 8000 tys. ton,
- "Owidz" (I) o zasobach perspektywicznych 500 tys. ton.

Ponadto na północ od terenu górniczego Nowa Wieś Rzeczna I położony jest obszar przyszłej eksploatacji złoża. Przedsiębiorca otrzymał koncesję na poszukiwanie i rozpoznawanie złoża. Ewentualna eksploatacja należy do decyzji przedsiębiorcy.

Ze względu na początkową fazę procedury zmierzającej do udokumentowania a następnie eksploatacji złoża na etapie sporządzania Studium określone granice złoża należy traktować jako perspektywiczne (orientacyjne) do czasu jego udokumentowania⁵⁶.

Surowce ilaste ceramiki budowlanej

Brak przesłanek do wskazania rejonów perspektywicznych.

Kreda jeziorna i gytia wapienna (osady węglanowe)

Wytypowano trzy rejonu perspektywiczne występowania i eksploatacji kredy jeziornej i gytii wapiennej:

- "Brzeźno" (A) o zasobach perspektywicznych 1000 tys. ton,
- "Rywałd" (B) o zasobach perspektywicznych 250 tys. ton,
- "Linowiec" (C) o zasobach perspektywicznych 400 tys. ton.

Bursztyn

Nie ma perspektyw udokumentowania złoża bursztynu⁵⁵.

Torf

Perspektywy występowania tego surowca związane są z przebadanymi rejonami występowania kredy, gdzie torf występuje przypowierzchniowo.

56 [Studium Gm.St.Gd. zm. 3 2005]

Gaz łupkowy

Obecnie można mówić o prawdopodobieństwie występowania takich złóż na terenie gminy. Warunki geologiczne wskazują na taką potencjalną możliwość. Ministerstwo Środowiska wydało 3 koncesje na poszukiwanie gazu łupkowego (nr 69, 89 i 90) obejmujące obszar całej gminy. Jeżeli w wyniku poszukiwań zostaną udokumentowane zasoby gazu zaistnieje konieczność wyznaczenia terenów i obszarów górniczych jego wydobywania.

Zasoby wód podziemnych

Na obszarze gminy Starogard Gdański nie występują żadne obszary chronione Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP).

Udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla

Na obszarze gminy Starogard Gdański nie występują udokumentowane kompleksy składowania dwutlenku węgla.

Ocena łączna bazy surowcowej na obszarze gminy

Przedstawiona charakterystyka stanu istniejącego oraz perspektywy powiększenia bazy surowcowej uwiadcniają w sposób bardzo wyraźny, iż na terenie gminy brak jest kopaliny, która mogłaby stanowić czynnik stymulujący rozwój przemysłu opartego na surowcach skalnych. Występują one w takich ilościach, dzięki którym istnieje możliwość zaspokojenia potrzeb własnych gminy oraz obsługi inwestycji prowadzonych w granicach miasta Starogard Gdański. Informacja ta dotyczy szczególnie kruszywa naturalnego – piasków oraz w mniejszym stopniu surowców ilastych ceramiki budowlanej.

W przypadku rejonów perspektywicznych ilości potencjalnej kopaliny podane zostały szacunkowo. Należy więc zachować pewną ostrożność w ich interpretacji do czasu wykonania odpowiedniej dokumentacji złożowej.

Udokumentowanie złóż kredy jeziornej i gytii wapiennej umożliwiłoby produkcję na rzecz rolnictwa. Warto zwrócić uwagę na to, że rejon perspektywiczny "Linowiec" (C) leży na obszarze chronionego krajobrazu "Doliny Wierzycy", co w znaczny sposób utrudnia ewentualne pozyskiwanie znajdującej się tam gytii.⁵⁷

Istotną zmianą zarówno dla szeroko rozumianej gospodarki, jak i dla wężej analizowanej energetyki miałby pozytywny wynik poszukiwań gazu łupkowego. Mógłby on głęboko przekształcić charakter gminy, jej sytuację ekonomiczną, jak również kształt osadnictwa.

57 [Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005]

WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH

Na terenie gminy (wg danych PIG) istnieją tereny górnicze: „Nowa Wieś Rzeczna I”, „Sucumin Południe” (teren o powierzchni 22388 m² i obszar - 16 784 m²) oraz „Sucumin Północ” (o powierzchniach odpowiednio - 46 318 m² i 9 674 m²).

STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPIEŃ UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO- ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI

Położenie Gminy w ponadlokalnym systemie transportowym

Województwo pomorskie, zarówno w ramach europejskiego systemu TEN-T, jak i innych ponadnarodowych powiązań, położone jest w dwóch korytarzach transportowych:

- 1) w VI transeuropejskim korytarzu transportowym,
- 2) w nadmorski korytarzu transportowym, stanowiącym rdzeń tzw. Strefy Rozwojowej Południowego Bałtyku.

Sama Gmina nie leży ściśle na osiach tych korytarzy, ale ich elementy znajdują się w bezpośrednim sąsiedztwie lub wręcz przebiegają po jej obrzeżach. Główne szlaki przebiegające w ramach tych korytarzy krzyżują się dokładnie w Mieście Tczew lub na terenie sąsiadującej Gminy Tczew – są to:

- 1) linie kolejowe:
 - a) E-65 Zebrzydowice, Katowice, Warszawa – Malbork – Tczew – Gdańsk – Gdynia,
 - b) CE-65 Katowice – Smętowo – Tczew
- 2) drogi i autostrady:
 - a) autostrada A1,
 - b) droga krajowa nr S22 (odcinek wschodni, planowany jako droga ekspresowa: Swaróżyn – Malbork – Elbląg – Grzechotki),
- 3) drogi wodne: E-40 (Wisła – Bug – Dniestr).

W wojewódzkim systemie transportowym Gmina leży w obszarze regionalnego południowego korytarza transportowego (Powiśle – Starogard Gdański – Chojnice – Człuchów), którego elementami są: droga krajowa nr 22 i linia kolejowa nr 203 Tczew – Kostrzyń.

Infrastruktura transportowa

Sieć drogowa

Składniki sieci drogowej

Na sieć drogową na obszarze gminy składa się złożony system dróg obsługujących zarówno powiązania ponadlokalne (zagraniczne, krajowe, regionalne), jak również wewnętrzne, istotne dla funkcjonowania gminy. Cały system obejmuje drogi publiczne, jak i drogi wewnętrzne. Cała sieć liczy, szacunkowo, ponad 550 km dróg, zarządzanych przez różne podmioty (publiczne i prywatne). Są to drogi twarde (ulepszone i nieulepszone) oraz gruntowe, o zróżnicowanym stanie technicznym.

Drogi przebiegające przez Gminę Starogard Gdański pełnią w krajowym systemie transportowym różne funkcje i służą obsłudze powiązań o zróżnicowanym zasięgu. Dlatego zostały one odmiennie przydzielone w podziale zarządzania. Organizację zarządzania siecią drogową opisuje kategoryzacja dróg. W podziale na kategorie mamy do czynienia z następującymi drogami.

Kategoria zarządzania	Klasa techniczna	nr drogi	Nazwa drogi – opis przebiegu	Długość odcinka na obszarze gminy [km]
Drogi krajowe	Autostrada	A1	Autostrada A1	7,2
	Główne przyspieszone	22	Droga krajowa nr 22	13,5
Drogi wojewódzkie	Zbiornicze	222	Droga wojewódzka nr 222	16,6
		229	Droga wojewódzka nr 229	4,0
Drogi powiatowe	Zbiornicze	2703G	Skarszewy (ul. Kleszczewska) - Kleszczewo - Karolewo - DK 22	0,2
		2704G	DK 22 - Radziejewo - Borzechowo - Osieczna - Szlachta (ul. Lipowa)	0,5
		2705G	Czarnocin – Bączek skrz. DP 2706G – Linowiec DP 2707G	0,5
		2706G	Bączek DP 2705 – Krąg – Starogard Gd. DP 2707G	6,7
		2707G	Skarszewy (ul. Starogardzka) – Linowiec – Starogard Gd. (ul. Skarszewska)	5,1
		2708G	Bolesławowo – Obozin – Trzcinaś DW 222	0,4
		2710G	Starogard Gdański (ul. Owidzka – Droga Owidzka) – Kolincz – Klonówka DP 2718G	6,2
		2711G	Starogard Gdański (ul. Lubichowska) – Zielona Góra – Lubichowo	4,4
		2712G	Sucumin DK 22 – Sumin – Koteże DP 2711G	7,6
		2715G	Dąbrówka DP 2711 – Bobowo	3,1
		2716G	Klonówka DP 2718G – Rajkowy – Rudno	2,0
		2717G	Rywałd DP 2718G – Brzeźno Wielkie – (Radostowo – Subkowy PKP – DK 1)	3,6
		2718G	Starogard Gdański DK 22 – Rywałd skrz. DP 2717G – Klonówka skrz. DP 2710G – (Pelplin)	8,5
		2725G	Kokoszkowy DW 222 – Ciecholewy – Zduny DK 22	8,6
Drogi gminne	Lokalne		Drogi zawarte w załączniku nr 90 do uchwały nr 199/18/05 Zarządu Województwa Pomorskiego z dn. 15 marca 2005 roku.	110,8
	Ważniejsze drogi dojazdowe			74,9
Razem podstawowy układ dróg publicznych				285
Szacunkowa długość pozostałych dróg publicznych (użytki drogowe będące własnością gminy)				90
Szacunkowa długość dróg wewnętrznych (użytki drogowe)				120
Szacunkowa długość ciągów wzdłuż wydzielen geodezyjnych pod drogi				55
Szacowana długość sieci drogowej całego systemu transportowego – Razem				550

Drogi krajowe obejmują 2 powiązania, które w różny sposób wpływają na strukturę przestrzenną gminy. Łącznie liczą one zaledwie nieco ponad 10 km dróg, ale ich ranga, skala rozwiązań inżynierskich, wyciska głębokie piętno na kształcie gminy. Są to:

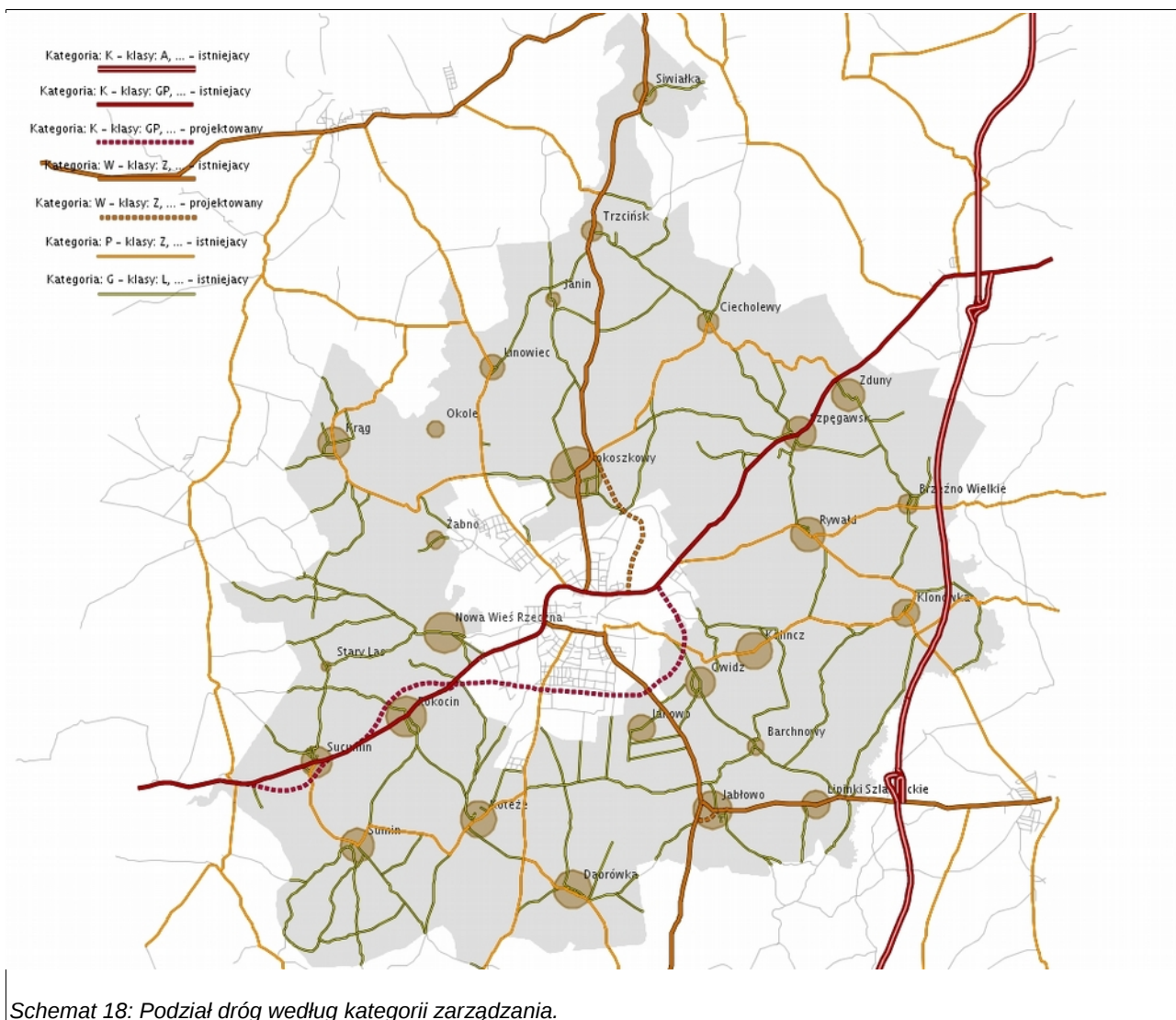
- 1) autostrada A1 – dostęp do niej, choć sama przebiega w granicach administracyjnych gminy, odbywa się przez węzły położone w gminach sąsiednich (Gmina Tczew – Węzeł Swarżyn, dojazd drogą krajową nr 22, Gmina Pępów – Węzeł Pępów w miejscowości Ropuchy, dojazd drogą wojewódzką nr 229). Z punktu widzenia struktury przestrzennej obszaru opracowania, autostrada ma charakter eksterytorialny względem gminy – nie tworzy żadnych powiązań wewnętrznych. Tworzy jednocześnie bardzo wyraźną barierę przestrzenną, która jednak, ze względu na położenie przy wschodniej granicy oraz dzięki licznym drogom serwisowym nie generuje istotnych konfliktów funkcjonalno-przestrzennych. Jednocześnie autostrada, dzięki dwóm węzłom położonym przy granicy administracyjnej, stanowi ważny element ułatwiający dostęp transportowy do gminy z zewnątrz.
- 2) droga krajowa nr 22 – droga ta prowadzi ruch tranzytowy pomiędzy przejściem granicznym z Republiką Federalną Niemiec a granicą z Federacją Rosyjską (Obwód Kaliningradzki). Jednocześnie jest ważną osią transportową samej gminy obsługującą główne powiązania równoleżnikowe (w pewnym przybliżeniu).

Drogi wojewódzkie posiadają mieszane funkcje: zarówno tranzytowe (o randze wojewódzkiej), jak również lokalne (powiązania ośrodków gminnych z miastem Starogard Gdański na osi północ południe). Ich łączna długość to 20 km – są to 2 drogi:

- 3) droga wojewódzka nr 222 – szlak transportowy wiążący Gdańsk z południem województwa (w Skórczu łączy się z drogą wojewódzką nr 214, prowadzącą do granicy południowej) – w Jabłowie na terenie Gminy łączy się z drogą wojewódzką nr 229; tworzy oś transportową północ – południe.
- 4) droga wojewódzka nr 229 – główne powiązanie południowego fragmentu Pomorza z autostradą A1.

Obecnie planowana jest modernizacja drogi 229 i 222. W projekcie pn. „Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 222 i 229 na odcinku od Starogardu Gdańskiego poprzez Jabłowo do węzła Autostrady A1” zakłada się, że po przebudowie ww odcinki mają uzyskać klasę G.

14 dróg powiatowych liczy łącznie 57,5 km: wszystkie mają bardzo istotne znaczenie dla samej gminy, stanowią szkielet sieci drogowej. Część z tych dróg łączy funkcje powiązań wewnątrzgminnych z charakterem ponadgminnym (np. 2707G, 2711G, 2718G), ale są takie które wiążą ośrodki gminne (2717G, 2712G).

Schemat 18: Podział dróg według kategorii zarządzania.

Drogi gminne liczą szacunkowo od 250 do 300 km długości (wartości ocenione wg działek drogowych, będących własnością gminy). W tej kategorii wyróżnić należy drogi klasy lokalnej (L), zawarte w załączniku nr 90 do uchwały nr 199/18/05 Zarządu Województwa Pomorskiego z dn. 15 marca 2005 roku. Jest to 50 dróg o numerach od 213001G do 213050G, o łącznej długości około 110 km. Drogi tej grupy uzupełniają wyżej wymienione drogi krajowe, wojewódzkie i powiatowe w obsłudze terenu gminy, zapewniając dostęp do wszystkich pozostałych ośrodków wiejskich. Ich funkcja w większości przypadków ma charakter wewnętrzny, choć są drogi gminne, które odpowiadają za lokalne powiązania z miejscowościami położonymi poza granicami gminy Starogard Gdański. Wśród dróg gminnych są również drogi dojazdowe, które mają istotne znaczenie dla wewnętrznych powiązań jednostek osadniczych lub dla powiązań z rozwijającymi się obszarami zabudowy. Ważniejsze z nich są zaprezentowane na schemacie nr 18 i liczą około 75 km.

Poza wyżej wymienionymi drogami istnieje liczna grupa drugorzędnych dróg publicznych, klasy D, których łączna długość stale powiększa się, w miarę geodezyjnego wydzielania terenów przeznaczonych pod drogi publiczne, określonych np. w planach miejscowych. Są to drogi publiczne klasy D (dojazdowe) wewnątrz terenów zabudowy. Ich długość szacuje się na 90 – 110 km. Do tego dochodzą drogi wewnętrzne, drogi rolnicze, które również często obsługują rozwijającą się zabudowę. Ich łączna długość jest szacowana na ponad 100 km (z wielkości użytków można je ocenić na około 120 km). Należy również mieć świadomość, że procesy rozwoju zabudowy będą poszerzać sieć drogową. Już obecnie wydzielanie działek o charakterze drogowym, choć formalnie pozostających działkami rolnymi, można ocenić na ponad 50 km długości potencjalnych ciągów drogowych.

Hierarchia sieci drogowej

Kategoryzacja dróg odzwierciedla role, które one wypełniają w krajowym systemie drogowym (powiązania krajowe, wojewódzkie, powiatowe). Z punktu widzenia struktury przestrzennej gminy ważne jest jednak, jak powyższa sieć obsługuje gminę. Poza autostradą, wszystkie pozostałe drogi, niezależnie od głównej funkcji wynikającej z rangi w sieci krajowej, pełnią również pewne funkcje lokalne. Łatwo stwierdzić, że drogi krajowe i wojewódzkie, pełnią nawet kluczową rolę dla budowy gminnego układu drogowego. Istniejący kształt sieci drogowej w obecnej postaci nie pozwala na rozdzielenie funkcji ponadlokalnych (tranzytowych) i lokalnych realizowanych przez drogi krajowe, wojewódzkie i powiatowe.

Dla gminy zarówno powiązania zewnętrzne, jak i wewnętrzne mają ścisły związek z systemem osadniczym gminy. Dlatego, po pierwsze, należy rozpatrzyć, jak realizowane są za pośrednictwem tej sieci powiązania zewnętrzne poszczególnych ośrodków gminnych z obiektami poza granicami administracyjnymi gminy. Ważne jest tu powiązanie z miastem Starogard Gdański, a także powiązania z wojewódzkimi i krajowymi ośrodkami funkcjonalnymi. Następnie istotne jest jak sieć ta obsługuje powiązania wewnętrzne – na ile jest kompletna, na ile funkcje dróg związane z ich kategoriami wypełniają, a na ile kolidują z potrzebami lokalnymi. W ten sposób można zdefiniować hierarchię funkcjonalną dróg, opisującą wagę i rolę, jaką określona droga pełni w systemie transportowym gminy. Ustalenie znaczenia poszczególnych dróg, niezależnie od kategorii, dla obsługi obszaru gminy będzie stanowiło jedno z głównych rozstrzygnięć kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Topologia sieci drogowej

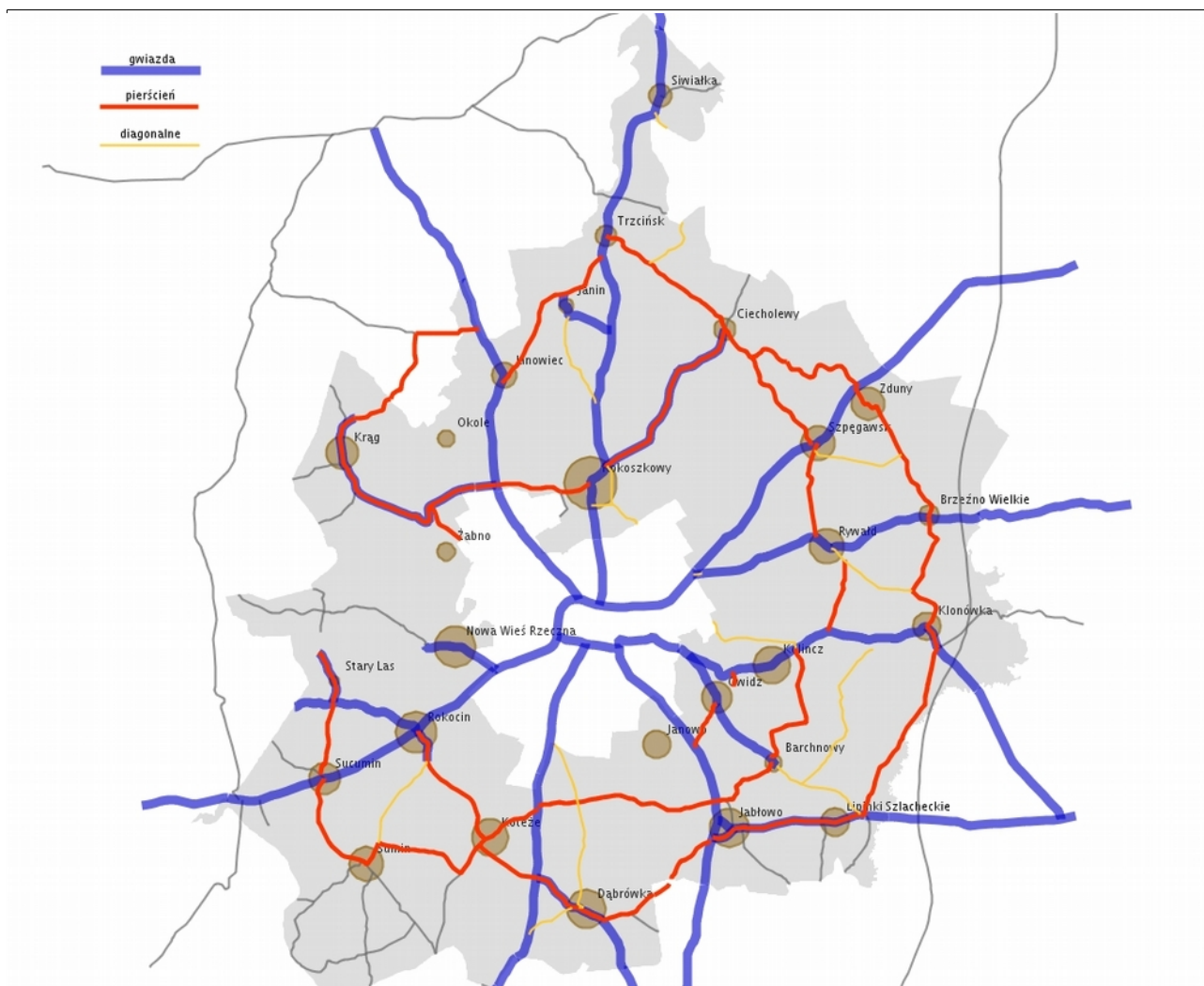
Układ sieci drogowej jest złożony – poszczególne powiązania pełnią jednocześnie wiele ról: wewnętrzne, zewnętrzne, między ośrodkami tej samej rangi oraz wzajemnie podległymi. Tworzy więc on tzw. siatkę. Można jednak dokonać analizy tej sieci ekstrahując z niej według relacji oraz kierunków powiązań proste topologie. W ten sposób można wyodrębnić dwa nakładające się układy przestrzenne :

- 1) układ gwiazdzysty
- 2) układ pierścieniowy (koncentryczny).

Topologia gwiazdy jest związana ze ścisłą zależnością obszaru Gminy od ośrodka centralnego, czyli Miasta Starogard Gdański. W tej relacji ośrodek miejski – otoczenie, zarówno szlaki tranzytowe, bez względu na orientację, przebiegały przez Miasto, jak również drogi lokalne w pierwszym rzędzie prowadziły do niego. Nie popełniono by więc wielkiego błędu stwierdzając, że na terenie Gminy „wszystkie drogi prowadzą do Starogardu”. Oznacza to, że układ ten jest w miarę kompletny i dobrze wykształcony. Lokalne dowiązania dróg prowadzących do miejscowości i osad, które leżą poza głównymi szlakami ponadlokalnymi i gminnymi, również mają charakter gwiazdzysty. Razem tworzy to strukturę hierarchiczną, o charakterze drzewa, która bywa też określana jako rozszerzona topologia gwiazdy. Również powiązane ośrodki często pozostają we wzajemnej relacji hierarchicznej – droga wiąże ośrodek wyższej rangi z ośrodkiem niższej rangi.

Układ oparty na topologii gwiazdy umacnia centralną rolę Miasta i jego dominację na obszarze gminy. Stanowi podstawę powiązań przestrzennych utrwalającą silne związki funkcjonalne. Może wpływać osłabiająco na kształtowanie się lokalnych funkcji publicznych oraz społecznych. Z drugiej strony wspiera presję osadniczą, gdyż drogi tego układu często stanowią osie rozwoju zabudowy, zarówno mieszkaniowej, jak i usługowej.

Topologia pierścienia wspiera powiązania wewnątrzgminne. Historycznie ograniczały się one do najbliższego otoczenia, co powodowało nieciągłość tego układu. Powiązania te mają charakter poziomy (między równorzędnymi ośrodkami) i ma istotne znaczenie dla budowy spójności przestrzennej i funkcjonalnej gminy. Pozioma zależność ośrodków może z jednej strony prowadzić do konkurencji pomiędzy podmiotami je wypełniającymi, ale może również służyć tworzeniu komplementarnej oferty usług. Zarówno jedno, jak i drugie winno sprzyjać podnoszeniu jakości obsługi mieszkańców.

Schemat 19: Topologia sieci drogowej.

Część dróg znajdzie się poza wyżej opisanymi układami. Niektóre z nich będą tworzyć powiązania uzupełniające: pomiędzy pierścieniami jak ramionami gwiazdy (diagonalne). Pozostałe drogi można w tym modelu pominąć, gdyż दु- blują powiązania podstawowe budujące ww. topologię lub mają małe znaczenie dla funkcjonowania sieci jako całości.

Obecnie, ze względu na jakość dróg oraz kompletność układu, dominuje topologia gwiazdy. Wszystkie drogi tego układu mają nawierzchnię twardą ulepszoną i w miarę najlepszy stan techniczny. Gmina podjęła natomiast szereg działań, wzmacniających powiązania pierścieniowe. Dotąd zostały gruntownie przebudowane, wraz z wyposażeniem w nawierzchnię bitumiczną, drogi gminne 213009G i 213014G (połączenie Kokoszkowych z drogami powiatowymi 2706G i 2707G zapewniające powiązanie z Kręgiem i Linowcem) oraz droga gminna 213035G Jabłowo – Koteże. Te działania zmierzają w kierunku budowy spójności przestrzennej Gminy.

Klasyfikacja techniczna oraz jakość i stan techniczny dróg

Efektywność Gminnego systemu transportowego oraz jego spójność z potrzebami funkcjonowania Gminy jest uzależniona, oprócz kształtu (topologii), od jakości użytkowej poszczególnych szlaków drogowych. Jakość ta jest kombinacją klasy technicznej, wpływającej na parametry drogi oraz faktycznego stanu technicznego, opisującego stopień zgodności istniejących parametrów z wymaganiami dla klasy tej drogi oraz stopień zużycia konstrukcji drogi (stan nawierzchni, poboczy, oznakowania itp.).

Pomijając analizę stanu autostrady A1, obecnie najwyższą klasę techniczną przy najlepszym stanie konstrukcji drogi reprezentuje droga krajowa nr 22. Droga ta posiada klasę GP (główna przyspieszona), która zapewnia bardzo wysokie

The map displays the road network of Gmina Łęka Opatowska, categorized by technical class and condition. The legend indicates six categories:

- Klasa techn. drogi: A – nawierzchnia twarda ulepszona** (Red line)
- Klasa techn. drogi: GP – nawierzchnia twarda ulepszona** (Dark red line)
- Klasa techn. drogi: Z – nawierzchnia twarda ulepszona** (Yellow line)
- Klasa techn. drogi: Z – nawierzchnia nieutwardzona lub nieulepszona** (Pink line)
- Klasa techn. drogi: L – nawierzchnia twarda ulepszona** (Brown line)
- Klasa techn. drogi: L – nawierzchnia nieutwardzona lub nieulepszona** (Light brown line)
- Klasa techn. drogi: D – nawierzchnia nieutwardzona lub nieulepszona** (Grey line)

The map shows various settlements including Siwialka, Trzcinek, Janin, Ciecholew, Linowiec, Okole, Krąg, Zabno, Rywałd, Brzezina Wielkie, Klonowice, Nowa Wieś Rzečna, Stary Las, Łokocin, Suchanin, Sunin, Łotecz, Deorówka, Janków, Świdz, Barczkowo, Jabłowo, Linki Polne, and Łęka Opatowska. Major roads are highlighted in red and dark red, while smaller roads are shown in yellow, pink, brown, and grey.

Wszystkie drogi krajowe i wojewódzkie są wyposażone w nawierzchnię bitumiczną, czyli posiadają nawierzchnię twardą ulepszoną.

Dużo bardziej zróżnicowany stan reprezentują drogi powiatowe. Większość z nich posiada nawierzchnię twardą ulepszoną (prawie zawsze bitumiczną), choć jej stan techniczny jest różny. Jedynie kilka dróg i to pewnych odcinkach stanowią odstępstwo od tej reguły. Odcinek drogi 2712G (Sucumin – Sumin – Koteże – DP 2711G) na odcinku od Koteży do Sumina posiada nawierzchnię twardą nieulepszoną lub gruntową. Droga 2725G (Kokoszkowy – Ciecholewy – Zduny) w środkowej części jest drogą z nawierzchnią brukową lub gruntową, a na odcinku Kokoszkowy – Ciecholewy, na którym jest nawierzchnia bitumiczna, znajduje się ona w bardzo złym stanie. Pomimo tych niedogodności sieć dróg powiatowych dość dobrze uzupełnia powiązania dróg krajowych i wojewódzkich, zapewniając w miarę poprawną obsługę większości ośrodków wiejskich.

Kategoria zarządzania	Klasa techniczna	Długość odcinków dróg w granicach gminy [km]			Udział dróg w poszczególnych kategoriach wg typu nawierzchni		Udział dróg w podstawowym układzie wg kategorii zarządzania	Udział poszczególnych grup funkcjonalnych dróg w całym zasobie drogowym
		o nawierzchni twardej ulepszonej	o nawierzchni nieutwardzonej lub nieulepszonej	Razem drogi wg kategorii zarządzania	o nawierzchni twardej ulepszonej	o nawierzchni nieutwardzonej lub nieulepszonej		
Drogi krajowe	Autostrada	7,2		7,2	100,00%	0,00%	2,53%	1,31%
	Główne przyspieszone	13,5		13,5	100,00%	0,00%	4,73%	2,45%
Drogi wojewódzkie	Zbiornice	20,6		20,6	100,00%	0,00%	7,24%	3,75%
Drogi powiatowe	Zbiornice	51,6	5,8	57,5	89,84%	10,16%	20,20%	10,45%
Drogi gminne	Lokalne	22,4	88,5	110,8	20,16%	79,84%	38,95%	20,15%
	Ważniejsze drogi dojazdowe			74,9			26,34%	13,62%
Razem podstawowy układ dróg publicznych				285			100,00%	51,72%
Szacunkowa długość pozostałych dróg publicznych (użytki drogowe będące własnością gminy)				90				16,40%
Szacunkowa długość dróg wewnętrznych (użytki drogowe)				120				21,85%
Szacunkowa długość ciągów wzdłuż wydzielen geodezyjnych pod drogi				55				10,03%
Szacowana długość sieci drogowej całego systemu transportowego – Razem				550				100,00%

Tabela 83: Wartości charakterystyczne układu drogowego na terenie Gminy, w podziale na kategorie.

Drogi Gminne, które obsługują pozostałe ośrodki wiejskie, które nie leżą przy drogach krajowych, wojewódzkich i powiatowych lub uzupełniają i domykają powiązania pomiędzy ośrodkami należą do klasy L. W części stanowią one drogi twarde o nawierzchni ulepszonej (213019G Zduny – Brzeźno Wielkie, 213039G Owidz – Janowo. 213041G Owidz – Barchnowy oraz 213009G i 213014G (Kokoszkowy z DP 2706G i 2707G) i 213035G Jabłowo – Koteże. Te ostatnie dwa powiązania są szczególnie dobrej jakości technicznej i tworzą nową jakość w systemie drogowym gminy, zapewniając jej spójność przestrzenną. Pozostałe drogi gminne klasy L są drogami gruntowymi lub o nawierzchni twardej nieulepszonej (np. bruk). W kilku przypadkach stanowi to poważne osłabienie spójności układu drogowego.

Drogami gminnymi są również ulice dojazdowe w ośrodkach wiejskich. Niektóre spośród nich, szczególnie w Kokoszkowych, Nowej Wsi Rzeczej, Koteżach, Rokocinie i innych wsiach posiada nawierzchnię twardą ulepszoną (bitumiczną lub z kostki betonowej). Większość jednak ulic z tej grupy pozostaje drogami o nawierzchni gruntowej. Ulice te, chociaż mają duże znaczenie dla jakości zamieszkania, rzadko pełnią istotniejszą rolę w sieci transportowej gminy.

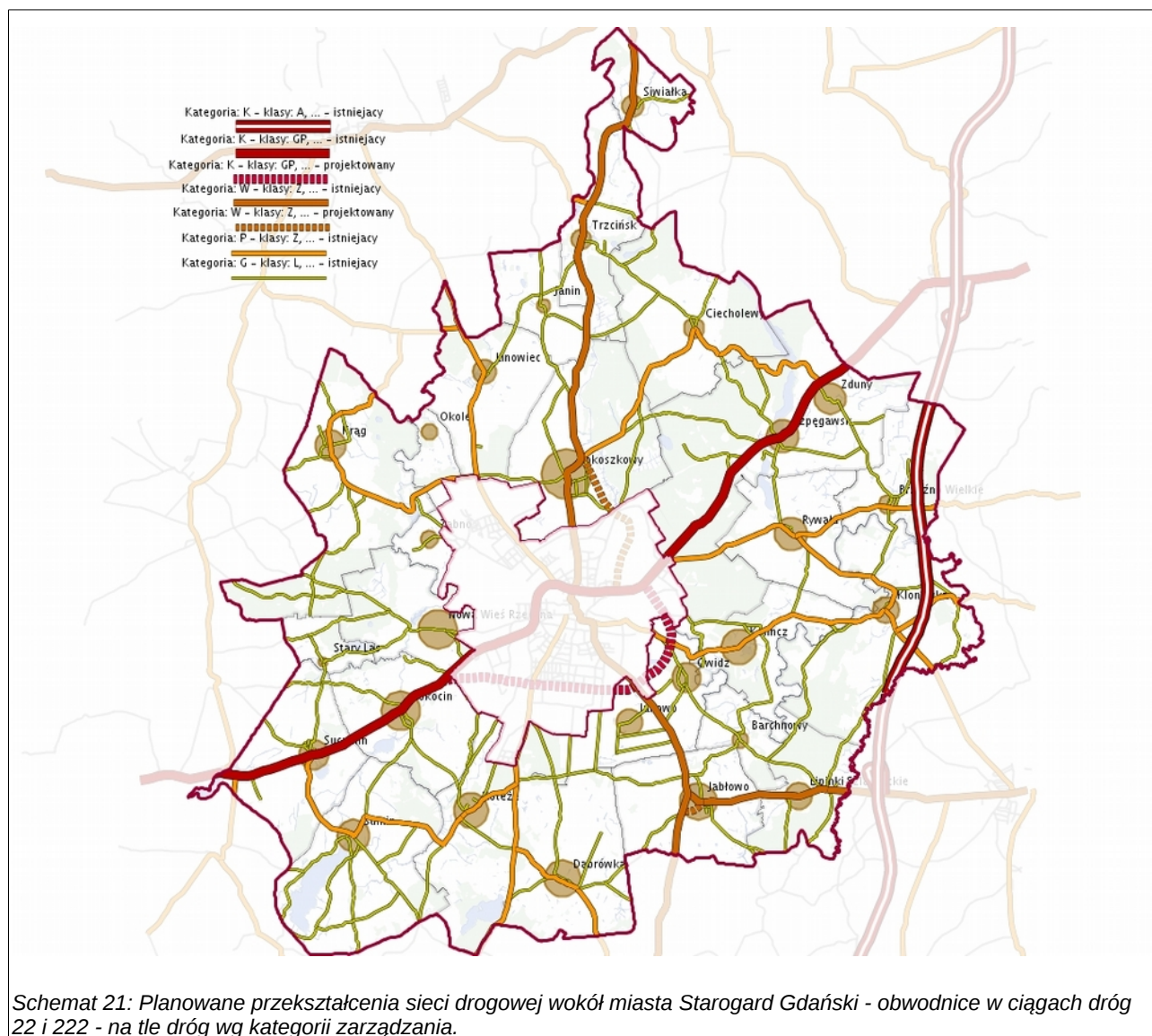
Przekształcenia sieci drogowej

Lata 1990 – 2010 charakteryzowały się dynamicznym wzrostem obciążenia transportowego dróg. Rozwój sieci drogowej w tym okresie nie nadążał za potrzebami, czego skutkiem są narastające konflikty funkcjonalne, najczęściej związane z niekorzystnymi oddziaływaniami systemu transportowego na jakość życia mieszkańców. Również wydolność samego układu drogowego na niektórych odcinkach, szczególnie w mieście Starogard Gdański zaczyna osiągać granice przepustowości. Szczególnie obciążony są odcinki dróg: krajowej nr 22 oraz wojewódzkiej nr 222 na obszarze miasta – problem jest widoczny w rejonie skrzyżowań tych dróg i ich wspólnego odcinka oraz skrzyżowań z drogami powiatowymi 2709G i 2711G.

Chociaż gros obciążeń na drogach krajowych i wojewódzkich w mieście stanowi pochodną ruchu lokalnego, kumulowanie się przejazdów wewnątrzmiastowych z ruchem tranzytowym skutkuje poważnym przeciążeniem tych odcinków. Wyraźnie widoczny staje się konflikt funkcjonalny: ruch tranzytowy, w tym w szczególności ruch samochodów ciężarowych, jest odbierany, jako szczególnie uciążliwy i dokuczliwy dla mieszkańców, natomiast intensywność ruchu lokalnego

oraz ograniczenia prędkości, sygnalizacja świetlna i inne elementy związane z bezpieczeństwem ruchu w mieście, negatywnie wpływają na ruch tranzytowy wzdłuż dróg nr 22 i 222.

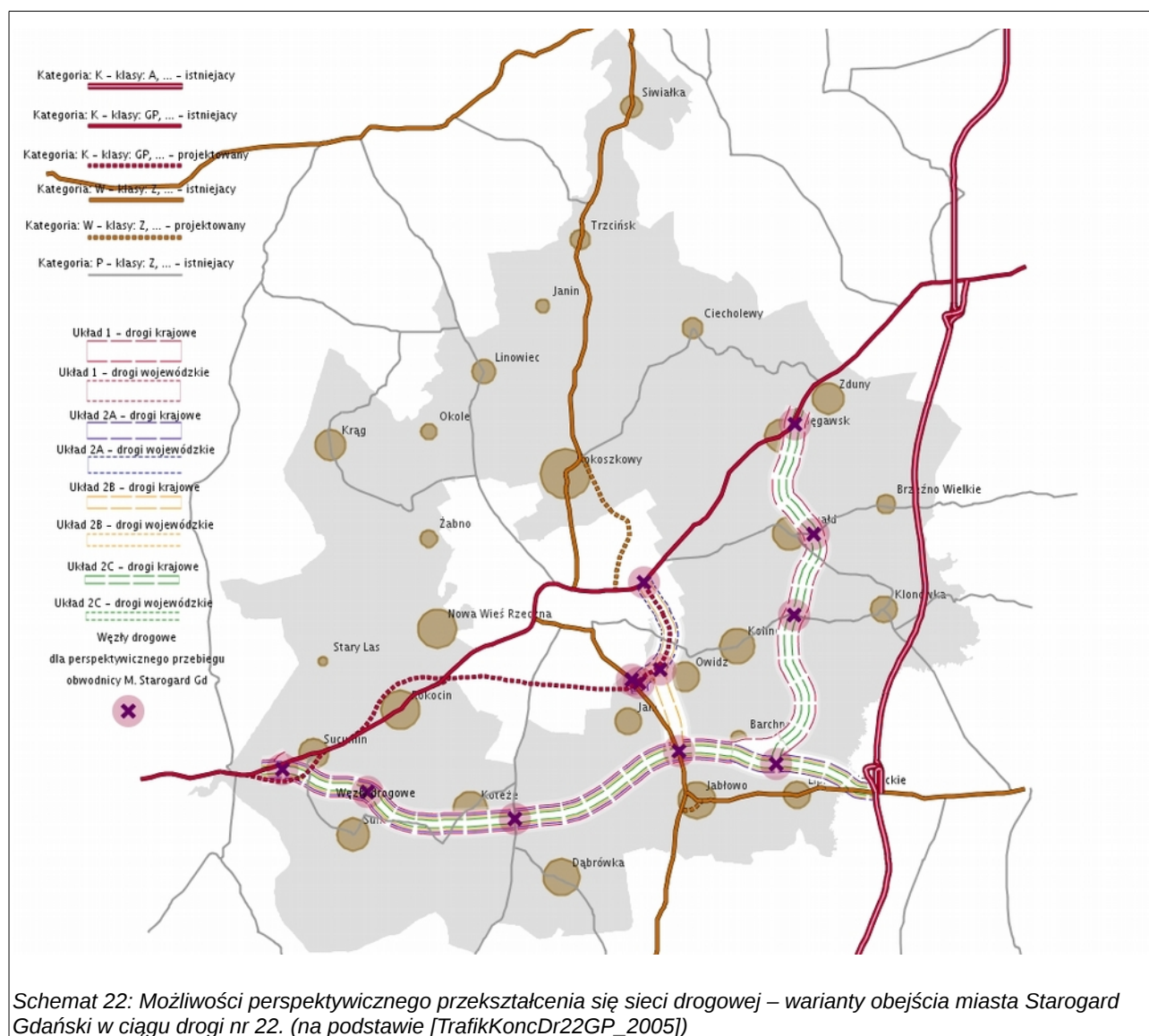
Powyższe uwarunkowania uzasadniają poszukiwanie rozwiązań zmierzających do wyprowadzenia ruchu tranzytowego z miasta, poprzez budowę obejścia miasta. Od szeregu lat funkcjonuje kilka koncepcji budowy obwodnic Starogardu Gdańskiego lub wręcz wytyczenia nowego szlaku dla drogi krajowej nr 22.

Pierwszym rozwiązaniem, które znajduje swój wyraz w dokumentach planistycznych Miasta Starogard Gdański i Gminy Starogard jest tzw. „duża obwodnica” Starogardu, która w większości przebiega po terenie miasta. Określenie „duża obwodnica” ma historyczne źródło i nie do końca odzwierciedla współczesne potrzeby, gdyż wynikało z wariantów obejść formułowanych w latach '70 ubiegłego wieku – w tym kontekście przymiotnik „duża” przeciwstawiał ją rozwiązaniom o zasięgu wewnętrznym, które stanowiły wyłącznie obejścia centrum. Obwodnica ta jest zaprezentowana na schemacie nr 21, jako projektowane odcinku drogi krajowej nr 22. Rozwiązanie to uzupełnia obejście w ciągu drogi wojewódzkiej nr 222, które omija wieś Kokoszkowy oraz północną część miasta i z pewnym przybliżeniem łączy się końcem planowanej obwodnicy w ciągu drogi nr 22. Dalej po wspólnym z drogą 22 odcinku, droga nr 222 kontynuuje swój dotychczasowy przebieg od miejscowości Janowo w kierunku Skórcza. Żadne z wyżej wymienionych „obejść” nie stanowi obecnie zatwierdzonych planów rozwojowych sieci drogowej, ani przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad, ani Zarząd Dróg Wojewódzkich – dlatego nie mogą być traktowane jako kierunkowe dla polityki przestrzennej gminy.

W wyżej opisanym przypadku, nowy układ dróg nr 22 i 222, poza korzyścią dla miejscowości Kokoszkowy oraz ogólną poprawą spójności obszaru gminy, wynikającą z usprawnienia powiązań wschód – zachód i północ – południe, w niewielki sposób przeorganizowuje strukturę przestrzenną gminy. Również z punktu widzenia funkcjonowania samych dróg korzyści będą ograniczone. Rozwiązanie to nie usunie obecnie rejestrowanych konfliktów, ale przetrzuci je w inne miejsce. Jednocześnie nie pozwoli na znaczną poprawę parametrów technicznych tej drogi, które dla zakładanej klasy GP, są bardzo wysokie i trudne do uzyskania w planowanym przebiegu, w granicach administracyjnych miasta, gdzie zabudowa już obecnie jest bardzo gęsta.

Drugie rozwiązanie ma znacznie większą skalę, gdyż wyprowadza ruch tranzytowy poza cały obszar funkcjonalny miasta, a więc zarówno poza samą jednostkę administracyjną, jak również poza znaczną część strefy podmiejskiej. Prowadzi ono do głębokiej przebudowy przestrzeni gminy, z jednej strony istotnie poprawiając dostępność transportową południowych fragmentów gminy, z drugiej wprowadza znaczącą barierę przestrzenną. Wyrzuci ono silny wpływ na ich atrakcyjność inwestycyjną – zarówno pozytywny, jak i negatywny, w zależności od miejsca oraz potencjalnych funkcji.

Zaletą drugiej koncepcji jest możliwość stworzenia układu, który wyeliminuje większość dotychczasowych konfliktów. Pozwoli on również uzyskać parametry techniczne zgodne z klasą GP (rozważane niegdyś podniesienie klasy technicznej tej drogi na odcinku na zachód od autostrady do klasy S jest obecnie mało prawdopodobne).

Rozwiązanie to, opracowane na zlecenie GDDKiA przez Biuro Konsultacyjno-Projektowe Inżynierii Drogowej „Trafik” SC⁵⁸, obecnie nie jest poparte żadnym wiążącym dokumentem planistycznym, ani nie jest zapisane w planach inwestycyjnych Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad. Nie jest ono również ostateczne, w tym rozumieniu, że stanowi rozwiązanie wariantowe, proponujące szereg koncepcji szczegółowych, znacznie różniących się między sobą przebiegiem, a co za tym idzie funkcjonalnością i kosztami. Jednak wskazuje ono prawdopodobny, perspektywiczny kierunek rozwoju sieci drogowej. Wymaga ono jednak choćby zasygnalizowania i określenia jakiejś polityki, gdyż przy dynamicznych procesach suburbanizacji, charakteryzujących się rozwojem (rozlewaniem się) rozproszonej zabudowy na rozległych przestrzeniach, w przyszłości, gdy podjęcie budowy pełnostandardowego obejścia aglomeracji starogardzkiej stanie się koniecznością, może się okazać, że będzie ono bardzo konfliktogenne i drogie.

Poza problemem obejścia miasta Starogard Gdański, na terenie gminy istnieje szereg konfliktów związanych z przebiegiem dróg krajowych i wojewódzkich przez wsie. Obecnie brak jakichkolwiek rozstrzygnięć, które pozwalałaby wyznaczyć trasy obejść takich miejscowości.

Jako lokalne, istotne dla mieszkańców, a nie dla samej przepustowości drogi, jest koncepcja obejścia wsi Jabłowo w ciągu drogi wojewódzkiej nr 229, łączącego się z DW 222 na przedłużeniu drogi gminnej 213036G.

Transport kolejowy

Przez gminę przebiegają 2 linie kolejowe.

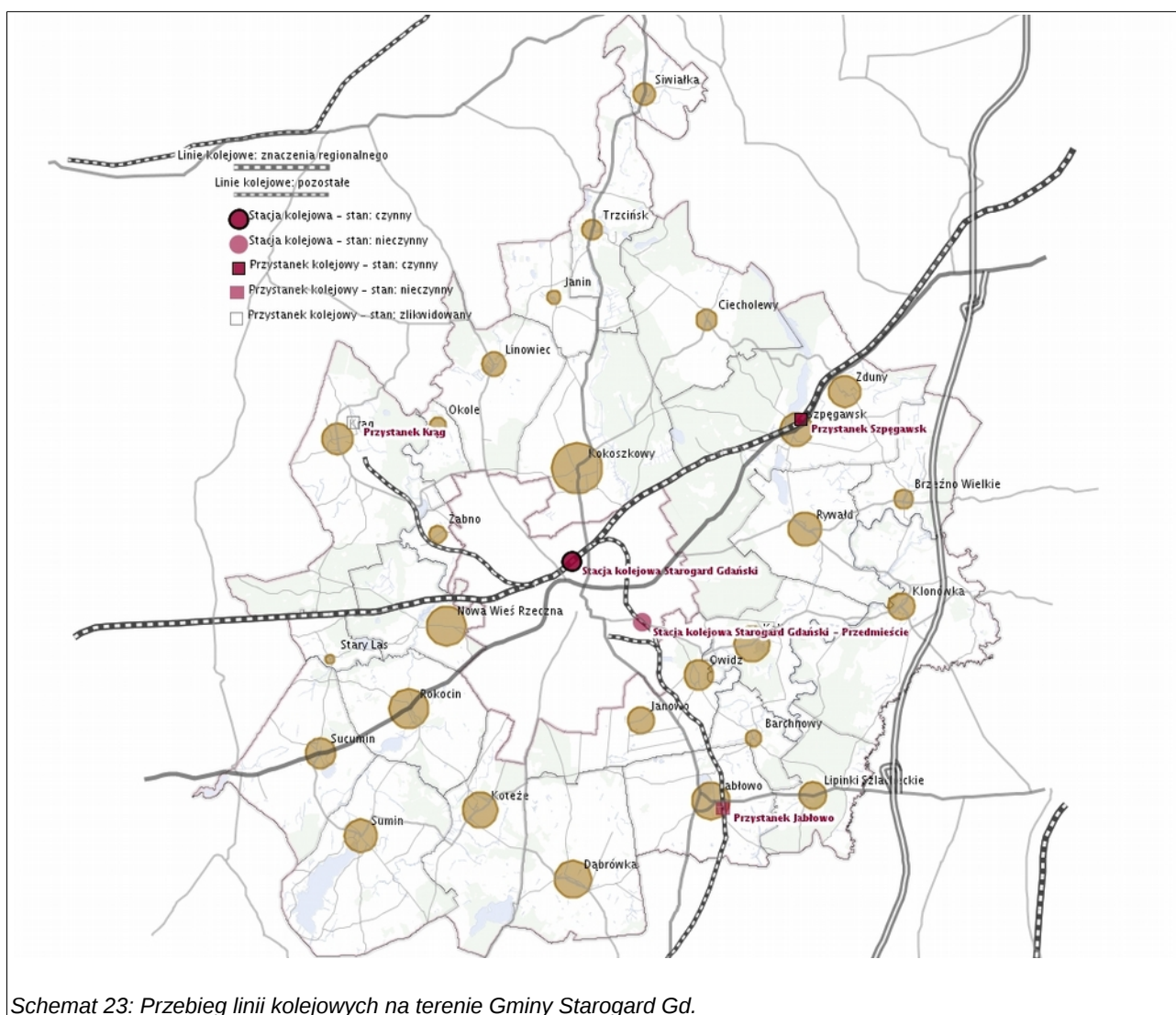
- 1) Linia kolejowa nr 203 Tczew – Kostrzyń (Tczew – Kostrzyń przez Starogard Gdański – Chojnice – Piłę) – linia znaczenia lokalnego, zaliczona planie województwa do linii odgrywających główną rolę w transporcie kolejowym w powiązaniach regionalnych w województwie pomorskim,
- 2) Linia kolejowa nr 243 (Skórcz – Skarszewy)
 - a) na odcinku Skórcz – Starogard Gdański: transport osobowy nieczynny, zachowana możliwość prowadzenia ruchu towarowego,
 - b) na odcinku Starogard Gdański – Skarszewy nieczynna (od miejscowości Krąg rozebrane torowisko).

Linia kolejowa nr 203 Tczew – Kostrzyń nie jest linią o znaczeniu państwowym. W systemie krajowym jest ona zaliczona do linii znaczenia lokalnego. Ze względu na jej rolę w powiązaniu ośrodków regionalnych (Tczew, Starogard Gdański, Chojnice - Człuchów), plan zagospodarowania województwa pomorskiego zalicza ją do kategorii linii kolejowych, odgrywających główną rolę w wojewódzkim transporcie kolejowym, co oznacza, że jest ona traktowana jako szczególnie ważna dla przewozów regionalnych.

W granicach administracyjnych gminy na linii 203 znajduje się tylko jeden przystanek, we wsi Szpęgawsk. Gmina obsługiwana jest przede wszystkim przez stację kolejową (pasażersko-towarową) w Mieście Starogard Gdański, wyposażoną w dworzec kolejowy. Dostęp do tej stacji ułatwia bliskość dworca międzymiastowej komunikacji samochodowej oraz szeregu przystanków komunikacji miejskiej Miasta Starogard Gdański.

Likwidacja fragmentu linii nr 243 w kierunku Skarszew spowodowała zmianę funkcji dotychczasowego przystanku w Kręgu, którego zabudowa zmieniła funkcję na mieszkaniową. Torowisko zostało na tym odcinku rozebrane i pozostał jedynie pas kolejowy w postaci wydzielonych geodezyjnie działek wraz pozostałościami budowli kolejowych (nasypów, obiektów mostowych). Ewentualne przyszłe odtworzenie tej linii na cele komunikacji podmiejskiej opartej o lżejszy tabor (np. szynobusy) jest obecnie bardzo mało prawdopodobne. Jako jeden z wariantów wykorzystania terenu byłej linii kolejowej zakłada się realizację trasy rowerowej.

58 Wariantowe studium techniczno-ekonomiczne dla przebiegu DK 22 klasy GP na odcinku od m.Bytonia do m. Swarżyn wraz z obwodnicą Starogardu Gdańskiego. 2005 [TrafikKoncDr22GP_2005]

Na południowym odcinku linii nr 243 (Starogard Gdański – Skórcz) torowiska są zachowane, choć ich stan techniczny prawdopodobnie wymagałby daleko idącej modernizacji. Na tym fragmencie transport pasażerski został zawieszony, choć jest możliwe prowadzenie ruchu towarowego. Pozwala to na ewentualne rozważenie przywrócenia transportu pasażerskiego wykorzystującego lżejszy tabor.

Szlaki i trasy turystyczne (piesze, rowerowe i inne)

Trasy rowerowe

Przez obszar gminy przebiega szereg istniejących i planowanych tras rowerowych. Tworzenie ich koncepcji oraz realizacja, są kierowane przez różne podmioty. Najważniejszym dokumentem koordynującym te przedsięwzięcia jest plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego. Plan województwa z roku 2002, usystematyzował hierarchię tras oraz wprowadził ich wstępną koordynację z koncepcjami międzynarodowych inicjatyw turystyki rowerowej. Ich przebieg w tym dokumencie był odniesiony do dróg krajowych i wojewódzkich. Obecnie obowiązujący plan województwa nie wytycza ścisłego przebiegu tras, a wskazuje jedynie ich powiązania. Jest to słuszniejsze rozwiązanie, gdyż trasy rowerowe zasadniczo nie powinny pokrywać się z drogami publicznymi o charakterze tranzytowym (poza wyjątkowymi odcinkami), winny raczej przebiegać po obszarach naturalnych, szlakami leśnymi, śródpolnymi lub drogami lokalnymi, a ich wytyczenie powinno uwzględniać szczegółowe warunki terenowe. Powinny one na terenie gminy wiązać jak najliczniejszą grupę lokalnych atrakcji turystycznych i być skoordynowane z lokalnymi produktami turystycznymi.

Proces organizowania i przygotowania tras rowerowych jednak już trwa od dłuższego czasu, jest prowadzony przez wiele gmin, które realizują również swoje lokalne cele rozwojowe, a także przez organizacje turystyczne, o charakterze społecznym i gospodarczym. Wiele rozwiązań stało się faktem i obecnie należy zmierzać do tego, aby wypracowane rozwiązania jak najlepiej zespolić w spójny system. Tabela 84 prezentuje wykaz istniejących i planowanych tras oraz dokumenty lub podmioty koordynujące ich prowadzenie.

Ranga trasy	Nazwa trasy	Numer w PZPW	Źródło danych	Długość
				[km]
gminna			studium	57,95
	Jeziorna		LOT	23,99
	Opata Wenera		LOT	15,89
	Starościński		LOT	1,92
międzyregionalna	Trasa Zamków Polski Północnej	12	PZPWP	0,82
	Trasa Zamków Polski Północnej, Jeziorna	12	PZPWP, LOT	1,12
regionalna	Joannitów	117	LOT, PZPWP	6,63
		122	LOT, PZPWP	11,71
	Maternów	117	LOT, PZPWP	9,07
	Starogardzka	122	LOT, PZPWP	4,59
	Świętego Rocha	123	LOT, PZPWP	5,81
Łącznie				139,51

Tabela 84: Wykaz tras rowerowych na obszarze gminy Starogard Gdański. Oznaczenia: LOT – Lokalna Organizacja Turystyczna, PZPW – plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego (2009), studium – przebieg w dotychczas obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Starogard Gdański.

Niektóre z wyżej wymienionych tras zostały już przygotowane. Znaczna ich część pokrywa się z przebiegiem dróg publicznych. Jeżeli są to drogi lokalne lub dojazdowe, a jednocześnie trasa korzysta z wykonanych ścieżek rowerowych, stanowiących element wyposażenia pasa drogowego, to można uznać ten przebieg za docelowy. Część z nich przebiega jednak po drogach zbiorczych lub wyższej klasy technicznej. W tej sytuacji, trasy rowerowe docelowo powinny być przeniesione na inne szlaki – standardy turystyki rowerowej określają w jakim procencie i na jakich zasadach może to wystąpić i to również pod warunkiem wyposażenia takiej drogi w ścieżkę rowerową.

Obecne urządzenie tras rowerowych sprowadza się głównie do oznakowania. W przyszłości przewidywane jest urządzenie szlaków również w obiekty towarzyszące, uatrakcyjnijające korzystanie z tras. Przebieg tras rowerowych prezentuje rysunek studium. Łączna długość tras w obszarze opracowania: gminnych regionalnych i międzyregionalnych, istniejących i planowanych sięga 140 km, z czego same gminne sięgają 100 km.

Inne szlaki i turystyczne

Poza trasami rowerowymi na terenie gminy zostało zorganizowanych szereg szlaków turystycznych:

1. pieszych,
2. kajakowych.

Szlaki piesze prowadzą przez tereny leśne, doliny rzeczne (np. Wierzycy) oraz po obszarach pojeziernych i są powiązane z ogólnopolskim systemem turystyki pieszej. Szlaki kajakowe przebiegają wzdłuż rzek Wierzycy, Piesienicy i Węgiernicy. Szlaki te istotnie wzbogacają ofertę turystyczną, a jednocześnie stanowią alternatywę dla form turystyki zmotoryzowanej.

Na terenie gminy w miejscowości Linowiec istnieje lądowisko przystosowane do startów i lądowań statków powietrznych o maksymalnej masie startowej do 5700 kg. Lądowisko wpisano do ewidencji lądowisk pod nr 111 na podstawie Decyzji Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego nr ULC-LTL-1/511-0061/01/12 z dnia 12.03.2012r., zmienionej Decyzją nr ULC-LTL-1/511-0106/01/12 z dnia 28.05.2012r.

Transport zbiorowy

Zadania i obowiązki w zakresie organizacja „publicznego transportu zbiorowego” na terenie gminy określa Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz.U. z 2011 r. Nr 5 Poz. 13) [uptz]⁵⁹. Gmina Starogard Gdański nie posiada własnego transportu publicznego, ani w postaci własnego przewoźnika, ani w postaci zarządu transportu, który byłby wyłącznie organizatorem przewozów, wykonywanych przez osoby trzecie. Obecnie MZK Starogard Gdański nie świadczy usług poza miastem i linie tego przewoźnika kończą się w większości w sąsiedztwie granicy gminy wiejskiej (wyjątkiem jest linia nr 12 do Koteż oraz 15 i 25 do Nowej Wsi Rzecznej).

Podstawą transportu zbiorowego są połączenia międzymiastowe PKS Starogard Gdański, które obsługują przystanki w granicach Gminy, wzdłuż dróg nr 22, nr 222, 229, większości dróg powiatowych (linie 400, 401, 403, 405, 406, 407, 408, 409, 413, 414). Przystanki tych linii rozstawione są nie tylko w centrach wsi, ale również przy wybudowaniach, koloniach oraz skrzyżowaniach z ważniejszymi drogami gminnymi. Linie te obsługują praktycznie wszystkie wsie poza Kręgiem, Ciecholewami, Brzeżnem Wielkim, Klonówką, Kolinczem, Barchnowymi. Obsługę tych miejscowości oraz dodatkowe kursy do Owidza, Sumina, Zdun zapewniają linie nr 101, 102, 104, 106 i 108. Jedyną miejscowością nie obsługiwaną bezpośrednio jest Okole (jeśli pominąć przystanki przy drogach powiatowych 2707G i 2706G).

W Strategii Rozwoju Starogardzkiego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego, w zagadnieniach dotyczących transportu, jednym z celów jest sprawna komunikacja i system transportowy. Projektem kluczowym jest „Budowa i skomunikowanie węzła integracyjnego w Starogardzie Gdańskim”. Projekt obejmuje przebudowę dworca kolejowego oraz budowę multimodalnego węzła integracyjnego (zintegrowany węzeł przesiadkowy zbiorowego transportu publicznego) w Starogardzie Gdańskim. Celem przedsięwzięcia jest tworzenie warunków dla wysokiej mobilności mieszkańców MOF, podniesienie sprawności transportu zbiorowego oraz zintegrowanie różnych środków transportu (samochód, rower, autobusy oraz kolej) oraz wzrost poziomu dostępności zewnętrznej i spójności transportowej w regionie.

Systemy infrastruktury technicznej

Infrastruktura wodno-ściekowa

Zaopatrzenie w wodę

Stan istniejący

Źródła wody dla zbiorowego zaopatrzenia gminy stanowią ujęcia wód podziemnych poziomu trzecio i czwartorzędowego. Wszystkie miejscowości gminy, za wyjątkiem wsi Stary Las, objęte są zasięgiem obsługi wodociągów, a odsetek korzystających wynosi ok. 72 % ogółu mieszkańców.⁵⁹

Wg. „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego” z 2009 r. ok. 23 % mieszkańców korzysta z ze studni kopanych, a ok. 5 % z własnych studni głębinowych.

Wodociągi gminne zasilane są z 10 ujęć wód podziemnych. Dziewięć z nich stanowi własność gminy. Jedno – w Zdunach - jest własnością firmy „Grall”, od której gmina zakupuje wodę. Ujęcie zaopatruje w wodę: Zduny, Brzeżno, Rywałd i Szpęgawsk. Zatwierdzone zasoby tego ujęcia wynoszą ok. 80 m³/h, wydajność wg pozwolenia wodno prawnego - ok. 50 m³/h, zużycie wody w zasięgu obsługi – ok. 10,0 m³/h. Istniejące ujęcie wody w Siwiółce jest wyłączone z ciągłej eksploatacji i włączane jest tylko doraźnie lub w przypadku awarii. Charakterystyki gminnych ujęć oraz szacunkowe zużycie wody⁶⁰ w ich zasięgu obsługi zestawiono w poniższej tabeli.

59 Wszystkie dane statystyczne wg. Banku Danych Regionalnych GUS na koniec 2009 r.

60 Wg. informacji uzyskanych od eksploatatora wodociągów – Zakład Usług Komunalnych w Jabłowie

Ujęcie	Zatwierdzone zasoby [m 3/h]	Wydajność wg pozwolenia wodno-prawnego [m 3/h]	Szacunkowe zużycie wody (max) [m 3/h]	Zasięg obsługi	Uwagi
Trzcińsk	45,0	18,0	16,2	Trzcinisk, Ciecholewy, Siwiłka	
Kokoszkowy	60,0	21,0	3,0	Kokoszkowy	
Klonówka	60,0	21,0	2,9	Klonówka	
Krąg	60,0	30,0	20,7	Krąg, Linowiec, części Okola i Żabna	
Sumin	65,0	50,0	33,1	Sumin, Koteże, Dąbrówka (część)	Ujęcia są spięte w jeden układ
Sucumin	50,0	20,0	6,0	Sucumin, Rokocin	
Dąbrówka	44,0	12,3	6,0	Dąbrówka	
Jabłowo	56,0	18,3	37,0	Jabłowo, Barchanowo, Lipinki Szlacheckie, Janowo (część) część Owidza	
Żabno	40,0	10,4	8,5	Żabno	
Razem	480,0		133,4		

Tabela 85: Charakterystyki gminnych ujęć oraz szacunkowe zużycie wody w zasięgu obsługi

Średnie roczne zużycie wody pobieranej z ujęć gminnych wynosi ok. 550000 m³. Wszystkie ujęcia wyposażone są w stacje uzdatniania wody. Wodociągi przystosowane są do potrzeb ochrony przeciwpożarowej. Na sieciach zainstalowane są hydranty, a w niektórych miejscowościach istnieją zbiorniki przeciwpożarowe. Ujęcia posiadają studnie awaryjne. Warunki geologiczne i hydrogeologiczne ujęć zapewniają naturalną ochronę warstw wodonośnych i nie ma potrzeby ustanawiania dla nich stref ochrony pośredniej.

Cześć miejscowości gminy korzysta z wodociągów włączonych do sieci miasta Starogard. Są to: Kolincz i Nowa Wieś oraz fragmenty: Janowa, Okola i Owidza. Niewielki fragment gminy w południowej jej części zaopatrywany jest w wodę z ujęć gminy Bobowo.

Stan istniejący wodociągów nie jest zadowalający. Decydują o tym:

- stosunkowo niski odsetek ludności gminy korzystającej z wodociągów; „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego”⁶¹ zawiera ustalenie warunkujące zgodność z nim „Studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego” gmin, które stawia wymóg osiągnięcia w perspektywie 25 lat wskaźnika 100 % ludności korzystającej z wodociągów;
- konieczność modernizacji wszystkich stacji uzdatniania wody, których funkcjonowanie w stanie istniejącym – wg. oceny gminy – nie zapewnia ciągłości utrzymania parametrów jakościowych wody określonych obowiązującymi przepisami.

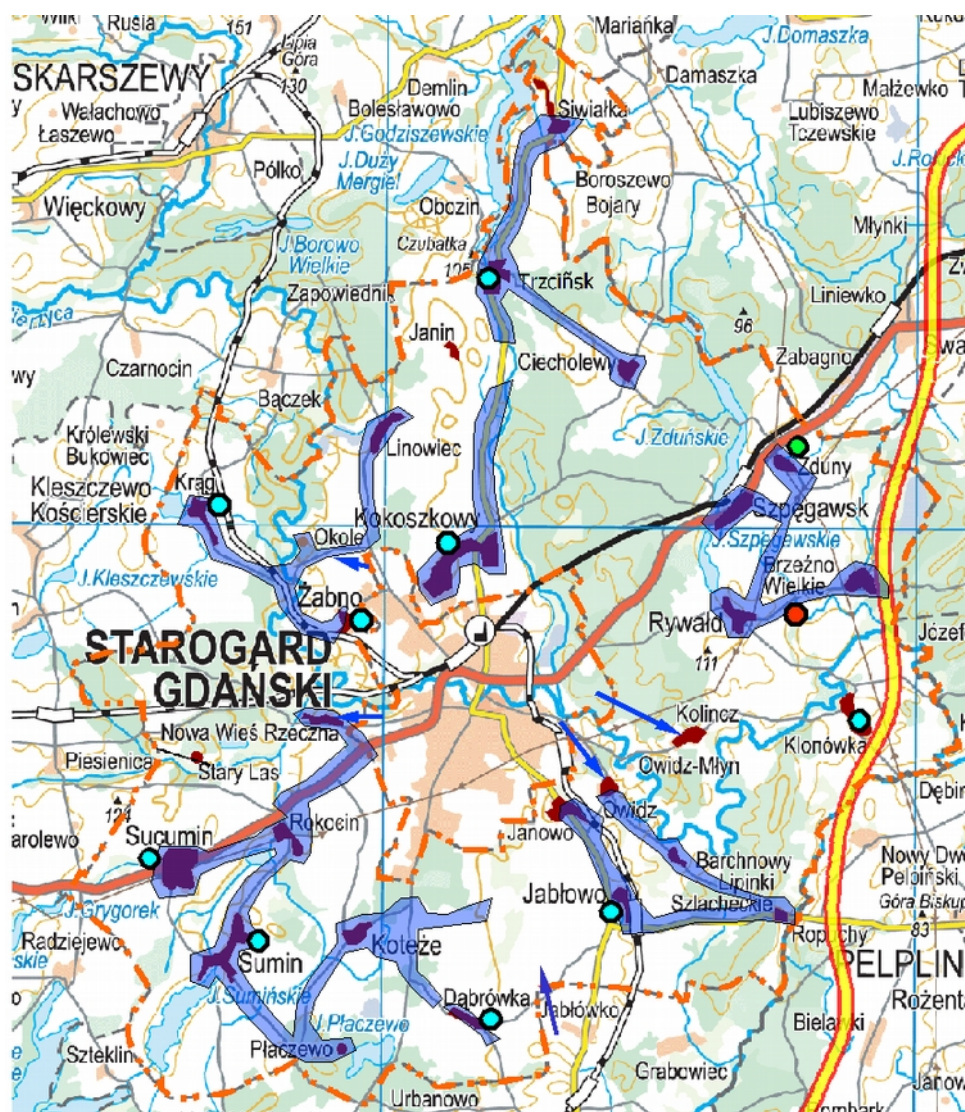
Czynnikami pozytywnym są bardzo wysokie zasoby wód podziemnych. Przy założeniu wykorzystywania ich w 90 % zapewniają one możliwość zaopatrzenia w wodę ok. 40000 osób.⁶²

Podjęte działania inwestycyjne

W trakcie realizacji jest ujęcie wody „Rywałd”. Jego zasięg obsługi będzie identyczny jak ujęcia firmy „Grall” w Zdunach, a celem tej inwestycji jest stworzenie możliwości rezygnacji z zakupu wody. Ujęcie będzie wyposażone w stację uzdatniania i system regulacji ciśnienia. W Barchnowach realizowana jest pompownia sieciowa. Na schemacie nr 24 zilustrowano w sposób schematyczny stan istniejący i działania inwestycyjne w zakresie zaopatrzenia w wodę.

61 Uchwalony przez Sejmik Województwa Pomorskiego w październiku 2009 r.

62 Przy założeniu jednostkowego zużycia wody 130 dm³/dobę i mieszkańca.

Rysunek nr 1

Zapozatnienie w wodę - stan istniejący i realizowany - (schemat)

	Gminne ujęcia wody		Zasięg obsługi wodociągów
	Ujęcie wody fitmy "Grall"		Dostawa wody z wodociągów
	Gminne ujęcia wody w realizacji		miasta Starogard i gminy Bobowo

Schemat 24: Zapozatnienie w wodę.

Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

Stan istniejący

Na terenie gminy z kanalizacji korzysta ok. 26 % ogółu mieszkańców. Urządzenia kanalizacyjne funkcjonują w:

- Rywałdzie – sieć kanalizacyjna zakończona oczyszczalnią ścieków; jest to obiekt zdekapitalizowany i nie zapewnia oczyszczania ścieków w stopniu wymaganym przepisami prawa; oczyszczalnia przeznaczona jest do likwidacji,
- Kokoszkowach - sieć kanalizacyjna zakończona oczyszczalnią ścieków o przepustowości ok. 15 m³/h i 215 m³/d⁶³; jest to obiekt zmodernizowany, a odpływ oczyszczonych ścieków spełnia warunki określone w pozwoleniu wodno – prawnym; odbiornikiem oczyszczonych ścieków jest kanał Kochanka w zlewni rzeki Wierzycy,
- Szpegawsku - sieć kanalizacyjna zakończona oczyszczalnią ścieków; jest to obiekt zmodernizowany o przepustowości ok. 12 m³/h i 150 m³/d⁶⁴, a odpływ oczyszczonych ścieków spełnia warunki określone w pozwoleniu wodno – prawnym; odbiornikiem oczyszczonych ścieków jest rów łączący jeziora Rywałd i Szpegawskie,
- Jabłowie - sieć kanalizacyjna zakończona oczyszczalnią ścieków; jest to nowy obiekt oddany do eksploatacji w 2006 r. o przepustowości ok. 23 m³/h i 165 m³/d⁶⁵, a odpływ oczyszczonych ścieków spełnia warunki określone w pozwoleniu wodno – prawnym; odbiornikiem oczyszczonych ścieków jest ciek w zlewni Wegiermuncy,
- Owidzu - sieć kanalizacyjna odprowadzająca ścieki do układu kanalizacyjnego miasta Starogard,
- Nowej Wsi Rzecznej - sieć kanalizacyjna odprowadzająca ścieki do układu kanalizacyjnego miasta Starogard,
- Koteżach - sieć kanalizacyjna odprowadzająca ścieki do układu kanalizacyjnego miasta Starogard.

Kanalizacje w ww. miejscowościach obejmują przeważnie części wsi o zwartej zabudowie.

Na terenie gminy funkcjonuje oczyszczalnia ścieków firmy „Polfarma” (produkcja leków).

1.2.2. Podjęte działania inwestycyjne

Na obszarze gminy zostały ustanowione na mocy rozporządzenia Wojewody Pomorskiego dwie aglomeracje ściekowe o wielkości ponad 2000 RLM⁶⁶ (wg nomenklatury „Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych” 2000 – 15000 RLM):

- aglomeracja „Starogard” – obejmująca miasto Starogard oraz wsie gminy: Żabno, Owidz, Barchnowy, Kolincz, Nową Wieś Rzeczną, Rokocin (część przylegająca do Koteż) Rywałd i Koteże; ścieki z tej aglomeracji są i będą odprowadzane do istniejącej oczyszczalni ścieków miasta Starogard; w gminie Starogard zasięgiem kanalizacji zostanie objętych ok. 5000 osób,
- aglomeracja „Jabłowo” – obejmująca wsie gminy Starogard: Jabłowo, Lipinki Szlacheckie i Dąbrówka oraz dwie wsie gminy Bobowo: Bobowo i Jabłówko; ścieki z tej aglomeracji są i będą odprowadzane do istniejącej oczyszczalni w Jabłowie, która zostanie rozbudowana stosownie do potrzeb wynikających ze zwiększonej ilości ścieków; w gminie Starogard zasięgiem kanalizacji zostanie objętych ok. 2400 osób.

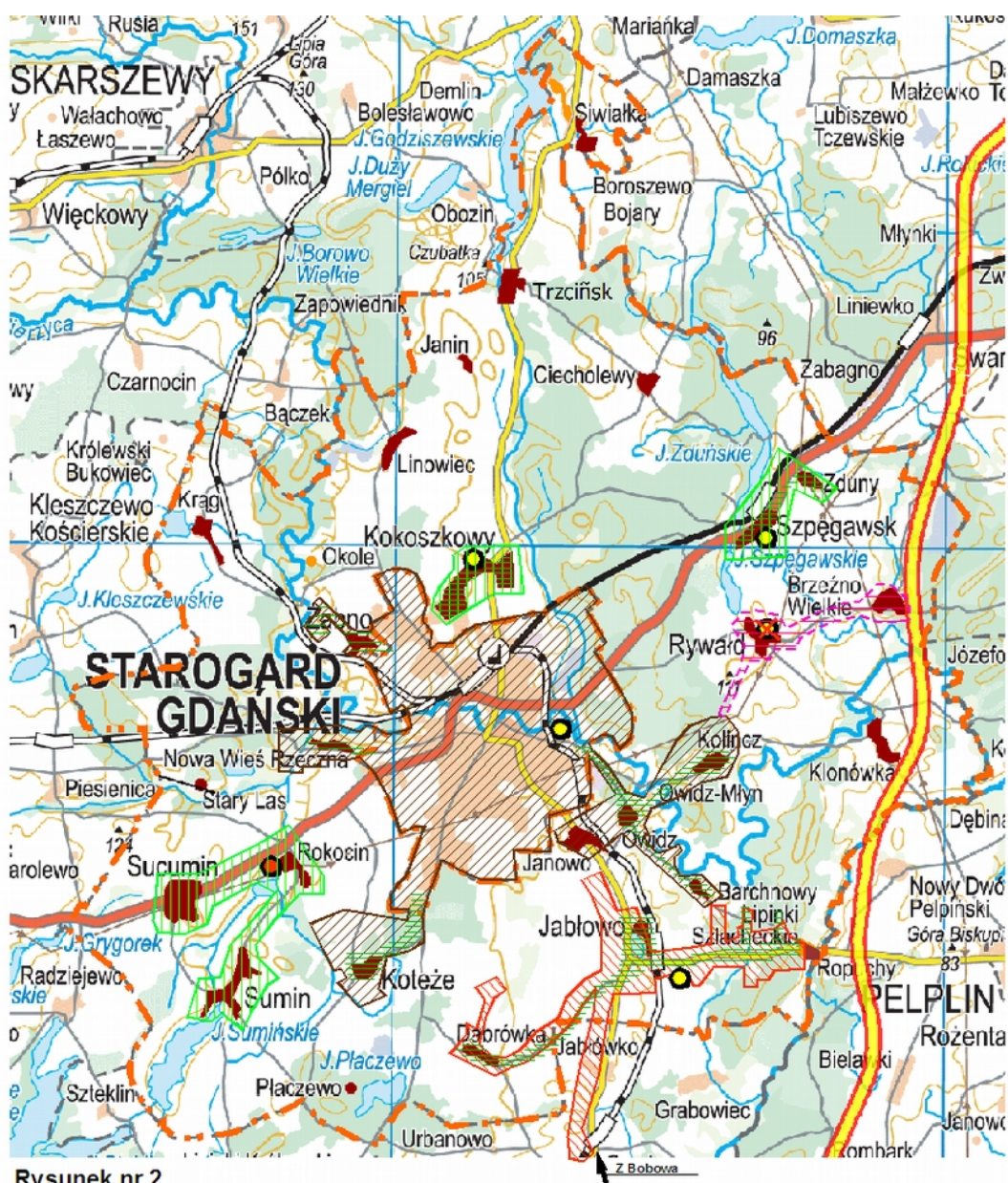
Na schemacie nr 25 zilustrowano w sposób schematyczny stan istniejący i działania inwestycyjne w zakresie odprowadzenia ścieków.

63 Wg pozwolenia wodno - prawnego

64 Jw.

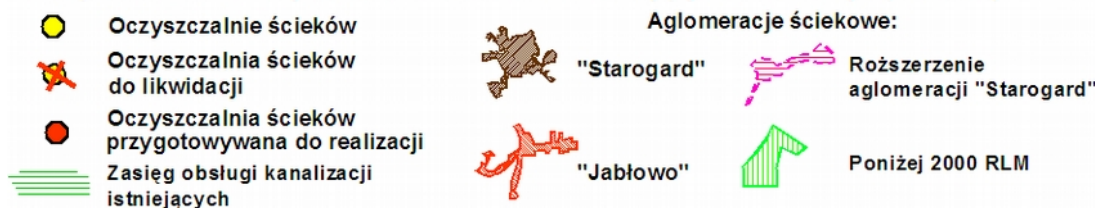
65 Jw.

66 RLM – Równoważna Liczba Mieszkańców - liczba wyrażająca wielokrotność ładunku zanieczyszczeń w ściekach odprowadzanych z obiektów przemysłowych i usługowych w stosunku do jednostkowego ładunku zanieczyszczeń w ściekach z gospodarstw domowych, odprowadzanych od jednego mieszkańca w ciągu doby.

Rysunek nr 2

Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków - stan istniejący i realizowany - (schemat)

Schemat 25: Odprowadzenie i oczyszczanie ścieków - stan istniejący i realizowany

W obydwu aglomeracjach realizowana jest budowa kanalizacji. Wykonano już kanalizację w Nowej Wsi Rzecznej, Dąbrówce i Koteżach. Gmina przygotowuje dokumentację na rozszerzenie zasięgu aglomeracji „Starogard” o wieś Rywałd – włączenie tej wsi do kanalizacji objętej dotychczasowym zasięgiem aglomeracji – poprzez Kolincz.

Wyznaczono także aglomeracje ściekowe o wielkości mniejszej od 2000 RLM:

- aglomeracja „Kokoszkowy” – odprowadzanie ścieków do istniejącej oczyszczalni; rozbudowa kanalizacji w trakcie realizacji,
- aglomeracja „Szpęgawsk” - odprowadzanie ścieków do istniejącej oczyszczalni; rozbudowa kanalizacji w trakcie realizacji,
- aglomeracja „Rokocin” – w trakcie projektowania; obejmie ona Sumin, Sucumin oraz nieskanalizowaną część Rokocina; odprowadzanie ścieków do planowanej oczyszczalni w Rokocinie.

W wyniku realizacji zadań przewidzianych w tych aglomeracjach liczba mieszkańców korzystających z kanalizacji wzrosła o ok. 2000 osób. Łącznie, w efekcie realizacji obydwu rodzajów aglomeracji odsetek mieszkańców korzystających z kanalizacji (w stanie istniejącym) wzrosł do ok. 83 %. Stan istniejący w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków nie jest zadowalający. Decyduje o tym niski odsetek ludności gminy korzystającej z kanalizacji w stanie istniejącym; „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego” zawiera ustalenie warunkujące zgodność z nim „Studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego” gmin, które stawia wymóg osiągnięcia w perspektywie 25 lat wskaźnika 75 % ludności korzystającej z wodociągów na obszarach wiejskich. Czynnikiem niezwykle pozytywnym jest intensywna działalność inwestycyjna prowadzona przez gminę; w jej efekcie wskaźnik, o którym mowa powyżej zostanie osiągnięty (i przekroczony) w perspektywie krótszej niż 25 lat.

Regulacja stosunków wodnych, zagrożenie powodzią

Większa część obszaru gminy leży w obrębie zlewni Wierzycy. Jedynie niewielki północny i północno - wschodni kraniec znajdują się na obszarze zlewni Motławy. Linia wododziału przebiega w okolicach miejscowości Trzcińsk, Cicholewy, Szpęgawsk, Brzeźno. Głównym ciekim powierzchniowym jest – Wierzyca – lewy dopływ Wisły, długości 151 km. Największe dopływy Wierzycy to Piesienica i Węgiermuca. Piesienica wpływa z gminy Zblewo – płynie przez Stary Las, do Wierzycy wpada kilka kilometrów od zachodnich granic miasta Starogard Gdański. Węgiermuca płynie wzdłuż wschodniej granicy gminy w okolicach Lipinek Szlacheckich i osady Marywil, a następnie wpada do Wierzycy na południowy wschód od Klonówki.

Na terenie gminy znajduje się wiele jezior, z których część posiada walory rekreacyjne. Największe to Godziszewskie (169,4 ha) leżące na granicy z gminą Skarszewy w północnej części gminy, a następnie Sumińskie (95,4 ha) i Płaczewo (44,0 ha) w części południowej oraz Zduńskie (60,4 ha) i Szpęgawskie (30,9 ha) w północno - wschodniej.

Stan czystości rzek nie jest zadowalający. Wody Wierzycy, Piesienicy i Węgiermucy klasyfikowane są w IV klasie czystości. Na stan taki wpływa głównie zawartość bakterii typu fekalnego i związków fosforu. Głównym źródłem zanieczyszczenia są ścieki komunalne gminy wiejskiej Starogard Gdański, a także ścieki z gmin sąsiednich Zblewa i Bobowa, które za pośrednictwem Piesienicy i Węgiermucy trafiają do Wierzycy.

Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku wyznaczył obszary szczególnego zagrożenia powodzią. Położone są one wzdłuż obydwu brzegów Wierzycy w całym jej przebiegu przez teren gminy. Zasięg obszaru szczególnego zagrożenia powodzią o prawdopodobieństwie pojawiania się 1 i 10 % ilustruje schemat nr 26 na str. 204.

Zgodnie z ustawą prawo wodne (zmiana przepisów z dnia 5 stycznia 2011 r. - o zmianie ustawy — Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2011 nr 32 poz. 159)) wprowadzono istotne zmiany mające wpływ na proces planowania przestrzennego w gminie. Zmiana ustawy nakładała na Prezesa Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej obowiązek sporządzenia map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego. Następnie Dyrektorzy regionalnych zarządów gospodarki wodnej, przekazują je wójtom.

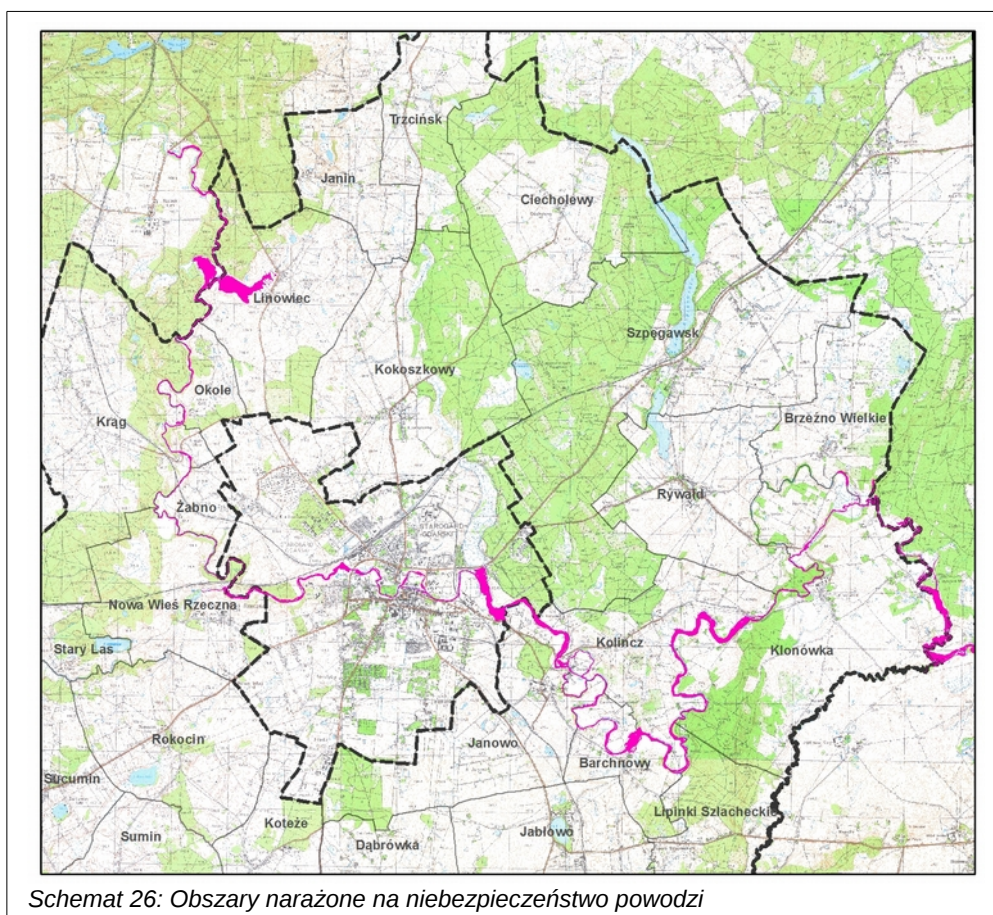
Zmiana ustawy prawo wodne wprowadza obowiązek dostosowania obowiązujących miejscowych planów do wyznaczonych na mapach zagrożenia powodziowego oraz mapach ryzyka powodziowego granic obszarów w terminie 30 miesięcy od dnia przekazania wójtowi map zagrożenia powodziowego oraz map ryzyka powodziowego.

W kwietniu 2015r. mapy zagrożenia powodziowego oraz mapy ryzyka powodziowego zostały przekazane jednostkom administracji. Na terenie gminy występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią (prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi średnie i wynosi raz na 100 lat oraz prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi wysokie – raz na 10 lat), jak również obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat. Zakazy określone w art. 88l ust. 1 i art. 40 ust. 1 pkt. 3 ustawy Prawo wodne obowiązują tylko na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią (tj. Woda 100-letnia i woda 10-letnia). Zasięg obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi ilustruje schemat nr 26.

W Gminie Starogard zagrożenie powodzią występuje na obszarach sąsiadujących z rzeką Wierzycą. Z przekazanych map wynika, że przeważnie zamykają się one w granicach koryta rzeki i tylko na niewielkich fragmentach zajmują też sąsiadujące grunty. W bezpośrednim sąsiedztwie rzeki istnieją jednak obowiązujące mpzp, które będą wymagały weryfikacji pod kątem zgodności z mapami zagrożenia powodziowego oraz mapami ryzyka powodziowego.

Na terenie gminy istnieje rozległa sieć cieków i rowów melioracyjnych. Ich stan techniczny jest na ogół niezadowalający, wynika on z zaniedbań w zakresie utrzymania drożności cieków i rowów melioracyjnych. W planowaniu rozwoju przestrzennego gminy należy uwzględnić ochronę istniejących systemów melioracyjnych.

Na terenie gminy nie ma systemu zorganizowanego odprowadzania wód opadowych. W większych wsiach istnieją fragmentaryczne odcinki kanalizacji deszczowej odwadniającej ulice w ich centralnych częściach.

Schemat 26: Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi

Gospodarka energetyczna

Uwarunkowania i kierunki rozwoju gospodarki energetycznej gminy stanowią przedmiot odrębnego opracowania pt. „Aktualizacja założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe gminy Starogard Gdański”. Opracowanie to zostało wykonane równolegle ze „Studium,...” co zapewnia wymaganą „Prawem energetycznym” spójność obydwu tych dokumentów i umożliwia wspólne ich uchwalenie przez Radę Gminy. W niniejszym rozdziale oraz w „Kierunkach...” przedstawiono w sposób syntetyczny najistotniejsze zapisy i propozycje zawarte w „Aktualizacji założeń...”

Zaopatrzenie energię elektryczną

Na terenie gminy istnieją następujące linie elektroenergetyczne najwyższych i wysokich napięć:

- przesyłowa - 220 kV Gdańsk – Bydgoszcz Jasiniec - Gdańsk I – przebiegająca przez gminę tranzytem, eksploatowana przez Polskie Sieci Elektroenergetyczne,
- dystrybucyjne, eksploatowane przez Kompanię Energetyczną „Energa” ENERGA – OPERATOR SA Oddział w Gdańsku:
 - 110 kV Starogard Gdański – Kościerzyna Skarszewy,
 - 110 kV Starogard Gdański – Tczew Swarżyn,
 - 110 kV Starogard Gdański - Czarna Woda.

Gmina Starogard Gdański zasilana jest w energię elektryczną z dwóch Głównych Punktów Zasilania (GPZ) 110/15 kV: GPZ „Starogard Gdański” (na terenie miasta) i GPZ „Skarszewy” (na terenie gminy Skarszewy). GPZ te pracują w oparciu o zewnętrzne powiązania z układem krajowego systemu elektroenergetycznego wysokiego napięcia tj 400, 220 i 110 kV, a przez układ transformacji zasilana jest cała sieć napowietrzna i kablowa średniego i niskiego napięcia

Stan techniczny GPZ – tów oraz linii przesyłowych i dystrybucyjnych 110 kV jest dobry a ciągłość dostaw energii elektrycznej jest zachowana. Szacuje się, że posiadają one ok. rezerwy mocy - rzędu 40 %. Z GPZ Starogard wyprowadzono na teren gminy Starogard Gdański 8 linii elektroenergetyczną 15 kV, a z GPZ Skarszewy – 1 linię. Stan techniczny linii 15 kV – w zdecydowanej większości prowadzonych napowietrznie - jest zadowalający, a ich wiek wynosi ok. 20 lat. Problemem, który będzie się nasilał w związku ze zmianami klimatycznymi jest narastająca ilość awarii napowietrznych linii elektroenergetycznych przebiegających przez tereny leśne. Silne wiatry powodują w nich przewracanie się drzew uszkadzających linie. Konieczne jest rozważenie przekształcenia linii napowietrznych w kablowe lub poszerzenie pasa przebiegu linii wolnego od drzew na tych terenach. Linie elektroenergetyczne 15 kV zasilają ok. 150 stacji transformatorowych 15/0,4 kV.

Stopień obciążenia stacji 15/0,4 kV oceniany jest na ok. 60 – 85 %. W sieci 15 kV oraz w stacjach transformatorowych możliwe jest zwiększenie dostaw mocy np. do celów ogrzewania pomieszczeń, w tym za pomocą pomp ciepła, czy zasilania nowych odbiorców energii elektrycznej, ale w przypadku niektórych stacji transformatorowych może się to wiązać z koniecznością wymiany transformatorów na jednostki odpowiednio większej mocy, łącznie z potrzebą dostosowania sieci niskiego napięcia. Stan techniczny linii napowietrznych 0,4 kV można określić jako niezły. Natomiast stan techniczny linii kablowych niskiego napięcia jest zróżnicowany w zależności od roku ich budowy. W najlepszym stanie jest sieć wybudowana po 1995 r.

Zapotrzebowanie energii elektrycznej gminy szacuje się na ok. 11200 MWh.

Na terenie gminy funkcjonują trzy pięć elektrowni wodnych w:

- Owidzu - przepływowa o mocy ok. 190 kW,
- Kolinczu - przepływowa o mocy ok. 400 kW,
- Rokocinie – przepływowa o mocy ok. 300 kW,
- 2 w Nowej Wsi Rzecznej – z czego jedna przepływowa o mocy ok. 328 kW.

Zaopatrzenie w gaz

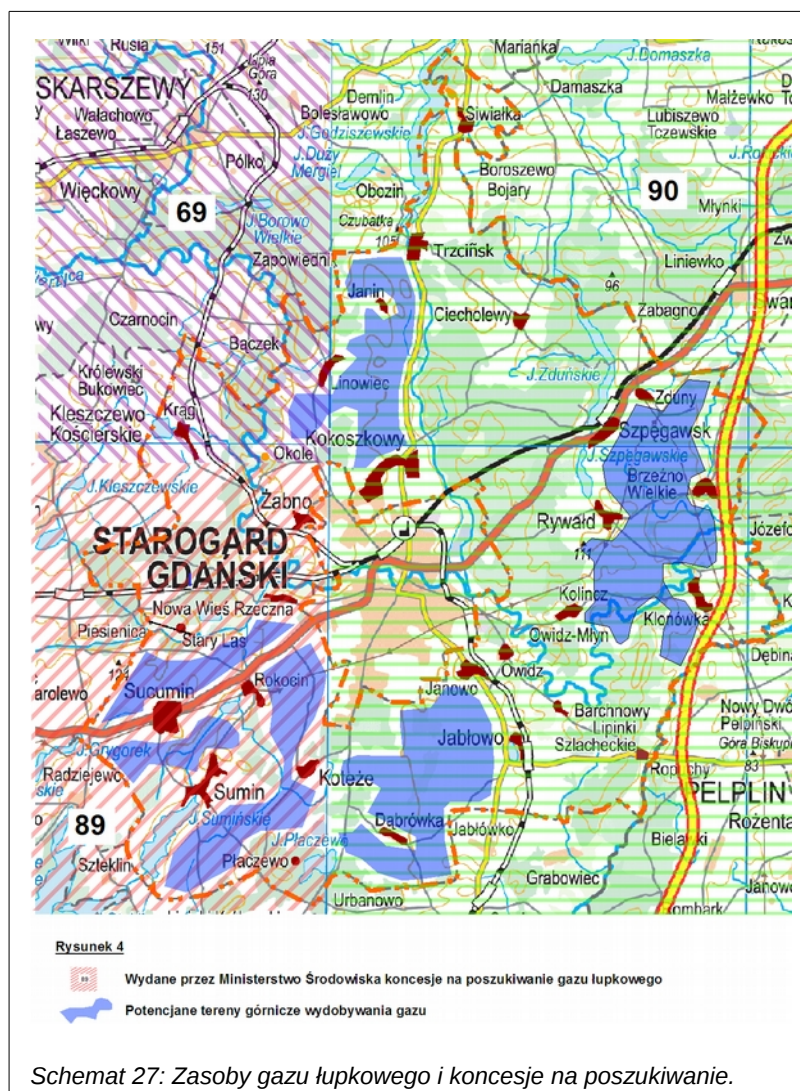
Przez teren gminy przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia DN 125 mm doprowadzający gaz ziemny wysoko metanowy GZ-50 typu E z sieci krajowej (wyprowadzony z gazociągu wysokiego ciśnienia Włocławek – Gdynia w rejonie wsi Walichnowy) do miasta Starogard Gdański. Na terenie miasta znajduje się stacja redukcyjno – pomiarowa I stopnia gazowa wysokiego ciśnienia, a rejonie Kokoszkowach II stopnia oraz gazociągi średniego i niskiego ciśnienia. Na terenie gminy z gazu korzystają jedynie mieszkańcy fragmentów wsi: Kokoszkowy i Nowa Wieś Rzeczna, przylegających do miasta, które zostały włączone do sieci miejskiej. We wsi Kokoszkowy znajduje się stacja redukcyjno - pomiarowa II stopnia oraz sieć rozdzielcza niskiego ciśnienia zasilająca ok. 250 gospodarstw domowych, 8 zakładów pracy oraz jedną kotłownię lokalną. W Nowej Wsi gaz jest rozprowadzany pod średnim ciśnieniem siecią zasilającą ok. 30 gospodarstw domowych i 3 zakłady pracy.

Parametry charakteryzujące sieć gazową na terenie gminy:

- długość czynnej sieci ogółem - 29,1 km,
- długość czynnej sieci przesyłowej – 8,7 km,
- długość czynnej sieci rozdzielczej – 20,5 km,
- odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem – 328 gospodarstw domowych,
- zużycie gazu – ok. 690 tys. m³, w tym do ogrzewania mieszkań ok. 40 tys. m³,
- ludność korzystająca z sieci gazowej – ok. 1500 osób, co stanowi ok. 10 % ogółu mieszkańców.

Stan techniczny urządzeń zaopatrzenia w gaz jest dobry. Są one stosunkowo nowe i posiadają znaczne rezerwy przepustowości.

Ministerstwo Środowiska wydało 3 koncesje na poszukiwanie gazu łupkowego (nr 69, 89 i 90) obejmujące obszar całej gminy. Jeżeli w wyniku poszukiwań zostaną udokumentowane zasoby gazu zaistnieje konieczność wyznaczenia terenów i obszarów górniczych jego wydobywania. Dla obszarów tych konieczne będzie sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Potencjalne tereny górnicze określono (orientacyjnie) na rysunku nr 4.

Zaopatrzenie w ciepło

Na terenie gminy nie ma zorganizowanego systemu zaopatrzenia w ciepło. Zaspokajanie potrzeb cieplnych odbywa się obecnie w oparciu o:

1. Lokalne kotłownie opalane węglem, gazem ziemnym, olejem opalowym i biomasą, zasilające wielorodzinne budynki mieszkalne, obiekty użyteczności publicznej i produkcyjne; na terenie gminy funkcjonuje ok. 36 obiektów.
2. Indywidualne źródła w domach mieszkalnych jedno i wielorodzinnych oraz obiektach usługowych, na gaz ziemny, paliwa stałe – głównie węgiel oraz drewno i jego odpady, dostarczające energię cieplną na potrzeby centralnego ogrzewania i przygotowania ciepłej wody.
3. W szczątkowej formie występują też elektryczne urządzenia grzewcze o pomijalnym udziale w bilansie ciepła.

Instalacje centralnego ogrzewania posiada ok. 84 % ogółu mieszkań w gminie, z czego:

- ok. 79 % stanowią urządzenia indywidualne,
- ok. 5 % jest zasilanych z kotłowni lokalnych,

Za pomocą pieców ogrzewanych jest ok. 14 % ogółu mieszkań. Ok. 2 % mieszkań posiada ogrzewanie elektryczne, pompy ciepła i kominki.

Podstawowym zabiegiem poprzedzającym jakiekolwiek działania w zakresie modernizacji systemu zaopatrzenia w ciepło jest termomodernizacja wszystkich rodzajów obiektów ogrzewanych. W poniższej tabeli przedstawiono ocenę zapotrzebowania gminy na ciepło w stanie istniejącym oraz w wyniku realizacji proponowanego zakresu termomodernizacji.

Odbiorcy ciepła	Zapotrzebowanie na ciepło [TJ]	
	Stan istniejący	Po termomodernizacji
Budynki mieszkalne	310,20	241,94
Usługi	8,35	7,14
Obiekty użyteczności publicznej	28,53	23,86
Przemysł	74,69	64,51
Razem gmina	421,77	337,45

W strukturze paliw dominuje węgiel. Udział energii uzyskiwanej z jego spalania stanowi ok. 61 % ogólnego zapotrzebowania. Na drugim miejscu plasuje się drewno – ok. 22 %, a dalej olej opałowy – ok. 11 % i gaz ziemny – ok. 6 %.

Telekomunikacja

W Trzcińsku znajduje się stacja przekaznikowa radiolinii⁶⁷. Tory radiolinii rozchodzą się w dwóch kierunkach – 5 0 i 119 0. Całkowita szerokość toru wynosi ok. 500 m, wysokość rzędnej emisji 111 m n. p. m. Limituje ona wysokość zabudowy w celu uniknięcia zakłócania transmisji.

Na obszarze gminy działają operatorzy telefonii przewodowej i bezprzewodowej. Większość obszaru gminy objęta jest zasięgiem stacji bazowych telefonii komórkowej. Istnieją potrzeby rozszerzenia sieci telefonii przewodowej oraz mo-

⁶⁷ Przebieg istniejącej radiolinii przedstawiono na rysunku nr II Uwarunkowania i kierunki gospodarki energetycznej.

dernizacji istniejącej infrastruktury. Istniejące centrale telefonii przewodowej nie udostępniają szerokopasmowego dostępu do Internetu.

Zagospodarowanie odpadów

Stan istniejący

Gmina stworzyła dobre warunki prawne i organizacyjne w celu zachowania czystości i ład u na swoim terenie. Odpady stale są wywożone na składowisko komunalne w Linowcu. Składowisko leży na terenie gminy wiejskiej, ale jego właścicielem jest miasto Starogard. Składowane są na nim odpady komunalne i przemysłowe z terenu miasta i gminy. Obiekt jest użytkowany od 1972 r. Całkowita powierzchnia wynosi 5,7 ha (rezerwa do 15,2 ha), objętość obliczeniowa 1145 tys. m³. Od 1991 r. spełnia wymogi prawne. Wydzielono kwatery komunalną i przemysłową oraz rezerwową, uszczelniono dno na obszarze 1,5 ha. Składowisko wyposażone jest w wagę, dowożone odpady klasyfikuje się na pięć określonych kategorii. W części komunalnej odpady są zagęszczane kompaktorami (2 spychacze DT-75), formowane w pryzmy, stosuje się też przesyпки żwirowe. Rocznie składowisko przyjmuje około 90 tys. m³ odpadów komunalnych. Na składowisko trafiają także osady ściekowe z miejskiej oczyszczalni ścieków. Po uruchomieniu Zakładu Zagospodarowania Odpadów „Stary Las”, którego gmina jest udziałowcem, składowisko zostanie zamknięte, a jego teren poddany rekultywacji.

Od 2012 roku działa Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych „Stary Las”. Udziałowcami jest 21 gmin. Celem strategicznym przedsięwzięcia jest ochrona środowiska poprzez redukcję ilości składowanych odpadów do max 30% strumienia wejściowego, czyli odzysk 70% z całkowitego strumienia odpadów, zmniejszenie strumienia składowanych odpadów ulegających biodegradacji poniżej 35% ilości wytworzonych w 1995 r., zgodnie z wymogami dyrektywy 1999/31/UE.

Podstawowe segmenty technologiczne zakładu:

- Uniwersalny segment sortowania odpadów zmieszanych i z selektywnej zbiórki;
- Segment kompostowania odpadów organicznych i osadów ściekowych;
- Segment demontażu odpadów budowlanych i wielkogabarytowych;
- Segment czasowego magazynowania odpadów niebezpiecznych;
- Segment unieszkodliwiania odcieków i zakładowych ścieków komunalnych;
- Pryzma energetyczna w systemie mineralizacji;
- Kwatera składowania odpadów balastowych;
- docelowa redukcja odpadów ulegających biodegradacji do 35% w stosunku do ich masy wytwarzanej w 1995 r.
- możliwość odbioru i przerobu odpadów komunalnych zmieszanych oraz dostarczonych selektywnie w obydwu rozpatrywanych systemach zbiórki,
- możliwość segregacji pozytywnej i negatywnej,
- wyodrębnianie frakcji energetycznej,
- odbiór odpadów wielkogabarytowych,
- odbiór odpadów budowlanych,
- odbiór odpadów zielonych,
- odbiór osadów ściekowych z komunalnych oczyszczalni,
- odbiór oraz czasowe magazynowanie odpadów niebezpiecznych (w tym odpadów zawierających azbest).

Planowana jest dalsza rozbudowa ZUOK zarówno o instalacje ściśle związane z podstawowym profilem działalności, jak również rozszerzenie o funkcje towarzyszące podstawowemu przeznaczeniu.

W związku z uruchomieniem ZUOK Stary Las, dotychczasowe składowiska odpadów w gminach, które są udziałowcami przedsięwzięcia są sukcesywnie zamykane i poddawane rekultywacji w ramach programu „Rekultywacja składowisk odpadów Gmin będących udziałowcami Zakładu Utylizacji Odpadów Komunalnych „Stary Las”. Działalność dotychczasowego składowiska odpadów w Linowcu została zakończona (jest w fazie poeksploatacyjnej), przeprowadzono rekultywację i obecnie prowadzony jest monitoring składowiska, który będzie trwał 30 lat.

Podjęte działania inwestycyjne

W trakcie realizacji jest Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych „Stary Las”⁶⁸, zlokalizowany w pobliżu wsi Stary Las. Celem głównym przedsięwzięcia jest budowa zakładu umożliwiającego uporządkowanie gospodarki odpadami w 18 gminach – 13 gmin powiatu starogardzkiego, gmina Czersk z powiatu chojnickiego oraz gminy: Liniewo, Stara Kiszewa, Karsin, Nowa Karczma z powiatu kościerskiego.

Uporządkowanie gospodarki odpadami nastąpi również w Malborku i Kościerzynie, ponieważ samorządy obydwu miast zgłosiły chęć przystąpienia do spółki.

Zagospodarowanie odpadów zostanie poprzedzone wstępnym wydzieleniem poszczególnych frakcji strumienia odpadów nastąpi na terenie miast i gmin poprzez selektywną zbiórkę odpadów. Poszczególne strumienie odpadów będą oddzielnie transportowane do ZUOK. Na wjeździe każda partia będzie poddana ścisłej kontroli ilościowej (waga) i jakościowej (bramka dozymetryczna) oraz ewidencjonowana. Odpady zależnie od składu będą kierowane do poszczególnych instalacji celem doczyszczania, waloryzacji i przeróbki w urządzeniach do sortowania, demontażu i kompostowania.

Główne założenia technologii ZUOK „Stary Las” przewidują:

- docelową redukcję odpadów ulegających biodegradacji do 35 % w stosunku do ich masy wytwarzanej w 1995 r.
- możliwość odbioru i przerobu odpadów komunalnych zmieszanych oraz dostarczonych selektywnie w obydwu rozpatrywanych systemach zbiórki,
- możliwość segregacji pozytywnej (do przetworzenia) i negatywnej (do deponowania),
- wyodrębnianie frakcji energetycznej – produkcja energii elektrycznej i ciepła,
- odbiór odpadów wielkogabarytowych,
- odbiór odpadów budowlanych,
- odbiór odpadów zielonych,
- odbiór osadów ściekowych z komunalnych oczyszczalni,
- odbiór oraz czasowe magazynowanie odpadów niebezpiecznych (w tym odpadów zawierających azbest).

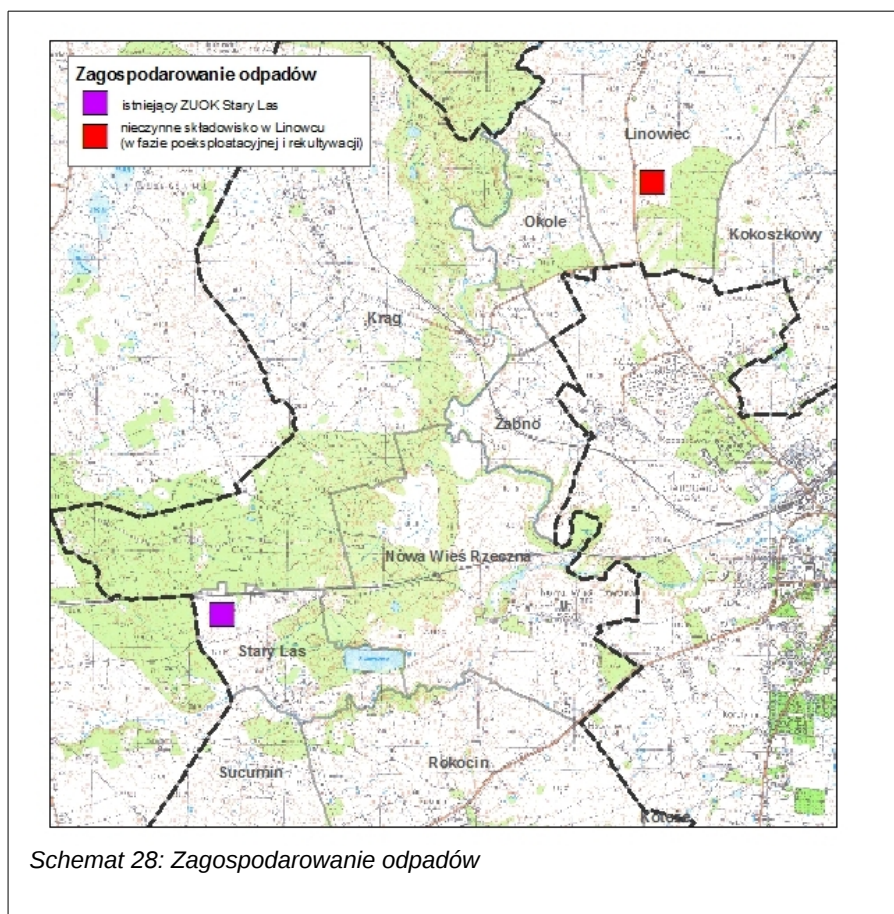
Podstawowe segmenty technologiczne zakładu:

- uniwersalny segment sortowania odpadów zmieszanych i z selektywnej zbiórki,
- segment kompostowania odpadów organicznych i osadów ściekowych,
- segment demontażu odpadów budowlanych i wielkogabarytowych,
- segment czasowego magazynowania odpadów niebezpiecznych,
- pryzma energetyczna w systemie mineralizacji,

68 Lokalizację ZZO „Stary Las” przedstawiono na rysunku nr 5

- kwatera składowania odpadów balastowych.

Przewiduje się, że Zakład zostanie oddany do eksploatacji w 2012 r. Po jego uruchomieniu zostanie zlikwidowanych i zrehabilitowanych 12 składowisk odpadów. Działanie to jest objęte projektem jego budowy.

ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

Zgodnie z art. 39 ust. 3 pkt 3 oraz ust. 5, w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa umieszcza się te inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, które zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa, zgodnie z ich właściwością. Trzecia część Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego prezentuje zadania inwestycyjne ustalone w tych dokumentach, których realizacja przyczyni się do osiągnięcia celów zagospodarowania przestrzennego określonych w planie województwa.⁶⁹

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa

Zgodnie z ustaleniami Planu zagospodarowania przestrzennego województwa inwestycję celu publicznego samorządu województwa stanowi zadanie związane z przebudową drogi wojewódzkiej nr 222 i nr 229.

69 [PZPW 2009]

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

NARZĘDZIA - Zadania umieszczone w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Pomorskiego na lata 2007 - 2013

Schemat 29: Załącznik graficzny do planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego [PZPW 2009]

Programy Samorządu Województwa Pomorskiego

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego umieszczono zadania samorządu województwa służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych zawarte w programach rozwoju województwa uchwalonych przez Sejmik Województwa Pomorskiego. Należą do nich:

- 1) Wieloletni Program Inwestycyjny Województwa Pomorskiego 2007–2013⁷⁰;
- 2) Program małej retencji województwa pomorskiego do roku 2015⁷¹ — brak zadań w Gminie Starogard Gd.;
- 3) Program udrażniania rzek województwa pomorskiego⁷²;
- 4) Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego⁷³;
- 5) Programu rozwoju dróg wodnych Delt Wisły i Zalewu Wiślanego — Pętla Żuławska Międzynarodowa Droga Wodna E-70⁷⁴ — brak zadań w Gminie Starogard Gd..

W Programie małej retencji województwa pomorskiego do roku 2015 oraz Programu rozwoju dróg wodnych Delt Wisły i Zalewu Wiślanego, Gmina Starogard Gdański nie występuje jako obszar lokalizacji projektów.

70 Przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego nr 683/XXIX/08 z dnia 29 listopada 2008 r.

71 Przyjęty uchwałą Zarządu Województwa Pomorskiego nr 787/137/08 z dnia 5 sierpnia 2008 r.

72 Przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego nr 355/24/04 z dnia 14 czerwca 2004 r.

73 Przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego nr 191/XII/07 z dnia 24 września 2007 r.

74 Przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego nr 1101/LII/06 z dnia 26 października 2006 r.

Wieloletni Program Inwestycyjny Województwa Pomorskiego 2008–2013

Wieloletni Program Inwestycyjny (WPI) jest dokumentem określającym wielkość możliwych nakładów inwestycyjnych na zadania inwestycyjne przyczyniające się do osiągnięcia celów określonych w Strategii rozwoju województwa pomorskiego 2020. Program może być uzupełniany o nowe zadania w przypadku odstąpienia od realizacji zadań w nim zawartych. W pierwszej kolejności program powinien być uzupełniony o zadania zarekomendowane do realizacji i wyszczególnione na liście zadań rezerwowych. W ramach podstawowej listy WPI, gminy Starogard Gdański mogą dotyczyć być dwie inwestycje, których realizacja adresowana jest dla całego województwa oraz jedna adresowana do wybranych gmin, wśród których jest Starogard Gdański. W grupie inwestycji rezerwowych jest jedna, która obejmuje całe województwo.

1. Inwestycje zawarte w Wieloletnim Programie Inwestycyjnym Województwa Pomorskiego na lata 2008–2013⁷⁵

Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego 2007–2013

1) Oś priorytetowa 2. Społeczeństwo wiedzy

- Budowa infrastruktury szerokopasmowej regionalnej sieci informacyjnej „Pomorska Sieć Szerokopasmowa” — lokalizacja: całe województwo;

2) Oś priorytetowa 4. Regionalny system transportowy

- Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 222 i nr 229. Etap I Budowa obwodnicy Pelplina z przebudową drogi wojewódzkiej nr 229 stanowiących dojazd do autostrady A1 — lokalizacja: m. Starogard Gdański, gm. Starogard Gdański, m. i gm. Pelplin
- Zintegrowany System Informacji Turystycznej Województwa Pomorskiego — lokalizacja: województwo;

3) Oś priorytetowa 6. Turystyka i dziedzictwo kulturowe;

- Zintegrowany System Informacji Turystycznej Województwa Pomorskiego — lokalizacja: województwo

2. Inwestycje rezerwowe zawarte w Wieloletnim Programie Inwestycyjnym Województwa Pomorskiego na lata 2008–2013

Program Operacyjny „Infrastruktura i Środowisko”

- Termomodernizacja siedmiu szpitali województwa pomorskiego — lokalizacja: województwo

Program udrażniania rzek województwa pomorskiego

Program udrażniania rzek województwa pomorskiego stanowi podstawę informacyjną dla realizacji wytycznych i zobowiązań wynikających z szeregu aktów prawa międzynarodowego i krajowego (m. in.: Ramowa Dyrektywa Wodna UE, Konwencja Helsińska, ustawy: Prawo wodne, Prawo ochrony środowiska, Prawo ochrony przyrody i rozporządzenia) — które zmierzając do uzyskania znaczącej poprawy stanu powierzchniowych wód płynących i charakterystycznych dla nich biocenoz — m. in. poprzez: odtwarzanie ciągłości rzek i ich udrażnianie za pomocą urządzeń technicznych, ułatwianie migracji organizmów wodnych, w tym szczególnie cennych gatunków ryb dwuśrodowiskowych oraz ich naturalnej reprodukcji, utrzymywanie różnorodności biologicznej i in. — przyczyniać się będą do naturalnego i sprawnego odnawiania składników i żywych zasobów przyrody, zarówno w rzekach jak i w Morzu Bałtyckim.

Inwestycje zawarte w Programie udrażniania rzek województwa pomorskiego:

- 1) rzeka Wierzyca — lokalizacja inwestycji: Stocki Młyn (gm. Pelplin), Pelplin, Kolincz (gm. Starogard Gdański), Nowa Wieś (gm. Starogard Gdański), Owidz (gm. Starogard Gdański), Starogard Gdańsk, Brodzkie Młyny (gm. Gniew), Zamek Kiszewski (gm. Stara Kiszewa), Ruda Młyn (gm. Stara Kiszewa), Nowa Kiszewa (gm. Kościerzyna), Stary Bukowiec (gm. Stara Kiszewa), Stawiska (gm. Kościerzyna), Wielki Kłincz (gm. Kościerzyna), Będomin (gm. Nowa Karczma), Rekownica (gm. Nowa Karczma), Czarnocińskie Piece (gm. Skarszewy)
- 2) rzeka Piesienica — lokalizacja inwestycji: Nowa Wieś Rzeczna (gm. Starogard Gdański)

⁷⁵ Na podstawie Uchwały Sejmiku Województwa Pomorskiego Nr 855/XXXVI/09 z dnia: 2009.06.29 w sprawie ogłoszenia tekstu jednolitego Uchwały Nr 683/XXIX/08 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 28 listopada 2008 roku w sprawie uchwalenia Wieloletniego Programu Inwestycyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2008 – 2013 realizowanego przez Samorząd Województwa, z uwzględnieniem zmian przyjętych uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego Nr 975/XXXVII/09 z dnia 27 lipca 2009 r.

Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2010

Dokument stanowi aktualizację Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego przyjętego przez Sejmik Województwa Pomorskiego Uchwałą Nr 153/XIII/03 z dnia 29 września 2003 r. Zaktualizowana wersja PGOWP 2010 zawiera działania mające na celu utworzenie nowoczesnego i skutecznego systemu gospodarki odpadami zgodnie z polityką Ekologiczną Państwa i Krajowym Planem Gospodarki Odpadami 2010.

Jedyną inwestycją, lokalizowaną na obszarze Gminy, zawartą w Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2010, ale o istotnym znaczeniu dla powiatu starogardzkiego jest Budowa Zakładu Zagospodarowania Odpadów „Stary Las”.

Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego 2007–2013

Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2007–2013 (RPO WP) stanowi jedno z głównych narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego. W celu wyraźniejszego określenia specyfiki i profilu RPO WP oraz mobilizacji potencjalnych beneficjentów do zwiększenia wysiłków na rzecz przygotowania odpowiednich projektów, Zarząd Województwa Pomorskiego, który pełni rolę Instytucji Zarządzającej RPO WP, sporządził Indykatory Plan Inwestycyjny obejmujący otwarte zestawienie projektów możliwych do sfinansowania w ramach RPO WP. Indykatory Plan Inwestycyjny obejmuje projekty, które:

- a) są istotne z punktu widzenia realizacji celów RPO WP;
- b) mają zasięg regionalny lub subregionalny;
- c) wymagają partnerskiej współpracy kilku instytucji;
- d) będą realizowane przy współudziale lub z inspiracji Samorządu Województwa Pomorskiego;
- e) nawiązują do zapisów dokumentów strategicznych i programowych województwa;
- f) mają szacunkową wartość minimum 5 mln euro.

Przyjęto założenie, że całkowita wartość projektów w Indykatory Plan Inwestycyjnym nie przekroczy 15% całkowitej wartości RPO WP. W grupie inwestycji indykatory, zawartych w Regionalnym Programie Operacyjnym dla Województwa Pomorskiego 2007–2013, a lokalizowanych na obszarze Gminy jest *Przebudowa dróg wojewódzkich nr 222 i 229 (węzeł Ropuchy)*. W programie występuje stara nazwa węzła, który obecnie nosi nazwę „Pelplin”. Inwestycja zakłada przebudowę ww. dróg na odcinku 17 km: od m. Starogard Gdański przez Jabłowo, węzeł „Pelplin”, obwodnicę Pelplina do drogi krajowej nr 1 w m. Rudno.

Zadania umieszczone w Rejestrze Zadań Rządowych (art. 48 ust. 1)⁷⁶

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego uwzględniono zadania rządowe, służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych, wpisane w Rejestrze Zadań Rządowych prowadzonym przez ministra właściwego w sprawach budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej oraz umieszczonym w wojewódzkim rejestrze zadań rządowych prowadzonym przez wojewodę pomorskiego. W gminie Starogard Gdański nie przewidziano zadań zaliczonych do tej kategorii.

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego uwzględniono także zadania rządowe, służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych, zapisane w programach uchwalonych przez Radę Ministrów, ale nie wpisane do rejestru programów zawierających zadania rządowe, prowadzonego przez ministra właściwego do spraw budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej. Spośród nich jedynie zadania z programu Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2007–2013 (PO „IŚ”) mają zastosowanie dla Starogardu. Część z nich jest realizowana w ramach programów wojewódzkich (Termomodernizacja siedmiu szpitali województwa pomorskiego – lokalizacja: województwo.), pozostałe mają zastosowanie bezpośrednio dla całego kraju lub dla samej Gminy.

76 [PZPW 2009]

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2007–2013 (PO „IS”)

Zgodnie z *Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia na lata 2007–2013* (NSRO) – PO „IS” stanowi jeden z programów operacyjnych będących podstawowym narzędziem do osiągnięcia założonych w NSRO celów przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Indykatory wykaz indywidualnych projektów kluczowych, w tym dużych, został opracowany na podstawie propozycji zgłoszonych przez resorty pełniące funkcję instytucji pośredniczących, tj. Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Transportu w uzgodnieniu z Ministerstwem Gospodarki Morskiej, Ministerstwo Gospodarki, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Projekty kluczowe stanowią przedsięwzięcia inwestycyjne, których realizacja jest niezwykle istotna z punktu widzenia osiągnięcia strategicznych celów rozwojowych dla danego sektora gospodarki bądź regionu, a które tym samym w znaczący sposób przyczyniają się do osiągnięcia zakładanych wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Umieszczenie inwestycji w Indykatory wykaz indywidualnych projektów kluczowych, w tym dużych, stanowi alternatywny dla konkursu sposób wyboru projektów do wsparcia w ramach programu operacyjnego i projektów o wartości powyżej 25 mln Euro. Wpisanie inwestycji do wykazu indywidualnych projektów kluczowych, w tym dużych, jest warunkową deklaracją jego realizacji i związane jest z zarezerwowaniem środków w ramach budżetu programu na realizację projektu. Projekty te nie będą zatem podlegały późniejszej procedurze konkursowej i nie będą konkurowały o środki z pozostałymi projektami.

Lista projektów indywidualnych dla Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, które mogą być realizowane na obszarze Gminy (lipiec 2009):

1. Oś priorytetowa II Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi
 - Racjonalizacja gospodarki odpadami poprzez budowę Zakładu Utylizacji Odpadów Komunalnych „Stary Las” – lokalizacja: gm. Starogard Gdański,
 - Rekultywacja na cele przyrodnicze terenów zdegradowanych, popoligonowych i powojennych zarządzanych przez PGL LP – cały kraj
2. Oś priorytetowa III Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska
 - Zakupy sprzętu do szybkiej oceny ryzyka w przypadku wystąpienia poważnej awarii, organizacja systemu monitoringu dynamicznego przeciwdziałania poważnym awariom, w tym organizacja systemu i sieci teleinformatycznych – lokalizacja: cały kraj
 - Doskonalenie stanowisk do analizowania i prognozowania zagrożeń – lokalizacja: cały kraj
 - Wsparcie techniczne ratownictwa ekologicznego i chemicznego – lokalizacja: cały kraj
 - Wdrożenie nowoczesnych technik monitorowania powietrza, wód i hałasu poprzez zakupy aparatury kontrolno pomiarowej i analitycznej dla sieci laboratoriów Inspekcji Ochrony Środowiska. Doskonalenie systemu zapewnienia jakości poprzez organizację laboratoriów wzorcujących i referencyjnych dla potrzeb wzmocnienia systemu zarządzania jakością środowiska i ocen efektów ekologicznych programu. ETAP I – lokalizacja: cały kraj
3. Priorytet V Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych
 - Opracowanie planów ochronnych dla obszarów Natura 2000 na obszarze Polski – lokalizacja: cały kraj
4. Oś priorytetowa VIII Bezpieczeństwo transportu i krajowe sieci transportowe
 - Na straży bezpiecznej drogi – wyposażenie jednostek Państwowej Straży Pożarnej w sprzęt do ratownictwa technicznego na drogach woj. lubuskiego, zachodniopomorskiego i pomorskiego – lokalizacja: pomorskie

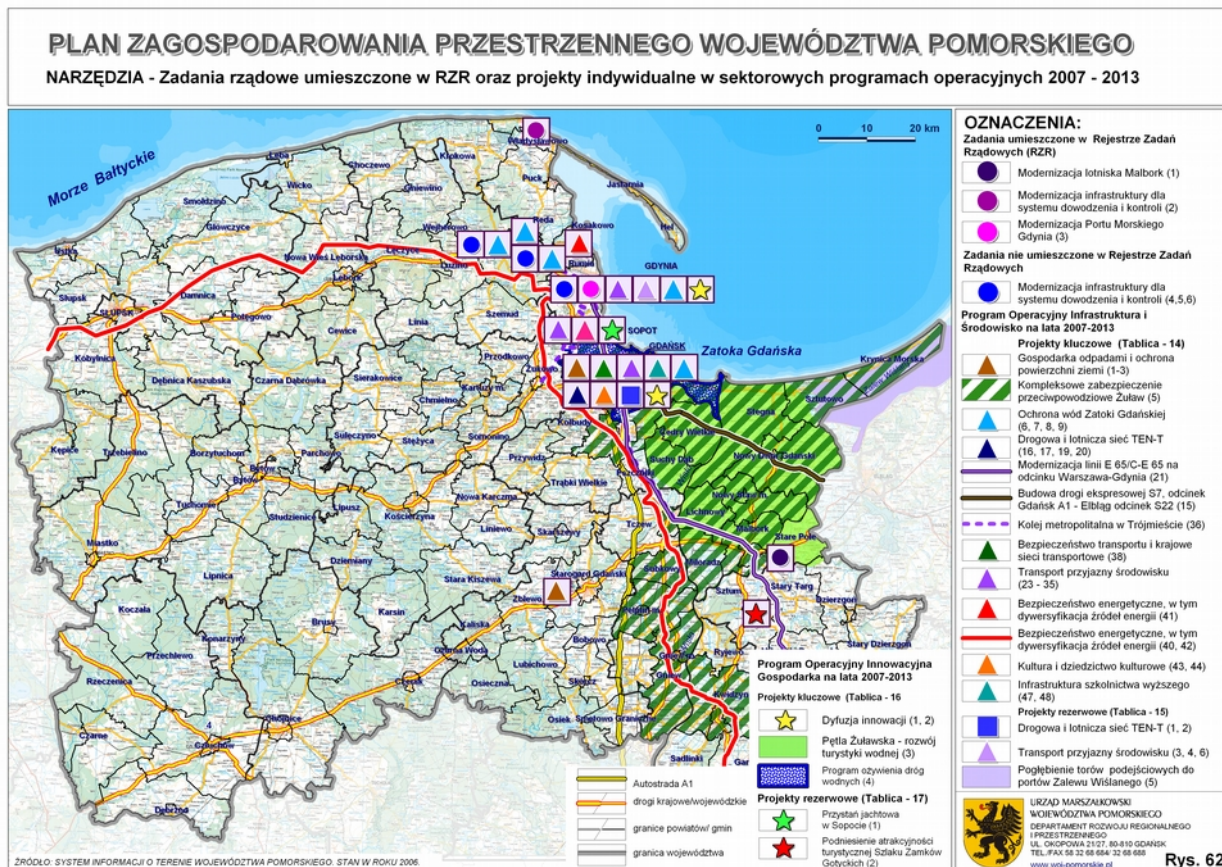
Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych

Ustawa z dnia 18 lipca 2001r. – Prawo wodne na podstawie art. 43 ust. 3 i art. 208 ust. 2 zobowiązuje Ministra Środowiska do sporządzenia i przedłożenia Radzie Ministrów *Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych* (KPOŚK).

Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych określa wykazy:

- aglomeracji, które powinny być wyposażone – w terminach ustalonych w art. 208 w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków oraz wielkość ładunków zanieczyszczeń biodegradowalnych z tych aglomeracji koniecznych do usunięcia;
- przedsięwzięć w zakresie budowy i modernizacji zbiorczych sieci kanalizacyjnych oraz oczyszczalni ścieków komunalnych oraz terminy ich realizacji.

KPOŚK zawiera zadania inwestycyjne związane z wyposażeniem aglomeracji ściekowych w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków komunalnych, zapewniający realizację potrzeb dostosowanych do wymogów ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne i Traktatu Akcesyjnego. Na terenie Gminy Starogard Gdański do realizacji przewidziano inwestycję pt. *Rozbudowa oczyszczalni ze względu na przepustowość w Jabłowie*.

Schemat 30: Załącznik graficzny do planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego [PZPW 2009]

Diagnoza stanu

Problemy kształtowania przestrzeni

Ekspansja osadnicza ludności Miasta Starogard Gdański już obecnie spowodowała znaczne rozproszenie zabudowy i sprawia wrażenie, że dopiero przyspiesza. Napędzana jest ona różnicą cen gruntów budowlanych, między miastem a obszarami wiejskimi. Niestety brak obecnie hamulców, który pozwoliłyby ten proces kontrolować, natomiast sprzyjają mu: istniejąca praktyka, czy nawet nawyki budowlanymi oraz liberalne przepisy lokalizacyjne. Obecnie decyzje o warunkach zabudowy nie są narzędziem kształtowania przestrzeni – istniejące orzecznictwo bardzo ogranicza możliwość odmowy wydania warunków zabudowy, sprowadzając kompetencje gminy wyłącznie do analizy zgodności zamierzenia z przepisami odrębnymi. W tej sytuacji niemal każdy teren staje się potencjalnym terenem budowlanym.

Jednocześnie rejestrowany popyt wpływa, nie do końca symetrycznie, na kształtowanie się podaży. Ponieważ zmiana przeznaczenia gruntów na cele budowlane stanowi stosunkowo prosty sposób na osiągnięcie korzyści, generuje to znaczną nadpodaż takich terenów, która nie jest uzasadniona, ani potrzebami przyrostu naturalnego, ani nawet optymistycznie zakładaną migracją. Tworzy to groźbę powstania rozległych, ale ekstensywnie zabudowanych obszarów zabudowy, trudnych do racjonalnej obsługi transportowej i infrastrukturalnej. Takie zagrożenie potwierdzają analizy prezentowane w uwarunkowaniach studium, jak również w poprzedzającej jego sporządzenie analizie zagospodarowania Gminy⁷⁷.

Skutki już obecnie są widoczne: wokół miasta szeroko rozprzestrzenia się zabudowa mieszkaniowa o charakterze podmiejskim, nie wpisująca się w rolniczy charakter gminy oraz słabo powiązana z ośrodkami wiejskimi. Przyjmuje ona następujące formy:

77 [AnalizZPStGd_DOM_2009]

- 1) rozległe kompleksy zabudowy mieszkaniowej, słabo skomunikowane, o niekompletnej infrastrukturze technicznej, pozbawione usług publicznych, a często nawet podstawowych usług komercyjnych,
- 2) zabudowa wzdłuż dróg: mieszkaniowa, mieszkaniowo-usługowa, produkcyjna i różne formy mieszane tych typów zagospodarowania,
- 3) zabudowa poza wszelkimi kompleksami, oderwana od istniejącego układu transportowego, powiązana z otoczeniem drogami będącymi do niedawna drogami rolniczymi, lokalizowana często, jako siedliska rolnicze, ale faktycznie nie mająca z tą funkcją nic wspólnego.

Zjawiska te powodują daleko idące rozproszenie zabudowy utrudniające obsługę infrastrukturalną i transportową, będące źródłem wysokich kosztów usług komunalnych. Niezależnie, czy jest to zabudowa pojedynczymi obiektami, czy też w kompleksach, znaczna podaż gruntów powoduje, że nigdzie ona nie wypełni racjonalnie określonej przestrzeni i nie ukształtuje nowej pełnostandardowej jednostki osadniczej. Oprócz wymiernych szkód materialnych powoduje ona również nieodwracalną degradację walorów środowiskowych przestrzeni: zanika tzw. przestrzeń otwarta. Krajobraz, pierwotnie rolniczy traci swój charakter, a amorficzne układy zabudowy sprawiają wrażenie jego zaśmiecenia i chaosu. Można zauważyć również szkody środowiskowe, tym poważniejsze, że nieodwracalne. Rozproszenie zabudowy powoduje kurczenie się siedlisk gatunków fauny i flory, pogorszenie warunków migracji zwierząt. Coraz częściej można zauważyć, że to nie osadnictwo jest zlokalizowane wewnątrz przestrzeni otwartych, ale wypełnienie przestrzeni zabudową, powoduje, że obszary naturalne zaczynają tworzyć enklawy wewnątrz przestrzeni zainwestowanych.

Mamy więc tutaj do czynienia z modelowymi procesami suburbanizacji i to w tej negatywnej, chaotycznej i nieracjonalnej postaci. Jednocześnie kontrola nad tymi procesami jest bardzo utrudniona ze względu na dysproporcje cenowe gruntów, liberalne przepisy oraz nawyki budowlane obywateli. Problem jest typowy dla gmin podmiejskich i rzadkie są przypadki zapanowania nad tymi trendami.

Z drugiej strony, jeżeli powyższe procesy nie zostaną zahamowane, spowoduje to ostateczną i nieodwracalną degradację przestrzeni otwartej, a także istotny wzrost kosztów świadczenia usług komunalnych. Utrudni to również osiągnięcie oczekiwanej jakości kompozycji przestrzennej, a także jakości zamieszkania. W przyszłości może więc nastąpić spadek atrakcyjności inwestycyjnej gminy, odpływ zamożniejszej ludności w inne obszary, oferujące wyższą jakość życia i dalsze obniżenie standardów estetycznych oraz krajobrazowych.

Gmina Starogard znacząco ograniczyła negatywny wpływ ww zjawisk poprzez sukcesywne sporządzanie i uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla całych obrębów. Od czasu ostatniej zmiany studium gmina uchwaliła 5 planów obejmujących całe obręby geodezyjne (za wyjątkiem Dąbrówki, gdzie niewielki fragment obrębu został wyłączony z opracowania). Są to plany dla obrębów, gdzie występował wzmożony ruch budowlany i największa presja inwestycyjna: Kokoszkowy, Koteże, Kolincz, Lipinki Szlacheckie i Dąbrówka. Uchwalenie ww planów pozwoliło gminie na odzyskanie kontroli nad procesami zachodzącymi w przestrzeni i powstrzymanie niekontrolowanego rozlewania się zabudowy. Obręby te pomimo, że dysponują dużymi rezerwami terenowymi pod rozwój zabudowy nadal cieszą się dużym zainteresowaniem właścicieli gruntów. Obecnie w trakcie sporządzania są następne plany dla obrębów Stary Las i Okole.

Załączniki (stanowiące)

Załącznik nr 1: Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Załączniki zawarty w tomie kierunków.

Tabela 19: Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Załącznik nr 2: Wykaz dróg gminnych

Załączniki zawarty w tomie kierunków.

Tabela 20: Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Załącznik nr 3: Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków

Załączniki zawarty w tomie kierunków.

Tabela 21: Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków.

Spis załączników graficznych studium

Załączniki stanowiące

1. Rysunek studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Starogard Gdański (Skala 1 : 10 000) (tom II Kierunki).

Załączniki informacyjne

2. Formy ochrony przyrody (Skala 1 : 100 000) (tom I Uwarunkowania).
3. Gminny system powiązań ekologicznych (Skala 1 : 100 000) (tom I Uwarunkowania).
4. Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków (Skala 1 : 10 000) (tom I Uwarunkowania)
5. Strefy funkcjonalno-przestrzenne (Skala 1 : 100 000) (tom II Kierunki).
6. Zaopatrzenie w wodę, odprowadzenie i oczyszczanie ścieków (Skala 1 : 25 000) (tom II Kierunki).
7. Zaopatrzenie w energię i telekomunikacja (Skala 1 : 50 000) (tom II Kierunki).

Słownik

- 1) **lokalne centrum obsługi** – fragment jednostki osadniczej, w którym koncentrują się funkcje usług publicznych i komercyjnych w stopniu umożliwiającym realizację większości potrzeb odpowiadających randze jednostki,
- 2) **ośrodek (wiejski, miejski)** – jednostka osadnicza, której wyposażenie usługowe (oferta usług publicznych i komercyjnych oraz i jakość i skala), a także warunki dostępności, umożliwiają zaspakajanie potrzeb na rzecz ludności innych jednostek osadniczych na określonym obszarze,
- 3) **jednostka osadnicza** – wyodrębniony przestrzennie obszar zabudowy mieszkaniowej wraz z obiektami infrastruktury technicznej zamieszkaną przez ludzi (art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 2003 r. o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych)^[30]. Kategoria uniwersalna, posiadająca podstawowe cechy, wspólne dla wszystkich jednostek i miejscowości niezależnie od rodzaju. Jednostka osadnicza może mieć charakter podstawowy (jednostka elementarna) lub złożony.
- 4) **zespół osadniczy** – grupa jednostek elementarnych lub mniejszych zespołów osadniczych wraz ze związanymi z nimi elementami przekształconego krajobrazu;
- 5) **miejsowość** – jednostka osadnicza lub inny obszar zabudowany odróżniające się od innych miejscowości odrębną nazwą, a przy jednakowej nazwie odmiennym określeniem ich rodzaju (art. 2 pkt 4)^[30];
- 6) **rodzaj miejscowości** – określenie charakteru miejscowości ukształtowanej w procesie rozwoju osadnictwa, w szczególności: miasto, osiedle, wieś, osada, kolonia, przysiółek i ich części (art. 2 pkt 11)^[30];
- 7) **kolonia** – jednostka osadnicza powstała jako rezultat ekspansji miejscowości poza obszar wcześniej istniejącej zabudowy, w szczególności: kolonię miasta, kolonię wsi (art. 2 pkt 2)^[30];

- 8) **miasto** – jednostka osadnicza o przewadze zwartej zabudowy i funkcjach nierolniczych posiadającą prawa miejskie bądź status miasta nadany w trybie określonym odrębnymi przepisami (art. 2 pkt 3)^[30];
- 9) **osada** – niewielka jednostka osadnicza na terenie wiejskim o odmiennym (wyróżniającym się) charakterze zabudowy albo zamieszkaną przez ludność związaną z określonym miejscem lub rodzajem pracy, w szczególności: osadę młyńską, osadę leśną, osadę rybacką, osadę kolejową, osadę po byłym państwowym gospodarstwie rolnym; osada może być samodzielna lub może stanowić część innej jednostki osadniczej (art. 2 pkt 8)^[30];
- 10) **osiedle** – zespół mieszkaniowy stanowiący integralną część miasta lub wsi (art. 2 pkt 9)^[30];
- 11) **przysiółek** – skupisko kilku gospodarstw położonych poza zabudową wsi stanowiące integralną część wsi; (art. 2 pkt 10)^[30]; znaczenie zbliżone do pojęcia kolonii, osady; wariantem tej formy jest **wysiółek**, czyli przysiółek powstały wskutek przeniesienia się kilku gospodarstw poza zwartą zabudowę wsi, w obrębie użytków rolnych należących do jednej wsi; na Pomorzu występuje jako tzw. pustki.
- 12) **wieś** – jednostka osadnicza o zwartej lub rozproszonej zabudowie i istniejących funkcjach rolniczych lub związanych z nimi usługowych lub turystycznych nieposiadającą praw miejskich lub statusu miasta (art. 2 pkt 12)^[30];
- 13) **strefa podmiejska** – przestrzeń terenów miejskich przylegająca do granicy miasta, o mieszanych cechach wiejsko-miejskich; w strefie podmiejskiej przeplatają się tradycyjne formy użytkowania ziemi, typowo wiejskie, z nowoczesnym, intensywnym, towarowym rolnictwem, jak również zagospodarowaniem zbliżonym do miejskiego (zabudowa mieszkaniowa niezwiązana z rolnictwem, zabudowa usługowa, zabudowa produkcyjno-usługowa). Mieszkańcy stref podmiejskich są głównie zatrudnieni w zawodach pozarolniczych, w większości dojeżdżają do pracy poza miejscem zamieszkania i prowadzą miejski tryb życia.
- 14) **obszar zurbanizowany** – zagospodarowany przez człowieka obszar należący do jednostki osadniczej, obejmujący **obszary zabudowane** (pojęcie nr 18) oraz tereny zieleni urządzonej, cmentarze, tereny rekreacyjne oraz inne niezabudowane tereny nie zaliczone do gruntów rolnych, leśnych, które funkcjonalnie powiązane są z jednostką osadniczą;
- 15) **obszar urbanizacji** – planowany obszar zurbanizowany: obszar, na którym przewiduje się lokalizację zabudowy albo uzupełnienie zabudowy, wyznaczony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, którego granice są wyznaczone przy uwzględnieniu struktury własności, w ramach określonych w ocenie aktualności studium, potrzeb rozwoju gminy w odniesieniu do poszczególnych rodzajów użytkowania terenu; zapewniający możliwość zaspokojenia zbiorowych potrzeb wspólnoty samorządowej, a w tym w szczególności lokalnego uzbrojenia terenu, określonych w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.5)) oraz, w przypadku spełnienia wymogów określonych w art. 43 ust. 1 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne (Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019, z późn. zm.6)), stanowiący podstawę do wyznaczania granic aglomeracji [ProjZmUOPiZP_2010];
- 16) **granica urbanizacji** – granica planowanych zurbanizowanych form zagospodarowania jednostki osadniczej, zamykająca spójny przestrzennie obszar zurbanizowany wraz z obszarem urbanizacji – krawędź pomiędzy zagospodarowaniem jednostki osadniczej a przestrzenią otwartą;
- 17) **obszar rozwoju zabudowy** – rozumieć obszar, znajdujący się w obszarze urbanizacji, wyznaczony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, na którym przewiduje się lokalizację zabudowy, wymagającej wykonania sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, elektroenergetycznej oraz drogowej i innych sieci, zgodnie z wymaganiami określonymi w przepisach dotyczących warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie [ProjZmUOPiZP_2010];
- 18) **obszar zabudowany** – obszar znajdujący się w obszarze urbanizacji, wyznaczony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, wyposażony w niezbędną infrastrukturę, na którym przewiduje się uzupełnienie istniejącej zabudowy w sposób, niewymagający wykonania nowych sieci: wodociągowej, kanalizacyjnej, elektroenergetycznej, drogowej oraz innych sieci, zgodnie z wymaganiami określonymi w przepisach dotyczących warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, z możliwością zastosowania indywidualnych rozwiązań w zakresie zaopatrzenia w wodę i odprowadzenia ścieków, w zakresie określonym w art. 42 ust. 4 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne [ProjZmUOPiZP_2010];
- 19) **obszar funkcjonalny** – wyznaczony granicami na rysunku studium obszar dla określono jednorodne przeznaczenie oraz zasady zagospodarowania; w przypadku, gdy obszar funkcjonalny obejmuje istniejącą zabudowę, to stanowi on **ob-**

szar zabudowany (pojęcie nr 18), natomiast gdy jest to obszar planowanej zabudowy, na terenach niezabudowanych, to stanowi on **obszar rozwoju zabudowy** (pojęcie nr 17);

20) strefa funkcjonalno-przestrzenna – jednostka podziału obszaru opracowania studium, będąca narzędziem opisu struktury przestrzennej ze względu na rolę, jaką dany fragment gminy odgrywa w jej polityce przestrzennej; strefy wyznaczane są według specyfiki rejestrowanych zjawisk przestrzennych, przekładających się na charakter zagospodarowania; specyfika wyodrębnionej strefy wymaga określonej polityki przestrzennej oraz określonego sposobu kontrolowania przekształceń zagospodarowania; strefy funkcjonalno-przestrzenne nie stanowią ustaleń studium, dlatego nie rodzą one obowiązku wprowadzenia konkretnego zapisu w planie miejscowym i nie są podstawą badania ustaleń planu miejscowego w zakresie naruszenia ustaleń studium;

21) zabudowa rozproszona – rozmieszczenie zabudowy, w której budynki lub zespoły budynków nie są usytuowane na sąsiadujących działkach budowlanych wzdłuż ukształtowanych ulic/dróg; zabudowa rozproszona nie tworzy spójnych jednostek osadniczych lub ich części (dzielnic, osiedli) – pojęcie odnosi się do makrostruktur obejmujących całe fragmenty jednostek osadniczych:

22) zabudowa samotnicza – zabudowa tradycyjnie występująca na terenach wiejskich, w formie „zagród samotniczych” - siedlisko/zagroda zlokalizowane jest w obrębie gruntów rolnych tworzących odrębne gospodarstwo – do zagrody prowadzi może prowadzić osobna droga dojazdowa, nieposiadająca formy ulicy; zabudowa tego typu ma historycznie uzasadnioną genezę i nie ma negatywnego wpływu na walory krajobrazowe, a zazwyczaj stanowi integralną część tzw. „krajobrazu kulturowego”.

23) zabudowa rozproszona (współczesna – urban sprawl) – skutek żywiołowego i niekontrolowanego rozwoju przestrzennego jednostek osadniczych; szczególnie często występujący na obszarach objętych suburbanizacją (chaotyczny charakter tego procesu odzwierciedla angielskie pojęcie urban sprawl – „rozwalanie się miasta”); w odróżnieniu od historycznych form zabudowy rolniczej ten typ zazwyczaj ma destrukcyjny wpływ na krajobraz i nie jest uzasadniony ekonomicznie.

24) zabudowa zwarta – zabudowa tworząca continuum zagospodarowania, w której budynki zlokalizowane są na sąsiadujących działkach budowlanych, wzdłuż ukształtowanych ulic, tworząc obszar jednorodnego zainwestowania – pojęcie odnosi się do makrostruktur obejmujących całe fragmenty jednostek osadniczych; w takim rozumieniu pojęcie będzie używane w niniejszym opracowaniu, choć jest to jedna z możliwych definicji: powyższa definicja opisuje pojęcie stanowiące przeciwieństwo pojęcia zabudowy rozproszonej. Jednak zdarza się inne użycie tego pojęcia, w zależności od kontekstu, czy skali opracowania: zabudowa zwarta definiowana jako przeciwieństwo zabudowy wolno stojącej i ograniczone jest do form zabudowy, w której budynki nie tylko położone są na sąsiadujących działkach, ale również nie są oddzielone od siebie wolną od zabudowy przestrzenią; w tym rozumieniu zabudową zwartą byłaby wyłącznie zabudowa szeregowa, atrialna, bloki zabudowy miejskiej, tworzące ciągłe pierzeje uliczne (patrz zabudowa ciągła).

25) zabudowa wolno stojąca – zabudowa obejmująca sąsiadujące działki budowlane, w ten sposób, że budynki nie przylegają do siebie, czyli są oddzielone od siebie wolną od zabudowy przestrzenią; budynki mogą mieć funkcję mieszkaniową jednorodziną, wielorodzinną lub inną; czyli zabudowę wolno stojącą tworzą wolno stojące budynki (w rozumieniu prawa budowlanego), noszące również miano „soliterów” - pojęcie odnosi się do struktur obejmujących poszczególne ulice, bloki zabudowy, opisując relację położenia budynków względem ulic, przestrzeni publicznych, terenów zielonych oraz wzajemnie względem siebie;

26) zabudowa ciągła – zabudowa tworząca ciągłe pierzeje wzdłuż ulic - pojęcie odnosi się do struktur obejmujących poszczególne ulice, bloki zabudowy, opisując relację położenia budynków względem ulic oraz względem siebie; do tej kategorii można zaliczyć: zabudowę szeregową (w tym bliźniaczą), zabudowę atrialną, zabudowę w formie bloków zabudowy miejskiej (kwartały zabudowy, tkanka miejska).

27) pokrycie terenu (land surface) – klasyfikacja dokonana na podstawie tego co „jest na terenie”, a nie jak się go użytkuje - wody to nie tylko nie tylko użytki oznaczone w ewidencji jak W*, ale również stawy i rowy, zaliczone często do R, Ls, N.

28) zasięg usług – obszar rozmieszczenia korzystających z usług, do których, w założeniu, usługi te są adresowane (target) - analogicznie do art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, określającym znaczenie inwestycji celu publicznego

- **zasięg lokalny** – zasięg *gminny*
- **zasięg ponadlokalny** – zasięg *powiatowy, wojewódzki, krajowy*.

29) **usługi podstawowe** – zaspakajanie potrzeb podstawowych (codzienne potrzeby materialne i inne potrzeby niezbędne do życia) – usługi pospolite, ale niezbędne dla funkcjonowania człowieka lub jego bezpieczeństwa.

30) **usługi wyższego rzędu** – zaspakajanie potrzeb wyższego rzędu: aktywność kulturalna, zaawansowane usługi rekreacyjne, imprezy sportowe, oraz usługi zaspakajające potrzeby materialne i życiowe o charakterze niecodziennym, lub które ze względu na kategorię mogłyby być zaliczone do podstawowych, ale o wyjątkowej i niepowtarzalnej jakości – usługi wyrafinowane, ale takie, bez których można prowadzić bezpieczne życie.

WYKAZY

Wykaz przepisów

- [1] Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz.U. z 1999 r. Nr 15, poz. 139 z późn. zm.) [uzp]
- [2] Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (j. Dz.U. z 2015 r. poz. 199) [upizp]
- [3] Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz.U. Nr 164, poz. 1587) [rmi_wmpzp]
- [4] Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobu ustalania wymagań dotyczących nowej zabudowy i zagospodarowania terenu w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz.U. Nr 164, poz. 1588) [rmi_wwzizt]
- [5] Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie oznaczeń i nazewnictwa stosowanych w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz w decyzji o warunkach zabudowy (Dz.U. Nr 164, poz. 1589) [rmi_owzicp]
- [6] Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz.U. z 2004 r. Nr 118, poz. 1233) [rmi_suikzp]
- [7] Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tj. Dz. U. z 2013 r, poz. 1409 z późn. zm.)
- [8] Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz.U. Nr 43 poz. 430 z późn. zm.) [rmtigm_wtdrp]
- [9] Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 75, poz. 690 z późn. zm.) [rmi_wtbud]
- [10] Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 7 kwietnia 2004 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. Nr 109, poz. 1156)
- [11] Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 marca 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. Nr 56, poz. 461)

- [12] Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne (tj. Dz. U. z 2015 r., poz. 520 z późn. zm.) [upgik]
- [13] Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001 w sprawie ewidencji gruntów i budynków (Dz.U. Nr 38, poz. 45) [rmrrib_egib]
- [14] Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tj. Dz. U. z 2015 r., poz. 782 z późn. zm.) [ugn]
- [15] Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.).
- [16] Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tj. Dz.U. z 2013 r. poz. 627 .)
- [17] Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tj. Dz. U. z 2013 r., poz. 1235.).
- [18] Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz.U. z 2014 r. poz. 1446),
- [19] Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 909),
- [20] Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (tj. Dz.U. z 2015 r. poz. 469),
- [21] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie przebiegu granic obszarów dorzeczy i regionów wodnych (Dz.U. nr Nr 126 poz. 878 z późn. zmianami)
- [22] Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U. z 2006 r. Nr 137, poz. 984),
- [23] Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz.U. z 2001 r. Nr 112, poz. 1206 z późn. zm.).
- [24] Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. Nr 168, poz. 1764),
- [25] Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. Nr 168, poz. 1765),
- [26] Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz.U. z 2004 r. Nr 220, poz. 2237),
- [27] Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 sierpnia 2001 r. w sprawie określenia rodzajów siedlisk przyrodniczych podlegających ochronie (Dz.U. z 2001 r. Nr 92, poz. 1029),
- [28] Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz.U. 2004 nr 229 poz. 2313),
- [29] Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000 (Dz.U. z 2005 r. Nr 94, poz. 795).
- [30] Ustawa z dnia 29 sierpnia 2003 r. o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych (Dz.U. z 2003 r. Nr 166, poz. 1612)
- [31] Dyrektywa 2007/2/WE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 14 marca 2007 r. ustanawiająca infrastrukturę informacji przestrzennej we Wspólnocie Europejskiej (INSPIRE) (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 108/1PL z dnia 25.4.2007)
- [32] Rozporządzenie Komisji (WE) NR 1205/2008 z dnia 3 grudnia 2008 r. w sprawie wykonania dyrektywy 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w zakresie metadanych (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 326/12 PL z 4.12.2008)
- [33] Rozporządzenie Komisji (WE) NR 976/2009 z dnia 19 października 2009 r. w sprawie wykonania dyrektywy 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w zakresie usług sieciowych (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 274/9 PL z 20.10.2009)
- [34] Ustawa z dnia 4 marca 2010 o infrastrukturze informacji przestrzennej (Dz.U. Nr 76 Poz. 489) [uiip]
- [35] Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz.U. z 2011 r. Nr 5 Poz. 13) [uptz]
- [36] INSPIRE. Drafting Team "Data Specifications" – deliverable D2.3: Definition of Annex Themes and Scope (Zespół sporządzający "Specyfikacje Danych" Definicje tematów i zakresu załączników). Autor Drafting Team "Data Specifications" 2008-03-18

Wykazy tabel, rysunków

Wykaz schematów i map

Schemat 1: Położenie gminy w kontekście fizycznym.....	13
Schemat 2: Powiązania gminy w kontekście wojewódzkim.....	14
Schemat 3: Powiązania gminy w kontekście systemu ośrodków województwa.....	15
Schemat 4: Otoczenie Gminy Starogard Gdański.....	16
Schemat 5: Sytuacja przestrzenna Gminy.....	17
Schemat 6: Model równoważenia rozwoju KPPZK.....	19
Schemat 7: Model równoważenia rozwoju KPPZK.....	25
Schemat 8: Powiązania funkcjonalne głównych ośrodków miejskich 2010 i 2030.....	31
Schemat 9: Rozkład gęstości zaludnienia oraz wielkości ośrodków wiejskich. (stan na 2011 r.).....	56
Schemat 10: Rozkład gęstości zaludnienia oraz wielkości ośrodków wiejskich (stan na 2014r.).....	57
Schemat 11: Wielkość i udział typów funkcjonalnych zabudowy w poszczególnych wsiach. Wielkość koła wyraża powierzchnię całkowitą budynków w obrębie.(stan na 2011 r.).....	59
Schemat 12: Intensywność zabudowy i struktura funkcjonalna budynków (stan na 2014r.).....	60
Schemat 13: Struktura użytkowania gruntów w obrębach (wg grup ewidencyjnych).....	67
Schemat 14: Rozmieszczenie gleb według jakości (klas gleboznawczych) – udziały klas gleb w poszczególnych obrębach.....	100
Schemat 15: Wyposażenie ośrodków usługowych w Gminie.....	132
Schemat 16: Zmiana liczby ludności w obrębach w latach 1999 - 2010 i rozkład gęstości zaludnienia w roku 2010.....	143
Schemat 17: Zmiany liczby ludności w latach 1999-2013.....	144
Schemat 18: Podział dróg według kategorii zarządzania.....	188
Schemat 19: Topologia sieci drogowej.....	190
Schemat 20: Klasyfikacja techniczna oraz stan techniczny dróg.....	191

Schemat 21: Planowane przekształcenia sieci drogowej wokół miasta Starogard Gdański - obwodnice w ciągach dróg 22 i 222 - na tle dróg wg kategorii zarządzania.....	193
Schemat 22: Możliwości perspektywicznego przekształcenia się sieci drogowej – warianty obejścia miasta Starogard Gdański w ciągu drogi nr 22. (na podstawie [TrafikKoncDr22GP_2005]).....	194
Schemat 23: Przebieg linii kolejowych na terenie Gminy Starogard Gd.....	196
Schemat 24: Zaopatrzenie w wodę.....	200
Schemat 25: Odprowadzenie i oczyszczanie ścieków - stan istniejący i realizowany.....	202
Schemat 26: Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi.....	204
Schemat 27: Zasoby gazu łupkowego i koncesje na poszukiwanie.....	206
Schemat 28: Zagospodarowanie odpadów.....	210
Schemat 29: Załącznik graficzny do planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego [PZPW 2009].....	212
Schemat 30: Załącznik graficzny do planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego [PZPW 2009].....	216

Indeks tabel

Tabela 1: Powierzchnia budynków w metrach kw. wg poszczególnych funkcji w odniesieniu do obrębów.....	58
Tabela 2: Przyrost liczby budynków w obrębach.....	61
Tabela 3: Przyrost powierzchni całkowitej budynków w obrębach.....	62
Tabela 4: Struktura użytkowania gruntów w gminie. (stan na 2011r.).....	62
Tabela 5: Struktura użytkowania gruntów w gminie (stan na 2014r.).....	63
Tabela 6: Struktura szczegółowa użytkowania gruntów.....	64
Tabela 7: Struktura form zagospodarowania wg kategorii pokrycia terenu.....	66
Tabela 8: Struktura użytkowania terenów w obrębach.....	68
Tabela 9: Wartości charakterystyczne zagospodarowania wg kategorii pokrycia terenu dla obrębów.....	69
Tabela 10: Stan użytkowania i przeznaczenie terenów istniejącego i planowanego zagospodarowania w studium.....	72
Tabela 11: Wskaźniki urbanistyczne dla poszczególnych kategorii przeznaczenia terenu określonych w studium, w odniesieniu do obszarów istniejącego zagospodarowania.....	74
Tabela 12: Największe wartości procentu pokrycia terenu zabudową oraz intensywności zabudowy spośród obszarów funkcjonalnych w Gminie liczone w odniesieniu do ich powierzchni.....	75
Tabela 13: Maksymalne i średnie wartości procentu pokrycia terenu zabudową oraz intensywności w odniesieniu do powierzchni działki dla poszczególnych funkcji.....	75
Tabela 14: Szacowane wielkości średniej powierzchni działki budowlanej dla zabudowy istniejącej według poszczególnych funkcji.....	75
Tabela 15: Szacowane wielkości średniej powierzchni działki budowlanej dla zabudowy istniejącej o funkcji mieszkaniowej lub pokrewnej (M, U/M, ML) według obrębów.....	75
Tabela 16: Liczba i wielkość planów miejscowych sporządzanych od roku 1997 (liczba obejmuje również zmiany). Źródło UG Starogard Gdański (stan na 2010r.).....	76
Tabela 17: Pokrycie planami miejscowymi wg obrębów. Źródło UG Starogard Gdański.....	77
Tabela 18: Plany miejscowe dla przeznaczenia związanego z rozwojem zabudowy. Źródło UG Starogard Gdański (stan na 2010r.).....	78
Tabela 19: Aktualne kierunki rozwoju obszarów zabudowy mieszkaniowej.....	79
Tabela 20: Wypełnienie struktur obszarów istniejącej i planowanej zabudowy mieszkaniowej (M, ML, U/M).....	79
Tabela 21: Wypełnienie struktur zabudowy i rezerwy terenów mieszkaniowych w poszczególnych obrębach (analiza własna na podstawie danych kartograficznych i wizji w terenie).....	80
Tabela 22: Liczba działek w poszczególnych obrębach w latach 2010-2014.....	83
Tabela 23: Wskaźniki opisujące wielkość i udziały poszczególnych typów zabudowy. Powierzchnie wszystkich obiektów przeliczone i wyrażone są w hektarach [ha]. Na żółto zaznaczone obręby, w których tereny zabudowy zagrodowej lub rolniczej przekracza 50 % wszystkich terenów zabudowanych.....	86
Tabela 24: Przepływy charakterystyczne Wierzy i w jej dopływach na obszarze gminy Starogard Gdański.....	95
Tabela 25: Wykaz największych jezior w gminie – wraz z prezentacją położenia i wielkości (wielkość powierzchni zbiornika całkowita, mierzona niezależnie od granic gminy). Źródło: analiza przestrzenna danych kartograficznych.....	95
Tabela 26: Rozmieszczenie jezior w gminie - wielkość powierzchni zawarta w granicach gminy i poszczególnych obrębów.....	96
Tabela 27: Struktura wielkości jezior na obszarze gminy.....	96
Tabela 28: Udział klas bonitacyjnych w całkowitym areale gruntów rolnych na obszarze Gminy Starogard Gdański.....	98
Tabela 29: Rozmieszczenie gleb wg klas bonitacyjnych w obrębach.....	99
Tabela 30: Wielkość i udział gruntów leśnych w obrębach geodezyjnych.....	101
Tabela 31: Zestawienie zmian przeciętnych zapasów drewna na pniu oraz wieku drzewostanu Nadleśnictwa Starogard w latach 1966 – 2000. Źródło: materiały promocyjne Nadleśnictwa Starogard.....	102
Tabela 32: Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego na terenie gminy Starogard Gdański.....	119
Tabela 33: Układy przestrzenne wsi, lokalizacja kościołów, własność ziemską [CielatkowskaKrol_StudiumKult1999][Biskup, Tomczak 1955].....	121
Tabela 34: Zestawienie rozmieszczenia na obszarze gminy obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków.....	122
Tabela 35: Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków – stan na 2015r.....	123
Tabela 36: Porównanie warunków mieszkaniowych w Gminie Starogard Gdański na tle kraju, województwa, powiatu i miasta (Źródło GUS BDR rok 2009).....	126
Tabela 37: Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci.....	126

Tabela 38: Bezrobotni zarejestrowani wg płci. Źródło: GUS BDR - 2011.....	127
Tabela 39: Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Źródło: GUS BDR - 2011.....	128
Tabela 40: Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności. Źródło: GUS BDR - 2011.....	129
Tabela 41: Rozmieszczenie w ośrodkach instytucji i placówek obsługi mieszkańców (dane UG Starogard Gdański, analiza własna).....	133
Tabela 42: Aktualna hierarchia ośrodków (analiza własna).....	134
Tabela 43: Pole powierzchni i zaludnienie obrębów geodezyjnych (dane demograficzne z ewidencji ludności prowadzonej przez Urząd Gminy, powierzchnia obrębów z danych katastralnych pozostających w zasobach Urzędu Gminy. dane oznaczone jako GUS z Bazy Danych Regionalnych Głównego Urzędu Statystycznego).....	139
Tabela 44: Liczba mieszkańców w obrębach (dane demograficzne z ewidencji ludności prowadzonej przez Urząd Gminy (dane na 2013 r.),.....	140
Tabela 45: Gęstość zaludnienia (w liczbie osób / km ²). Na szaro oznaczone są wartości przekraczające 100 osób na km ² , które można zakwalifikować jako strefę podmiejską (obszary o charakterze miejskim).....	141
Tabela 46: Gęstość zaludnienia (w liczbie osób / km ²). Na szaro oznaczone są wartości przekraczające 100 osób na km ² , które można zakwalifikować jako strefę podmiejską (obszary o charakterze miejskim).....	142
Tabela 47: Zmiany struktury wiekowej ludności w latach 1999, 2004, 2009.....	145
Tabela 48: Porównanie udziałów głównych zespołów grup wiekowych Miasta i Gminy.....	145
Tabela 49: Struktura wiekowa wg roczników ludności do 19 roku życia.....	146
Tabela 50: Zmiany struktury wiekowej ludności w latach 1999 - 2009.....	146
Tabela 51: Analiza porównawcza przyrostu naturalnego na terenie Gminy Starogard Gdański, w odniesieniu do Miasta.....	147
Tabela 52: Struktura migracji w Gminie Starogard Gdański. Źródło BDR GUS 2010.....	148
Tabela 53: Charakterystyka migracji w Gminie Starogard Gdański w porównaniu do Miasta.....	148
Tabela 54: Związek między odpływem mieszkańców z Miasta Starogard Gdański, a napływem ludności do Gminy.....	149
Tabela 55: Syntetyczny ruch naturalny i migracyjny ludności w latach (1999) - 2001 – 2009.....	149
Tabela 56: Zmiany liczby ludności w ważniejszych wsiach Gminy, w latach 2000-2010 (dane z ewidencji ludności UG - stan na 31.12.2010 z interpolacji danych z czerwca 2010). Na pomarańczowo wyróżnione są wsie strefy podmiejskiej.....	150
Tabela 57: Roczne szeregi czasowe zmiany liczby mieszkańców wyrażone wskaźnikiem tempa wzrostu (procentowy przyrost względny). Spadek lub stagnacja wyróżnione są kolorem jasnofioletowym, wzrost do 5 % kolorem żółtym, powyżej 5 % pomarańczowym, powyżej 35 % czerwonym.....	151
Tabela 58: Zmiany liczby ludności obrębów Gminy, w latach 2000-2010 (dane z ewidencji ludności UG - stan na 31.12.2010 z interpolacji danych z czerwca 2010). Kolorem pomarańczowym oznaczone są obręby strefy podmiejskiej.....	153
Tabela 59: Zmiany ludności w miejscowościach w %.....	154
Tabela 60: Prognozy zmian ludności w latach 2010 - 2030. Żółty kolor oznacza przyjęte założenia – w pierwszym scenariuszu liczba ludności jest ekstrapolowana poprzez przyjęcie średnich indeksów dynamiki zmian migracyjnych i ruchu naturalnego, w drugim przyjęto stopniowe wyrównywanie się potencjałów miasta i gminy skutkujące stopniowym wygaszaniem migracji i spadkiem przyrostu naturalnego. Opracowanie własne.....	155
Tabela 61: Zliczone i prognozowane wartości indeksu dynamiki zmian ludności dla poszczególnych wsi (analiza własna na podstawie danych ewidencji ludności UG).....	156
Tabela 62: Prognoza zmian liczby ludności wsi do roku 2030, z odniesieniem do lat 2000-2010 (analiza własna na podstawie danych ewidencji ludności).....	157
Tabela 63: Prognoza zmian liczby ludności obrębów do roku 2030, z odniesieniem do lat 2000-2010. Kolumna „Liczba ludności przy wypełnieniu obszarów rozwoju zabudowy” prezentuje stan całkowitej zabudowy terenów planowanych na cele mieszkaniowe (analiza własna na podstawie danych ewidencji ludności).....	158
Tabela 64: Porównanie zakładanej liczby ludności na rok 2015 z danymi na 31.12.2014.....	159
Tabela 65: Porównanie wskaźników mieszkaniowych w wybranych krajach Unii Europejskiej dla lat 2000 – 2004.....	161
Tabela 66: Analiza rozwoju gospodarki mieszkaniowej i prognoza zmian do roku 2030 r. w okresach rocznych (źródło: dane BDR GUS 2004 – 2009, dane ewidencji ludności Gminy Starogard Gdański).....	163
Tabela 67: Analiza rozwoju gospodarki mieszkaniowej i prognoza zmian do roku 2030 r. w okresach pięcioletnich (źródło: dane BDR GUS 2004 – 2009, dane ewidencji ludności Gminy Starogard Gdański).....	164
Tabela 68: Parametry wzrostu demograficznego i zasobów mieszkaniowych - zakładane wartości wzrostu liczby mieszkańców, liczby mieszkań, sumarycznej powierzchni użytkowej oraz wskaźniki mieszkaniowe w nowych zasobach, zapewniające średnie wartości docelowe w całych zasobach w roku 2030.....	164
Tabela 69: Założenia projektowe wskaźników mieszkaniowych (na podstawie danych kartograficznych oraz danych BDR GUS, 2010 r.).....	165
Tabela 70: Istniejące tereny zabudowy mieszkaniowej i rezerwy planowanych terenów rozwoju mieszkalnictwa w Gminie. (Źródło – analiza danych kartograficznych, wizja lokalna, dane Urzędu Gminy, BDR GUS).....	165
Tabela 71: Chłonność inwestycyjna terenów mieszkaniowych w poszczególnych obrębach (analiza własna na podstawie danych kartograficznych i wizji w terenie).....	166
Tabela 72: Chłonność osadnicza obszarów rozwoju zabudowy mieszkaniowej przy analizie obrębami (analiza własna z wykorzystaniem danych ewidencji ludności oraz analiz kartograficznych).....	167
Tabela 73: Zmiany gęstości zaludnienia w przypadku realizacji scenariuszy demograficznych oraz wypełnienia obszarów rozwoju zabudowy mieszkaniowej (szare pola dotyczą obrębów, których średnia gęstość zaludnienia przekracza.....	168
Tabela 74: Istniejące i planowane obszary związane z aktywnością gospodarczą (dane obowiązującego studium i analiza kartograficzna).....	169
Tabela 75: Zestawienie liczby podmiotów gospodarczych wg wielkości. Źródło GUS – BDR 2009.....	170
Tabela 76: Zakłady osób fizycznych wg wybranych sekcji PKD – dynamika wzrostu Źródło: REGON. Roczniki statystyczny woj. pomorskiego 1999, 2001, 2003. US w Gdańsku, Program Rozwoju Lokalnego.....	170
Tabela 77: Liczba podmiotów wg formy organizacyjnej i rodzaju kapitału. Źródło: REGON. Roczniki statystyczny woj. pomorskiego 2000, 2003, US w Gdańsku.....	171
Tabela 78: Struktura własności dla poszczególnych grup rejestrowych właścicieli nieruchomości i władających gruntów w poszczególnych grupach ewidencyjnych użytków gruntowych.....	174
Tabela 79: Udziały ilościowe własności dla poszczególnych grup rejestrowych właścicieli nieruchomości i władających gruntów w poszczególnych grupach użytków gruntowych.....	175
Tabela 80 Zbiórce zestawienie złóż kopalin o zasobach udokumentowanych i zarejestrowanych w gminie Starogard Gdański (stan na 2014 r., oznaczenia w tabelach odwzorowano na rysunku Studium – dla istniejących złóż).....	180
Tabela 81: Inwentaryzacja dawnych punktów eksploatacji kopalin w gminie Starogard Gdański1 (stan III kwartał 2004 r.) - Opracowano na podstawie: Nowak – Wasiuk E., 1995, Inwentaryzacja złóż i wyrobisk kopalin stałych oraz składowisk odpadów na obszarze gminy Starogard Gdański, woj. gdańskie,	

Opracowanie wykonane przez Przedsiębiorstwo Geologiczne "POLGEOL" w Warszawie, Zakład w Gdańsku na zlecenie MOŚZN i L w Warszawie, Maszynopis w Urzędzie Wojewódzkim w Gdańsku.....	180
Tabela 82: Perspektywy powiększenia bazy surowcowej w gminie Starogard Gdański (stan rozpoznania III kwartał 2004 r.) Opracowano na podstawie: Nowak – Wasiuk E., 1995, Inwentaryzacja złóż i wyrobisk kopalin stałych oraz składowisk odpadów na obszarze gminy Starogard Gdański, woj. gdańskie, Opracowanie wykonane przez Przedsiębiorstwo Geologiczne "POLGEOL" w Warszawie, Zakład w Gdańsku na zlecenie MOŚZN i L w Warszawie, Maszynopis w Urzędzie Wojewódzkim w Gdańsku. 55.....	182
Tabela 83: Wartości charakterystyczne układu drogowego na terenie Gminy, w podziale na kategorie.....	192
Tabela 84: Wykaz tras rowerowych na obszarze gminy Starogard Gdański. Oznaczenia: LOT – Lokalna Organizacja Turystyczna, PZPW – plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego (2009), studium – przebieg w dotychczas obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Starogard Gdański.....	197
Tabela 85: Charakterystyki gminnych ujęć oraz szacunkowe zużycie wody w zasięgu obsługi.....	199

Wykaz wykresów

Wykres 1: Udział liczby budynków wg funkcji użytkowych.....	60
Wykres 2: Struktura użytkowania wg grup (stan na 2011r.).....	63
Wykres 3: Struktura użytkowania gruntów wg grup (stan na 2014r.).....	64
Wykres 4: Struktura użytkowania z uwzględnieniem szczegółowych form użytkowania, w tym zabudowy na gruntach rolnych i leśnych.....	65
Wykres 5: Struktura zagospodarowania wg kategorii pokrycia terenu.....	66
Wykres 6: Zachodzące podziały geodezyjne w poszczególnych obrębach.....	82
Wykres 7: Struktura klas bonitacyjnych gleb w ogóle gruntów rolnych.....	98
Wykres 8: Porównanie udziałów ludności w wieku produkcyjnym.....	127
Wykres 9: Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym. Źródło: GUS BDR - 2011.....	127
Wykres 10: Porównanie zmian wskaźnika udziału bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym dla kraju, województwa, powiatu, Miasta i Gminy. Źródło: GUS BDR - 2011.....	128
Wykres 11: Liczba ludności Gminy Starogard Gdański w latach 1999 - 2010 (stan na 31.12.2010 wynika z ekstrapolacji danych od czerwca 2009). Na podstawie danych z gminnej ewidencji ludności 2010 r.....	138
Wykres 12: Wartości wskaźnika dynamiki zmian ludności w latach 1999 - 2010 (stan na 31 grudnia 2010 r. z ekstrapolacji danych na czerwiec 2010).....	138
Wykres 13: Struktura wiekowa społeczeństwa Gminy Starogard Gdański w roku 1999, 2004 i 2009 (wartości odłożone na osi X stanowią w rzeczywistości wartość dodatnią – znak wynika z technicznej konstrukcji wykresu).....	145
Wykres 14: Porównawcza struktura wiekowa ludności dla Miasta Starogard Gdański.....	145
Wykres 15: Zmiany liczby ludności we wsiach podmiejskich w latach 2000 - 2010 (dane z ewidencji ludności UG Starogard Gd.).....	151
Wykres 16: Zmiany liczby ludności we wsiach "rolniczych" w latach 2000 - 2010 (dane z ewidencji ludności UG Starogard Gd.).....	151
Wykres 17: Zmiana liczby ludności (w osobach) w latach 1999 - 2009.....	152
Wykres 18: Indeks dynamiki zmian ludności w latach 2000 - 2010.....	152
Wykres 19: Kształtowanie się dynamiki zmian ludności w latach 2000 - 2010 w głównych wsiach podmiejskich.....	152
Wykres 20: Kształtowanie się dynamiki zmian ludności w latach 2000 - 2010 w wybranych wsiach podmiejskich.....	152
Wykres 21: Kształtowanie się dynamiki zmian ludności w latach 2000 - 2010 w głównych wsiach "rolniczych".....	153
Wykres 22: Kształtowanie się dynamiki zmian ludności w latach 2000 - 2010 w wybranych wsiach "rolniczych".....	153
Wykres 23: Struktura wielkości przedsiębiorstw na terenie Gminy. Źródło GUS – BDR 2009.....	170
Wykres 24: Struktura własności dla poszczególnych grup rejestrowych właścicieli nieruchomości i władających w całości obszaru gminy.....	174

Spis treści

UZASADNIENIE I SYNTEZA USTALEŃ STUDIUM.....	1
WSTĘP.....	4
Wykaz zmian studium.....	6
Zespoły autorskie.....	7
System zapisu dokumentu studium.....	10
Zasady formułowania zapisów.....	10
Organizacja dokumentu.....	11
Przyjęte konwencje redakcyjne.....	11
Informacje ogólne na temat Gminy Starogard Gdański.....	13
Ponadlokalne dokumenty strategiczne i planistyczne.....	18
Krajowe dokumenty o charakterze strategicznym i operacyjnym.....	18
Wojewódzkie dokumenty o charakterze strategicznym i operacyjnym.....	19
TREŚĆ I USTALENIA STUDIUM.....	22
Uwarunkowania.....	23
Uwarunkowania zewnętrzne, sytuacja gminy w regionie.....	24
Uwarunkowania wynikające z kontekstu ogólnokrajowego i krajowych dokumentów strategicznych i operacyjnych.....	24
1. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju.....	24
2. Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju.....	26
3. Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko” Perspektywa 2020 r.....	27
4. Polityka energetyczna Polski do 2030 roku.....	28
5. Strategia rozwoju transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku).....	29
6. Narodowe strategiczne ramy odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Narodowa strategia spójności.....	29
7. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030.....	30
Dokumenty strategiczno-operacyjne województwa pomorskiego.....	33
Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020.....	33
Regionalny program operacyjny dla województwa pomorskiego na lata 2014-2020 (CCI 2014PL16M2OP011).....	34
Regionalny Program Strategiczny w zakresie energetyki i środowiska – Ekoefektywne Pomorze.....	36
Regionalny Program Strategiczny w zakresie transportu.....	37
Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Pomorskiego.....	38
Program Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego na lata 2013–2016 z perspektywą do roku 2020.....	38
Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2018.....	40
Program ochrony powietrza dla strefy pomorskiej, w której został przekroczony poziom dopuszczalny pyłu zawieszonego PM10 oraz poziom docelowy benzo(a)pirenu.....	40
Program ochrony środowiska przed hałasem na lata 2013-2017 z perspektywą na lata następne dla terenów poza aglomeracjami w województwie pomorskim, położonych wzdłuż odcinków dróg krajowych i ekspresowych, których eksploatacja powoduje ponadnormatywne oddziaływanie akustyczne, określone wskaźnikami hałasu LDWN i LN.....	41
Program opieki nad zabytkami województwa pomorskiego na lata 2011 - 2014.....	42
Regionalny Program Strategiczny w zakresie atrakcyjności kulturalnej i turystycznej.....	43
Regionalny Program Strategiczny w zakresie aktywności zawodowej i społecznej.....	43
Regionalny Program Strategiczny w zakresie w zakresie rozwoju gospodarczego.....	44
Regionalny Program Strategiczny w zakresie w zakresie ochrony zdrowia.....	44
Plan zagospodarowania przestrzennego województwa.....	44

Dotychczasowe przeznaczenie i zagospodarowanie terenu.....	51
Struktura przestrzenna gminy.....	51
System osadniczy i system przyrodniczy.....	51
Struktura użytkowania terenu.....	62
Formy zagospodarowania i przeznaczenie terenu.....	69
Typy zagospodarowania i ich rozmieszczenie w przestrzeni gminy.....	70
Przeznaczenie terenów w dotychczasowej polityce przestrzennej.....	71
Przeznaczenie terenu a parametry istniejącej zabudowy.....	74
Obowiązujące plany miejscowe – zasięg obszarów i dyspozycja gruntów.....	76
Trendy przekształceń przestrzeni i ekspansja zabudowy.....	78
Stan ładu przestrzennego i wymogi jego ochrony.....	81
Charakter funkcjonalny zagospodarowania i jego przekształcenia w kontekście kształtowania ładu przestrzennego.....	81
Wpływ powiązań transportowych na jakość ładu przestrzennego.....	84
Struktura przestrzenna osadnictwa w kontekście kształtowania ładu przestrzennego.....	85
Struktura funkcjonalna oraz powiązania ośrodków, jako element spójności gminy.....	89
Stan środowiska, w tym stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego.....	91
Położenie w systemie przyrodniczym i cechy środowiska naturalnego.....	91
Geomorfologia.....	91
Rzeźba terenu.....	92
Klimat ²³	93
Stosunki wodne.....	94
Stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej.....	97
Stan rolniczej przestrzeni produkcyjnej.....	97
Stan leśnej przestrzeni produkcyjnej.....	101
Szata roślinna.....	103
Lasy.....	103
Roślinność torfowisk.....	104
Stan wybranych elementów środowiska przyrodniczego.....	105
Wody powierzchniowe ³¹	105
Powietrze atmosferyczne ³¹	105
Klimat akustyczny.....	107
Zagrożenie erozją ²⁹	107
System środowiska naturalnego i jego ochrona.....	107
Koncepcja systemu przyrodniczego w polityce przestrzennej gminy.....	107
Rozmieszczenie cennych przyrodniczo obszarów i obiektów tworzących sieć ekologiczną.....	108
Ponadlokalne i gminne powiązania ekologiczne.....	109
Formy ochrony przyrody.....	109
Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.....	114
Uwarunkowania historyczne zagospodarowania obszaru Gminy.....	114
Historyczne cechy położenia Gminy.....	114
Historyczne czynniki kształtujące rozmieszczenie osadnictwa i sposób zagospodarowania.....	116
Zapis historyczny w postaci zabytków, układy przestrzennych i obiektów kulturowych.....	119
Archeologia.....	119
Założenia ruralistyczne.....	120
Obiekty zabytkowe i cenne kulturowo na obszarze Gminy.....	122
Warunki i jakość życia mieszkańców oraz poziom i dostępność do świadczeń z zakresu ochrony ich zdrowia.....	125
Warunki mieszkaniowe.....	125
Rynek pracy, aktywność zawodowa mieszkańców, bezrobocie.....	126
Rejonizacja usług publicznych.....	129
Struktura zewnętrzna i wewnętrzna systemu obsługi Gminy.....	129
Lokalizacja podmiotów ponadlokalnych.....	129
Gminny system obsługi oraz hierarchia ośrodków.....	131
Obsługa ludności usługami niepublicznymi.....	135

Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia.....	136
Zagrożenia o charakterze naturalnym.....	136
Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi.....	136
Obszary narażone na niebezpieczeństwo osuwania się mas ziemnych.....	136
Potrzeby i możliwości rozwoju gminy.....	138
Uwarunkowania demograficzne rozwoju gminy.....	138
Liczba ludności i jej zmiany.....	138
Rezerwy terenów budowlanych w istniejącej zabudowie i potrzeby obszarów rozwoju zabudowy.....	165
Potrzeby i możliwości rozwoju gospodarczego.....	168
Sytuacja gospodarcza gminy.....	169
Rola rolnictwa w gospodarce gminy.....	169
Rozmieszczenie i struktura przedsiębiorstw gospodarczych.....	170
Uwarunkowania wynikające ze stanu prawnego gruntów.....	173
Występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych (kontynuacja).....	176
Ochrona zbiorników wód podziemnych.....	176
Ochrona ujęć wodnych.....	176
Występowanie obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych.....	177
Ogólna charakterystyka przypowierzchniowej budowy geologicznej.....	177
Ruchy masowe.....	177
Występowanie udokumentowanych złóż kopalin, terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla.....	179
Złóża kopalin.....	179
Stan bazy surowcowej.....	179
Perspektywy powiększenia bazy surowcowej.....	181
Zasoby wód podziemnych.....	183
Udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla.....	183
Ocena łączna bazy surowcowej na obszarze gminy.....	183
Występowanie terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopień uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami.....	184
Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopień uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami.....	185
Położenie Gminy w ponadlokalnym systemie transportowym.....	185
Infrastruktura transportowa.....	186
Sieć drogowa.....	186
Transport kolejowy.....	195
Szlaki i trasy turystyczne (piesze, rowerowe i inne).....	196
Transport zbiorowy.....	198
Systemy infrastruktury technicznej.....	198
Infrastruktura wodno-ściekowa.....	198
Zaopatrzenie w wodę.....	198
Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków.....	201
Gospodarka energetyczna.....	204
Zaopatrzenie energią elektryczną.....	205
Zaopatrzenie w gaz.....	205
Zaopatrzenie w ciepło.....	207
Telekomunikacja.....	207
Zagospodarowanie odpadów.....	208
Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych.....	211
Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa.....	211
Programy Samorządu Województwa Pomorskiego.....	212
Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego 2007–2013.....	214
Zadania umieszczone w Rejestrze Zadań Rządowych (art. 48 ust. 1).....	214
Diagnoza stanu.....	217

Problemy kształtowania przestrzeni.....	217
Załączniki (stanowiące).....	219
Załącznik nr 1: Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.....	219
Załącznik nr 2: Wykaz dróg gminnych.....	219
Załącznik nr 3: Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków.....	219
Spis załączników graficznych studium.....	220
Załączniki stanowiące.....	220
Załączniki informacyjne.....	220
Słownik.....	221
WYKAZY.....	225
Wykaz przepisów.....	226
Wykazy tabel, rysunków.....	228

Bibliografia

- AnalizZPStGd_DOM_2009: Kielb -Stańczuk M. Jaszczuk-Skolimowska B., Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Gminy Starogard Gdański, 2009
- Studium Gm.St.Gd. 1999: Romasiuk I.,Kowalska A.,Urban E.,Cielątkowska R.,Król D.,Grechuta M.,Grechuta B.,Ślusarczyk J.,Bukowski J.,Szczepański E.,Grabska K.,Bujalski J.,Gajewski P.,Opalińska G.,Lewandowski M.,Burchard R.,Lorens P.,Pernak R.,Włodarczyk K., Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Starogard Gdański, 1999
- Studium Gm.St.Gd. zm. 1 2005: Romasiuk I.,Landowska M.,Rosiak K.,Grechuta M.,Bukowski J.,Zajączkowska K.,Kozłowski M.,Mątewka I.,Piechowicz L., Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Starogard Gdański - zmian nr 1, 2005
- Studium Gm.St.Gd. zm. 2 2007: Talaga A.,Kownacka D.,Celej J.,Mikiprowicz D., Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Starogard Gdański - zmian nr 1, 2007
- Studium Gm.St.Gd. zm. 3 2005: Ossowska M.,Król A.,Kozłowski J.,Łukowicz K.,Fiutowska G., Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Starogard Gdański - zmian nr 3, 2007
- Studium Gm.St.Gd. zm. 4 2009: Kopliński M.,Walenciak K.,Bohutyn M., Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Starogard Gdański - zmian nr 4, 2009
- StrategiWojPom_2005: Zarząd Województwa Pomorskiego, Strategia rozwoju województwa pomorskiego, 2005
- PZPW 2009: Pankau F., Pietruszewski J., Błażewicz-Stasiak A., Chochański J., Gołędzinowska A., Łukowicz J., Michalski L., Musiał R., Pępek B., Rudzińska A., Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego, 2010
- KRAJ_DSRK_2030_2011_proj: Boni M.;Bukowski M.;Duszczek M.;Hardt Ł.;Kaczmarczyk P.;Kołuca-Zuk L.;Maćkowiak-Pandera J.;Michałowski J.;Midera A.;Miąskiewicz M.;Ostrowski I.;Rymaszewski P.;Szpor A.;Tarkowski A.;Walewski M.; Wojnarowski J., Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Trzecia fala nowoczesności. Projekt, 2011
- KRAJ_KPZK_2011: , Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030. Załącznik do Uchwały Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r., 2011
- KRAJ_SRK_2020_2012: , Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo. Uchwała Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r., 2012
- KRAJ_StrBEIS_2012_proj: , Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko” Perspektywa 2020 r. Projekt, 2012
- KRAJ_PolitykaNaftowa_2007: , Polityka Rządu RP dla przemysłu naftowego w Polsce, 2007
- KRAJ_PolitykaGaz_2007: , Polityka dla przemysłu gazu ziemnego, 2007
- KRAJ_PolitEnergPolski_2030_2010: , Polityka energetyczna Polski do 2030 roku. Załącznik do uchwały nr 157/2010 Rady Ministrów z dnia 29 września 2010 r., 2010
- KRAJ_StrRozwTransp_2020_30_2013: , Strategia rozwoju transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku)., 2013
- KRAJ_NSRO_2007_2013: , Polska. Narodowe strategiczne ramy odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Narodowa strategia spójności. Dokument zaakceptowany decyzją Komisji Europejskiej zatwierdzającą pewne elementy Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia, 2007
- UMWP_SRWP_2012: Zespół Departamentu Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego, Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020. Załącznik nr 1 do Uchwały nr 458/XXII/12 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 24 września 2012 roku., 2012

UMWP_RPO_2010: Departament Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego, Regionalny program operacyjny dla województwa pomorskiego na lata 2007-2013 (CCI 2007PL161PO015), przyjęty decyzją Komisji Europejskiej nr K(2010)6061 z dnia 3 września 2010 r. zmieniającej decyzję nr K(2007)4209 z dnia 4 września 2007 r., 2010

UMWP_RegStrat_Energetyki_2006: Żurek T.; Żurek T.; Buriak J.; Grochal B.J.; Krzemiński K.; Lendzion J.; Lewandowski W.; Maksymiuk W.; Marczak A.; Sołtys J.; Wróblewski L., Regionalna Strategia Energetyki z uwzględnieniem źródeł odnawialnych w Województwie Pomorskim na lata 2007 - 2025. Załącznik do Uchwały nr 1098/LII/06 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 23 października 2006 roku, 2006

UMWP_RegStrat_Transport_2008: , Regionalna strategia rozwoju transportu w województwie pomorskim na lata 2007 – 2020. Załącznik do uchwały nr 604/XXVI/08 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 września 2008 r, 2008

UMWP_POS_2012: Bezubik K.; Hałuzo M.; Kubicz G.; Wojcieszek K.; Brokos B.; Radziszewska G., Program Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego na lata 2013–2016 z perspektywą do roku 2020. Załącznik do Uchwały Nr 528/XXV/12 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2012 roku., 2012

UMWP_PGO_2012: Grapatyn-Korzeniowska A.; Styn T.; Wiśniewska K.; Frasunkiewicz D.; Faszczewska E.; Netzel M., Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2018. Załącznik do Uchwały Nr 415/XX/12 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 25 czerwca 2012 roku, 2012

UMWP_POP_2009_KwTczStGd: Sejmik Województwa Pomorskiego, Program ochrony powietrza dla strefy kwidzińskiego-tczewskiej, 2009

UMWP_POS_Halas_2010: , Program ochrony środowiska przed hałasem na lata 2010-2013 z perspektywą na lata następne dla terenów poza aglomeracjami w województwie pomorskim, położonych wzdłuż odcinków dróg krajowych i ekspresowych, których eksploatacja powoduje ponadnormatywne oddziaływanie akustyczne, określone wskaźnikami hałasu LDWN i LN. Uchwała Nr 1183/XLVIII/10 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 31 maja 2010 roku.,

UMWP_PrMaRetencji_2004: Biuro Projektowo-Doradcze EKO-KONSULT, Program małej retencji województwa pomorskiego do roku 2015 przyjęty Uchwałą Nr 365/XXIV/04 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 14 czerwca 2004 roku, 2004

UMWP_PROW_2005: Zespół redakcyjny pod przewodnictwem Kazimierza Klawitera i Jacka Głowacza oraz Kazimierza Sumiśławskiego, opracowanie Żuławski Oddział Stowarzyszenia Naukowo – Technicznego Inżynierów i Techników Rolnictwa z/s w Starym Polu, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa Województwa Pomorskiego na lata 2005 - 2013, 2005

UMWP_ProgrOpiekiNadZabytkamiWojPom_2011: Zarząd Województwa Pomorskiego, Program opieki nad zabytkami województwa pomorskiego na lata 2011 - 2014. Załącznik do Uchwały Nr 91/V/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 28 lutego 2011 roku., 2011

UMWP_StratRozwTuryst_2004: Praca pod redakcją Marzeny Wanagos. Zespół: Kozłowski J.; Białk J.; Donke B.; Gaworecki W.W.; Goliński J.; Janiak A.; Kwiecień J.; Marciszewska B.; Orłowska J.; Pankau F.; Piękoś H.; Struczyński J.; Studzieniecki T.; Wanagos M.; Wozikowski M., Strategia rozwoju turystyki w województwie pomorskim na lata 2004 - 2013, 2004

UMWP_PZPW_2009: Pankau F., Pietruszewski J., Błażewicz-Stasiak A., Chocharński J., Gołędzinowska A., Łukowicz J., Michalski L., Musiał R., Pępek B., Rudzińska A., Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego, przyjęty Uchwałą Nr 1004/XXXIX/09 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 26 października 2009 r., 2010

CielatkowskaKrol_StudiumKult1999: Cielatkowska R., Król D., Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Starogard Gdański; Studium wartości, zagrożeń i kształtowania walorów środowiska kulturowego, 1999

Biskup, Tomczak 1955: Biskup M, Tomczak A., Mapy województwa pomorskiego w drugiej połowie XVI w. I. Rozmieszczenie własności ziemskiej. II. Sieć parafialna, 1955

TrafikKoncDr22GP_2005: Jamroz K., Michalski L. Biuro Konsultacyjno Projektowe Inżynierii Drogowej Trafik S.C., Wariantowe studium techniczno-ekonomiczne dla przebiegu DK 22 klasy GP na odcinku od m.Bytonia do m. Swarozyn wraz z obwodnicą Starogardu Gdańskiego, 2005

ProjZmUOPiZP_2010: Minister Infrastruktury, Projekt ustawy o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw, 2010